

შრომები

2016
No1(2)

1345 / 2
2016

ეროვნული თავდაცვის
საქართველო

საქართველოს თავდაცვის
სამინისტრო

საქართველოს განვითარების და
ინფრასტრუქტურის სამინისტრო

დავით აგმაშენებლის სახელობის საქართველოს
ეროვნული თავდაცვის აკადემია

**DAVIT AGMASHENEBELI
NATIONAL DEFENCE ACADEMY OF GEORGIA**

ISSN 1512-0708

**შრომები
PROCEEDINGS**

#1(2)

2016

სარედაქციო კოლეგია:

1. ერეკლე ჩიგოგიძე (თავმჯდომარე)
2. მანანა მაღრაძე (თავმჯდომარის მოადგილე)
3. ქეთევან ქუთათელაძე
4. ალექსი ბურდულაძე
5. იროდი კადაგიშვილი
6. რიკ კლიფტონი, ამერიკის არმიის ვიცე პოლკოვნიკი
7. რობერტ ჰენდი, ამერიკის არმიის გადამდგარი ვიცე პოლკოვნიკი
8. რომეო გალდავა, სოხუმის უნივერსიტეტი
9. სალომე კაპანაძე, გრიგოლ რობაქიძის უნივერსიტეტი
10. რუსუდან დალაქიშვილი, გ. თავართქილაძის სახელობის სასწავლო უნივერსიტეტი
11. ლევ ხაზანოვიჩი, ამერიკის მინისოტას უნივერსიტეტი

The Editorial Board

1. Erekle Chigogidze (Chairperson)
2. Manana Maghradze (Deputy Chairperson)
3. Ketevan Kutateladze
4. Aleksii Burduladze
5. Irodi Kadagishvili
6. Rick Clifton, US Army Lieutenant Colonel
7. Robert Hand, US Army Lt. Col.(Ret)
8. Romeo Galdava, Sokhumi State University
9. Salome Kapanadze, Grogol Robakidze University
10. Rusudan Dalakishvili, Guram Tavartkiladze Teaching University.
11. Lev Khazanovoch, University of Minnesota

სარჩევი

შოთა ვეშაპიძე

ილია ჭავჭავაძის შეხედულებები ეკონომიკური კეთილდღეობის გლობალურ კონტექსტში განსაზღვრის პრიორიტეტების შესახებ..... 7

ShotaVeshapidze

Iliа Chavchavadze's Views about Determination of Priorities in the Global Context of Economic Welfare 8

მაია ჭიაბრიშვილი. ქეთევან ჭიაბრიშვილი

ეკონომიკის ჰუმანიზაცია 16

Maia Chiabrishvili. Ketevan Chiabrishvili

Humanisation Of Economics 17

ნინო რუხაია-მოსემღვდლიშვილი

ექსპორტზე ორიენტირებული აგრარული პოლიტიკის მიზნები დღევანდელ ქართულ რეალობაში 24

Nino Ruxaia-Mosegmdvlisshvili

Export-oriented agricultural policy goals in Georgia..... 25

თამუნა ვანიშვილი. თამაზ გეგელია

მართვის თანამედროვე მოდელის დანერგვა ორგანიზაციებში „მეხუთე დონის მენეჯერი“ - სა და „ახალი ტიპის ლიდერი“-ს თვისებების გათვალისწინებით..... 38

Tamuna Vanishvili. Tamaz Gegelia

The Implementation of Modern Management Model in Organizations with Takinf into Account the Propertiesoff "Fifth-Level Manager" and a "New Kind of Leader" 39

რუსუდან დალაქიშვილი-ჭიჭინაძე

მომსახურების მარკეტინგის თავისებურებები ჯანდაცვის სფეროში..... 49

Rusudan dalaqishvili-Chichinadze

Features of marketing services in the health sector 49

ირაკლი ქვარაია. ქეთევან ქუთათელაძე

მონოლითური რკინაბეტონი მშენებლობაში და მისი განვითარების ხელშეწყობი პირობები საქართველოში 55

Irakli Kvaraia. Ketevan Kutateladze

Monolithic Reinforced Concrete in Construction and its Development 55
Situation in Georgia 55

მანანა მაღრაძე. ლეიტენანტი გირგი ელიაშვილი	
საქართველოს კიბერბარომეტრი	61
Manana Magradze. Lieutenant George Eliashvili	
Georgian cyber barometer.....	62
მაიორი ვასილ სისაური	
საქართველოს სამხედრო მრეწველობის განვითარების მნიშვნელობა შეიარაღებული ძალების შესაძლებლობებისა და ეფექტურობის გაზრდისათვის ..	74
Major Vasil Sisauri	
Importance of Military Industry Development of Georgia to Improve Capabilities and Effectiveness for the Armed Forces	74
ვიცე-პოლკოვნიკი კობა ჭიჭინაძე. ნუნუ ოვსიანიკოვა	
საქართველოს შეიარაღებული ძალების ფორმირების შესახებ	83
(1918-1921 წლები)	83
Lieutenant colonel Koba Chichinadze. Nunu Ovsianikova	
On Formation of Georgian Armed Forces.....	83
(1918-1921).....	83
გოგი ცხოვრებაძე	
სტრატეგიის სამხედრო განსაზღვრებები და სტრატეგიის	96
ჩამოყალიბების ნიმუში	96
Gogi Tskhovrebadze	
Military definitions of strategy and sample of its establishment	96
მანუჩარ შიშინაშვილი	
ფრეზირებული მასალისა და ბიტუმის ემულსიის გამოყენების	108
ეფექტურობა საგზაო მშენებლობაში	108
Manuchar Shishinashvili	
Efficiency use of mild materials and bitumen emulsion.....	108
in road construction.....	108

ნელი ჯამბურიძე	
ქართულ ენაში მომზადების საგანმანათლებლო პროგრამის განხორციელების ძირითადი ასპექტები.....	114
Neli Wampuridze	
Main aspects to Implement Georgian Language	114
Education training Programme	114
ოთარ ჯანელიძე	
ქართული სოფელი საუკუნეთა გასწვრივ.....	121
Otar Janelidze	
Georgian Villages Throughout the Centuries.....	122
რომეო გალდავა	
ცვლადობერატორიანი აბსტრაქტული ევოლუციური.....	137
განტოლებისათვის პარალელური ტიპის დეკომპოზიციის.....	137
ალგორითმის ცდომილების შეფასების შესახებ	137
Romeo Galdava	
On the Estimates for Error of the Parallel Decomposition	137
Scheme for Abstract Evolutionary Equation	137
შალვა კვეზერელი. მერაბი ცინცაძე	
როგორ ვიშოვოთ ფული.....	144
Shalva Kvezereli. Merabi Tsintsadze	
How to earn money	144
ზაალ მიქაძე. თემურ ჭუმბურიძე. ირაკლი შურღაია. ნანი არაბული	
განათლების სფეროში სტანდარტების შექმნის და გამოყენების	151
მნიშვნელობა, როგორც ქვეყნის განვითარების მთავარი ფაქტორი	151
Zaal Mikadze. Temur Chumburidze. Irakli Shurgaia. Nani Arabuli	
Creation of world standards educational system as one of the main factors	152
of sustainable development of the country.....	152

დრ. რობერტ ჰენდი

რუბიკონის გადალახვა: არგუმენტები ჯიჰადისტური ტერორიზმის	159
კლასიფიკაციის დახვეწის აუცილებლობის შესახებ	159

Dr Robert Hand, DSSM

Crossing the Rubicon: Making a Case for Refining the Classification	159
of Jihadist Terrorism	159

ვ/პ-კი. დავით ჩხეტიანი

„ტეტ“-ის თავდასხმა: დაზვერვის ფიასკო?	178
---	-----

LtCol David Chkhetiani

The Tet Offensive: An Intelligence Failure?	178
---	-----

შოთა ვეშაპიძე

დავით აღმაშენებლის სახელობის
„საქართველოს ეროვნული თავდაცვის აკადემია“
ეკონომიკის მეცნიერებათა დოქტორი
პროფესორი
shota46@yahoo.com

ილია ჭავჭავაძის შეხედულებები ეკონომიკური კეთილდღეობის გლობალურ კონტექსტში განსაზღვრის პრიორიტეტების შესახებ

რეზიუმე. ილია ჭავჭავაძე ეკონომიკური წარმატების აუცილებელ გზად ეკონომიკის კარგახსნილობას (ღია ეკონომიკას) თვლიდა და გადაწყვეტ როლს შრომის ნაყოფიერების გადიდებას და სპეციალიზაციას, იაფი და მაღალხარისხიანი საქონლის წარმოებას და საგარეო ვაჭრობის წარმატებით განხორციელებას ანიჭებდა.

ილიას მიაჩნდა, რომ საჭიროა ხელი მოეციდოთ ჩვენი რეალური ეკონომიკის განვითარებას, ყველაფრის მოყვანას, რის მოცემაც შეუძლია ჩვენს მდიდარს ქვეყანას, რისთვისაც ჰავა და მიწა ხელს გვიმართავს. მხოლოდ ასე შეიძლება გამოვავლინოთ, მივალწიოთ და დავინახოთ ჩვენი შედარებითი უპირატესობები. მხოლოდ ასე ვისწავლით ერთი და იმავე შრომით და ხარჯით ახლანდელზე ბევრად მეტი გამოვალეზინოთ მიწას, ვისწავლით სხვა უფრო ძვირფასი რამ მოსავალი მოვიყვანოთ იმისთანა, რომელსაც ყოველთვის მუშტარი ჰყავს ჩვენთანაც და საზღვარგარეთაც. სწორედ ეს მოგვცემს შესაძლებლობას, რომ ყოველგვარი საქონელი ვაწარმოოთ, რაც ქვეყანას შეუძლია, მივალწიოთ ქვეყნის მდგრად განვითარებას, შევინარჩუნოთ მისი “თვითარსებობა” და ამასთან ერთად, მაქსიმალური ეფექტიანობით ჩავერთოთ შრომის საერთაშორისო დანაწილებაში.

ილია ჭავჭავაძემ დაასაბუთა, რომ გლობალიზაციის შედეგად ლიბერალური საბაზრო ეკონომიკის საყოველთაოდ განვრცობის პირობებში აბსოლუტური და შეფარდებითი უპირატესობის ზომის ზუსტად მიგნება განვითარების მისაღწევად, მისი გონივრული, ერის საერთო ინტერესების კონტექსტში გადაწყვეტა, საზოგადოების ყველაზე პრიორიტეტული ამოცანაა.

საკვანძო სიტყვები: ღია ეკონომიკა, სპეციალიზაცია, შედარებითი უპირატესობა.

ShotaVeshapidze
Davit Agmashenebeli
National Defence Academy of Georgia
Doctor of Economic Sciences. Professor

Ilia Chavchavadze's Views about Determination of Priorities in the Global Context of Economic Welfare

Abstract. *Ilia Chavchavadze considers the openness (open economics) as a necessary factor for economic success. For him, productive labor, specialization, production of cheap and high-quality goods, as well as successful external trade, are essential.*

Ilia thinks that it's necessary to begin the development of real economy and cultivate everything that is possible in our rich country in view of climate and soil. Only in this way we can detect, understand and use our advantages. Only in this way we can learn to get richer and more valuable harvest with the same labor and expenses; the harvest that will always have consumer in our country and abroad. So we will have opportunity to manufacture any product that is possible in our country, achieve sustainable development, protect its "identity" and participate in international distribution of labor with maximum efficiency.

Ilia Chavchavadze proved that in the face of universal distribution of liberal market economy as a result of globalization, priority task of society is to correctly determine its absolute and relative advantages and reasonably solve the problems in the context of nation's general interests.

Keywords: *open economy, specialization, relative advantage.*

ილია ჭავჭავაძე მიიჩნევდა, რომ ერთი ქვეყნის ჭეშმარიტი სარგებლობა იმაზე დამყარებულია, რომ მეორეც, სხვებიც კარგად იყვნენ. ჭვეყანა მით უფრო მეტ სარგებელს ნახავს თვითონ, რაც უფრო მეტ სიკეთეს მოუტანს სხვებს. აღსანიშნავია, რომ ილია თავისი დროის ყველაზე უფრო განვითარებული ქვეყნის, ინგლისის „სარგებლობას“, მის „კარგად ყოფნას“ დამოუკიდებლად, ცალკე აღებულიად კი არ განიხილავს, არამედ რეგიონულ, გლობალურ კონტექსტში. ასევე უდგება იგი საქართველოსაც, რომელსაც ილია ევროპისა და აზიის დამაკავშირებელ კარად განიხილავს, რომლის მეშვეობითაც ჩვენ ყოველთვის საჭირონი ვართ აზიასა და ევროპას შორის ურთიერთხელსაყრელი თანამშრომლობის განსამტკიცებლად. 1879 წლის იანვრის შინაურ მიმოხილვაში, ეხებოდა რა რუსეთისა და ინგლისის მეტოქეობას აზიაში „მფლობელობისათვის“,

შრომები N1(2)

ავტორი ერის საყოველთაო კეთილდღეობას მსოფლიო მასშტაბით განიხილავდა და წერდა: „პირველი ნიშნები ინგლისის მხრით საცივილიზაციო ღონისძიების ხმარებას მოასწავებს. ჩვენ ამით იმისი თქმა კი არ გვინდა, რომ ეგ ინგლისს მოსდიოდა სხვისა თუ ჩვენის სიყვარულით და ტრფიალებითა, – აქ ინგლისი თავის საკუთარს სარგებლობისათვის იღვანებს. და რადგანაც ერთის ჭეშმარიტი და უცოდველი სარგებლობა მართო იმაზეა დამყარებული, რომ მეორეც კარგად იყოს, ამიტომაც ინგლისი, რომლის საქმენი ხალხის თვითმოქმედებით იმართებიან, ეცდება თავისი ჭეშმარიტი სარგებლობა ჭეშმარიტს საძირკველზედ ამოიყვანოს, ესე იგი, ეცდება ძალაუნებურად იმათ კარგამყოფობასაც, ვინც მას აზიაში ბინადრად დახედება... აზია საერთოდ და ჩვენ თითონ საკუთრივ ვართ საჭირონი არამც თუ ჩვენის თავისათვის მხოლოდ, არამედ სხვისთვისაც. თუმცა ბევრი რამ შეიცვალა ქვეყნიერობაზედ ამ ხუთას-ექვსას წელიწადში, მაგრამ ეს მიწისყელი, რომელსაც კავკასიას ეძახიან, რომელიც აზიისა და ევროპის კარად ყოფილა უწინ და რომლის დაპყრობისათვის ბევრი სხვადასხვა ხალხის სისხლი დაღვრილა, მაინც ისევ კარად დარჩა და ხალხთა შორის შუღლისა და ცილების მიზეზად იქნება კიდევ“ (1, 242).

ილია ჭავჭავაძემ შექმნა მოძღვრება, მეცნიერული სისტემა საქართველოში ეკონომიკური საქმიანობის წარმატების გზების მსოფლიო კონტექსტში განსაზღვრის შესახებ. ნაშრომში „კახეთის სოფლის მეურნეთა კავშირი“ ავტორი მიუთითებდა, რომ მიწათმოქმედების, საფაბრიკო და საქარხნო წარმოების გასაძლიერებლად ჩვენ გვჭირდება დავაგროვოთ „საჭირო ცოდნა და გამოცდილება“, აუცილებელია სხვამ არ დაგვასწროს და ჩვენ თვითონ დავიკავოთ ჩვენი ნიში, ანუ როგორც ილია უწოდებდა „მოცილილი და სხვისგან დაუჭერელი ადგილი“. ეს არის ყველაზე უმთავრესი გზა. XVII-XVIII საუკუნეებისაგან განსხვავებით, საჭირო იყო აქტიურად ჩავრთულიყავით შრომის საერთაშორისო დანაწილებაში. ეს იყო საუკუნის მოთხოვნა. ილია წერდა: „კიდევ ვიტყვი: მტერთაგან და უგზობისაგან შინ ჩაკეტილი ქართველობა იძულებული იყო ის მოეყვანა, ის ემუშავნა თავისი მიწაზე, რასაც დღეს უფრო იეფად სხვაგან ვიყიდით, სხვიდამ მოვიტანთ. იგი ძვირფასი ჭირნახული, რომლის მოყვანასაც ასე ხელს უწყობს ჩვენებური დალოცვილი ჰავა და მიწა, მაშინ ფიქრადაც მოსასვლელი არ იყო. ეხლა სულ სხვაა. დღეს რა გვიშლის, მაგალითებრ, ჩვენს მიწათმოქმედებას ის ნაყოფი გამოვადებინოთ, რაც რუსეთში არ მოდის ბუნებრივ გარემოებათა გამო და იქიდან ის ვეზიდოთ, რაც იქ ბევრი მოდის და უფრო იეფიც არის. ის აუარებელი შრომა და ხარჯი, რაც, მაგალითად, მარტო პურის მოყვანაზე მოდის ჩვენში და ასე ძვირად გვიჯდება, სხვა უფრო ძვირფასს საგანს რომ მოვახმართ რუსეთში გასატანად და იქიდან პური ვეზიდოთ, მითამ წაგებაში ვიქნებით და არა მოგებაში? ამას წინათ ერთს გაზეთში დაბეჭდილი იყო, რომ თრიმლს დიდი მუშტარი ჰყავს რუსეთშიო და

შრომები N1(2)

კაი ფასადაც გავაო. აბა ჯერ თრიმლი რა არის, ჩვენებური ტყეები სავსეა მაგითი, და გამოდის, რომ მაგასაც-კი შესძლებია ქონების ღონე მოგვეცეს, თუ ხელს მოვკიდებთ. სხვას ნულარ ვიტყვით, რის მოცემაც შეუძლიან ჩვენს მდიდარს ქვეყანას, საცა ჰავა და მიწა ასე ხელს უმართავს კაცს, რომ რაც სულსა და გულს უნდა, კაცმა გაიჩინოს, გამოიღოს ბაზარში გასატანად“ (2, 41).

ილია ქვეყნის ეკონომიკის დაწინაურებისათვის მიზანშეწონილად მიიჩნევდა შრომის ნაყოფიერების გადიდებას და სოფლისმეურნეობრივი სპეციალიზაციის გონივრულ გაღრმავებას. მისი ნააზრევი სავსებით ეხება დღევანდელ დღესაც. იგი აღნიშნავდა: „ლამის მიწაზე ხელი ავიღოთ, რადგანაც იგი ჭირნახული, რომელსაც დღეს შევჩერებივართ და მოგვყავს და რომელზედაც ამოდენა შრომა და ხარჯი მიგვდის, მეტად გაიფედა და თითქმის ზარალის მეტს არას იძლევა. ამ გაიფეებას იმისთანა მიზეზი აქვს, რომელსაც არამც თუ ბოლო ოდესმე მოეღება, არამედ დღედადღე გაძლიერდება და გადიდება. დღეს პურზე, ქერზე და სხვა ამისთანა მარცვლეულობაზე შელეული ამაგი და ხარჯი მიწათმოქმედს ხელს არ მისცემს, რადგანაც იშვიათს შემთხვევათა გარე, ეგ მარცვლეულობა, სხვიდამ მოტანილი, უფრო იეფად უჯდება აქაურს მხმარებელსა, ვიდრე ჩვენი ჩვენ გვიჯდება, და ამის გამო ჩვენ იძულებულნი ვართ, ან ზარალით ვყიდოთ ჩვენი ნაამაგარი, ან ორმოვებში დავაღპოთ. რუსეთის პური ბევრად იეფია, ვიდრე ჩვენი, ჩვენის შრომისა და ხარჯის კვალობაზე, და აქ ცილობა სწორედ წყლის ნაყვა იქნება, ვიდრე ან არ ვისწავლით ერთისა და იმავე შრომით და ხარჯით ახლანდელზე ბევრად მეტი გამოვადებინოთ მიწას, ან არ ვისწავლით სხვა უფრო ძვირფასი რამ მოსავალი მოვადებინოთ იმისთანა, რომლის შეძლებასაც უხვად გვაძლევს აქაური ჰავა და მიწა, და რომელსაც ყოველთვის მუშტარი ჰყავს რუსეთში და საზღვარგარეთაც. კიდევ ვიტყვით: იმას, რასაც რუსეთი სხვა თბილ ქვეყნებიდამ უზიდება და რასაც ზედა ალევს არა ერთსა და ორს მილიონს მანეთსა, ის ყოველისფერი თუ არა, ბევრი მაინც ჩვენში ადვილად მოვა, ოღონდ ამისი ხელი ვიცოდეთ, ამისი ცოდნა გვქონდეს“ (2, 46-47).

როგორც ირკვევა, ილიას მიაჩნდა, რომ საჭიროა ხელი მოვკიდოთ ჩვენი რეალური ეკონომიკის განვითარებას, ყველაფრის მოყვანას, რის მოცემაც შეუძლია ჩვენს მდიდარ ქვეყანას, რისთვისაც ჰავა და მიწა ხელს გვიმართავს. მხოლოდ ასე შეიძლება გამოვავლინოთ, მივალწიოთ და დავინახოთ ჩვენი შედარებითი უპირატესობები. მხოლოდ ასე ვისწავლით ერთი და იმავე შრომით და ხარჯით ახლანდელზე ბევრად მეტი გამოვადებინოთ მიწას, ვისწავლით სხვა უფრო ძვირფასი რამ მოსავალი მოვიყვანოთ იმისთანა, რომლის შეძლებასაც უხვად გვაძლევს საქართველოს ჰავა და მიწა, რომელსაც ყოველთვის მუშტარი ჰყავს ჩვენთანაც და საზღვარგარეთაც. ეს კი ნიშნავს, რომ ილია ქვეყნის მდგრადი განვითარების მიღწევას აბსოლუტური და შედარებითი უპირატესობის ერთიანობის კანონის მოთხოვნების გამოყენებით მიიჩნევდა შესაძლებლად.

შრომები N1(2)

სწორედ ეს მოგვეცემს შესაძლებლობას, რომ ყოველგვარი საქონელი ვაწარმოოთ, რაც ქვეყანას შეუძლია, მივაღწიოთ ქვეყნის მდგრად განვითარებას, შევინარჩუნოთ მისი “თვითარსებობა” და ამასთან ერთად, მაქსიმალური ეფექტიანობით ჩავერთოთ შრომის საერთაშორისო დანაწილებაში.

ეკონომიკური წარმატების ერთ-ერთ აუცილებელ გზად ილიას მიაჩნდა ეკონომიკის კარგახსნილობა (ღია ეკონომიკა), სხვა ქვეყნებთან საგარეო ეკონომიკური კავშირების დამყარება. XVII-XVIII საუკუნეებში და XIX საუკუნის 60-იან წლებამდე ტრადიციული დარგები კრიზისს განიცდიდა, ეს სფერო მეტად შეზღუდული გვექონდა და ჩვენი ხალხი ავტარკიულ მეურნეობას, მხოლოდ წვრილმან საოჯახო მრეწველობას მისდევდა. ილია საფუძვლიანად მიიჩნევდა, რომ საერთაშორისო და საშინაო ვაჭრობა მოითხოვს მშვიდობიან, იაფ, სწრაფ გზას და თვლიდა, რომ ეკონომიკაში ყოველგვარი წარმატების საფუძველი არის მხოლოდ იაფი და მაღალხარისხიანი საქონლის წარმოება. ილია დღესავით ნათლად გვიხსნიდა შემდეგს: „მაშინ, როცა საქართველოს და ერთობ ამიერკავკასიას გარს მტრები ეხვია, როცა სამეზობლოდ მდგომარე ხალხი სამტროდ იყო დამოკიდებული, როცა საქართველო მტერთაგან შინ ჩაკეტილი იყო, გასვლა-გამოსვლის გზები ან სრულიად შეკრული ჰქონდა, ან იმისთანა, რომ დიდის გაჭირვებით, ხარჯით და დროს დაკარგვით, საქართველო, არამც თუ სხვა ქვეყნებს, თავისს საკუთარ ნაწილებსაც-კი თვალს და ხმას ძლივ მიაწვდიდა ხოლმე, მაშინ, რასაკვირველია, ჩვენი მიწათმოქმედება უნდა ძალაუბებურად მიქცეულ ყოფილიყო მასზე, რომ ყველაფერი თავისი საკუთარი ჰქონიყო. მაშინ ჩვენი ქვეყანა სააღებმიცემოდ ჭირნახულის გაჩენას ფიქრადაც ვერ გაიტარებდა, რადგანაც აღებ-მიცემობა თხოულობს მშვიდობიანს, იეფს და მსწრაფლ გზასა საქონლის გადასატან-გადმოსატანად.

ამ გარემოების ძალმომრეობით ჩვენი მართლად მდიდრად შემკული ქვეყანა იძულებული იყო, რაც საცხოვრებლად ადამიანისათვის საჭიროა, შინ თვითონვე ეკეთებინა და მიწისაგან ამოეღო, თუ არა და, მშვიერი და შიშველი დარჩებოდა. მაშინ არამცთუ საჭირო იყო ჩვენი საკუთარი პური გვექონოდა და სხვა საჭირო მარცვლეულობა, არამედ სამოსელიც-კი. გავიხსენოთ მარტო ის ამბავი, რომ ამ ოც თუ ოცდაათ წლის წინათ ერთს სოფელს ისე არ გაივლიდით, რომ ქსელი და მაქო ფეიქრისა არ დაგენახათ, მატყლის საჩეჩელი საშაღე ძაფისათვის არა ყოფილიყო გამართული თითქმის თვითეულის მცხოვრების დერეფანში, ხშირად არ შეგხვედროდათ სამღებროები ნაქსოვის, თუ ნაკეთობის საღებავად, და სხვა ამისთანა წვრილმანი საოჯახო, საშინაო მრეწველობა იმაზე მიქცეული, რომ ქვეყანამ შინ იქონიოს ყველაფერი.

აღებ-მიცემობის მოწყალეობით ეს წვრილმანი საოჯახო და საშინაო მრეწველობანი გაუქმდა, რადგანაც დამშვიდებამ ჩვენის ქვეყნისამ, კარგმა გზებმა სამეზობლოდ მისვლა-მოსვლისამ, აღებ-მიცემობის სახსარი მისცა უფრო იეფის,

შრომები NI(2)

უფრო კარგის საქონლის მოტანისა, და შინაურმა წვრილმანმა მრეწველობამ მოტანილს საქონელს ვერც ფასში და ვერც სიკეთეში ცილობა ვერ გაუწია. დაანება ჩვენმა ქვეყანამ ამ წვრილმანს მრეწველობას თავი და ირჩია ნაწარმოებთა ყიდვა სხვისაგან, იმიტომ რომ საეკონომიო სფეროში წინამძღვრობს მარტო სიიფე და სიკეთე სასყიდელ საქონლისა და სხვა არა-რა“ (3,62-63).

როგორ უნდა დავსპეციალდეთ, რას, ანუ რის მოყვანას უნდა მიექცეს ყურადღება, ვთქვათ, სოფლის მეურნეობაში? ილიას პასუხი ამ კითხვაზე ის არის, რომ მთავარი ყურადღება მივაქციოთ სამხრეთ კავკასიურ კულტურებს, ისეთ საგნებს, რომელზედაც მსოფლიო ბაზარზე დიდი მოთხოვნაა და რომელსაც დიდი ფასი აქვს. ავტორი წერდა: „რადგანაც ჩვენი შეძლების და ეკონომიურ ღონისძიების ერთადერთი სახსარი მიწათმოქმედებაა, ამიტომაც იგი უნდა მიქვეულოყო იმისთანა საგნებზე, რომელთაც აღებ-მიცემობის ბაზარში, შინა თუ გარეთ, კარგი გასავალი ჰქონებოდა. ეს მით უფრო შესაძლებელი და მოსახერხებელი იყო ჩვენის ქვეყნისათვის, რომ აქაური მაღლიანი ჰავა და ნოყიერი მიწა ბევრ იმისთანა ჭირნახულს ხელს უწყობს, რომელსაც დღევანდელ ბაზარში დიდი მუშტარი ჰყავს და დიდი ფასი აქვს და რომელიც ამ ორის გარემოების შემწეობით უფრო მეტად ახეირებს მოჭირნახულეს, ვიდრე იგი ჭირნახული, რომელიც დღეს მოგვყავს და გაგვაქვს ბაზარში.“

სადაც ჩაი, სორგო, ალისარჩული, აბრეშუმი მოდის, საცა ბამბა ხეირობს, საცა ყოველგვარი ხეხილია შესაძლებელი, საცა ყურმენი მოდის, ღვინო დგება, საცა შესაძლოა გაჩენა თითქმის ყოველგვარ საზეთე, სამღებრო და სააფთიაქო მცენარეებისა, იქ მიწისა და ხელის მოცდენა იმისთანა ფასმოკლე ჭირნახულისათვის, როგორც, მაგალითებრ, პური, ჩვენის ფიქრით, დიდი შეცდომაა, პურს თუ უწინ როცა კარჩაკეტილები ვიყავით, თავისი საბუთი ჰქონდა, ეხლა მისი მოყვანა ჩვენთვის არავითარი ანგარიშია. დღეს, როცა საქვეყნოდ კარი გაგვეღო, როცა ამისთანა სწრაფი გზებია, როგორც რკინისგზა და ზღვისა, როცა შესაძლოა თითქმის ორის კვირის განმავლობაში თუნდა ამერიკიდან მოვიტანოთ ჩვენი სამყოფი პური, – რუსეთს აღარ ვიტყვით, – უფრო იფად და უფრო კარგიც, ნუთუ სახეიროა ჩვენი მარჯვენა, მშვენიერი ჰავა და მიწა პურზე მოვადინოთ, მაშინ როდესაც ჩვენის ქვეყნის ბუნება ნებას გვაძლევს უფრო ძვირფასი ჭირნახული მოვიყვანოთ იმავე შრომით, გარჯით, იმავე ჰავითა და მიწით“ (3, 64-65).

რა არის საბოლოო მიზანი ამ საქმეში? ის არის, რომ ჩვენ მოგვეცეს საშუალება უფრო იაფად შევიძინოთ სხვა ჭირნახული, რომელიც გვჭირდება. რომელ ქვეყნებთან უნდა დავამყაროთ ამ მიზნით კავშირი? რა თქმა უნდა, იმათთან, ვისგანაც უფრო მეტ სარგებელს მივიღებთ. ამას კი მაშინ მივალწევთ, თუ პარტნიორი ქვეყანაც უფრო მეტ სარგებელს მიიღებს ჩვენთან კავშირით. ლაპარაკობდა რა სპეციალიზაციის აუცილებლობაზე, ილია ჭავჭავაძე

შრომები NI(2)

დასაბუთებულად აღნიშნავდა: „ჩვენ რომ ამ გზას დავდგომოდით, ან დღეის-იქით დავადგეთ, ჩვენ საქვეყნო თუ სამეზობლო ბაზარში ჩვენს ძვირფასს ჭირნახულს შემოვიტანდით, რომელიც ამ გზით უფრო იეფად დაგვიჯდებოდა, ვიდრე ეხლა გვიჯდება, როცა ჩვენვე მოგვყავს შინ. მაგალითებრ, წელს ოდესაში პური ფუთი თითქმის 26 კაპეიკად იყიდებოდა. ნუთუ ოდესიდან პურის მოტანა ამ ფასად უფრო სახირო არ იქნებოდა ჩვენის ქვეყნისათვის, რომელსაც, თუ რიგიანად ვიანგარიშებთ, შინაური პური ერთი-ორად ამაზე მეტი უჯდება, რაც გინდ ნაკლები ვიანგარიშოთ. თუმცა იშვიათი ამბავია ჩვენში, რომ ჩვენი შინაური პური ფუთი სამ-ოთხ აბაზზე ნაკლები იყოს, მაგრამ მაინც მოჭირნახულეს ბევრს არას აძლევს გამოსარჩენსა და ამ გზით მის ჯიბეს ბევრი არა ემატება-რა“ (3, 65).

როგორც ილია ჭავჭავაძე მიუთითებს, საგარეო ვაჭრობის სარგებლიანობა, მოგება მით უფრო მეტი იქნება, რაც უფრო იაფად შევიძენთ ჩვენთვის საჭირო საქონელს და გასაყიდ პროდუქციას კი – ძვირად, უფრო ხეირიანად მივყიდით სხვას. ილია გვმოდგვრავდა: „სულ სხვა იქნებოდა, რომ ჩვენ რუსეთში შეგვეტანა იგი ჭირნახული, რომელიც, რუსეთის ჰავასა და მიწის მიზეზით იქ არ მოდის და სხვა ქვეყნებიდან შემოაქვთ, და რუსეთიდან პური გვეზიდნა; ამ შემთხვევაში გამორჩენა დიდი იქნებოდა: ჯერ ერთი ესა, რომ ჩვენი სასყიდელი უფრო იეფად დაგვიჯდებოდა და მერე ჩვენი გასასყიდი უფრო მეტს ხეირს მოგვეცემდა, უფრო მეტს ამოიღებდა. ანუ, უკეთ ვსთქვათ, ის გარჯა, ის ჰავა და მიწა, რასაც ეხლა იეფად სასყიდ ჭირნახულს ვახმარებთ, რომ უფრო ძვირფასს რასმე მოვახმაროთ, ორგზით მოგებაში ვიქნებით.“

ამ ეკონომიურ გზაზე ჩვენი საქართველო რომ დადგეს, ჩვენმა მიწათმოქმედებამ რომ ეს ახალი გზა და მიმართულება ირჩიოს, რუსეთისათვის ის ამზადოს, რაც რუსეთს არა აქვს, და იქიდან ის ჰზიდოს, რაც რუსეთს ვერც-კი გაუსაღებია, სახელმწიფო ინტერესის თვალთაყვი მეტად სახიროა თვით რუსეთისათვისაც, რომელიც თავისს ნამეტანის პურისათვის ბევრგან სხვაგან ეძებს ბაზარსა, მაშინ როდესაც ერთი ამისთანა ბაზარი, სხვათა შორის, საქართველოც შეიქმნება, და თვით საქართველოც მატებაში შევა, რადგანაც ამ გზით აქაურ მკვიდრთა ქონება გაუძლიერდება“ (3, 65-66).

ილია ჭავჭავაძის მიერ ლოგიკურად და საინტერესოდაა დასაბუთებული მოსაზრებანი საერთაშორისო ვაჭრობის მიზეზების შესახებ. იმას თუ რატომ ვაჭრობენ ქვეყნები ერთმანეთთან, ავტორი ხსნის რესურსების მეტ-ნაკლებობით, მისი უთანაბრობით. იგი საგარეო ვაჭრობის მეშვეობით მოგების მიღებისათვის განსაკუთრებულ ადგილს მიაკუთვნებს სავაჭრო ბალანსის სარგებლიანობას, “წმინდა მოგების” მიღებას, რადგან “ვაჭრობას შეუღლია ყველას მდგომარეობის გაუმჯობესება”. ამისათვის კი ქვეყანამ ისე უნდა განავითაროს თავისი რეალური ეკონომიკა, რომ თავისი ნაჭარბი საქონლით რაც შეიძლება იმის მეტის შექმნის

შრომები N1(2)

შესაძლებლობა ჰქონდეს, რაც აკლია. ეს საკითხი მეტად მჭიდროდ არის დაკავშირებული სახელმწიფოს პოლიტიკასთან. 1887 წელს დაწერილ ნაშრომში „სატამოუნო პოლიტიკა ევროპაში, ფრიტრედეროზა და პროტექციონიზმა“, ილია წერდა: „ქვეყანა ისეა განგებული და განწყობილი, რომ რაც ერთს ბევრი აქვს, ის მეორეს ნაკლები და ეს მეტნაკლებობა იძულებულ ჰყოფს ყოველს ცალკე სახელმწიფოს თავისი მეტი გაიტანოს სხვაგან გასასყიდად და რაც აკლია შემოიტანოს სხვისაგან სყიდვითვე. ამ მეტნაკლებობის გამო თვითუფილი სახელმწიფო სხვისი მუშტარც არის და თავის საქონლის გამსყიდველიცა, ესე იგი ამღებც არის და გამცემიცა. აქედამ არის წარმომდგარი ერთაშორისი აღებ-მიცემობა, ვაჭრობა.“

რა თქმა უნდა, რომ იგი სახელმწიფო არის მოგებაში ხოლმე, რომელიც თავის მეტსა ბლომად ასაღებს და სხვისას ნაკლებ ჰსაჭიროებს, რომელიც თავის მეტს ბლომად ჰყიდის და სხვისას-კი ცოტას ჰყიდულობს. ამ ბევრის გაყიდულისაგან ცოტას ნასყიდის ფასი რომ გამოითვალოს, დანარჩენი იმ ნატამალს შეადგენს, რომელიც წმინდა მოგებაა სახელმწიფოსი. ეგრეთწოდებული სავაჭრო ბალანსი იგი სასწორია, რომელიც ამ ნატამალის მეტნაკლებობას აჩვენებს და როცა ამ სასწორზედ გაყიდულის ფასი მეტია ნასყიდისაზედ, მაშინ იტყვიან ხოლმე: სავაჭრო ბალანსი ჩვენი სასარგებლოა, და როცა არა, საზიანოა.

აქედამ აშკარად სჩანს, რაზედ უნდა მიეცეული იყოს მეცადინეობა ყოველის სახელმწიფოსი საერთაშორისო აღებ-მიცემობის საქმეში: უნდა ყოველი ღონე იღონოს, რომ თვითონ რაც შეიძლება ნაკლებ გაუწიოს მუშტრობა სხვის საქონელსა და სხვა-კი თავის საქონლისათვის დიდ მუშტრად აიჩინოს. აი სწორედ აქა და აქედამ ჰმტრობენ ხოლმე ერთმანეთს სახელმწიფოები, როცა ერთმანეთს აეშლებიან...“ (4, 390-391).

ილია ჭავჭავაძის ნააზრევი ყოველი ხელისუფლებისაგან დიდ დაკვირვებას მოითხოვს. გლობალიზაციის, ლიბერალური საბაზრო ეკონომიკის საყოველთაოდ განვრცობის პირობებში აბსოლუტური უპირატესობის, ანუ იმის წარმოების რაც სხვაზე ნაკლები ფაქტორების დანახარჯით შეგვიძლია და შეფარდებითი უპირატესობის, ანუ იმის წარმოების რაც სხვაზე ნაკლები ატერნატიული დანახარჯით შეგვიძლია, ზომის ზუსტად მიგნება განვითარების მისაღწევად, მისი გონივრული, ერის საერთო ინტერესების კონტექსტში გადაწყვეტა, ხელისუფლების, საზოგადოების ყველაზე პრიორიტეტული სტრატეგიული ამოცანაა.

ლიტერატურა

1. ჭავჭავაძე ი. შინაური მიმოხილვა. თხზულებათასრული კრებული ოც ტომად, ტომი 6. "ილიას ფონდი", 2006. გვ.241-262.
2. ჭავჭავაძე ი. კახეთის სოფლის მეურნეობა კავშირი. თხზულებათასრული კრებული ათ ტომად, პ. ინგოროყვას რედაქტორობით. ტომი 7. 1956, გვ. 36-55.
3. ჭავჭავაძე ი. ჩვენი სარჩიელი სოფლის მეურნეობის ძვირფას დარგებზე. თხზულებათასრული კრებული ათ ტომად, პ. ინგოროყვას რედაქტორობით. ტომი 7. 1956, გვ. 61-66.
4. ჭავჭავაძე ი. სატამოყნო პოლიტიკა ევროპაში, ფრიტრედეროზა და პროტექციონოზა. თხზულებათასრული კრებული ოც ტომად, ტომი 9. "ილიას ფონდი", 2006. გვ. 385-401.

მაია ჭიაბრიშვილი
ამერიკული უნივერსიტეტი
ახლო აღმოსავლეთში (ქუვეითი)
პროფესორი
maia.chiabrishvili@aum.edu.kw

ქეთევან ჭიაბრიშვილი
დავით აღმაშენებლის სახელობის
საქართველოს ეროვნული თავდაცვის აკადემია
ასოციირებული პროფესორი
chiaberi25@gmail.com

ეკონომიკის ჰუმანიზაცია

რეზიუმე. ბიზნესის წარმოების და მოგების მიღების მორალურ-ფსიქოლოგიური ფაქტორები ნელ-ნელა უკან იხევს და ეკონომიკა შორდება ზნეობის და ეთიკის პრინციპებს.

ეკონომიკა, როგორც სახელმწიფოს ერთიანი სისტემის ნაწილი, უნდა იყოს მდგრადი და განმავითარებელი. ეს მხოლოდ იმ შემთხვევაში მოხდება, თუ მკაფიოდ და მკაცრად იქნება განსაზღვრული მამოძრავებელი წესები. სოციალური ენერჯია მხოლოდ მაშინ იქნება ეფექტიანი, თუ ადამიანი ბუნებას „მოუსმენს“ და რესურსების გამოყენებას წინასწარ განსაზღვრულ წესებს და რეგულაციებს დაუქვემდებარებს.

აკადემიური სფეროს წარმომადგენლები ეკონომიკის, სოციალურ მეცნიერებათა და სხვა დარგებიდან წუხილს გამოხატავენ ბიზნესის დეჰუმანიზაციის მდგომარეობაზე. ძირითადად ყურადღებას ამახვილებენ ბიზნესისადმი არაეთიკური მიდგომის საფრთხეებზე, რომლებმაც უკვე დაარღვია, ან შესაძლოა დაარღვიოს სოციალური, ზნეობრივი და ეკოლოგიური წონასწორობა.

მიზანიც და გამოსავალიც ეკონომიკის ჰუმანიზაციაა. ამის მისაღწევად კი ადამიანები სასკოლო ასაკიდან უნდა მოემზადონ, რომ ზომიერება მოხმარებაში, თავისუფლება და ქველმოქმედება კვლავ იქცეს ფასეულობებად და განიდევნოს ჩაგვრა, ეგოიზმი და სიხარბე.

Maia Chiabrishvili
American University
Middle East (Kuwait)

Ketevan Chiabrishvili
Davit Agmashenebeli

National Defence Academy of Georgia
Associate Professor

Humanisation Of Economics

Resume. *Moral-psychological factors of managing business and gaining profit gradually step back and delineate from moral and ethical standards and principles.*

The economics as an integral part of the state system should become developmental and sustainable. This may happen only in case if driving rules are working fairly and strictly. Social energy is efficient only if human being 'listens' to the nature, uses resources under the strategic considerations and predetermined regulations.

Academia from economics, social and other fields express their considerations about the current conditions of de-humanization of business. The main stress is made on the threats coming from unethical approaches to the business, what already has destructed or may destruct social, moral and ecological balance.

Humanization of business is a goal and solution at the same time. Schools should care about young generations' so that moderate, reasonable consumption, freedom and charity become the highest values and 'banish' oppression, selfishness and greediness.

შინაარსი

ქვეყნის საზოგადოების სიძლიერეს, ეკონომიკურ ზრდას, ზრდის ფაქტორების გამოვლენას და მათ ეფექტიანად გამოყენებას თეორიულ მიზეზებსა და პრაქტიკული საქმიანობების გააქტიურებას უკავშირებენ. ამავე დროს, ტრადიციულად, ეკონომიკური ზრდის წყაროებს წარმოების რესურსებთან კავშირში წარმოადგენენ და ყურადღების გარეშე რჩებათ, ან გაკვერით ეხებიან მორალურ-ფსიქოლოგიურ ფაქტორებს. ამ უკანასკნელი ფაქტორების გაუთვალისწინებლობა ვერც ეკონომიკური ზრდის დინამიკის სრულ სურათს მოგვცემს და თვით ეკონომიკური საქმიანობაც, ეკონომიკური ქცევაც ვერ იქნება სრულყოფილი.

შესავალი

როცა ვიხილავთ საკითხს ეკონომიკური ზრდის მორალურ-ფსიქოლოგიური ფაქტორების შესახებ, მხედველობაში გვაქვს:

1. ეკონომიკური ზრდის კავშირი სისტემასთან: ადამიანი - მოთხოვნილება - შრომა - კეთილდღეობა ანუ შრომასთან დაკავშირებული მორალურ-ფსიქოლოგიური

31/758

შრომები N1(2)

ფაქტორებისა და ადამიანის აქტივობის სტიმულები, მოთხოვნილებები. შრომასა და ეკონომიკას შორის კავშირურთიერთობა;

2. ადამიანთა და ქვეყნის სოციალური ენერჯია შეერთებული ზნეობრივ-ეკონომიკურ ქცევასთან ყოველთვის დაკავშირებულია ეკონომიკურ განვითარებასთან და კეთილდღეობასთან;

3. ადამიანთა და ქვეყნის სოციალური ენერჯია შეერთებული უზნეობასთან იწვევს ქვეყნის ეკონომიკურ ჩავარდნას;

4. ეკონომიკური რესურსების შეზღუდულობისა და მოთხოვნილებების განუსაზღვრელობის გამო ბუნების „ნაჩუქარ რესურსებზე“ სახელმწიფოს, თითოეული ჩვენთაგანის, ბიზნესის გავლენა და ზემოქმედება არამართო წმინდა ეკონომიკური, არამედ მორალურ-ზნეობრივი თვალსაზრისითაც;

5. პიროვნების ზნეობრივი სახე რეალურ ეკონომიკურ სინამდვილესთან მიმართებაში ვლინდება. ზნეობრივ-ეკონომიკურ ქცევას განაპირობებს მისი დამოკიდებულება შრომისადმი, შრომის შედეგებისადმი, ეკონომიკური დოვლათის მოხმარებისადმი, სიმდიდრისა და სიღარიბისადმი, „ვერცხლისმოყვარეობისა და ნაყროვანებისადმი“.

ჩვენს მიერ ზემოთ დასახელებულ ზნეობრივ ფაქტორთა ერთობლიობა ეკონომიკურ კულტურაში ვლინდება და პირიქით, ეკონომიკური კულტურა გავლენას ახდენს ადამიანთა ზნეობრივ ფასეულობებზე.

მოსაზრებები ეკონომიკის მორალურ-ფსიქოლოგიურ და მორალურ-ეთიკურ ფაქტორებზე

მორალურ-ფსიქოლოგიურ ფაქტორებს პროფესორი გ. მალაშხია „ურესურსო ფაქტორებს“ უწოდებს და შენიშნავს: „ურესურსო ფაქტორების როლი მდგომარეობს იმაში, რომ ისინი საზოგადოების სოციალური ენერჯიის დოვლათშემქმნელი პოტენციალის გადიდების ან შემცირების წყარო ხდება, მოქმედებს მისი გამოყენების გაუმჯობესების მიმართულებით, ან უმოქმედობის თუ დაბალი ეფექტიანობის მიზეზად გვევლინება. მორალურ-ფსიქოლოგიურ ურესურსო ფაქტორთა თავისებურება და განსაკუთრებულობა ისაა, რომ ისინი მოქმედებენ რაიმე დანახარჯის (ინვესტიციების) გარეშე, არსებული რესურსების ბაზაზე და წარმოადგენენ ამ უკანასკნელთა ეფექტიანობის გადიდების ან შემცირების პირობას, იმპულსს აძლევენ არსებული რესურსების გამოიერებას ან ძირს სწევენ მათ ეფექტიანობას“ (მალაშხია, 2001).

საბაზრო ეკონომიკის პირობებში მორალურ-ეთიკურ ფაქტორებს განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებს ე. მექვაბიშვილი: „საკითხის ასე დაყენება საკუთრივ ეკონომიკური კანონზომიერებების ანალიზთან ერთად გულისხმობს ტრანსფორმაციის პოლიტიკური, სოციალური, მორალურ-ეთიკური ფსიქოლოგიური ასპექტების შესწავლასაც... ადამიანები იქვემდებარებენ მატერიალურ-ნივთობრივ

შრომები NI(2)

ფაქტორს (სიმდიდრეს) ჭეშმარიტად ჰუმანიტარული მიზნების მისაღწევად“ (მექვაბიშვილი, 1999). ავტორი აქვე ასხენებს ცნობილი ეკონომისტების პ.სამუელსონის და ვ. ნორდჰაუსის მოსაზრებას: „მარტინ ლუთერ კინგის მსგავსად ჩვენც გვაქვს ოცნება. იგი იმაში მდგომარეობს, რომ ბაზრის მნიშვნელოვანი ეფექტიანობა გამოვიყენოთ ჰუმანური მიზნით საზოგადოების ინტერესებისათვის“.

მსოფლიო პრობლემათა ყოველმხრივ გადაჭრას პროგრესულად მოაზროვნე ადამიანების ეკონომიკური და სულიერი ზრდის პროცესთა ერთმანეთთან შეხამებას უკავშირებენ. ეხებიან რა ეკონომიკური თავისუფლების პრობლემას, აუცილებლად მიიჩნევენ ხელისუფლების მაქსიმალურ შეზღუდვას და თავისუფლების ასევე მაქსიმალურ დატვირთვას პასუხისმგებლობით, ზნეობით, ეკონომიკური კულტურით.

მრავალი მეცნიერი აღნიშნავს, რომ მატერიალურმა უზრუნველყოფამ საზოგადოებას სანუკვარი ზედნიერება ვერ მოუტანა.

„გაბატონებულმა ქონების კულტმა ერთმანეთში არია მიზანი და საშუალება - ქონება მიზნად იქცა, ყოფიერება კი მასზე დამოკიდებული გახდა. ადამიანები ცდილობენ, რაც შეიძლება მეტი მოთხოვნილება დაიკმაყოფილონ, მაგრამ ამით ვერ შეავსეს ის სიცარიელე, მდიდრული ცხოვრების წესმა რომ წარმოშვა“ (კოდუა, 1995).

მომხარებისაგან მინიჭებული სიხარული და სიამოვნება მოსახლეობის უმრავლესობამ განიცადა და ასეთთა რიცხვი სულ უფრო იზრდება, მაგრამ ხალხი ხვდება, რომ ზევრის ფლობა ზედნიერებას არ ანიჭებს. „ნივთომანია“ იმდენადაა გაბატონებული, რომ ყოფიერების არსს ფლობა წარმოადგენს. ასეთ საზოგადოებაში ადამიანი არარაობაა, თუკი მას არაფერი გააჩნია. ეს ეხება როგორც მატერიალურ, ისე არამატერიალურ სფეროს (ცოდნას, რწმენას, სიყვარულს). ე. ფრომი ფლობას ყოფნას უპირისპირებს და დაასკვნის, რომ სწორედ ყოფნა ადამიანის ცხოვრების საზრისი, რომელიც გაგებულია, როგორც ორიენტაცია ადამიანზე, მის სულიერ სრულყოფაზე და არა ნივთზე.

„თუ ფლობა ჩემი თვითცნობიერების საფუძველს შეადგენს - „მე ვარ ის, რაც მაქვს“, მაშინ ფლობის სურვილი უფრო და უფრო უნდა ძლიერდებოდეს. სხვა სიტყვებით - ფლობაზე ორიენტირების ბუნებრივი შედეგი - სიხარბეა. ეს შეიძლება კრიჟანგის და მევახშის, ანდა ხორციელი ტკბობის მოყვარულის სიხარბე იყოს. მაგრამ რაც არ უნდა იწვევდეს ამ გრძნობას, ხარბს ყოველთვის რაღაც აკლია, ვერასდროს ვერ გრძნობს თავს ბოლომდე დაკმაყოფილებულად. ფიზიოლოგიური მოთხოვნილებებისაგან, მაგალითად შიმშილისგან განსხვავებით, სულიერ სიხარბეს (ხოლო სიხარბის ყველა ნაისახეობა სწორედ სულიერია, თუნდაც მთლიანად ფიზიოლოგიურად კმაყოფილებოდეს) არა აქვს საზღვარი, რადგან ასეთი სიხარბის დროებითი დაცხრომა ვერ შველის შინაგან სიცარიელეს, მარტოობას, დეპრესიას (ფრომი, 1986).

შრომები NI(2)

რეკლამა განუწყვეტლავ გვახსენებს, იყიდე! იყიდე!.... ამით ცდილობენ ადამიანებზე მუდმივ ზეწოლას. „შემენა ცხოვრების თითქმის ერთადერთი მიზანი ხდება. ადამიანი კარგავს თავის სახეს, ხდება ნივთის მონა, მორალური ინვალიდი“ (კასისი, და სხვ., 1983).

„ნივთთა ტირანია“ კულტურულ-იდეურ ზემოქმედებასაც ახდენს და ცალკეულ ერებს თავიანთ თვითმყოფადობას ართმევს. ამიტომ უწოდა ამ მოვლენას ე. ფრომმა „ტვინის რეცხვა“. ე. ფრომი ადამიანისთვის მიყენებულ ასეთ ზიანს უფრო მწვავედ აფასებს, ვიდრე ნარკოტიკული საშუალებების ზეგავლენას.

ე. ფრომის აზრით, ყველაზე გამოგნებული ისაა, რომ ადამიანმა საკუთარი თავი ღმერთად, ყოვლისშემძლედ წარმოიდგინა. ეს იმაში გამოიხატება, რომ მან ტექნიკური საშუალებების მეოხებით მეორე სამყარო შექმნა, ნაცვლად იმ სამყაროსი, რომელიც ტრადიციული რელიგიის მტკიცებით, ღვთის შექმნილია (ფრომი, 1986).

აშშ-ს ემორის უნივერსიტეტის პროფესორი, ანთროპოლოგი ჩარლზ ნუქოლზი აღნიშნავს: „ჩვენ ისეთ ღირებულებებს ვაქციეთ ზურგი, რომლებიც ჩვენს წინაპრებს უმთავრესად მიაჩნდათ - რელიგიასა და ოჯახს. ადამიანებს კი იმის შეგრძნება გაუჩნდათ, თითქოს მათ ძალზე მნიშვნელოვანი დაკარგეს... და აი, ისინი ამ დაკარგულს... სხვადასხვა სექტებთან თუ გურუებთან, „მასწავლებლებთან“ თუ „ოსტატებთან“ ეძებენ... (ნუქოლზი, 1999)

ნ. ბერდიაევი შენიშნავს: ეკონომიკური ცხოვრება საბოლოოდ წყდება და ეთიშება სულიერ ცხოვრებას, რომელიც სულ უფრო და უფრო ბნელ კუნჭულში ემწყვდევა და არსებობის მართვასა და წარმართვაში მონაწილეობა ეკრძალება. აქვე ბერდიაევის აზრით, სოციალური პრობლემა უწინარეს ყოვლისა, ადამიანის, პიროვნების, ნებისმიერი პიროვნების სახელით სულიერსა და მორალურ რევოლუციას მოითხოვს. ამ რევოლუციამ უნდა აღადგინოს ფასეულობათა სრულიად დარღვეული იერარქია (ბერდიაევი, 2006).

პროფესორი გიორგი მალაშხია სიმდიდრისადმი მიდრეკილებაში გლობალურ საფრთხეებს ხედავს, მათ შორის: 1. სოციალურს - სიმდიდრის წონასწორობის დარღვევის გამო; 2. ზნეობრივს - წრეგადასული მოხმარებისა და უხეში ჰედონისტური მისწრაფებების გამო, ადამიანის საბაზრო ხასიათის ცხოვრებასთან შეუთავსებლობის გამო; 3. ეკოლოგიურს - წარმოების უზომო ზრდისა და გარემოს დაბინძურების გამო (მალაშხია, 1995).

შესაძლო გამოსავალი

ზემოთქმულიდან გამომდინარე, ზომიერების პრინციპის დაცვა და საყოველთაოდ დამკვიდრება დიდი მეტამორფოზის საწინდარია. კაცობრიობა თანდათანობით უფრო კეთილშობილი, ალტრუისტული, უკეთესი გახდება.

„ოქსფამი“ ჩვიდმეტამდე ორგანიზაციის საერთაშორისო გაერთიანებაა, რომელიც სიღარიბის პრობლემებზე მუშაობს. მის მიერ მომზადებული ანგარიშის

შრომები N1(2)

მიხედვით, მსოფლიოს ასი ყველაზე მდიდარი ადამიანის შემოსავალი საკმარისია იმისთვის, რომ მსოფლიოში არსებული სიღარიბის პრობლემა გადაიჭრას, მეტიც - მათი შემოსავალი არსებულ სიღარიბეს ოთხჯერ ფარავს. ამ ორგანიზაციის წარმომადგენლის ბენ ფილიპსის აზრით „უკიდურესი სიღარიბის პრობლემის გადაჭრა უკიდურეს სიმდიდრეს შეუძლია“. მსოფლიოში ყველაზე მდიდარი ადამიანების შემოსავლები ბოლო ოცი წლის განმავლობაში 60%-ით გაიზარდა. „ჩვენ აღარ შეგვიძლია თავი მოვიტყუოთ, რომ სიდიდრის მცირე რაოდენობის ადამიანებში კონცენტრირება დადებით გავლენას ახდენს ყველა ადამიანზე“. (ჯერემი ჰობსი - „ოქსფამის“ აღმასრულებელი დირექტორი). „ოქსფამის“ გაფრთხილებით - „უზარმაზარი სიმდიდრე და შემოსავალი დღეს უკვე არა მხოლოდ არაეთიკურია, არამედ ეკონომიკურად - არაეფექტური, პოლიტიკურად - კოროზიული, სოციალურად - დამყოფი და გარემოსთვის - დესტრუქციული“.

გაეროს 1998 წლის მოხსენების - „ადამიანის პოტენციალის განვითარების შესახებ „პირველ გვერდზე აღნიშნულია: „XX საუკუნეში მოხმარების უპრეცედენტო მასშტაბით ზრდას ახასიათებს განაწილების ნაკლოვანებათა სიმრავლე, აღმაშვოთებელ უსამართლობასთან ერთად“.

მაგრამ ადამიანები აცნობიერებენ იმას, რომ თანასწორობა (გათანაბრება შრომის ანაზღაურებისას) არასოდეს არ ითვლება სამართლიანად, რადგან ისინი თავიანთი შესაძლებლობებით, უნარებით, კომპეტენციებით, მონდომებით, მოტივაციით განსხვავებულები არიან.

რა თქმა უნდა, ეს სულაც არ ნიშნავს სრული თანასწორობის იდეის ხორცმსხმას. აქ საქმე ეხება უთანასწორობის შემცირებას. თანასწორობის იდეა უსაფუძვლო და მავნეა. რადგან ამისთვის არ არსებობს არც ბუნებრივი და არც სოციალური წანამძღვრები. უფრო მეტიც, იგი ეწინააღმდეგება სამართლიანობას, როგორც ფუნდამენტურ ფასეულობას. „თანასწორობა (არადიფერენცირება) ცივილიზაციის მოსპობის ტოლფასი იქნებოდა“ (მალაშხია, 2003).

თავისუფალი ეკონომიკა ავლენს ადამიანთა ინდივიდუალობას, უნიკალურობას, მის სპეციფიკას განვითარებაში, საქმიანობაში, მოქმედებაში, მოთხოვნილებებში, შრომასა და ქცევაში. ამის შედეგად იგი იღებს იმდენს, რამდენიც ამ სპეციფიკურობით სურს და შეუძლია, რომ აწარმოოს და მიიღოს. ასეთების გამდიდრება კანონზომიერია. თავისუფალი ეკონომიკის მთავარი ალტერნატივა თანასწორობასა და სამართლიანობაშია. რამდენად სამართლიანია სიმდიდრის ზღვარგადასული მოხვეჭა თავისუფალი ეკონომიკის წარმოქმნილი ბაზრული ფსიქოლოგიით? - როგორც ამას ე. ფრომი აღნიშნავს.

ზემოთქულიდან გამომდინარე აუცილებლობით ნათლად ჩანს მოთხოვნილებათა და მოხმარებისსაზოგადოებრივი რეგულირების ობიექტივაციის პრობლემა, აუცილებელია მექანიზმი, რომლის გამოყენებით ადამიანთა მასები

შრომები N1(2)

საყოველთაო მასშტაბით ღრმად გააცნობიერებენ მოთხოვნილებებისა და მოხმარების ქეშმარიტ აზრს.

ასეთი რეგულაცია, ვფიქრობთ, სკოლიდან უნდა დაიწყოს და ახლაგაზრდებმა სასკოლო ასაკიდანვე უნდა გააცნობიერონ ეკონომიკური ჰუმანიზმის არსი და მნიშვნელობა. ვინაიდან ეკონომიკის ჰუმანიზაცია განიხილება როგორც კაცობრიობის გადარჩენისა და პროგრესის პირობა. ცხადია, იგი ამ ფუნქციას ვერ შეასრულებს, თუ არ გაფართოვდა და არ გაძლიერდა ინტერდისციპლინარული ხედვა, მისი კავშირი ფსიქოლოგიასა და პედაგოგიკასთან.

ადამიანი სასკოლო ასაკში უფრო კარგად ჩასწვდება საბაზრო ეკონომიკის პირობებში ჰუმანიზმის გამოვლენის არსს. მთავარია რა მეთოდებით ვასწავლოთ და დავარწმუნოთ რაში, რისთვის და როდის დასჭირდება ეს ცოდნა. ამავე პერიოდიდან უნდა ექცეოდეს ყურადღება ისეთ ტრადიციულ და ფუნდამენტურ ღირებულებებს, როგორიცაა: სამართლიანობა, ალტრუიზმი, სულგრძელობა, მზრუნველობა და ადამიანის სხვა მსგავსი თვისებები. კარგი იქნება, თუ სამოქალაქო განათლების, როგორც სასკოლო-სასწავლო დისციპლინის შინაარსში ცალკე ადგილი დაეთმოს ამ საუკუნის ეკონომიკის ჰუმანიზაციას, სადაც გამოყენებული იქნებოდა ქართველი და უცხოელი კლასიკოსი მოღვაწეების მოსაზრებები, მიდგომები და ნაწარმოებები.

ვაჟა-ფშაველას მოთხრობაში „დედამიწამ რა სთქვა“ მთელი სისრულითაა წარმოდგენილი ჰუმანიზმის კანონზომიერების აუცილებლობა.

მაქსიმ გორკიმ ამერიკაში იმოგზაურა და დაწერა მოთხრობა - „ყვითელი ეშმაკის ქალაქი“. ყვითელ ეშმაკში ოქროს გულისხმობს. მოთხრობაში ავტორი ერთ გამხდარ, ჩია ტანის კაპიტალისტს ებასება, კაპიტალისტის სიმდიდრის შესახებ სურს გაიგოს. „რა უნდა გააკეთოთ მაგ ფულით?“ - ეკითხება მწერალი. „ფული“ - პასუხობს კაპიტალისტი. „იმ ფულით რაღა უნდა გააკეთოთ?“ - „ისევ ფული“- მიუგებს კაპიტალისტი. „მერადა რად გინდათ ამდენი ფული?“

ამ კითხვაზე ამერიკელი აღშფოთდება - „თქვენ გიყი ხომ არ ხართ?“ ... „და თქვენ?“ კითხვას უბრუნებს მწერალი.

დასკვნა

ადამიანმა სასკოლო ასაკიდანვე უნდა გააცნობიეროს ისეთი უნივერსალური ზნეობრივი ფასეულობები, როგორიცაა ზომიერება, თავისუფლება, ალტრუიზმი და ანტიფასეულობები - ჩაგვრა, ეგოიზმი და სიხარბე.

დღეს, საჭიროა არა, ჰუმანურობის ქადაგება, არამედ მოქმედება, ვინაიდან სიკეთე და ჰუმანურობა - მეცნიერება კი არ არის, არამედ მოქმედებაა. თუ აინშტაინის დროს მისაღები იყო მისი სენტენცია „კაცობრიობას ყველაზე მეტად სჭირდება სკამი, რომელზედაც ჩამოჯდება და დაფიქრდება“, დღეს, ჩამოჯდომისა და ფიქრის დრო აღარ არის, საჭიროა მოქმედება. მოქმედების დროს პროფესიული

შრომები N1(2)

კომპეტენტურობა გამაგრებული უნდა იყოს კომპეტენტურობით ჰუმანიტარულ სფეროში.

„XXI საუკუნე უნდა იყოს ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა საუკუნე, ადამიანისა და ადამიანურობის, ჰუმანურობის, ეკონომიკის ჰუმანიზაციის საუკუნე“ (ჭიაბრიშვილი, 1999).

ლიტერატურა

1. ბერდიაევი, ნ., ადამიანის ბედი თანამედროვე სამყაროში. თბ., 2006, გვ. 66-67
2. Кассис, В., Колосов, Л., Стурца, М. Тирания вещей, М., 1983, ст. 3
3. კოდუა, ე. სოციოლოგია, ნაკვეთი 1, თბ., 1995, გვ.120
4. მალაშხია, გ. ეკონომიკურ-ფილოსოფიური ესეები; „ერისი“, თბ., 2001, გვ. 210
5. მალაშხია, გ. მეტაეკონომიკა (ეკონომიკის ფილოსოფია) თბ., 1995, გვ. 145
6. მექვაბიშვილი, ე. ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების მოდელის შექმნის ზოგიერთი თეორიულ-მეთოდოლოგიური საკითხი, კრებულში „გარდამავალი პერიოდის სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემები“, თბ., 1999, „უფლება“ გვ. 7-11
7. Фромм, Е. Иметь или быть. М., 1986, ст.33
8. ჭიაბრიშვილი, თ. გარდამავალი პერიოდის სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემები, თბ., 1999, გვ. 27
9. ჟურნალი „შპიგელი“, N52, 1999, 26 დეკემბერი

ნინო რუხაია-მოსემდვდლიშვილი
დავით აღმაშენებლის სახელობის
საქართველოს ეროვნული თავდაცვის აკადემია
ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი
ninorukhaia@gmail.com

ექსპორტზე ორიენტირებული აგრარული პოლიტიკის მიზნები დღევანდელ ქართულ რეალობაში

რეზიუმე. დამოუკიდებლობის დაბრუნების დღიდან აგრარული სექტორი განიცდიდა რეცესიას. სახელმწიფო მესვეურნი სხვადასხვა დროს სხვადასხვა სახის დახმარებებს სთავაზობდნენ გლეხურ მეურნეობებს, მაგრამ ქოტურად და ერთჯერადად გაწეული დახმარებებით არ მოხერხდა ქართული სოფლის მეურნეობის განვითარება. მხოლოდ კარგად გათვლილი და ეფექტიანი აგრარული პოლიტიკის შემუშავება, რომელიც ორგანულად იქნება ინტეგრირებული ეროვნულ ეკონომიკურ პოლიტიკაში, არის ის ერთადერთი გზა, რომლითაც დაცლილი ქართული სოფლების აღდგენასა და ნახევრად შიმშილის ზღვარზე მყოფი მოსახლეობის პრობლემის მოგვარებას შევძლებთ ქვეყანაში. კვლევის მიზნად დავისახეთ ქართული აგრარული პროდუქციის ექსპორტთან დაკავშირებული პრობლემების ანალიზი და მისი მასტიმულირებელი აგრარული პოლიტიკის მიზნების განსაზღვრა. დარგში არსებული პრობლემების, ჩვენს მიერ გამოკვლეული მიზეზების და სხვადასხვა ქვეყნების განვითარების მაგალითების შესწავლის შედეგად, ჩამოვყალიბეთ კონცეფცია, რომელიც მოიცავს ავტორის ხედვას დღევანდელ ქართულ რეალობაში აგრარული პოლიტიკის მიზნების ფორმულირების შესახებ. გამოყოფილია 4 ძირითადი სტრატეგიული მიზანი, რომლებიც თავის თავში მოიცავენ ტაქტიკურ მიზნებს. ნაშრომში ხაზგასმულია, რომ აუცილებელია, აგრარული პოლიტიკა მოიცავდეს არა მხოლოდ სასოფლო-სამეურნეო ან ფერმერული მეურნეობების განვითარების სტრატეგიას, არამედ იყოს რეგიონული პოლიტიკის განუყოფელი ნაწილი, რამდენადაც სწორედ ფორმირებულმა რეგიონულმა პოლიტიკამ უნდა მოახდინოს აგრარული სექტორის ისეთი რესურსებით მომარაგება, როგორცაა: ახალგაზრდა და ნოვატორი სამუშაო ძალა, საწარმოო ინფრასტრუქტურა, ენერჯი და წყლის რესურსები და სხვა.

საკვანძო სიტყვები: აგრარული პოლიტიკა; აგრარული პოლიტიკის მიზნები; ექსპორტის მასტიმულირებელი პოლიტიკა.

Nino Ruxaia-Mosegmdvlishvili
Davit Agmashenebeli
National Defence Academy of Georgia

Export-oriented agricultural policy goals in Georgia

Abstract. *Georgian agricultural sector is in such a condition that only the thoughtful and properly selected comprehensive agrarian policies can stimulate its development. The aim of the study is to analyze the problems of the Georgian agricultural sector and provide the major objectives of export-oriented agricultural policy.*

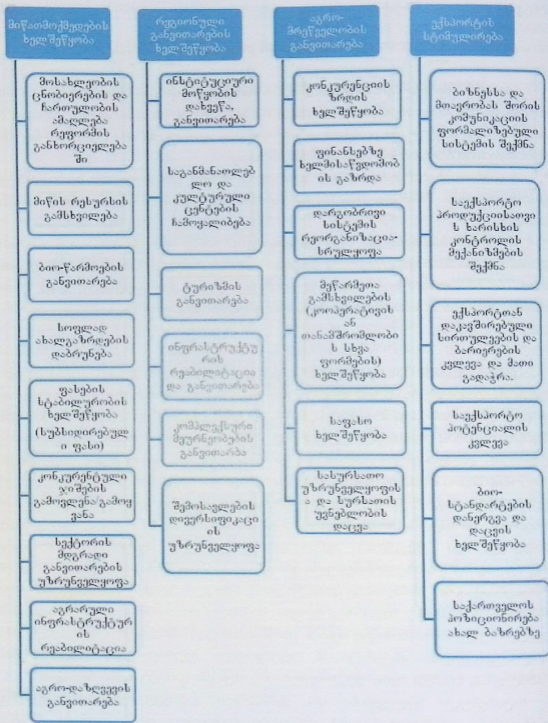
According to our research, we have provided the concept about main goals of agricultural policy. The paper gives the four key strategic objectives, which comprise tactical goals in it.

The article highlights the need for agricultural policy to be included in it not only agricultural and farming development strategies but also, it must be integrated with regional policy, to be supplied with resources such as : young and innovative labor force, manufacturing infrastructure, energy and water resources, and more.

დამოუკიდებლობის დაბრუნების დღიდან აგრარული სექტორი განიცდიდა რეცესიას. დავესუსებები ბატონ ლადო პაპას და ვიტყვი, რომ ძველის განურჩევლად ნგრევის და ახლის გაუზარებლად შენების ტენდენციამ, ისევე როგორც ეკონომიკის სხვა დარგებში, აგრარულ სექტორშიც გამოიწვია წარმოების ეფექტიანობის შემცირება, დარგის დეკაპიტალიზაცია და მოსახლეობის გაღარიბება. სახელმწიფო მესვეურნი სხვადასხვა დროს სხვადასხვა სახის დახმარებებს სთავაზობდნენ გლეხურ მეურნეობებს. მაგრამ ქაოტურად და ერთჯერადად გაწეული დახმარებებით არ მოხერხდა ქართული სოფლის მეურნეობის განვითარება. მხოლოდ კარგად გათვლილი და ეფექტიანი აგრარული პოლიტიკის შემუშავება, რომელიც ორგანულად იქნება ინტეგრირებული ეროვნულ ეკონომიკურ პოლიტიკაში, არის ის ერთადერთი გზა, რომლითაც დაცლილი ქართული სოფლების აღდგენასა და ნახევრად შიმშილის ზღვარზე მყოფი მოსახლეობის პრობლემის მოგვარებას შევძლებთ ქვეყანაში. მნიშვნელოვანია, რომ აგრარული პოლიტიკა მოიცავდეს არა მხოლოდ სასოფლო-სამეურნეო ან ფერმერული მეურნეობების განვითარების სტრატეგიას, არამედ იყოს რეგიონული პოლიტიკის განუყოფელი ნაწილი.

ჩატარებული კვლევებისა და ევროპული გამოცდილების საფუძველზე მოვახდინეთ აგრარული პოლიტიკის ოთხი ძირითადი სტრატეგიული მიზნის ჩამოყალიბება, რომლებიც თავის თავში მოიცავენ ტაქტიკურ მიზნებს, როგორც ეს 1.1 დიაგრამაშია მოცემული:

შრომები N1(2)

დიაგრამა 1.1. საქართველოს აგრარული პოლიტიკის მიზნები

მოსახლეობის ცნობიერების და ჩართულობის ამაღლება რეფორმების განხორციელებაში.

რაც არ უნდა ბევრი კანონი დაიწეროს მთავრობაში, რაც არ უნდა ეფექტიანი მოდელები შეიქმნას განვითარებისთვის, აუცილებელია რომ არსებობდეს ძალა, რომელსაც სურს ამ გეგმაში მონაწილეობა და მისი განხორციელება. სამწუხაროდ დღეს მსგავსი მზაობა არ შეინიშნება. ამას ადასტურებს ის ფაქტიც, რომ ყველა დღემდე არსებული მხარდამჭერი პროექტით სარგებლობენ, უკვე არსებული ფერმერები. ანუ ისინი, ვისაც ქონდა გარკვეული ბეზნეს-საქმიანობა და მათი გაფართოება სურდათ. თეორიულად, ეს სულაც არაა ცუდი და შესაძლოა ერთი მხრივ კარგიც იყოს, მაგრამ რეალური შედეგი მხოლოდ მასშტაბის ეფექტით მიიღწევა და ამისათვის საჭიროა ისედაც მცირე სასოფლო-სამეურნეო მიწები სრულად ჩაერთოს წარმოებაში.

მიწის რესურსის გამსხვილება.

ქართული აგრარული სექტორის ყველაზე დიდი პრობლემა ძალიან ფრაგმენტირებული მიწები, რომელზეც ფაქტიურად შეუძლებელია მოგების მომტანი ეკონომიკური საქმიანობის განხორციელება. შესაბამისად აგრარული პოლიტიკის აუცილებელი კომპონენტი უნდა იყოს ფერმერების კოოპერაციის სხვადასხვა ფორმების ჩამოყალიბება და განვითარება.

ბიო-წარმოების განვითარება.

წარმოების სტიმულირებისათვის მეტად დიდ როლს თამაშობს გასაღების ბაზრის არსებობა. შესაბამისად დგება საჭიროება, რომ მოხდეს სტაბილური ბაზრების კიდევ უფრო განვითარება და გაზრდა. ევროკავშირთან ასოცირების ხელშეკრულება და DCFTA რეჟიმზე გადასვლა შესაძლოა ერთ-ერთი ასეთი შესაძლებლობაა.

ევროპელი მომხმარებელი გარკვეულია პროდუქციის ხარისხის სტანდარტებში და ცხოვრების დონის ზრდასთან ერთად, სულ უფრო მეტად იზრდება ეკოლოგიურად სუფთა კვების პროდუქტებზე მოთხოვნა. ეს კი არც თუ ისე სწრაფად ათვისებადი ბაზარია, რადგან სუფთა პროდუქციის მოყვანის რესურსი შეზღუდულია. რაც შესაძლოა კონკურენტულ უპირატესობად იქცეს საქართველოსათვის.

სოფლად ახალგაზრდების დაბრუნება.

რეგიონებში ცხოვრების დონის გაზრდითა და ინფრასტრუქტურის მოწყობის საშუალებით, ის აუცილებელი პირობაა, რომლის გარეშეც ყველა სხვა რეფორმა აზრს დაკარგავს, რამდენადაც მას უბრალოდ არ ექნება მიზნობრივი სეგმენტი. დღეისათვის შეიმჩნევა სოფლების მკვეთრად "დაბერების" პროცესი.

შრომები N1(2)

ახალგაზრდობა ვერ ჩერდება რეგიონში, სადაც არ არის საყოფაცხოვრებო და განვითარებისა თუ გართობისათვის საჭირო ელემენტარული პირობები და გადადის რაიონულ ცენტრებში ან დედაქალაქში. შედაგად ვიღებთ თბილისს, როგორც გიგანტურ მეგაპოლისს, სადაც ცხოვრობს საქართველოს მოსახლეობის თითქმის 40% და დაცლილ რეგიონებს.

ფასების სტაბილურობის ხელშეწყობა (სუბსიდირებული ფასი). ხილის, ბოსტნეულისა თუ სხვა ნედლეულის წარმოება, თავისთავად ქმნის ნოყიერ ნიადაგს აგრარული მრეწველობის განვითარებისათვის, მაგრამ აქ წარმოიშობა ინტერესთა კონფლიქტი ნედლეულის მიმწოდებელსა და გადამამუშავებელ საწარმოს შორის: გლეხის ინტერესია რაც შეიძლება მაღალ ფასად ჩააბაროს მოსავალი, რათა მის მიერ გაწეული შრომა დაფასდეს და შეძლოს ღირსეული ცხოვრება, მის მიერ გამოიმუშავებული ფულით, ხოლო მწარმოებელს სურს რაც შეიძლება ნაკლებ ფასად მოიპოვოს მაღალხარისხიანი ნედლეული, რათა საბოლოო პროდუქტის ფასი კონკურენტუნარიანი იყოს ბაზარზე და მისცეს მოგება.

კონკურენტული ჯიშების გამოვლენა/გამოყვანა.

აგრარული სექტორის ანალიზი მოსავლიანობის და რეგიონული სპეციალიზაციების მიხედვით პერიოდულად ტარდება აგრარული უნივერსიტეტის ბაზაზე. მათ შორის, პროფესორი ომარ ქეშელაშვილი განიხილავს საქართველოს სოფლის მეურნეობის საწარმოო სპეციალიზაციის სექტორებს და მოიცავს აგრარული სექტორის ანალიზს მოსავლიანობის და რეგიონული სპეციალიზაციების ფორმით. თუმცა არც ამ და არც სხვა ნაშრომებში არაა განხილული თანამედროვე ბაზრის მოთხოვნების შესაბამისი პროდუქტებისა და ჯიშების განვითარების პოტენციური რესურსები და შესაძლო ზონალობები. მათი მოყვანის მაქსიმალური შესაძლო მოცულობა და სხვა პარამეტრები. სწორედ ამ ტიპის კვლევის ჩატარება უნდა უზრუნველყოს ხელისუფლებამ, რათა მოხდეს ისეთი ტიპის მოთხოვნადი და საქართველოს კლიმატთან კარგად ადაპტირებადი კულტურების გამოვლენა, რომელთაც მაღალი საექსპორტო პოტენციალი გააჩნიათ.

სექტორის მდგრადი განვითარების უზრუნველყოფა.

მიწა და ბუნებრივი რესურსები მოითხოვს საკმაოდ ფაქიზ მიდგომას, რადგან შესაძლოა მათთვის გამოუსწორებელი ზიანის მიყენება, რომელიც წლების შემდეგ გამოუსადეგარს გახდის მას. გადაჭარბებული ძოვება, ტყის საფარის კარგვა და ტერიტორიების დაუფეგმავი ათვისება ურბანული განვითარების მიზნით - მიწის დეგრადაციის გამომწვევი მთავარი ფაქტორებია. ნიადაგის ეროზია, რომელიც

შრომები N1(2)

რიგ შემთხვევებში ბუნებრივი მოვლენაა, მწვავედება ადამიანის მიერ ნიადაგის არამდგრადი გამოყენებით. ამასთან, საზოგადოებამ უნდა იცოდეს და ესმოდეს რაოდენ მნიშვნელოვანია იმ გარემოს დაცვა, სადაც ცხოვრობს და რა საფრთხეების წინაშე შეიძლება დადგეს გარემოს არარენტაბელური გამოყენებით. აუცილებელია კონტროლის მექანიზმების-მონიტორინგის, ინსპექტირებისა და კანონდარსებების სისტემების გაუმჯობესება და მათთვის რეალური ძალაუფლების მინიჭება;

აგრარული ინფრასტრუქტურის რეაბილიტაცია.

საწარმოო ინფრასტრუქტურა გვევლინება როგორც ეკონომიკური კატეგორია, საწარმოო ძალების განუყოფელი ნაწილი, რომლის გამართულ მუშაობაზე არსებითადაა დამოკიდებული სასოფლო-სამეურნეო საწარმოს (მიუხედავად საწარმოო მიმართულებისა და საკუთრების ფორმისა) ნორმალური ფუნქციონირება. სოფლის მეურნეობის საწარმოო ინფრასტრუქტურა მოიცავს ტრანსპორტის ყველა სახეს (საავტომობილო, სარკინიგზო, საზღვაო, საჰაერო), მატერიალურ-ტექნიკურ უზრუნველყოფას, სასაწყობო და სამაცივრო მეურნეობას, სამელიორაციო, საგზაო, აგროქიმიურ, მცენარეთა დავადებებისაგან დაცვის, ზოოვეტერინარულ და სხვა სამსახურებს, რომელთა როლი პროდუქციის დანაკარგების მინიმუმამდე შემცირებასა და მომხმარებელამდე პროდუქციის დროულ მიტანაში გამოიხატება. ორივე ფაქტორი არსებითად ზრდის სასოფლო-სამეურნეო წარმოების ეკონომიკურ ეფექტიანობას.

აგრო-დაზღვევის სისტემის ჩამოყალიბება.

სადაზღვევო სისტემა მეტად მნიშვნელოვანია აგრარულ სექტორში, რამდენადაც ძალიან დიდია არასასურველი კლიმატის ან სხვა ბუნებრივი პირობების გამო მოსავლის დაკარგვისა და დაზიანების საშიშროება. დღეისათვის გარკვეული ნაბიჯები ამ მიმართულებით უკვე გადაიდგა, მაგრამ სტატისტიკა ცხადყოფს, რომ გლეური მეურნეობები ფაქტობრივად არ სარგებლობენ ამ შეთავაზებით. საჭიროა მიზეზების კვლევა და შესაბამისი გადაწყვეტილებების მიღება.

ინსტიტუციური მოწყობის დახვეწა, განვითარება.

დღეისათვის აგრარულ პოლიტიკას ახორციელებს საქართველოს სოფლის მეურნეობის სამინისტრო და მასში შემავალი სსიპ-ები, რომლებიც ახდენენ სამინისტროს ან საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ ინიცირებული პროექტების განხორციელების უზრუნველყოფასა და მონიტორინგს. ინფრასტრუქტურულ პროექტებს კი ახორციელებენ რეგიონული თვითმმართველობები. აუცილებელია ამ ორგანიზაციების ეფექტიანობის გაზრდა.

შრომები N1(2)

პროექტის განხორციელების კონტროლის მექანიზმების გაუმჯობესება და თანამშრომელთა კვალიფიკაციის ამაღლება. გარდა ამისა, საჭიროა მაკოორდინირებელ დონეზე კერძო სექტორის (არასამთავრობო, არაკომერციული ან კომერციული ორგანიზაციები) განვითარების ხელშეწყობა. ეს საშუალებას მისცემს სამინისტროს, ნაკლები რესურსით მოახდინოს ინდივიდუალური ფერმერების საჭიროებების განსაზღვრა და მიზნობრივი განვითარების ხელშეწყობა.

საგანმანათლებლო და კულტურული ცენტრების ჩამოყალიბება.

გამოკითხვები აჩვენებს რომ ფერმერებს არ გააჩნიათ მისაწვდომობა თანამედროვე ტექნოლოგიებზე, ახალ ცოდნასა და წარმოების მეთოდებზე, რაც მკვეთრად ამცირებს მათი შემოსავლის ოდენობას და უზრდის ხარჯებს. ამიტომ აუცილებელია რეგიონებში ტექნიკური სასწავლებლების და გადამზადების ცენტრების განვითარება.

ტურიზმის განვითარება.

გამოიწვევს რეგიონებში შემოსავლების დივერსიფიკაციას და მომსახურების სფეროს გაფართოებას. ეს უკანასკნელი კი, თავის მხრივ ასტიმულირებს მცირე ბიზნესისა და საოჯახო მეურნეობების განვითარებას. შედეგად მიიღება ახალი სამუშაო ადგილები და დამატებითი შემოსავალი სოფლად მცხოვრებთათვის.

აკადემიკოსი ლადო პაპავა მიიჩნევს, რომ ტურიზმის ადგილობრივ წარმოებასთან შედარებით სწრაფი ტემპით განვითარება, ქმნის საფრთხეს, რომ გაღრმავდეს დისბალანსი ექსპორტ-იმპორტს შორის და ქვეყნის მომხმარებლური ეკონომიკის უარყოფითი მარჯა კიდე უფრო გაიზარდოს. სწორედ ამიტომ აუცილებელია პარალელურ რეჟიმში მოხდეს რეგიონული განვითარებისა და ტურიზმის წახალისება. წინააღმდეგ შემთხვევაში უარყოფით ეფექტს მივიღებთ.

ინფრასტრუქტურის რეაბილიტაცია და კომპლექსური მეურნეობების განვითარება.

ევროპაში ძალიან პოპულარულია რეგიონის კომპლექსურად განვითარების მოდელები, რომლებიც გულისხმობს არა მხოლოდ აგრარული წარმოების განვითარებას, არამედ მოიცავს სოფლად ცხოვრების დონის ამაღლებას, აგრო-ტურიზმის განვითარების ხელშეწყობას და საოჯახო მეურნეობებისათვის შემოსავლების დივერსიფიცირების შესაძლებლობას გაზრდას.

ვფიქრობთ ჩვენს შემთხვევაში პირდაპირ აუცილებელია მსგავსი მოდელის გამოყენება, რამდენიმე მიზეზის გამო:

1. დღეს სოფლად უბრალოდ აღარ დარჩა ადამიანი, რომელიც მინიმუმ განვითარებს სოფლის მეურნეობას. ახალგაზრდობის უდიდესი ნაწილი

შრომები N1(2)

ცდილობს ქალაქში ცხოვრებას. განსაკუთრებით ეს ეხება მაღალმთიან და "ცხოვრებისათვის ნაკლებ სახარბიელო ტერიტორიების" (გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციის ტერმინი) მცხოვრებლებს.

1. შესაბამისად საჭიროა ასეთი რეგიონების განსაკუთრებული მხარდაჭერა, კერძოდ, ალტერნატიული შემოსავლის, ცხოვრების დონის გაზრდის და ინფრასტრუქტურის განვითარებისათვის დამატებითი ხარჯების გამოყოფა.

2. დაბალზონიან და შედარებით განვითარებული ინფრასტრუქტურის მქონე სოფლებშიც საკმაოდ სერიოზული პრობლემებია გაზიფიცირებისა და წყლის მიწოდების კუთხით. აღარაფერს ვამბობთ ინტერნეტზე და სოფლის ისეთი ტიპის ინფრასტრუქტურაზე, როგორცაა გზები, სამედიცინო მომსახურება, გასართობი საშუალებები(კინო, თეატრი) და სხვა.

ამ საკითხების მოგვარება ერთი შეხედვით სცდება ვიწროდ აგარარული პოლიტიკის ფარგლებს და უფრო რეგიონული პოლიტიკის ჭრილში მოითხოვს განხილვას, თუმცა ამ პრობლემების გვერდის ავლის გარეშე აგარარული პოლიტიკის რეალური განმახორციელებლების პრობლემა დადგება.

შემოსავლების დივერსიფიკაციის უზრუნველყოფა.

აგარარულ სექტორში დასაქმებულთა შემოსავლები დღეისათვის ძალიან მცირეა და სეზონურობით ხასიათდება, იმის მიუხედავად, აგარარული სექტორის რომელ დარგშია პირი დასაქმებული, თავად ამუშავენს მიწას, თუ კერძო კომპანიაშია როგორც დაქირავებული მუშახელი.

მეტ-ნაკლები სტაბილურობით გამოირჩევა ღვინის და წველების გადამამუშავებელი ქარხნების თანამშრომლების შემოსავლები, თუმცა შეკვეთების რაოდენობის მიხედვით შესაძლოა ისიც მკვეთრად შეიცვალოს. მაგალითად, გამოკითხვისას იყო შემთხვევები, როდესაც გლეხები ამზობდნენ, რომ ხშირად მათ მიერ გამომუშავებული თვიური ხელფასი 50-60 ლარს არ სცდება.

შედარებით მეტი აქვთ შემოსავალი მეხილეობის სექტორში დასაქმებულ ფერმერებს, რომელთა ბაღების ფართობი 13ა ან მეტია, თუმცა თუ გავითვალისწინებთ, რომ ეს მათი ერთადერთი შემოსავალია მთელი წლის განმავლობაში, მოყვანის ხარჯების გამოკლებით, მთელ წელზე გადანაწილებისას, თვიური შემოსავალი საშუალოდ 500-800 ლარს გაუტოლდება. ესეც იმ შემთხვევაში, თუ მათ სრულად მოახდინეს თავიანთი მოსავლის რეალიზაცია და ეს კი ყოველთვის არ ხერხდება.

შედარებით უკეთესი სიტუაციაა დასავლეთ საქართველოში, სადაც ციტრუსების და თხილის შედარებით განვითარებული ბაზარია და მიუხედავად რუსული ემბარგოსი, ლეგალური თუ არალეგალური გზებით(ფხაზეთის გავლით), ქართული მანდარინი მაინც ხვდება რუსეთის ბაზარზე. თუმცა 2006

შრომები NI(2)

წელს იყო პრეცედენტი, როდესაც, ფერმერებს ტონობით მანდარინის გადაყრა მოუწიათ.

პრობლემას ამწვავებს ისიც, რომ საქართველოში თითქმის არაა სამაცივრე და გადამამუშავებელი მეურნეობები, შესაბამისად ფერმერმა დროის მცირე მონაკვეთში უნდა მოასწროს ხილის რეალიზება, წინააღმდეგ შემთხვევაში მისი ღირებულება ძალიან მცირდება და ხშირად მოსავალი უფუჭდებათ კიდევ მის რეალიზებამდე. აქ თავს იჩენს მეორე პრობლემაც-აღებულ თანხას ფერმერები არ აბრუნებენ კვლავწარმოების პროცესში შრომის მწარმოებლურობის ან შემოსავლის გაზრდისათვის თანამედროვე ტექნიკისა და ტექნოლოგიების განვითარებისათვის. თანხა მთლიანად იხარჯება ოჯახის საჭიროებებისათვის.

წარმოების ინტენსიფიკაციისა და ფერმერული მეურნეობების გამსხვილების ხელშეწყობა ისეთი მნიშვნელოვანი აქტივის, როგორც მიწა, მცირე ფრაგმენტაციის უარყოფით შედეგებს შეამცირებს და დაეხმარება ფერმერებს ინვესტიციების მოზიდვასა თუ მათი შრომის კომერციალიზაციაში. ფერმერებს აღარ უნდა ქონდეთ განცდა, რომ ისინი არ არიან დასაქმებულები. მათი შრომის შედეგი უნდა უზრუნველყოფდეს მათ ღირსეულ ცხოვრებას.

გადამამუშავებელი მრეწველობის განვითარება.

ხელს შეუწყობს რეგიონებში მცხოვრებთა დასაქმებას და მუდმივ შემოსავალს, აგრეთვე უზრუნველყოფს მოწეული პროდუქციის რეალიზაციას. თუმცა თავის მხრივ მხოლოდ და მხოლოდ შესაბამისი რაოდენობის მოსავლის მოყვანა და ჭარბწარმოება შეიძლება გახდეს გადამამუშავებელი წარმოების ჩამოყალიბების სტიმული. დღეისათვის რამდენიმე გადამამუშავებელ საწარმოში (მაგ. უნიგრენი) ახდენენ ნედლეულის თითქმის 80% იმპორტირებას, რადგან ქართველი გლეხებისაგან ჩაბარებული პროდუქტის მოცულობა ვერ უზრუნველყოფს წარმოების 20%-საც კი.

კონკურენციის ზრდის ხელშეწყობა.

სახელმწიფოს წინაშე მდგარი მნიშვნელოვანი გამოწვევაა, ერთი მხრივ, არ დაუშვას ბაზარზე კონკურენციის შემზღვეველი პრაქტიკა და ქმედებები, მეორე მხრივ, კი ზედმეტი რეგულაციებითადა ბიუროკრატიით ხელი არ შეუშალოს ბიზნესის განვითარებას, ხელოვნურად არ შეაფერხოს კომპანიების ზრდა.

აღნიშნულ გამოწვევასთან გასამკლავებლად აუცილებელია კონკურენციის ხელშეწყობის პოლიტიკის იმგვარად ფორმირება, რომ კანონის აღმასრულებელს საშუალება მიეცეს, ერთი მხრივ, ეფექტურად ებრძოდოს კონკურენციის შემზღვეველ ისეთ ქმედებებს, როგორცაა, მონოპოლიები, და მეორე მხრივ, არ შეუშალოს ხელი ბაზრიდან სუსტი კონკურენტების გაქრობას ან განდევნას, როდესაც ეს პროცესი მიმდინარეობს ჯანსაღი კონკურენციის პირობებში. თავად

შრომები N1(2)

პოლიტიკის რეალიზაციის ფარგლებშიც არ უნდა მოხდეს ბაზრის ძლიერი მოთამაშეების წინააღმდეგ რაიმე ტიპის ქმედებების განხორციელება მხოლოდ იმის გამო, რომ მათ უკავიათ დომინირებული მდგომარეობა. ამასთანავე, ეკონომიკური და სოციალური ფაქტორების გათვალისწინებით, კონკურენციის მარეგულირებელი პოლიტიკის ჩარჩო საკანონმდებლო ბაზა უნდა იყოს მაქსიმალურად მოქნილი, რაც საშუალებას მისცემს სახელმწიფოს, თავიდან აიცილოს ფორმალური რეგულაციების მიზეზით მნიშვნელოვანი ეფექტის მქონე ბიზნეს ინიციატივების ბლოკირება.

ფინანსებზე ხელმისაწვდომობის გაზრდა.

ნებისმიერი სექტორის განვითარებისათვის სასიცოცხლოდ აუცილებელია ფინანსების უზრუნველყოფა. შესაბამისად, აგრარული პოლიტიკაც უნდა მოიცავდეს ღონისძიებებს დარგში ინვესტიციების მოზიდვის, იაფი კრედიტისა და სახელმწიფო სუბსიდიების განხორციელებისათვის. დარგში ფინანსების მოზიდვის უზრუნველყოფისათვის უნდა შემუშავდეს კონკრეტული, მიზნობრივი პროექტები, რომელშიც სახელმწიფო გამოდის გარანტის ან სესხის პროცენტის თანაგადაძღვლის როლში, რათა მცირე და საშუალო ბიზნესისათვის ხელმისაწვდომი გახადოს განვითარებისათვის აუცილებელი ფინანსური რესურსი.

დარგობრივი სისტემის რეორგანიზაცია-სრულყოფა.

საჭიროა საქართველოს სოფლის მეურნეობის დარგობრივი სტრუქტურის ანალიზი და მისი შესაბამისობის განსაზღვრა თანამედროვე მიზნებთან და სტრატეგიებთან. უნდა განისაზღვროს დარგის ეფექტიანობის მაჩვენებლები თითოეული ამ დარგის მიმართ უნდა განხორციელდეს განვითარების შესაბამისი ღონისძიებები.

მეწარმეთა გამსხვილების (კოოპერატივის ან თანამშრომლობის სხვა ფორმების) ხელშეწყობა.

უნდა გაგრძელდეს კოოპერატივების ეფექტიანობის გაზრდა და მათ მიერ წარმოებული პროდუქციის ხარისხის კონტროლის სიტყმაში მოხვედრის სტიმულირება, აგრეთვე მათი საექსპორტო პოტენციალის გამოვლენა. ამ მიზნით უნდა მოხდეს "რეგიონული გაერთიანების" ტიპის ურთიერთთანამშრომლობის სტიმულირება, მმართველი და მაკოორდინირებელი ორგანიზაციების შექმნის სტიმულირება. [ეს შესაძლოა იყოს გრანტის დამტკიცება კვლევითი ორგანიზაციისათვის ბაზრების მოსაძიებლად და სხვა. აგრეთვე გაერთიანებისათვის სტანდარტიზაციის და სხვა ტიპის გრანტების მოპოვების შესაძლებლობა.

შრომები N1(2)

საფასო ხელშეწყობა.

ექსპორტისათვის პრიორიტეტულ დარგებში და გადასამუშავებელ პროდუქტებზე ფასის მხარდაჭერის სტრატეგიის განხორციელება, ისევე, როგორც ეს მოხდა წელს ყურძნის ჩაბარების შემთხვევაში, შესაძლებელია ზოგიერთ სტრატეგიულ საქსპორტო პროდუქტებზე ფასის სუბსიდირება განხორციელდეს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მათ მწარმოებლები ჩაიბარებენ. ეს ერთგვარად გაზრდის გადამამუშავებელი პროდუქციის ექსპორტს და ხელს შეუწყობს ქვეყნის შიგა პროდუქტის ზრდას.

სასურსათო უზრუნველყოფისა და სურსათის უვნებლობის დაცვა.

ნებისმიერ ადამიანს აქვს უფლება, უზრუნველყოფილი იყოს და ჰქონდეს ხელმისაწვდომი, ჯანსაღი საკვები. ამ მიზნის მისაღწევად მნიშვნელოვანია საქართველოს კანონმდებლობა მაქსიმალურად მიუახლოვდეს ევროპულს და დაინერგოს შესაბამისი ხარისხის მართვის სისტემა, რათა მოხდეს პროდუქტების სერტიფიცირება ევროპელი მომხმარებლისათვის მისაღებ დონეზე. საწყის ეტაპზე ეს უნდა იყოს არასავალდებულო. წინააღმდეგ შემთხვევაში, შესაძლოა გამოიწვიოს ქართული წარმოების შემცირება. რამდენადაც ხარისხის მიღწევა რთულია, ის შესაძლოა მხოლოდ მათთვის იყოს აუცილებელი, ვისაც სურს საქონლის ექსპორტირება.

ბიზნესსა და მთავრობას შორის კომუნიკაციის ფორმალიზებული სისტემის შექმნა.

ბიზნესსა და მთავრობას შორის აუცილებელია, არსებობდეს სისტემაში მოყვანილი, ფორმალიზებული კომუნიკაცია. მექანიზმმა უნდა უზრუნველყოს ეკონომიკურ საკითხებზე ბიზნეს სექტორისგან უკუკავშირის მიღება და მისი ჩართვა ეკონომიკური გადაწყვეტილებების მიღებაში.

საექსპორტო პროდუქციისათვის ხარისხის კონტროლის მექანიზმების შექმნა. აუცილებელი მოთხოვნა, ევროპულ ბაზარზე გასასვლელად, ესაა სურსათის უვნებლობა და გარკვეული სტანდარტების აუცილებელი დაკმაყოფილება. გარდა ხარისხის მოთხოვნების შესრულებისა, თავად ხარისხის ნიშნის მოპოვებაც საკმაოდ რთული და მეტად ძვირი პროცედურაა მცირე ფერმერებისათვის. ამიტომ საჭიროა სახელმწიფოს მხრიდან გარკვეული მხარდაჭერის განხორციელება აღნიშნული მიმართულებით.

დღეისათვის ევროპული სტანდარტებიდან საქართველოში ცნობილია Global Gap და HACCP, ეს უკანასკნელი სავალდებულოა იმ კომპანიებისათვის, რომელთა წლიური ბრუნვაც 200 000 ლარს აღემატება. თუმცადა ამ სერტიფიკატების გარეშე პროდუქციის ექსპორტირება ევროპის ქვეყნებში, ფაქტიურად შეუძლებელია.

შრომები NI(2)

მათი მოპოვება კი ინდივიდუალური ფერმერისა და მცირე კოოპერატივებისათვისაც კი საკმაოდ დიდ ფინანსურ დანახარჯებს მოითხოვს. ჩვენს მიერ ინიცირებული გაერთიანება ამ შემთხვევაშიც ეფექტიანი იქნება- გაერთიანების ფარგლებში დაინტერესებული ფერმერები მოახდენენ კოორდინაციას, რაც მკვეთრად შეამცირებს ინსპექტირებისას გაწეულ დანახარჯებს თითოეული მათგანისათვის. აუცილებელია ასევე, რომ სოფლის მეურნეობის ლაბორატორია აღიჭურვოს სურსათის უვნებლობის კვლევის თანამედროვე ტექნოლოგიებით, ექსპორტისათვის პრიორიტეტულ სფეროებში. მაგ: (თაფლის უვნებლობა, ანტიბიოტიკების შემცველობა და სხვა); აუცილებელია საკარანტინო წესების შემოღება მეცხოველეობაშიც, რათა არ მოხდეს დაავადებული საქონლის გაყვანა ქვეყნიდან და მისი კეთილსაიმედო იმიჯის შელახვა.

ექსპორტთან დაკავშირებული სირთულეების და შიგა ბარიერების კვლევა და მათი გადაჭრა.

არასრულყოფილი საკანონმდებლო რეგულაციები, ხელოვნური დაბრკოლებები და სხვადასხვა ბარიერები ამცირებს კომპანიების საექსპორტო პოტენციალს. აუცილებელია სახელმწიფო ორგანოები მჭირდოდ თანამშრომლობდნენ ბიზნესთან, რათა მოხდეს მსგავსი დაბრკოლებების აღმოფხვრა და შიგა საშუალებებით ექსპორტის სტიმულირება.

საექსპორტო პოტენციალის კვლევა.

ექსპორტის სტიმულირებისათვის აუცილებელია ახალი ბაზრების მოძიება, ან არსებული ბაზრის გაფართოება. როგორც წინა თავებში აღვნიშნეთ, საქართველოს ყველაზე მსხვილი საექსპორტო ბაზრებია დსთ-ს ქვეყნები, თუმცა დღეისათვის არსებული პოლიტიკური სიტუაციიდან გამომდინარე, ეს ბაზრები მეტად მყიფე და სარისკოა. მით უფრო ნაკლებია მათი გაზრდის და განვითარების შესაძლებლობა. აუცილებელია რომ, სახელმწიფომ მოახდინოს კვლევითი საქმიანობის დაფინანსება, ბაზარზე მოთხოვნადი და ეფექტიანი პროდუქტების გამოსავლენად და ქვეყანაში მათი წარმოების სტიმულირებისათვის.

ბიო-სტანდარტების დანერგვა და დაცვის ხელშეწყობა.

წარმოების ბიო სტანდარტების დანერგვა მოითხოვს საკმაოდ სერიოზულ ინვესტიციებს, რომლის განხორციელების შესაძლებლობა ქართველ მცირე ფერმერებს და კოოპერატივებსაც კი, ნამდვილად არ აქვთ. აქ აუცილებელი და საჭირო გახდება სახელმწიფოს მხრიდან მხარდაჭერის ღონისძიებების განხორციელება.

შრომები N1(2)

რამდენადაც მიწის ეფექტიანი მართვის საკითხები მჭირდოდა დაკავშირებული გარემოს მართვასთან და ბუნებრივი რესურსების მდგრად გამოყენებასთან, აუცილებელია ამ ფონებიდან მოხდეს საინფორმაციო სემინარების მოწყობა, ფერმერების ინფორმირება და მათი ცნობიერების ამაღლება გარემოს დაცვით საკითხებში. აგრეთვე მდგრადი განვითარების მსურველი ფერმერებისათვის პროექტების დაფინანსება და წამახალისებელი სუბსიდიების გაცემაც კი, როგორც ეს აპრობირებული პრაქტიკაა ევროპის ქვეყნებში.

საქართველოს პოზიციონირება ახალ ბაზრებზე.

ქვეყნის საექსპორტო პოტენციალის ათვისება საჭიროებს ძლიერ მარკეტინგულ მხარდაჭერას. კერძოდ, საქართველოს ბრენდის შექმნას და ამ ბრენდის პოპულარიზებას ქვეყნის ფარგლებს გარეთ. სახელმწიფო აპარატში უნდა შეიქმნას ამ მიზნებზე მომუშავე ჯგუფი, როგორცაა მაგალითად ღვინის სააგენტო.

ჩვენს მიერ ჩამოყალიბებული აგრარული პოლიტიკის მიზნები გამომდინარეობს იმ ფაქტორი რეალობიდან, რომელშიც დღეს ქვეყანა იმყოფება და მჭირდოდა დაკავშირებული არა მხოლოდ სასოფლო-სამეურნეო წარმოებასთან, არამედ რეგიონულ ეკონომიკასა და სოციალურ სფეროსთან. ამდენად, მნიშვნელოვანია, რომ აგრარული პოლიტიკა მოიცავდეს არა მხოლოდ სასოფლო-სამეურნეო, ფერმერული მეურნეობების განვითარების სტარატეგიას, არამედ იყოს რეგიონული პოლიტიკის განუყოფელი ნაწილი, რამდენადაც სწორად ფორმირებულმა რეგიონულმა პოლიტიკამ უნდა მოახდინოს აგრარული სექტორის ისეთი რესურსებით მომარაგება, როგორცაა: ახალგაზრდა და ნოვატორი სამუშაო ძალა; საწარმოო ინფრასტრუქტურა; ენერგო-რესურსები და სხვა.

ლიტერატურა

1. ევროკავშირის გენერალიზებულ პრეფერენციათა სისტემის შუალედური შეფასება, 2010 წ.
2. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2010/may/tradoc_146195.pdf
3. ებერლინი რ., ჰერანზი მ., მ. ლ. სილერი, ა. ნილი, ს. ოგრადი, დ. ანგლოვსკი, ზ. ჩეკურაშვილი; სოფლის მეურნეობისა და სოფლის განვითარების სექტორების შეფასება აღმოსავლეთი პარტნიორობის ქვეყნებში საქართველო" -FAO-ს რეგიონული ოფისი ევროპისა და ცენტრალური აზიისთვის; 2012წ.

4. "ევროკავშირის შეთანხმება ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის შესახებ და საქართველო" - ეკონომიკური პოლიტიკის კვლევის ცენტრი, 2014წ.
5. "აგარული პოლიტიკის გამტარებელები საქართველოში, პრობლემები, შესაძლებლობები და ალტერნატივები". საერთაშორისო, რეცენზირებადი და რეფერირებადი სამეცნიერო ჟურნალი "ეკონომიკა". N 5-6
6. "რეგიონული კლასტერი" ევროპული ბაზრის მოთხოვნებთან ადაპტირების საუკეთესო გზა ქართველი ფერმერებისათვის. საერთაშორისო, რეცენზირებადი და რეფერირებადი სამეცნიერო ჟურნალი "ეკონომიკა".
7. EVALUATION OF THE STRUCTURAL EFFECTS OF DIRECT SUPPORT; European Commission-2013
8. Gollin, Parente, and Rogerson. 2002. Gollin, D., S. Parente, and R. Rogerson. 2002. The role of agriculture in development. American Economic Review 92 (2) gv. 160-164
9. Gollin, Parente, and Rogerson. 2002. Gollin, D., S. Parente, and R. Rogerson. 2002. The role of agriculture in development. American Economic Review 92 (2)
10. The Common Agricultural Policy; A partnership between Europe and Farmers; European Commission-2013
11. Trade Sustainability Impact Assessment in support of negotiations of a DCFTA between the EU and Georgia and the Republic of Moldova Final report; Rotterdam, 27 October2012;
12. <http://faostat.fao.org>

თამუნა ვანიშვილი

დავით აღმაშენებლის სახელობის
საქართველოს ეროვნული თავდაცვის აკადემია
ბიზნესის ადმინისტრირების აკადემიური დოქტორი.
vanishvilitamuna@gmail.com

თამაზ გეგელია

დავით აღმაშენებლის სახელობის
საქართველოს ეროვნული თავდაცვის აკადემია.
tamazgegelia@yahoo.com

**მართვის თანამედროვე მოდელის დანერგვა ორგანიზაციებში
„მეხუთე დონის მენეჯერი“ - სა და „ახალი ტიპის ლიდერი“-ს
თვისებების გათვალისწინებით**

რეზიუმე. განხილულია, თანამედროვე პრინციპებზე აგებულ ორგანიზაციებში, მართვის ახალი მოდელის დანერგვისათვის ცვლილებების განხორციელების აუცილებლობა, რაც ახალი დონის მენეჯერების ჩამოყალიბებას და ახლებური მიდგომების დანერგვას გვთავაზობს.

უდავოა, რომ ძველი სტილის ორგანიზაციები განსხვავდება თანამედროვე ორგანიზაციებისაგან. ისინი უფრო მოქნილები და რაციონალურები არიან ცვლილებების განხორციელების, გადაწყვეტილების მიღებასა და აღსრულების პროცესში. ცვლილებების საჭიროება ორგანიზაციული ქცევის თითქმის ყველა ცნებას მოიცავს. ეს ეხება დამოკიდებულებებს, აღქმას, გუნდს, ლიდერობას, მოტივაციას, ორგანიზაციულ მოწყობას, და მსგავს ცნებებს. შეუძლებელია ამ ცნებებზე ცვლილების საჭიროების გარეშე ვიფიქროთ.

ცვლილებების განხორციელების შედეგად მიღებული, თანამედროვე ორგანიზაციების მოდელი შემდეგნაირია: მასში წარმოდგენილია გარემო, სადაც ადამიანებს მოსწონთ მუშაობა, რადგან არ არიან შეზღუდულები და დაძაბულები; მინიმუმამდეა დაყვანილი კონფლიქტური და სტრესული სიტუაციები; მენეჯერი მუდმივად ზრუნავს სტრესული მდგომარეობის თავიდან აცილებაზე, ხოლო არსებობის შემთხვევაში, მის აღმოფხვრაზე; ადამიანები ერთი მთლიანი გუნდის წევრებად აღიქვამენ თავს, ერთად წყვეტენ და იაზრებენ ორგანიზაციის სტრატეგიას და გამოკვეთენ პრიორიტეტულ მიმართულებებს, რომლებიც უმნიშვნელოვანესია საბოლოო შედეგის მისაღწევად და განსაკუთრებულ ძალისხმევას და ყურადღებას მოითხოვს.

წარმოდგენილი ახალი ტიპის ორგანიზაციები გვთავაზობს: „მეხუთე დონის მენეჯერი“ - სა და „ახალი ტიპის ლიდერი“ - სთვისებების გათვალისწინებას

შრომები N1(2)

მართვის ახალი მოდელის მისაღებად, რადგან ადამიანები, რომლებიც ამ თვისებებს ითვალისწინებენ, უკეთესი მენეჯერები და ლიდერები არიან.

Tamuna Vanishvili
Davit Agmashenebeli,
National Defence Academy of Georgia

Tamaz Gegelia
Davit Agmashenebeli,
National Defence Academy of Georgia

**The Implementation of Modern Management Model in Organizations with
Taking into Account the Properties of “Fifth-Level Manager” and a “New
Kind of Leader”**

Abstract. *Is considered for introducing and implementing of new management model for based on modern principles organizations, necessity of changes implementation for the new level managers formation and suggestion for the introduction of new approaches.*

There is no doubt that old-style organizations differs from modern organizations, they are more flexible and rational for implementation of the changes, decision-making and implementation process. The necessity of changes includes almost all the concepts in organizational behavior. This refers to the attitudes, perceptions, team, leadership, motivation, organizational arrangement and similar concepts. It is impossible to think about these concepts without the necessity for change.

The obtained as result of changes implementation the modern organizations model is as follows: in it is presented an environment where people like to work, because there are not limited and stressed; up to minimum are reduced the conflict and stressful situations; manager always takes care to avoid stressed state, and, in case of its on elimination of its; persons perceive themselves as members of the team, jointly makes decisions and comprehend the organization's strategy and can outline priority areas that are crucial to the achieving of final outcome and requires the special effort and attention.

The new types of presented organizations suggests for obtaining of the new management model with taking into account the “fifth-level manager” and a “new kind of leader” properties, because persons who have into account these properties are better managers and leaders.

შრომები N1(2)

1. შესავალი

გამწვავებული კონკურენცია, გადარჩენის ინსტინქტები და პირველობის მუდმივი დაუოკებელი ამბიცია სულ უფრო მეტ ორგანიზაციას აიძულებს, ეძებოს განვითარების ახალ-ახალი შესაძლებლობები, მიჰყვეს ცვლილებებს მართვის საკითხებში. თანამედროვე ორგანიზაცია, მაშინ არის წარმატებული, თუკი ის მუდმივად ახერხებს, იყოს საინტერესო - საზოგადოებისთვის, სასარგებლო - მომუშავეებისთვის, ეფექტიანი - გრძელვადიანი სიცოცხლისუნარიანობის თვალსაზრისით.

თანამედროვე პრინციპებზე აგებული ორგანიზაციები მოითხოვენ ცვლილებების განხორციელებას ორგანიზაციულ ქცევაში, კერძოდ კი ორგანიზაციის მართვაში, მენეჯმენტში, რაც ახალი დონის მენეჯერების ჩამოყალიბებას და ახლებური მიდგომების დანერგვას გთავაზობს.

სწორედ ამიტომ, თანამედროვე ორგანიზაციების განსხვავება ძველი სტილის ორგანიზაციებისგან სულ უფრო მკაფიო ხდება: მოქნილობა ცვლილებების განხორციელებაში, ორიგინალობა იდეებში და რაციონალურობა გადაწყვეტილების მიღებასა და აღსრულების პროცესში, იმ ფაქტორების მუდმივი გადახედვა და გადახალისება, რომლებიც ზეგავლენას ახდენს ორგანიზაციის განვითარებაზე და სრულყოფილებაზე, კერძოდ, მართვის მეთოდების სწორად ჩამოყალიბება და მათი შექმნისა და დანერგვის პრინციპების შესწავლა [1].

გაეროს ოფიციალური მონაცემებით, კაცობრიობის წინაშე დადგა ახალი, პლანეტარული პრობლემა - მსოფლიოს ზრდასრული მოსახლეობის 70% ჩამორჩება ცვლილებებს. ეს კი იწვევს სტრესებს, დეპრესიას, ჯანმრთელობის გაუარესებას და ა. შ [2].

თანამედროვე პირობებში, ცვლილებები ორგანიზაციულ ქცევაში კერძოდ კი, ორგანიზაციის სტრუქტურებში ინდივიდუალური და განსხვავებულია, რადგან ეს ცვლილებები კომპანიის მიზნებისგან, ამოცანებისგან და სპეციფიკური გარემოდან გამომდინარეობს.

ქვეყნიერება ჯერ კიდევ ამოუცნობი და საინტერესოა, რადგან ხვალინდელი დღე სავსეა მიღწევებით თუ აღმოჩენებით. ყოველდღიური რუტინა, ერთფეროვანი ცხოვრება რომ არ დაეძლიათ ჩვენს წინაპრებს, ქვეყნიერება არ განვითარდებოდა. ორგანიზაციაში საჭიროა ყველა თანამშრომელს მიეცეს მეტი თავისუფალი აზროვნების საშუალება. თითოეული იდეა განხილულ იქნეს და ჩაითვალოს უკეთესი მიღწევების წინაპირობად. ორგანიზაციის წევრებმა ყველა საკითხთან დაკავშირებით უნდა შეძლონ საკუთარი სუბიექტური აზრის გამოხატვა. ინდივიდი უნდა გრძნობდეს, რომ მისი პიროვნება ორგანიზაციისთვის მნიშვნელოვანია, თვლიდეს საკუთარ წარმატებას - ორგანიზაციის წინსვლის პირდაპირპროპორციულად.

შრომები NI(2)

მმართველები ძირეულ ცვლილებებს იწყებენ ეფექტიანობის ამაღლებისა და ახალი სტრატეგიის დანერგვის მიზნით, მაგრამ აღნიშნული წინსვლა გრძელდება იქამდე, სანამ ხელქვეითები თვლიან, რომ ეს სასარგებლოა. მაშასადამე, მენეჯმენტმა შეიძლება გავლენა იქონიოს კულტურაზე, მხოლოდ მაშინ, როცა ვითარება შესაბამისია და წევრები დადებითად ეკიდებიან სიახლეებს. ადვილი მისახვედრია, რომ ინოვაციებზე ორიენტირებული ორგანიზაციული კულტურის შექმნა საკმაოდ რთული პროცესი უნდა იყოს. თანამედროვე ცხოვრების სტილი და ბაზარზე არსებული მძაფრი კონკურენცია გვიბიძგებს ავეყვით ტენდენციებს და ავირჩიოთ ორიდან ერთი - ვითამაშოთ სხვისი თამაში, ან შევთავაზოთ მასებს საკუთარი თამაშის წესები [3].

2. ძირითადი ნაწილი

„მეზუთე დონის მენეჯერი“ და „ახალი ტიპის ლიდერი“

ორგანიზაციების მართვის ტრადიციული მოდელი უკანასკნელ დღეებს ითვლის. სულ უფრო ცხადი ხდება, რომ ის მიდგომები, რომელთა საშუალებითაც ორგანიზაციებს მართავენ, არსებით ცვლილებებს ითხოვს. ადამიანთა მოტივირება, მათი უნარებისა და შესაძლებლობების ორგანიზაციის მიზნებისთვის გამოყენება უფრო რთული, მაგრამ, ამავე დროს, მუდმივად კრიტიკული ხდება.

თანამედროვე, კომფორტული, გამართული ორგანიზაციების ჩამოყალიბებისათვის აუცილებელია მართვის სფეროში მრავალი სიძნელისა და პრობლემის გადაჭრა. ამისათვის უამრავი ფაქტორის და პრინციპის გათვალისწინება საჭირო, რომელზე დაყრდნობითაც საუკეთესო ორგანიზაციების შექმნა იქნებოდა შესაძლებელი.

ორგანიზაციები იძულებული არიან, რაღაც ძალიან სიღრმისეულად შეცვალონ, რათა იყვნენ ნოვატორები და მოქნილები ახალი საბაზრო რეალობების საპასუხოდ. ორგანიზაციული მოწყობის ახალი მოდელის ძირითადი მოთხოვნების შესრულება არც თუ ისე ადვილია, ის ორგანიზაციულ ქვევაში, კერძოდ კი მართვის მოდელში, ბევრი ძირეული ცვლილებას განხორციელებას მოითხოვს, რაც დაეხმარება ორგანიზაციას სრულყოფაში და მისცემს მას რეგულირების, სხვადასხვა პრინციპების შემუშავების და გამოყენების საშუალებას. **კოკო შანელის** შეხედულებით - „იმისათვის, რომ შეუცვლელი იყო, უნდა განსხვავდებოდე სხვებისაგან“. განსხვავებული მიდგომა სხვებისაგან გამორჩეულს გვხდის და ხშირად წარმატებაც მოაქვს, თუმცა სიახლის შემოტანა და დანერგვა ხშირად შიშთან ასოცირდება. საინტერესო და გასათვალისწინებელი ფაქტია, თუ რით მოახერხა კოკო შანელმა ასეთი პოპულარობა. მას შეეძლო დაბრკოლებებში დადებით მხარეები დაენახა და თავის სასარგებლოდ გამოეყენებინა, დარწმუნებული იყო თავის თავში და შეეძლო საკუთარი იდეების ერთგული დარჩენილიყო, იყო მიზანდასახული, ისრაფოდა დამოუკიდებლობისაკენ, გულით უყვარდა საკუთარი საქმე. მტკიცე ხასიათი,

შრომები NI(2)

მიზანდასახულობა, ინოვაციურობა, დამოუკიდებლობისაკენ სწრაფვა, საკუთარი საქმის სიყვარული, ეს ის თვისებებია, რომელიც წარმატებისაკენ მიმავალ გზაზე, ყველა მიზანდასახულ ადამიანს გამოადგება. ბუნებრივია, ამ თვისებების გამოუმუშავება გარკვეულ სირთულეს წამოადგენს და ყველასათვის იოლი არ არის. მხოლოდ ერთეულები ახერხებენ იპოვონ ისეთი გადაწყვეტილებები, რომლებიც ძირეულად შეცვლიან მათ ადრინდელ მდგომარეობას, მხოლოდ ერთეულებს ყოფნით გამბედაობა - გადადგან გადაწყვეტი ნაბიჯები ახალი, თამამი ცვლილებების განსახორციელებლად. ყოველდღიურ, მცირე და მუდმივ გაუმჯობესებას, არაჩვეულებრივ შედეგებამდე მივყავართ. თუმცა, ორგანიზაციაში არსებული სირთულეების გადაჭრისათვის, მხოლოდ ცოდნა არ კმარა.

სტენფორდის უნივერსიტეტის პროფესორის, **ჯიმ კოლინზისა** და მისი თანამოაზრეების ხუთწლიან კვლევების შედეგებზე დაიწერა რამდენიმე წიგნი, რომლებიც მართვის სფეროში ჩატარებული ფუნდამენტური კვლევების შედეგად გაკეთებულ აღმოჩენებს მიეძღვნა. მასში მოცემულია, თუ როგორ და რატომ უნდა გახდეს კარგი ორგანიზაცია საუკეთესო.

„მეხუთე დონე“ - ეს ტერმინი კოლინზის მკვლევართა ჯგუფის მიერაა მოფიქრებული და, რასაკვირველია, თავისი ახსნაც მოემბნება. საქმე ისაა, რომ მკვლევარებმა შემოიტანეს მათთვის სხვადასხვა უნარების მქონე ადამიანების ცნება და ხუთ სხვადასხვა დონეში გააერთიანეს. მართვის ყველაზე გამორჩეულ და მაღალი უნარების მქონე ხელმძღვანელს კი **მეხუთე დონის მენეჯერი უწოდეს**.

მეოთხე დონის მენეჯერის მიერ შექმნილი ღირებულება ჯიმ კოლინზმა და მისმა თანამოაზრეებმა, ასე დაინახეს: მეოთხე დონის მენეჯერი ქმნის მომავლის ხედვას და იყენებს ყველა საშუალებას, რათა ორგანიზაცია მისი მმართველობის პროცესში ასეთი გახდეს. ცდილობს, უზრუნველყოს შესრულებული სამუშაოების, რაც შეიძლება მაღალი ხარისხი და მიღწეული შედეგები ყველას აცნობოს. მეოთხე დონის მენეჯერს ნამდვილად შეუძლია გახადოს ორგანიზაცია წარმატებული და რევოლუციური გარდაქმნებით, მოკლე დროში, მიაღწიოს განვითარების განსაკუთრებულ ტემპებს, თუმცა ეს მხოლოდ მისი მმართველობის პერიოდში. მისი წასვლის შემდეგ კი, მის მიერ შექმნილი სარგებელი მკვეთრად კლებულობს, ან საერთოდ ქრება. აღმოჩნდა, რომ იმ ორგანიზაციებს, რომლებმაც საუკეთესო შედეგების შენარჩუნება ვერ შეძლეს, სწორედ ასეთი სახის მენეჯერები ედგნენ სათავეში, ხოლო **მეხუთე დონის** მენეჯერის მმართველობა, მკვლევართა მოსაზრებით, განაპირობებს საუკეთესო და ამასთან გრძელვადიანი შედეგების მიღწევას. პიროვნება, რომელშიც გაერთიანებულია მეოთხე დონის მენეჯერებისაგან გამორჩეული ადამიანური თვისებები და დიდი პროფესიული პასუხისმგებლობის

შრომები N1(2)

გრძნობა, მისიწრაფვის იმისკენ, რათა შექმნას არა კარგი, არამედ საუკეთესო ორგანიზაცია [4].

ახალი დონის მენეჯერისათვის მნიშვნელოვანია ინტელექტუალური უნარები - შემეცნებითი თვისებების ერთობლიობა, რომლის მწვერვალზე - აზროვნება. მენეჯერი ჰკვიანი ადამიანი უნდა იყოს, მისი ინტელექტი უნდა გამოირჩეოდეს სოციალური და საბაზრო სინამდვილის გაგების სიღრმით და სიფართოვით (სისტემურობით, პანორამულობით, კომპლექსურობით, ზესიტუაციურობით), მასში თავისი საქმიანობით, პრაქტიკულობით, ანალიტიკური უნარით, ლოგიკურობით, კრიტიკულობით, გარკვეულობით, ხატოვნობით, დამაჯერებლობით, პროგნოზულობით, სისწრაფით, მობილურობით, გულადობით (აზრის დაშვებისა და სერიოზულად განხილვის უნარი ისეთი რამის, რაც სხვას წარმოუდგენია შეუძლებლად), სიმტკიცით გაურკვევლობისადმი, რადგან ორგანიზაცია და მენეჯმენტი არ არიან დაზღვეულნი ფორს-მაჟორულ, კრიტიკულ სიტუაციაში მოხვედრისაგან. ისინი ხასიათდებიან დიდი სირთულეებით და დატვირთვებით, მათ შორის ფსიქოლოგიურითაც.

მაღალი კლასის პროფესიონალიზმი მუდამ დაკავშირებულია მაღალგანვითარებულ ნიჭთან, ორ მენეჯერს შეიძლება ჰქონდეს ერთნაირი განათლება, პროფესიული ოსტატობა, მაგრამ განსხვავდებოდნენ ნიჭით, შესაბამისად, მათი შრომის შედეგებიც იქნება განსხვავებული [5].

თუ ორგანიზაცია შეძლებს შეაგროვოს იმ ნიჭისა და უნარების ადამიანები, რომლებიც ყველაზე მეტად არის საჭირო საქმისთვის, გაზრდის მათში ზრუნვის შერატმეზას კლიენტებზე, ორგანიზაციაზე, კოლეგებზე და მისცემს სრულ თავისუფლებას - მიიღებს ჯგუფს, რომელიც შეძლებს მიაღწიოს ყველაზე დიდ შედეგებს, იმდენად სწრაფად, რამდენად სწრაფადაც ისწავლიან ისინი საქმის კეთებას. ამისთვის კი ყველაზე მნიშვნელოვანი ცვლილება, რასაც ახალი რეალობა ითხოვს ორგანიზაციებისაგან არის მართვის ახალი სტილი. უპირველეს ყოვლისა კი საჭიროა პრინციპულად ახალი ტიპის ლიდერი, რომელიც უნდა ზრუნავდეს თანამშრომლებზე, კლიენტებზე და მთლიანად საზოგადოებაზე, რომელსაც უნდა ჰქონდეს რწმენა ხვალინდელი დღის, საკუთარი თავის და ადამიანების; უნდა იყოს მშვიდი საუბარში, მოქმედებებში და ფიქრებში. ამერიკელი ბიზნეს ტრენერი, ორატორი ჯიმ რონი თვლის: „ლიდერობის მთავარი გამოწვევაა, იყო მკაცრი, მაგრამ არა უხეში; იყო კეთილგანწყობილი, მაგრამ არა სუსტი; იყო თავდაჯერებული, მაგრამ არა თამამი; იყო მოაზროვნე, მაგრამ არა ზარმაცი; იყო თავმდაბალი, მაგრამ არა მორიდებული; იყო მტკიცე, მაგრამ არა ამპარტავანი; გქონდეს იუმორი, მაგრამ არა სულელური“ [6]. ფსიქოლოგები დაბეჯითებით ამტკიცებენ, რომ ლიდერი გამოირჩევა ინიციატიურობით, ენთუზიაზმით, რიტორიკული უნარ-შესაძლებლობებით, დასახული მიზნების მიღწევაში დაჟინებულობით, სოციალური ურთიერთობებისადმი მისწრაფებით და ა.შ. გარდა ამისა, როგორც წესი, ლიდერი

შრომები N1(2)

უნდა იყოს პატიოსანი, კეთილსინდისიერი, ჰქონდეს კარგი განათლება და მაღალი თვითშეფასება [7].

ლიდერობას და მენეჯმენტს ხშირად აიგივებენ ერთმანეთთან. როგორ განვასხვავოთ ისინი ერთმანეთისაგან?

ჰარვარდის ბიზნეს სკოლის პროფესორის, **ჯონ კოტერის** მტკიცებით, ლიდერობა - სირთულისთვის თავის გათმევას წარმოადგენს [8]. კარგი მენეჯმენტი წესრიგსა და თანმიმდევრულობას ამყარებს ფორმალური გეგმების შექმნით, მტკიცე ორგანიზაციული სტრუქტურის დაგეგმვით და დაგეგმილთან შედეგის შედარებით. ლიდერობა კი პირიქით, ცვლილებებთან გამკლავებაა. ლიდერები მომავალზე ხედვის ჩამოყალიბებით გარკვეულ მიმართულებას ამკვიდრებენ, შემდეგ ისინი თავიანთ შეხედულებებს გადასცემენ ხალხს და მათ დაბრკოლებების გადალახვის სტიმულს აძლევენ.

ყველა ლიდერი არ არის მენეჯერი და არც ყველა მენეჯერი არის ლიდერი. ორგანიზაციის მიერ მენეჯერებისათვის გარკვეული ოფიციალური უფლების მინიჭება არ არის იმის გარანტია, რომ ისინი ეფექტურ ლიდერობას შეძლებენ [16].

ოპტიმალური ეფექტურობის მისაღწევად, მნიშვნელოვანია იმის გაცნობიერება, რომ ორგანიზაციებს ძლიერი ლიდერობა და ძლიერი მენეჯმენტი სჭირდება.

ნამდვილ ლიდერებს შეუძლიათ სული შთაბერონ ადამიანების იმედებსა და ოცნებებს; დაარწმუნონ ისინი, რომ მომავალი მათ სარფიან შესაძლებლობებს სთავაზობს. ლიდერი არ იზიარებს პრინციპს - „გათიშე და იბატონე“ და არასდროს მიმართავს ამ უკიდურეს გზას, მან ზუსტად იცის გუნდის ერთიანობის ძალა და ფასი, ყველას აფიქრებინებს, რომ სწორედ მისი ძალისხმევაა საჭირო გუნდისთვის და რაც უფრო ბევრი იფიქრებს ასე, მით უფრო დიდი და ძლიერი გუნდი ეყოლება მას. ამ თვისებების დაუფლება და გამოქვეყნება შესაძლებელია, მაგრამ არა იოლი, ამ თვისებების ერთიანობა, უზრუნველყოფს ლიდერის გარშემო სასურველი გარემოს შექმნას.

ლიდერებად არ იბადებიან, ლიდერობა ცხოვრების სტილია, რასაც განაპირობებს გარემოებები და ინტერესები. ლიდერობის სწავლა შესაძლებელია, ლიდერის თვისებების შესწავლა და მათი პრაქტიკაში გამოყენება იძლევა საშუალებას გავხდეთ ავტორიტეტული როგორც პირად, ასევე პროფესიულ საქმიანობაში.

ლიდერებზე დაკვირვებამ აჩვენა, რომ ისინი ხასიათდებიან საერთო თვისებებითა და უნარ-ჩვევებით. წარმატებული ლიდერი ცვლის ქცევას და არა მიზანს. ადამიანის ცხოვრებაში მნიშვნელოვან როლს თამაშობს პროფესიული საქმიანობა. ლიდერები აკეთებენ იმ საქმეს, რომელიც უყვართ და ანიჭებთ სიამოვნებას. მათი თავდაუზოგავი შრომის შედეგი - რეალიზებული მიზანია.

შრომები N1(2)

ლიდერის პიროვნული თვისებების მქონე ადამიანი გამორჩეული, არაორდინალური თანამშრომელია პროფესიულ სფეროში, ის ერთი სიტყვით „ადამიანი წარმატებაა“.

ლიდერი უბრალოდ - ლიდერია, ის „დიდია“ და მისაბამი, ასეთი ლიდერები ყველანაირ კრიტიკას, დროს და ღირებულებათა რღვევას უძლებენ და დიდხანს რჩებიან ლიდერებად, შემთხვევით ლიდერები კი მოდიან და მიდიან.

ლიდერები ხასიათდებიან პერსპექტიული ხედვით. მათ აქვთ უნარი დანახონ მოვლენები მთლიანობაში, შექმნან ერთიანი სურათი. შეუძლიათ დანახონ რა გზებითა და საშუალებებით არის შესაძლებელი დასახული მიზნის მიღწევა და რა გავლენას იქონიებს ის, მათზე და გარშემომყოფების ცხოვრებაზე, შემდეგ ბრუნდებიან „აქ და ამჟამად“ და მოქმედებენ შესაბამისად.

ლიდერების საერთო მახასიათებელია რეალიზმი. ისინი არიან მამაცები, სამართლიანები საკუთარ თავთან და სხვებთან მიმართებაში, აქვთ ღირსეული ადამიანის რეპუტაცია, არიან უკომპრომისო და ცხოვრობენ აბსოლუტურ რეალობაში. შინაგანი ჰარმონია - ლიდერის ყველაზე სასურველი მახასიათებელია.

ლიდერებისთვის დამახასიათებელია პასუხისმგებლობის გრძნობა. ისინი სრულ პასუხისმგებლობას იღებენ საკუთარ თავსა და გარშემომყოფებზე. „იყო ლიდერი ეს არის ხასიათი და არა სტატუსი“ [9].

1990-იანი წლებისათვის, ამ საკითხთან დაკავშირებით, ჩატარებული უამრავი კვლევისა და ანალიზის შემდეგ, ყველაზე კარგი, რაც კი ითქვა იყო ის, რომ „ლიდერების უმეტესობა სხვა ადამიანებს არ ჰგავს“ [10]. მკვლევარებმა წარმატებას მიაღწიეს, როცა მათ დაიწყეს თვისებების ორგანიზება **დიდი ხუთეულის პიროვნული თვისებების ჩარჩოში** [11].

კვლევების, თვისებებისა და ქცევითი თეორიების განხილვა იძლევა თანამედროვე ლიდერისთვის დამახასიათებელი თვისებებისა და ქცევების სურათს. კერძოდ, **ქარიზმატული ლიდერობა** პირველად სოციოლოგმა **მაქს ვებერმა** განიხილა. საუკუნეზე მეტი ხნის წინ მან განსაზღვრა **ქარიზმა!** (ბერძნული სიტყვა „საჩუქარი“), როგორც „ინდივიდუალური პიროვნების გარკვეული თვისება, რის გამოც ის გამორჩეულია ჩვეულებრივი ადამიანებისაგან. მას ეყვრობიან, როგორც ზებუნებრივი, ზეადამიანური და გამორჩეული ძალითა და თვისებებით დაჯილდოებულს. ეს ჩვეულებრივი ადამიანისათვის მიუწვდომელია, მაგრამ მათ ღვთიური წარმომავლობის მქონედ ან სამაგალითოდ მიიჩნევენ და იმის მიხედვით, თუ რას ფიქრობენ მასზე ადამიანები, ეყვრობიან, როგორც ლიდერს“ [12]. ვებერი ამტკიცებდა რომ ქარიზმატული ლიდერობა ძალაუფლების ერთ-ერთი იდეალური ტიპია.

პირველი მკვლევარი, ვინც ქარიზმატული ლიდერობა განიხილა ორგანიზაციული ქცვის თვალსაზრისით, იყო **რობერტ ჰაუსი**. ჰაუსის

¹ ინგ. Charisma ღვთის ნიჭი, ღვთის წყალობა; ინტელექტუალური, სულიერი ან სხვა რაიმე თვისებებით გამორჩეული, განსაკუთრებული ნიჭით დაჯილდოებული ადამიანი.

შრომები N1(2)

ქარიზმატული ლიდერობის თეორიის მიხედვით, დაქვემდებარებული პირები, როცა ლიდერის გარკვეულ ქცევას აკვირდებიან, მას ლიდერობის გმირულ ან არაორდინალურ თვისებებს მიაწერენ. რამდენიმე კვლევა ეცადა, ქარიზმატული ლიდერის თვისებები განესაზღვრა. ლიდერობაზე არსებული ლიტერატურის ერთ-ერთ ყველაზე საუკეთესო მიმოხილვაში აღნიშნულია ოთხი ასეთი ნიშან-თვისება: *ხედვა, პირადი რისკის გაწევა ამ ხედვის მისაღწევად, მომხრეთა საჭიროებებზე რეაგირება და უჩვეულო ქცევების გამოვლენა* [13].

კვლევის მეორე მიმართულება **ტრანსფორმაციულ ლიდერს ქარიზმატულისაგან განასხვავებს** [14]. ტრანსფორმაციული ლიდერები შთააგონებენ თავიანთ დაქვემდებარებულებს, ორგანიზაციის კეთილდღეობა ამჯობინონ თავიანთ ინტერესებს. მათ შეუძლიათ თავიანთ მომხრეებზე ძლიერი და განსაკუთრებული გავლენის მოხდენა.

თუ ჩვენ ვეძებთ საუკეთესო შესაძლო ლიდერს, არ არის საკმარისი, რომ იგი იყოს ქარიზმატული ან გონიერი. ის უნდა იყოს ასევე ეთიკური, რომელსაც მომხრეებში რწმენის ჩანერგვა შეეძლება. ეთიკისა და ნდობის გათვალისწინება აუცილებელია ეფექტური ლიდერობის სურათისათვის დასრულებული სახის მისაღებად. ჩვენ ამ ორ ცნებას **ჭეშმარიტი ლიდერობის** კატეგორიაში განვიხილავთ [15]. ჭეშმარიტმა ლიდერებმა იციან, ვინ არიან ისინი, რისი სჯერათ და რას აფასებენ და ამ ფასეულობებისა და რწმენის მიხედვით ღიად და გულწრფელად მოქმედებენ. არსებობს ასევე: ლიდერობის ავტორიტარული (ავტოკრატული) სტილი, დემოკრატიული ლიდერი, მიშვებული ლიდერი, სოციომოციური ლიდერი, საქმიანი ლიდერი [7, გვ. 126].

3. დასკვნა

- ყველაზე მნიშვნელოვანი ცვლილება, რასაც თანამედროვე ორგანიზაციების ჩამოყალიბება ითხოვს, არის **მართვის ახალი სტილი**, რომელიც ეფექტური მმართველის ჩამოყალიბებას გვთავაზობს, სადაც მენეჯერული და ლიდერული თვისებები თავსებადობაშია. თუმცა, გასათვალისწინებელია, რომ მენეჯერი შეიძლება იყოს ან არ იყოს ლიდერი, ასევე შესაძლებელია როგორც მენეჯერის, ასევე ლიდერის თვისებები იყოს ერთ ადამიანში გაერთიანებული. როდესაც ორგანიზაციას ჰყავს კარგი ლიდერი და არ აქვს შესაფერისი მენეჯმენტი ეს წაგებული სიტუაციაა, რადგან ყველა ერთსულოვან და ჯანსაღ იდეას სჭირდება მიზანმიმართულ საქმიანობად გადაქცევა.

- მთავარი მიზეზი, რის გამოც თანამედროვე პრინციპებზე აგებული ორგანიზაციები აღწევენ წარმატებას არის სწორედ ის, რომ ადამიანებს მოსწონთ მუშაობა გარემოში, სადაც მაქსიმალურად ახერხებენ თვითრეალიზებას და მათ

შრომები NI(2)

მინიჭებული აქვთ თავისუფლება, შეუძლიათ, საკუთარ შეცდომებზე ისწავლონ და ცხოვრებაში რამე საინტერესო და მნიშვნელოვანი შექმნან. ასეთ ორგანიზაციებში ადამიანები მათივე, ან მათი მონაწილეობით შემუშავებული იდეების სწორად და ეფექტიანად განხორციელებისკენ თავდადებით ისწრაფვიან. ეს კი, უმეტეს შემთხვევაში, ორგანიზაციის ეფექტიანი ფუნქციონირების გადამწყვეტი ფაქტორია.

- ნიშან-თვისებების მიხედვით შეიძლება გაკეთდეს **ლიდერობის** პროგნოზი. ოცი წლის წინ ფაქტები სხვას გვიჩვენებდნენ, მაგრამ, ეს, ალბათ, გამოწვეული იყო თვისებების კლასიფიკაციისა და ორგანიზაციებისათვის სათანადო ჩარჩოს არარსებობით. როგორც ჩანს, ეს **დიდმა ხუთეულმა** (და სხვა მსგავსმა მოდელებმა) გამოასწორა.

- ორგანიზაციები უფრო და უფრო მეტად ემეზენ მენეჯერებს, რომელთაც აქვთ იდეები და ქარიზმა, გონიერება და ეთიკა, ნდობა, რათა ეს იდეები განახორციელონ. ნამდვილად ეფექტური ლიდერობის შედეგი შეიძლება იყოს - საჭირო დროს, საჭირო თვისებების გამოვლენა [16].

- მენეჯერებმა, რომლებიც დაინტერესებულები არიან თავიანთ ორგანიზაციებში ძირითადი თანამდებობები ეფექტური ლიდერებით შეავსონ, სასურველია აირჩიონ ინდივიდები, რომელთაც კონკრეტული თვისებები და ქცევები ახასიათებთ. ჩვენ ასევე ვაჩვენებთ, რომ ადამიანები, რომლებიც ამ თვისებებს გამოავლენენ, უკეთესი ლიდერები გახდებიან.

- განხილული ფაქტორები დაეხმარება მენეჯერებს, მართვის თანამედროვე და ეფექტური მოდელის ფორმირებასა და ეფექტური ლიდერების გამოვლენაში.

ლიტერატურა

1. ჟურნალ „სტრატეგია და ორგანიზაციის“ საუკეთესო სტატიების კრებული. თანამედროვე ორგანიზაციების მართვა. თბ., 2012.
2. <http://mebonia.com/>
3. <http://www.ideahub.ge/5-steps-for-innovative-organizational-culture/>
4. ჟურნალ „სტრატეგია და ორგანიზაციის“ საუკეთესო სტატიების კრებული. ლიდერობის ხელოვნება. თბ., 2012, გვ. 39-45.
5. ერიაშვილი ნ.დ., სტოლიარენკო ა. მ. მენეჯმენტის ფსიქოლოგია. თბ., 2014. გვ. 269-350//კარპოვი ა.ვ. მენეჯმენტის ფსიქოლოგია, თავი 18.

შრომები N1(2)

6. <http://www.4motivi.com/%E1%83%AF%E1%83%98%E1%83%9B%E1%83%A0%E1%83%9D%E1%83%9C%E1%83%98%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%97%E1%83%98-%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%90%E1%83%A9%E1%83%95%E1%83%94%E1%83%A3%E1%83%9A%E1%83%94%E1%83%91/>
7. ახალაშვილი ნ. ფსიქოლოგიის საფუძვლები. თბ., 2012.
8. რობინსი ს.პ., ჯაჯი ტ.ა. ორგანიზაციული ქცევის საფუძვლები. თბ., 2009, გვ. 226// J.P.Kotter, "What Leaders Really Do," Harvard Business Review, 1990, p. 103-11; and J.P. Kotter, A Force for Change: How Leadership Differs from Management (New York: Free Press, 1990).
9. https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=429023257288160&id=168996046624217
10. S. A Kirkpatrick and E. A. Loke, "Leadership: Do Traits Matter?" Academy of Management Executive, 1991, p. 48-60; and S.J. Zaccaro, R.J. Foti, and D. A. Kenny, "Self-monitoring and Trait-Based Variance in Leadership: An Investigation of Leader Flexibility Across Multiple Group Situations," Journal of Applied Psychology, 1991, p. 308-315.
11. ვანიშვილი თ.ა. პიროვნების სოციალურ-ფსიქოლოგიური ფაქტორების გათვალისწინება ორგანიზაციულ კულტურასა და მენეჯმენტში. ჟურნალი „ეკონომიკა“ № 7-9, თბ., 2015, გვ. 145-155.
12. M. Weber, Max Weber: The Theory of Social and Economic Organization, A.M. Henderson and T. Parsons (New York: Free, Press, 1947).
13. J.A. Conger and R.N. Kanungo, Charismatic Leadership in Organizations (Thousand Oaks, CA: Sage, 1998); and R. Awamleh and W.L. Gardner, "Perceptions of Leader Charisma and Effectiveness: The Effects of Vision Content, Delivery, and Organizational Performance," Leadership Quarterly, 1999, p. 345-73.
14. B.M. Bass, Leadership and Performance Beyond Expectations (New York: Free Press, 1985); B.M. Bass, "From Transactional to Transformational Leadership: Learning to Share the Vision," Organizational Dynamics, 1990, p. 19-31.
15. B.J. Avolio, W.L. Gardner, E. O. Walumbwa, F. Luthens, and D.R. May, "Unlocking the Mask: A Look at the Process by Which Authentic Leaders Impact Follower Attitudes and Behaviors," Leadership Quarterly, 2004, p. 801-23.
16. რობინსი ს.პ., ჯაჯი ტ.ა. ორგანიზაციული ქცევის საფუძვლები. თბ., 2009.
17. <http://www.smart-edu.com/leadership-vs.-management.html>

რუსუდან დალაქიშვილი-ჭიჭინაძე
დავით აღმაშენებლის სახელობის
საქართველოს ეროვნული თავდაცვის აკადემია
ასოცირებული პროფესორი
rdalakishvili@yahoo.com

მომსახურების მარკეტინგის თავისებურებები ჯანდაცვის სფეროში

ანოტაცია. ჯანდაცვა ისეთი მომსახურებაა, რომელსაც გააჩნია მრავალფეროვანი მიზნობრივი აუდიტორია, მგრძობელობა პრომოუშენისა და ფასის მიმართ. მომსახურების შესრულება დიდწილად არის დამოკიდებული, როგორც ტექნოლოგიურ მიდგომებსა და გამოგონებებზე, ასევე მომსახურების შემსრულებლის ნიჭსა და ოსტატობაზე. იგი მოიცავს როგორც არახელშესახებ (მაგალითად, სწავლებას), ისე შედარებით ხელშესახებ მომსახურებას. სამედიცინო მომსახურებას შემთხვევიდან შემთხვევამდე იძენენ, ამიტომ მომხმარებელთან დამოკიდებულება, მათთან სწორი მარკეტინგული მიდგომების ფორმირება და განხორციელება, ერთ ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორია კომპანიის წარმატებული ფუნქციონირებისთვის.

Rusudan dalaqishvili-Chichinadze
Davit Agmashenebeli
National Defence Academy of Georgia

Features of marketing services in the health sector

Abstract. A health care is the service which has a wide variety of the target audience, sensitivity towards promotion and price. Service performance is largely dependent on the approaches and technological innovations, as well as service performer's talent and skill. It includes not tangible (Eg, teaching), and as well as more tangible services. Medical service is gained from the experience of the event, so consumer attitude, formation of the right marketing approach and implementation, is one of the most important factors for successful operation of a company.

მომსახურების სფერო, მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ეკონომიკური ზრდის რაოდენობრივი და ხარისხობრივი მაჩვენებლების ფორმირებაში. იზრდება მისი ხვედრითი წილი ეკონომიკაში. იგი წარმოადგენს ახალი სამუშაო ადგილების წყაროს.

ჯანდაცვა, მომსახურების განსაკუთრებული სფეროა, მისი განსაკუთრებულობა მდგომარეობს იმაში, რომ იგი თავის თავში მოიცავს, სამედიცინო მომსახურებას, და

შრომები NI(2)

ამავე დროს უმნიშვნელოვანეს როლს ასრულებს სახელმწიფოს ეკონომიკურ განვითარებაში, განაპირობებს შრომითი რეზერვების კვლავწარმოებასა და ხარისხს, ქმნის სოციალურ-ეკონომიკური ზრდის ბაზას. სახელმწიფოს ჯანდაცვის სისტემა ეროვნული უსაფრთხოების გარანტიაა. ამდენად, ჯანდაცვის სისტემის გამართული და წარმატებული მუშაობა მნიშვნელოვანია, არა მარტო ამ სფეროში შექმნილი ზედმეტი ღირებულების რაოდენობის თვალსაზრისით, არამედ ქვეყნის კეთილდღეობის მაჩვენებლის გაზრდის მხრივაც.

განვითარებული ქვეყნების გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ ჯანდაცვას არ შეუძლია არსებობა მხოლოდ სახელმწიფოს დაფინანსებაზე დაყრდნობით. ადამიანთა მოთხოვნები ჯანდაცვაზე დღითიდღე სულ უფრო მზარდი ხდება. ამას განაპირობებს მრავალი ფაქტორი, ცვლილებები ეკოლოგიაში, ცვლილებები საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის სექტორში. სახელმწიფოს მიერ, ყველა ამ პასუხისმგებლობის საკუთარ თავზე აღება, ადრე თუ გვიან გამოიწვევს ქვეყნის ეკონომიკურ კოლაფსს.

ჩვენი ქვეყნისთვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, მომხმარებლებმა და სადაზღვევო ორგანიზაციებმა თავისთავზე აიღონ დანახარჯების და პასუხისმგებლობის მნიშვნელოვანი წილი. აუცილებელია, დარგში შეიქმნას კონკურენტული გარემო, რაც უზრუნველყოფს არჩევანის თავისუფლებას. მთავრობამ თანდათან უნდა მოახდინოს ჯანდაცვაზე, სახელმწიფო დოტაციის შემცირება და ხარჯების სულ უფრო მეტი ნაწილის გადატანა კერძო დაზღვევის სისტემაზე, რაც რასაკვირველია გამოიწვევს ცვლილებებს სამედიცინო დაწესებულების დაფინანსებაში. ჯანდაცვის დაწესებულებათა მართვის სისტემაში.

სადაზღვევო ორგანიზაციებს, როგორც კერძო კომპანიებს ცხადია დანახარჯების კონტროლის განსაკუთრებული მექანიზმები გააჩნიათ, რაც განაპირობებს მომსახურების მიმწოდებელ სამედიცინო დაწესებულებებში, მომსახურების მაღალი სტანდარტების დანერგვას და ხარჯების ეფექტიანად გამოყენებას. მაღალი სტანდარტები, შესაბამისად მეტ დანახარჯს საჭიროებს, ჩნდება მოთხოვნა დამატებით ინვენსტიციაზე. დაწესებულება ცდილობს მეტი პაციენტი მოიზიდოს, მეტი მომსახურება გაყიდოს. ეს ყოველივე კი მარკეტინგის გამოყენებას განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებს. მხოლოდ სწორი მარკეტინგული სტრატეგია იძლევა ბაზრის თვითრეგულაციის დადებით ეფექტს ჯანდაცვის პროდუქტის წარმოებაში და მოხმარებაში ჩართული ყველა მხარესთვის, რაც იმაში მდგომარეობს, რომ მომხმარებელი მიიღებს უმაღლესი სტანდარტის სამედიცინო მომსახურებას, გაიზრდება ამ სფეროში დასაქმებული ადამიანების ანაზღაურება, სამედიცინო დაწესებულებისა და სადაზღვევო კომპანიების შემოსავლები, რაც თავის მხრივ დადებით გავლენას მოახდენს ქვეყნის ეკონომიკაზე.

მომსახურებას საქონლისგან განასხვავებს ის, რომ მას ახასიათებს არამატერიალურობა; ჰეტეროგენულობა, ანუ მომსახურების ხარისხი

შრომები N1(2)

დამოკიდებულია იმაზე, თუ ვინ, როდის და როგორ ახდენს მომსახურებას; განუყოფლობა, ანუ შეუძლებელია მომსახურების და მისი მიმწოდებლის განცალკევება და მალფუჭებადობა, ანუ შენახვას არ ექვემდებარება. ამის გამო მომსახურება, ჩვეულებრივ, დაფუძნებულია მწარმოებელსა და მომხმარებელს შორის პირდაპირ კონტაქტებზე. მისი ხარისხი უფრო ცვალებადია, ვიდრე მატერიალურ-ნივთიერი საქონლისა. მომსახურების განმარტებითი ელემენტი, როგორც წესი, არ არის მომსახურების შედეგის მესაკუთრე; ეს ყოველივე განაპირობებს მომსახურების მარკეტინგის თავისებურებას.

ეკონომისტების ნაწილი ვარაუდობს, რომ მომსახურების მარკეტინგი არ განსხვავდება მატერიალური საქონლის მარკეტინგისაგან. ისინი ამტკიცებენ, რომ საქონელსა და მომსახურებას შორის არც ისე დიდი სხვაობაა, რომ საჭირო იყოს მისი გათვალისწინება მარკეტინგული ღონისძიებების შემუშავებისას და ჩატარებისას. ვინაიდან, განსხვავება დგინდება განსაკუთრებით საკამათო კრიტერიუმის (პროდუქციის მატერიალურობის) მიხედვით; პრაქტიკაში რეალიზებული გასაღების პროცესების უდიდესი ნაწილი წინასწარ არის ორიენტირებული მომსახურებაზე, ანდა ხასიათდება მომსახურების მარკეტინგის ნიშნებით, რაც გამოიხატება, მაგალითად, წარმოებისათვის განკუთვნილი და არა მზა პროდუქციის გასაღებით, სადაც ხდება კლიენტის მიერ მიწოდებული სურვილების ანდა სხვა ფაქტორების გათვალისწინება. არ შეიძლება ითქვას, რომ მარკეტინგის სამსახური უფრო მნიშვნელოვან როლს ასრულებს იმ კომპანიებში, რომლებიც აწარმოებენ და ყიდიან მატერიალურ პროდუქტებს, ვიდრე ისეთ კომპანიებში, რომლებიც თავიანთ კლიენტებს მომსახურებას სთავაზობენ. მომსახურების მარკეტინგმა უნდა უზრუნველყოს კორპორაციული კულტურის შექმნა და ბაზრის წილის გაზრდა.

მომსახურების მიღებისას მყიდველი მონაწილეობს მომსახურების გაწევის პროცესში, რაც მისთვის ისეთივე მნიშვნელოვანია, როგორც შედეგი. ეს განაპირობებს განსაკუთრებულ მოთხოვნებს პერსონალისა და ხარისხის კონტროლის სისტემის მიმართ. მომსახურების შენახვის შეუძლებლობა მოითხოვს საწარმოთა შესაძლებლობების ზუსტ გაანგარიშებას მომსახურების სფეროში. მარკეტინგის მეშვეობით შესაძლებელია შემკვეთისათვის იმ მომსახურების უმაღლესი ხარისხის დემონსტრირება, რომლის შემენახაც ის აპირებს.

ჯანდაცვა ისეთი მომსახურებაა, რომელსაც გააჩნია მრავალფეროვანი მიზნობრივი აუდიტორია, მგრძობიარობა პრომოუშენისა და ფასის მიმართ. მომსახურების შესრულება დიდწილად არის დამოკიდებული როგორც ტექნოლოგიურ მიდგომებსა და გამოგონებებზე, ასევე მომსახურების შემსრულებლის ნიჭსა და ოსტატობაზე. იგი მოიცავს როგორც არახელშესახებ (მაგალითად, სწავლება), ისე შედარებით ხელშესახებ მომსახურებას. სამედიცინო მომსახურება ისეთი მომსახურებაა, რომელსაც შემთხვევიდან შემთხვევამდე იძენენ.

შრომები NI(2)

მარკეტინგული კვლევა შესაძლებელს გახდის იმ მექანიზმის გაგებას, რომელსაც მომხმარებლები იყენებენ მომსახურების პროცესის შესაფასებლად მისი შექმნამდე, მომსახურების გაწევისა და მოხმარების შემდეგ.

მომსახურების ბაზრის მარკეტინგული კვლევა მოიცავს: მომხმარებლის მოთხოვნილებათა კვლევას და ასევე იმ მოთხოვნილებების გამოვლენას, რომლებიც ამჟამად არ არის დაკმაყოფილებული; მომხმარებლის მოლოდინების კვლევას; მომსახურების კონტროლს; მომსახურების მიწოდების საოპერაციო მეთოდებისა და მათზე კლიენტის რეაქციის შესწავლას; ფასეული ინფორმაციის მიღებას, მომსახურების ხარისხისა და კლიენტის მოლოდინის შესახებ;

კვლევის მეთოდების შერჩევა (თვისობრივი ან რაოდენობრივი კვლევა) დამოკიდებულია ჩასატარებელი კვლევის მიზანზე, ასევე ხელმისაწვდომი ინფორმაციის წყაროებზე.

მარკეტინგული კვლევების ჩატარების ძირითად მიზანს წარმოადგენს იმ ფაქტორების განსაზღვრა, რომლებიც გავლენას ახდენენ მომხმარებლის გადაწყვეტილებაზე მომსახურების შექმნისას.

მედიცინის საჭიროებისათვის ინერგება სულ უფრო და უფრო სრულყოფილი ტექნიკური, ელექტრონული, ულტრაბგერითი, ოპტიკური, რადიაციული აპარატურა. მეცნიერებისა და ტექნიკის ამგვარი განვითარების შედეგად შეიქმნა უზუსტესი კვლევითი ექსპერიმენტული აპარატურა, რომელიც განაპირობებს მეცნიერული კვლევის განვითარებას. მარკეტინგული კვლევა მნიშვნელოვანია სამედიცინო დაწესებულებაში ტექნოლოგიების დანერგვაზე გაწეული დანახარჯების განსაზღვრისათვის, რასაც უნდა მოჰყვეს კონკრეტული შედეგი - დაწესებულების კონკურენტუნარიანობის ამაღლება. მარკეტინგის გამოყენება აქტუალურია არა მარტო ჯანდაცვის დაწესებულებებისათვის, არამედ ჯანდაცვის მართვის სახელმწიფო ორგანოებისთვისაც.

მარკეტინგის დახმარებით შესაძლებელია ჯანდაცვის რეფორმების, მათ შორის, ფინანსური და საინფორმაციო ასპექტების ხელშეწყობა, აგრეთვე პროპაგანდისტული საგანმანათლებლო მუშაობა მოსახლეობასთან, რაც აუცილებელია არა მარტო ჯანმრთელობისადმი ყურადღების მიპყრობის, არამედ ახალი პრეპარატების გაცნობისთვისაც. მარკეტინგის გამოყენება უზრუნველყოფს სამედიცინო მომსახურების მოცულობისა და სტრუქტურის ოპტიმიზაციას, როგორც ცალკეული ინდივიდის, ისე მთელი საზოგადოების ინტერესების გათვალისწინებით.

ჯანდაცვის სფეროს განვითარების თავისებურებები საქართველოში სათავეს იღებს იმ პერიოდიდან, როდესაც სამედიცინო ინფრასტრუქტურა დამოუკიდებლობის შემდეგ სავალალო მდგომარეობაში აღმოჩნდა. აუცილებელი გახდა სახელმწიფო და კერძო ინვესტიციებით ახალი დაწესებულებების მშენებლობა ან რეაბილიტაცია, რაც ეტაპობრივად ხდება, მაგრამ შეიძლება ითქვას,

შრომები NI(2)

რომ ამ მიმართულებით შესაძლებლობები ბოლომდე არ არის გამოყენებული. რაც მომსახურების ხარისხს საგრძობლად ამცირებს.

2006 წელს საქართველოში, დაიწყო ჯანდაცვის დაფინანსების სისტემის რეფორმა, რომელიც ითვალისწინებდა მოსახლეობის სამედიცინო დაზღვევით უზრუნველყოფას და კერძო სადაზღვევო კომპანიებზე დამყარებული სადაზღვევო სისტემის განვითარებას. რეფორმა ნელი ტემპებით ვითარდებოდა.

ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის 2009 წლის მონაცემებით ავადობის, სიკვდილიანობისა და ინვალიდობის გამო საქართველომ მნიშვნელოვანი ეკონომიკური ზარალი მოიღო (როგორც უშუალოდ ჯანდაცვაზე დანახარჯებით, ასევე ეკონომიკურად აქტიური მოსახლეობის დროებითი თუ ხანგრძლივი შრომისუუნარობით).

2007-2008 წლებში, გატარებული რეფორმის შედეგად 2011 წლის ივნისის ბოლოსთვის დაახლოებით 1.5 მილიონი ადამიანი (მოსახლეობის 33%) სარგებლობდა სახელმწიფო, ან კერძო სამედიცინო დაზღვევით. დაზღვეულთა ზრდამ მნიშვნელოვნად გაზარდა ამ ჯგუფის მიერ სამედიცინო მომსახურების მოხმარება და ავადმყოფობისას მათი ფინანსური დაცულობა. თუმცა, სამედიცინო მომსახურების მოხმარების საშუალო ეროვნული მაჩვენებელი არ გაზრდილა და საქართველოში როგორც ჰოსპიტალური, ასევე ამბულატორიული მომსახურების მოხმარება აზერბაიჯანის შემდეგ ყველაზე დაბალი იყო ევროპულ რეგიონში. პრობლემების გადაჭრის საქართველოს ჯანმრთელობის დაცვის 2011-2015 წწ. სახელმწიფო სტრატეგია ითვალისწინებდა შემდეგ ღონისძიებებს: „სახელმწიფომ უარი უნდა თქვას სამედიცინო დაწესებულებების ყოველდღიურ მართვაზე და ხელი უნდა შეუწყოს ჯანდაცვის სფეროში კერძო ინიციატივებისა და ინვესტიციების მოზიდვას. ამისათვის სახელმწიფოს პასუხიმგებლობაა, შექმნას კონკურენტული გარემო მოსახლეობისთვის უკეთესი ხარისხისა და ფასის სამედიცინო, სადაზღვევო თუ ჯანდაცვითი მომსახურების უზრუნველსაყოფად და განახორციელოს ისეთი პოლიტიკა, რომელიც გარანტირებულად დაიცავს ჯანდაცვის სფეროში თითოეული მოქალაქის ინტერესებსა და კანონიერ უფლებებს.

ადამიანის ჯანმრთელობაზე პასუხისმგებლობა პროპორციულად უნდა გადანაწილდეს სახელმწიფოს, კერძო სექტორსა და მოქალაქეს შორის.“

სამედიცინო რესურსების (ინფრასტრუქტურა, ჯანდაცვის სპეციალისტები) არათანაბარი განაწილება, დასაქმებისა და სიღარიბის ჯერ კიდევ არსებული პრობლემები წარმოადგენს სამედიცინო მომსახურებაზე არათანაბარი ხელმისაწვდომობის ძირითად მიზეზებს.

სამედიცინო მომსახურებაზე თანასწორი ხელმისაწვდომობა უნდა იყოს დამცავი მექანიზმი საქართველოს ყველა მოქალაქისთვის, განსაკუთრებით, სიღარიბის ზღვარს ქვემოთ მყოფი მოქალაქეებისთვის, ოკუპირებულ ტერიტორიებზე

შრომები N1(2)

მცხოვრებთათვის, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებისათვის, სოფლის მოსახლეობისათვის, სასჯელაღსრულების დაწესებულებებში მყოფთათვის.

საქართველოს მთავრობის 2013 წლის 21 თებერვალის 36-ე დადგენილებით ამოქმედდა საყოველთაო ჯანმრთელობის დაცვის სახელმწიფო პროგრამა. მოსახლეობის უმეტესობის სოციალური მდგომარეობიდან გამომდინარე, მთავრობის ამ ნაბიჯს დადებითი შედეგები ჰქონდა მოსახლეობისთვის. ხელმისაწვდომი გახდა პირველადი და გადაუდებელი ჯანდაცვა, მაგრამ ეკონომიკური თვალსაზრისით იკვეთებოდა მთელი რიგი საფრთხეები, რაც დაკავშირებული იყო სახელმწიფოს როლის ზრდასთან სადაზღვევო კომპანიებში და სამკურნალო დაწესებულებებში, რაც გამოიწვევდა დარგში ინვენსტიციების შემცირებას და მომსახურების ხარისხის გაუარესებას.

ყოველწლიურად იზრდება საყოველთაო ჯანდაცვის პროგრამის დაფინანსება სახელმწიფოს მიერ, ხოლო კერძო სადაზღვევო კომპანიების წილი არ იზრდება იმ მასშტაბით, რაც კონკურენტული გარემოს შექმნისთვის და დარგის სათანადო განვითარებისთვის არის აუცილებელი. უფრო მეტიც, კერძო სადაზღვევო კომპანიები დღით-დღე კარგავენ მომხმარებლებს, რაც ერთის მხრივ განპირობებულია მათ მიერ გაწეული მომსახურების მაღალი ფასით (არასწორი ფასწარმოქმნით), ხოლო მეორეს მხრივ მარკეტინგული აქტივობების სიმცირით. ამიტომ განსაკუთრებულად მნიშვნელოვანია მარკეტინგის შესაძლებლობების გამოყენება, როგორც სახელმწიფოს, ისე კერძო კომპანიების მიერ, რათა მათი რესურსები მაქსიმალურად ეფექტიანად იქნეს გამოყენებული.

ლიტერატურა

1. Richard K. Thomas, Marketing Health Services, Health Administration Press, Chicago AUPHA Press, Arlington, VA 2015
2. Richard K. Thomas, Marketing Health Services, Second Edition, December 21, 2009
3. O. C. Ferrell Marketing Strategy, 6 edition December 20, 2012
4. Philip Kotler Marketing Management (14th Edition), February 18, 2011

ირაკლი კვარაია
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი
ასოცირებული პროფესორი

ქეთევან ქუთათელაძე
დავით აღმაშენებლის სახელობის
საქართველოს ეროვნული თავდაცვის აკადემია
პროფესორი
kkutateli@gmail.com

მონოლითური რკინაბეტონი მშენებლობაში და მისი განვითარების ხელშემწყობი პირობები საქართველოში

რეზიუმე. მონოლითური მშენებლობის სწრაფი განვითარება საქართველოში შესაძლებელი გახდა მხოლოდ საბაზრო ეკონომიკის პირობებში. ამ მიმართულებით მსოფლიოს მასშტაბით ტექნოლოგიური პროცესების დახვეწის პარალელურად, ქვეყანაში წარმატებით ხდება ინერტული მასალების, ცემენტის, ბეტონის, არმატურის და სხვა საჭირო მასალების წარმოების განვითარება. დიდი პერსპექტივები აქვს ბუნებრივ შემავსებლებზე დამზადებული მსუბუქი ბეტონების გამოყენებას.

Irakli Kvaraia
Georgian Technical University
Professor

Ketevan Kutateladze
Davit Agmashenebeli
National Defence Academy of Georgia
Professor

Monolithic Reinforced Concrete in Construction and its Development Situation in Georgia

Abstract. *The rapid development of monolithic construction in Georgia has become possible only in a market economy. Parallel to the technology development, the country successfully produces cement, concrete, and other necessary materials for further development of production. Natural, aggregate-based light concrete seems to have great potential.*

შრომები N1(2)

მსოფლიო სამშენებლო პრაქტიკაში, რკინაბეტონმა დიდი ხანია წარმატებით ჩაანაცვლა ლითონის, ხის, ქვის და სხვა სახის მასალები. მსოფლიოს ნებისმიერ ქვეყანაში, ნებისმიერ კლიმატურ ზოლში, ძირითადად რკინაბეტონისაგან იგება სამოქალაქო, სამრეწველო, საზოგადოებრივი, სატრანსპორტო, ჰიდროსანიწინრო თუ სხვა დანიშნულების ობიექტები. ბეტონის გამყარებისათვის საჭირო გარკვეული დროის აუცილებლობიდან გამომდინარე, მშენებლობაში რკინაბეტონის გამოყენების დღიდან დგას მშენებლობის ვადების შემცირების საკითხი. ადრეულ წლებში აღნიშნული შედეგების მისაღწევად ფართოდ სარგებლობდნენ ასაწყობი რკინაბეტონის კონსტრუქციებით, რომელთა დამზადება ქარხნული წესით ხორციელდებოდა, ხოლო აწყობა უშუალოდ სამშენებლო მოედანზე მიმდინარეობდა მოკლე ვადებში. განსაკუთრებით ეფექტური აღმოჩნდა ეს მეთოდი საბინაო მშენებლობაში. სულ რამდენიმე ათეული წლის განმავლობაში მსოფლიოს მრავალ დიდ ქალაქში შესაძლებელი გახდა საბინაო პრობლემების გადაწყვეტა. არანაკლებ წარატებული გამოდგა ასაწყობი რკინაბეტონის კონსტრუქციების გამოყენება სხვა დანიშნულების ობიექტების რაც შეიძლება სწრაფად მშენებლობისათვის. მიუხედავად ასეთი შედეგებისა, მათი საშუალებით შესაძლებელია მხოლოდ ტიპური, ერთნაირი არქიტექტურისა და იერ-სახის მქონე შნობა-ნაგებობების მშენებლობა, რაც დროთა განმავლობაში ძალიან მოსაბეზრებელი და გაუმართლებელი გახდა. ასეთი არასახარბილო მდგომარეობა ყველაზე მეტად ყოფილ საბჭოთა კავშირში და რა თქმა უნდა მათ შორის საქართველოში გამოიკვეთა. შედეგად მთელი საბჭოთა კავშირის მასშტაბით აბსოლუტურად ერთნაირი. მხოლოდ რამდენიმე განსხვავებული პროექტის და გაბარიტული ზომის მქონე ტიპური საცხოვრებელი სახლები, სკოლები, საბავშვო ბაღები, საავადმყოფოები, კლუბები, ფაბრიკები, ქარხნები და სხვადასხვა დანიშნულების ობიექტები შენდებოდა. კონსტრუქციების შეზღუდული ზომები არ იძლეოდა ახალი არქიტექტურული გადაწყვეტილებების მიღების საშუალებას.

ასაწყობი კონსტრუქციებისაგან განსხვავებით, მონოლითური რკინაბეტონის გამოყენების დროს არანაირი შეზღუდვა არ არსებობს შნობა-ნაგებობების დაპროექტების პროცესში. იგი იძლევა მრავალფეროვანი, შემოქმედების თვალსაზრისით სრულიად თავისუფალი საპროექტო გადაწყვეტების მიღების საშუალებას. შესაბამისად, სამშენებლო ტექნოლოგიური პროცესების დაჩქარების მიზნით სწრაფად ვითარდება მონოლითური მშენებლობისათვის საჭირო მანქანები და მექანიზმები, ამავე და გადამზიდავი სატრანსპორტო საშუალებები, საყალიბე, ბეტონის მიმწოდებელი და ჩამწყობი მოწყობილობები. განვითარებულმა და ეკონომიკურად ძლიერმა ქვეყნებმა გაცილებით ადრე დაიწყეს მონოლითური მშენებლობის დანერგვა. საქართველოში მონოლითური რკინაბეტონის მასობრივი გამოყენება ძირითადად მიმდინარე საუკუნის დასაწყისიდან გახდა შესაძლებელი. ამჟამად ქვეყნის ტერიტორიაზე მშენებარე ობიექტების თითქმის აბსოლუტური

შრომები N1(2)

უმრავლესობა მონოლითურ რკინაბეტონში ხორციელდება. მათ ძირითად ნაწილს საცხოვრებელი სახლები, სასტუმროები და სავაჭრო ცენტრების მშენებლობა წარმოადგენს. ამ ობიექტებს შორის აუცილებელია ქვეყნის ყველა კუთხეში რთული გუმბათ-თაღოვანი გადახურვების მქონე მართლმადიდებელი ეკლესია-მონასტრების მშენებლობის მასშტაბებიც აღნიშნოს. მათი ასეთი დიდი რაოდენობით აგება მონოლითური რკინაბეტონის გარეშე თითქმის შეუძლებელი იქნებოდა. არსებული მონაცემების მიხედვით გასული საუკუნის ოთხმოცდაათიანი წლების ბილოს ქვეყანაში არსებული 350 ტაძრის ნაცვლად, უკანასკნელ 20 წელიწადში მათი რიცხვი 10-ჯერ მეტად გაიზარდა.

საქართველოში მონოლითური მშენებლობის დანერგვის მცდელობა გასული საუკუნის ოთხმოციანი წლებშიც იყო, როდესაც ამ მიზნით სპეციალიზირებული სამშენებლო სამმართველო ჩამოყალიბდა და თბილისში რამდენიმე საცხოვრებელი სახლი, სკოლა და საბავშვო ბაღი აშენდა. საყალიბე ფორმების, სათანადო მანქანა-მექანიზმების უქონლობის გამო ასეთი ობიექტების მშენებლობა საკმაოდ ჭიანურდებოდა. ზოგიერთი მათგანი დღემდე დაუმთავრებელია და მათი მშენებლობის გაგრძელების არვითარი პერსპექტივა არ არსებობს, რადგანაც ყველა ასეთი ობიექტები თვითნებურად შეჭრილი მოსახლეობის მიერ არის დაკავებული.

საქართველოში მომხდარი სოციალურ-პოლიტიკური ფუნდამენტალური ცვლილებების შედეგად მეოცე საუკუნის მიწურულს ყველანაირი მშენებლობა შეჩერდა. შექმნილი ვითარების გამო დაიშალა სახელმწიფო დაქვემდებარებაში არსებული ყველა სამშენებლო ორგანიზაცია, თითქმის მთლიანად შეწყვიტეს მუშაობა რუსთავისა და კასპის ცემენტის ქარხნებმა, საშენ მასალათა მრეწველობის სხვა საწარმოებმა. ქვეყნის ახლებური მოწყობის პროცესის დაწყებასთან ერთად, თავისუფალი საბაზრო ეკონომიკის პირობებში სამშენებლო საქმიანობის ხელახალი წამოწყებისათვის სათანადო ხელისშემწეობი პირობები იყო საჭირო. ამ პერიოდში ყველაზე მოთხოვნადი გახდა ბინათმშენებლობა. ამ ამსათვის კერძო სექტორმა, სავსებით სამართლიანად არ დაიწყო ძველი სახლმშენებელი კომბინატების და რკინაბეტონის ქარხნების აღდგენა, მათი სიძვირისა და არარენტაბელობის გამო. ყველაზე მისაღები გამოდგა თანამედროვე ტექნოლოგიების გამოყენებით მონოლითური მშენებლობის დაწყება, რასაც შესაბამისად მხარი აუბა ამ სამუშაოების შესასრულებლად აუცილებელმა სხვა სფეროებმა. პირველ რიგში განახლდა ინერტული მასალების მოპოვება, რომლითაც ძალიან მდიდარია საქართველო და მათი დიდი რაოდენობით დამუშავება დაიწყო განსაკუთრებით სავტომობილო ზუზების გაყვანის საჭიროებისათვის, რაც ყველაზე ადრე გახდა საჭირო.

მონოლითური მშენებლობის დაწყებასთან ერთად საქართველოში შემოვიდა მსოფლიოში კარგად ცნობილი გერმანული კომპანია “ჰაიდელბერგცემენტი”, რომელმაც სრულფასოვნად აღადგინა რუსთავისა და კასპის ცემენტის ქარხნების მუშაობა, პარალელურად განახორციელა ბეტონის წარმოებისათვის საჭირო დიდი და

შრომები N1(2)

მცირე ზომის საწარმოების მშენებლობა. სხვადასხვა ქალაქებში განთავსდა სტაციონარული და გადასატანი ბეტონის მწარმოებელი კვანძები. მათ მიერ ასევე სწრაფად მოხდა ბეტონის გადასაზიდი და მიმწოდებელი თანამედროვე ტიპის მანქანა-მოწყობილობების შემოტანა, რამაც ძალიან დიდად დააჩქარა მონოლითური მშენებლობის ტემპები. საწყის ეტაპზე მონოლითური რკინაბეტონისათვის საჭირო არმატურის შემოტანა ძირითადად რუსეთიდან, უკრაინიდან და თურქეთიდან ხორციელდებოდა, შემდეგ წლებში საქართველოში მყარად დამკვიდრდნენ ლითონის მწარმოებელი ინდური კომპანიები, რომლებმაც რამდენიმე ქარხანა გახსნეს და მათგან განსაკუთრებით აღსანიშნავია ქრუსთავში არსებული “გეო სტალი”, რომელიც მაღალი ხარისხის არმატურას აწარმოებს და არსებული მოთხოვნილების თითქმის ნახევარს აკმაყოფილებს. აღნიშნული მსხვილი კომპანიების გვერდით აქტიურად არის ჩაბმული ცემენტის, ბეტონის და არმატურის მწარმოებელი მთელი რიგი ადგილობრივი კომპანიები. სულ უფრო მეტი კერძო ბიზნესის წარმომადგენელი არის დანიტერესბული თანამედროვე ბეტონგამამზიდევი, ბეტონჩამწყობი, ბეტონმიმწოდებელი მანქანების და მექანიზმების შემოტანით და რეალიზებით საქართველოს ბაზარზე. ეს ყველაფერი კი მონოლითური რკინაბეტონის გამოყენების ძალიან ფართო შესაძლებლობებს იძლევა.

მონოლითური მშენებლობის ვადების დაჩქარებაში და მათი ხარისხიანად განხორციელების საქმეში ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვს ყალიბების გამოყენებას. სამწუხაროდ ქვეყნის შიგნით ჯერ არ არის დაწყებული ამ ტიპის პროდუქციის გამოშვება. ძირითადად მათი შემოტანა საზღვარგარეთის ქვეყნებიდან ხდება. ყალიბების წარმოებამ უცხოეთში ისეთ მასშტაბებს მიაღწია, რომ ეს საქმიანობა ცალკე დარგად ჩამოყალიბდა და ბევრ ქვეყანაში ყალიბების სამცენიერო-კვლევითი და საპროექტო კომპანიებიც კი შეიქმნა. სულ უფრო იხვეწება ყალიბების სახეები. ძირითადი აქცენტები გაკეთებულია მათ შემსუბუქებაზე, ცვეთადობის შემცირებაზე და ადვილად მოწყობა-ტრანსპორტირებაზე. თანამედროვე პლასტმასის და სხვა პოლიმერული მასალებისაგან დამზადებული ყალიბების ბრუნვადობა, რამდენჯერმე აღემატება ამჟამად გამოყენებაში გავრცელებულ ხის და ლითონის ყალიბებს. ცალკეული სამშენებლო კომპანიები აქტიურად იყენებენ ასეთ, საკმაოდ ძვირადღირებულ ყალიბებს, მაგრამ მათი დაუზიანებლად მრავალჯერ გამოყენების შედეგად ეს დანახარჯები დიდად არ აღემატება ჩვეულებრივი ყალიბების ღირებულებას და ამასთან დაბეტონების ხარისხი იმდენად მაღალია, რომ ხშირად აღარ არის შელესვითი და სხვა მოპირკეთებითი სამუშაოების ჩატარება საჭირო. ბოლო წლებში საქართველოში ძალიან ფართო გავრცელება მოიპოვა უნივერსალურმა, წვრილფარებიანმა ხის ყალიბებმა, რომელიც უზრუნველყოფილია ყველა საჭირო დამხმარე მოწყობილობებით. მათი საშუალებით შესაძლებელია ნებისმიერი სირთულის და ფორმის რკინაბეტონის კონსტრუქციების საყალიბე სისტემების შედგენა, როგორც სამრეწველო და სამოქალაქო, ასევე სატრანსპორტო,

შრომები N1(2)

ჰიდროსაინჟინრო და სხვა ტიპის ობიექტების აგების დროს. ადრე რთული კონფიგურაციის მონოლითური რკინაბეტონის კონსტრუქციების დასაბეტონებლად ხშირად ქარხნული წესით მზადდებოდა ლითონის სპეციალური ყალიბები, რომელთა საპროექტო მდგომარეობაში დამონტაჟება, ხოლო შემდეგ დაშლა დიდ სირთულეებთან იყო დაკავშირებული და მნიშვნელოვან დროს მოითხოვდა. თანამედროვე საყალიბე სისტემები ძალიან მარტივად იძლევიან მსგავსი ოპერაციების განხორციელების საშუალებას.

მონოლითური რკინაბეტონის მშენებლობის განვითარებასთან ერთად ძალზე დიდი მნიშვნელობა ექცევა ამ სამუშაოების ჩატარებას რთული კლიმატური პირობების დროს. ბეტონმომწოდებელი კომპანიები სპეციალურ დანამატებს უკეთებენ ბეტონებს შესაბამისად ზაფხულის ძალიან ცხელ დღეებში ან ზამთრის ყინვების დროს. არსებული კონკურენციის პირობებში, ყველა სამშენებლო კომპანიამ წარმატებით აითვისა, კლიმატური სირთულეების შესაბამისად ბეტონის ნარევის მიღების, ჩადებისა და მოვლის თანამედროვე მეთოდები. ყოველივე ეს საშუალებას იძლევა წელიწადის ნებისმიერ დროს ამინდის ჭირვეულობის მიუხედავად უწყვეტად მიმდინარეობდეს სამშენებლო პროცესები.

ბოლოს არ შეიძლება არ აღინიშნოს, რომ საქართველოს გააჩნია უნიკალური შესაძლებლობა მონოლითური მშენებლობისათვის გამოყენებული იქნეს ადგილობრივ მსუბუქ შემავსებლებზე დამზადებული ბეტონები. ასეთი ბეტონები სიმსუბუქის გარდა გამოირჩევიან კარგი თბო და ბგერასაიზოლაციო თვისებებით. საზღვარგარეთის ქვეყნებში ამ მიზნით დიდი ხანია იყენებენ ხელოვნურ მსუბუქ შემავსებლებს, რომელთა წარმოება სოლიდურ დანახარჯებთან არის დაკავშირებული. საქართველო, განსაკუთრებით სამცხე-ჯავახეთის რეგიონი ძალიან მდიდარია ისეთი ბუნებრივი შემავსებლებით, რომლებიც თავისი ფიზიკურ-მექანიკური თვისებებით ბევრად აღემატებიან ხელოვნურ შემავსებლებს. ამასთან რაც მთავარია, აღნიშნული შემავსებლებზე დამზადებული ბეტონები დიდი ხანია ყოველმხრივ კარდ არის შესწავლილი და რამდენიმე ათეული წლის წინ წარმატებით გამოიყენებოდა მშენებლობაში.

ლიტერატურა

1. ი.ქვარაია - სამშენებლო-სამონტაჟო სამუშაოების ტექნოლოგია. ტექნიკური უნივერსიტეტი. თბილისი. 2005.
2. ი.ქვარაია. ეკონომიკური კრიზისი და მშენებლობა საქართველოში საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია “მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისი და საქართველო”. თბილისი, 25 მარტი 2011.
3. ი.ქვარაია, ქ.ქუთათელაძე. ბეტონის ბუნებრივი მსუბუქი შმაცებლების მოპოვების და გამოყენების პერსპექტივები საქართველოში. დავით აღმაშენებლის სახელობის საქართველოს ეროვნული თავდაცვის აკადემიის შრომები NI. 2015.
4. ი.ქვარაია, თ.დვალიშვილი, შ.ყანჩაშვილი. დიდი დიამეტრის რკინაბეტონის გუმბათის, ასაწყობი საყალიბე სისტემის აგება და მონტაჟი. სამეცნიერო-ტექნიკური ჟურნალი “მშენებლობა”. 3(38), თბილისი 2015.

მანანა მაღრაძე

დავით აღმაშენებლის სახელობის
საქართველოს ეროვნული თავდაცვის აკადემია
ტექნიკის მეცნიერებათა კანდიდატი
პროფესორი
mmanana0109@yahoo.com

ლუიტენანტი გირგი ელიაშვილი

დავით აღმაშენებლის სახელობის
საქართველოს ეროვნული თავდაცვის აკადემია

საქართველოს კიბერბარომეტრი

რეზიუმე. „ინტერნეტს მსოფლიო სტატისტიკის მიხედვით“ დაახლოებით 3 მლრდ ადამიანზე მეტი მოიხმარს. დღეს თითქმის ყველა სხვა დარგებთან ერთად, სამთავრობო და სამხედრო ინფრასტრუქტურაც ინტერნეტთან დაკავშირებული კომპიუტერული სისტემებით იმართება. ვირტუალურ სამყაროში გადმოინაცვლა სოციალური არსებობის ბნელმა მხარემაც.

გაეროს საერთაშორისო სატელეკომუნიკაციო კავშირის მიერ ჩატარებული კვლების თანახმად, 2014 წელს ინტერნეტით სარგებლობდა საქართველოს მოსახლეობის დაახლოებით 49%. 2014 წლიდან საქართველომ კიბერდანაშაულის შესახებ ოფიციალური სტატისტიკის წარმოება დაიწყო.

ისეთი პატარა ქვეყნისთვის, როგორც საქართველოა, კიბერდანაშაულის საკმაოდ დაბალი მაჩვენებელია. მაგრამ გასათვალისწინებელია ის ფაქტი, რომ საქართველოს წერა-კითხვის ცოდნის თითქმის 100%-იანი მაჩვენებელი აქვს. მხედველობაში თუ მივიღებთ ინტერნეტჩართულობის დომეს ქვეყანაში, რაც მოსახლეობის თითქმის ნახევარს წარმოადგენს და ინტერნეტტექნოლოგიებზე დამოკიდებულების ზრდის ტენდენციებს, სავსებით სავარაუდოა, რომ მომავალში კიბერდანაშაულის მაჩვენებელი გაიზარდოს.

2008 წლის შემდეგ გადადგმული ნაბიჯები და მთავრობის ოფიციალურ პირებთან საუბრები, ქმნის შთაბეჭდილებას, რომ კიბერუსაფრთხოება პრიორიტეტული საკითხია საქართველოში.

Manana Magradze
 Davit Agmashenebeli
 National Defence Academy of Georgia
 Professor

Lieutenant George Eliashvili
 Davit Agmashenebeli
 National Defence Academy of Georgia

Georgian cyber barometer

Abstract. According to the statistics internet is consumed by about 3 billion people. Nowadays government and military infrastructure as well as other branches operated with internet connected computer systems.

The dark sides of social existence also moved to the virtual world. According to the research conducted by the UN international telecommunication, in 2014 approximately 49% of Georgian population used Internet. Since 2014 the official statistics on cybercrime started in Georgia. The cybercrime rate for such a small country as Georgia is quite low. But we should consider the fact that the literacy rate has been almost 100%. Considering Internet involving figure in the country which is half of the population and growth tendency of internet addiction, it is quite likely that cybercrime rate will increase.

Since 2008 some measures and arrangements with the government officials, gives the impression that cyber security is a priority issue in Georgia.

ვერც ერთმა სხვა ტექნოლოგიურმა მიღწევამ ვერ შეძლო ისეთი გავლენის მოხდენა მსოფლიო საზოგადოებაზე, როგორც ბოლოს 20-25 წლის განმავლობაში ელექტრონულად დაპროგრამებული კომპიუტერისა და ფართოდ ხელმისაწვდომი ინტერნეტის ერთობლიობამ. ინტერნეტ ტექნოლოგიების გამოყენება მსოფლიო მასშტაბით იზრდება. მაგალითად სულ 8 წლის წინ რუსეთ-საქართველოს კინეტიკური და კიბერომის შემდეგ, მსოფლიოში ინტერნეტის გამოყენების მაჩვენებელი გაიზარდა. „ინტერნეტს მსოფლიო სტატისტიკის მიხედვით“ დაახლოებით 3 მლრდ ადამიანზე მეტი მოიხმარს. მსოფლიო მოსახლეობის 45% დღეს ინტერნეტის მომხმარებელია. 2006-დან 2012 წლამდე ხელმისაწვდომი გამტარუნარიანობა წამში 6.7 ტერაბაიტიდან 92.1 ტერაბაიტამდე გაიზარდა. ექსპერტების პროგნოზით 2018 წლისთვის გამტარუნარიანობა წამში 607 ტერაბაიტამდე, ხოლო 2020 წლისთვის წამში 1100 ტერაბაიტამდე გაიზრდება.

დღეს თითქმის ყველა სხვა დარგებთან ერთად, სამთავრობო და სამხედრო ინფრასტრუქტურაც ინტერნეტთან დაკავშირებული კომპიუტერული სისტემებით იმართება. ინტერნეტ ტექნოლოგიები ხელს უწყობს ეკონომიკური კეთილდღეობის

შრომები N1(2)

ზრდას, ცხოვრების ხარისხის გაუმჯობესებას, ინფორმაციის მარტივად წვდომას და სოციალურ-პოლიტიკურ ურთიერთობებს. მაგალითისთვის შეიძლება აღინიშნოს, რომ დღეს უკვე შესაძლებელია ინფორმაციისა და სერვისების ონლაინ მიწოდება, კრიზისების ონლაინ მართვა.

ინტერნეტი დღითიდღე იქნეს განსაკუთრებულ მნიშვნელობას. აღსანიშნავია, რომ ინტერნეტის სწრაფი ზრდა მოწყვლადობის ახალ ასპექტებსაც აჩენს. დღეს კიბერსივრცის გამო ქვეყნებს ახალ მნიშვნელოვან საფრთხეებთან უწყვეტ მუშაობა. მას შემდეგ რაც ბევრი ჩვენგანის ცხოვრების დიდი ნაწილი კომპიუტერულმა ტექნოლოგიებმა მოიცვა, სულაც არ არის გასაკვირი, რომ ვირტუალურ სამყაროში გადმონაცვლა სოციალური არსებობის ბნელმა მხარეებმა: ნარკოტიკებმა, აზარტულმა თამაშებმა, პროსტიტუციამ, პორნოგრაფიამ და სხვა. ქვემოთ მოცემულია დანაშაულის იმ ტიპების ჩამონათვალი, რომლებიც კომპიუტერული ქსელების გამოყენებით ხდება: ჰაკინგი, მავნე პროგრამების გავრცელება, DDOS შეტევა (distributed denial of service attacks), პირადი მონაცემების ქურდობა, თაღლითობა, ბავშვთა პორნოგრაფია, კიბერდეენა/დაშინება, კიბერვანდალიზმი, კიბერშპიონაჟი.

ბრიტანეთის შინაგან საქმეთა სამინისტროს მომზადებული ანგარიში კიბერკრიმინალის უკეთ გასაგებად გვთავაზობს კიბერდანაშაულის დიქოტომიას, რომელიც შედგება კიბერდამოკიდებული დანაშაულისა და კიბერშესაძლებელი დანაშაულისგან. ამ ანგარიშში წარმოდგენილი განსაზღვრებით, „კიბერდამოკიდებული დანაშაული არის იმ ტიპის დანაშაული რომლის ჩადენაც შესაძლებელია მხოლოდ კომპიუტერის კომპიუტერული ქსელების ან სხვა ინფორმაციული კომუნიკაციური ტექნოლოგიების გამოყენებით. ასეთ დანაშაულთა რიცხვშია ჰაკინგი - მავნე პროგრამების გავრცელება და DDOS შეტევები. კიბერდამოკიდებული დანაშაული იგივეა რაც, გამიზნული კიბერდანაშაული.

კიბერშესაძლებელი დანაშაული, არის ტრადიციული სახის დანაშაული, რომლის მასშტაბი იზრდება კომპიუტერების, კომპიუტერების ქსელების ან სხვა ფორმების გამოყენებით. მაგალითად ქურდობა, თაღლითობა. შეიძლება ითქვას რომ კომპიუტერული ტექნოლოგიების ფართოდ გამოყენება და მისი ეფექტურობა ზრდის კიდევ ამ დანაშაულთა მოქმედების ძალასა და მასშტაბებს. კიბერშესაძლებელ დანაშაულს ამერიკული ტერმინოლოგიით ინსტრუმენტული კიბერდანაშაული ჰქვია.

ბრიტანული დიქოტომია იმის საშუალებას გვაძლევს, რომ უკეთ გავიგოთ კიბერდანაშაულის ბუნება. თუმცა წმინდა დიქოტომიური მიდგომა ასევე ხაზს უსვამს იმ ალბათობას, რომ ჩანაწერთა შენახვის სისტემაში შეიძლება კიბერშესაძლებელი დანაშაულის აღრიცხვა არასათანადოდ მოხდეს, რაც შესაბამისად, კიბერდანაშაულის შემთხვევების არასაწორ სტატისტიკას მოგვცემს. პრობლემის მოსაგვარებლად ლონდონის პოლიციამ, ბრიტანეთის ეკონომიკური დანაშაულის წინააღმდეგ სამართალდამცავმა ორგანომ და თაღლითობის

შრომები N1(2)

წინააღმდეგ ბრძოლის ეროვნული დაზვერვის ბიურომ შექმნეს ვებ-გვერდი Action Fraud (თაღლითობა). ეს ვებ-გვერდი „შეტყობინებას იღებს საზოგადოებისა და ბიზნესის სფეროს წარმომადგენლებისგან ისეთ დანაშაულთა შემთხვევების შესახებ რომლებიც კლასიფიცირდება შემდეგნაირად: თაღლითობა, კიბერთაღლითობა, კიბერდანაშაული. Action Fraud - აღრიცხულ შემთხვევებს, HOCR (Home office Counting Rules) საკანონმდებლო დებულებებისა და მოთხოვნების შესაბამისად აფასებს. როდესაც შეტყობინება არ აღირიცხება მას აღარისხებს როგორც ინციდენტს. Action Fraud იძლევა კიბერდანაშაულის აღრიცხვიანობის ბევრად უფრო ფართო სპექტრს, ვიდრე შესაძლებელი იყო ტრადიციული შეტყობინებებისა და დაფიქსირების სისტემის საშუალებით.

ამერიკელების მიდგომა ოდნავ განსხვავდება ბრიტანულისგან. ის ეფუძვნება კიბერდანაშაულის ტრიპოტომიულ მიდგომას, სადაც მესამე კატეგორიად დამატებულია კომპიუტერულ ინციდენტური (შემთხვევითი) კატეგორია. ასეთ შემთხვევებში კომპიუტერის გამოყენება შესაძლოა თავად დანაშაულისგან პერიფერიულად ხდებოდეს. მაგალითად, კომპიუტერი შესაძლოა ინახავდეს ნარკოტიკული გამსაღებელის კლიენტთა სიას ან ის შეიძლება გამოიყენონ დანაშაულის ჩასადენად საჭირო ინფორმაციის მოძიებისთვის. კომპიუტერული ტექნოლოგიების მოხმარების ზრდა იწვევს ინციდენტური გამოყენების მაჩვენებლის მატებას ლამის ნებისმიერი სახის დანაშაულში. ელექტრონული ვაჭრობის ზრდა 1.6 ტრილიონი დოლარიდან 2.5 ტრილიონ დოლარამდე კიდევ უფრო გაზრდის და მიზიდველს გახდის ონლაინ დანაშაულს. მიუხედავად ყველაფრისა არიან ორგანიზაციები, რომლებიც ცდილობენ სხვადასხვა მეთოდოლოგიით რამენაირად დაიანგარიშონ კიბერდანაშაულით გამოწვეული ფულადი ზარალი. მაგალითად 2013 წლის ნორტონის ანგარიში (Norton Report) კიბერდანაშაულით მიღებული ზარალის წლიური ოდენობას 113 მილიარდ დოლარად აფასებს.

გაეროს საერთაშორისო სატელეკომუნიკაციო კავშირის მიერ ჩატარებული კვლების თანახმად, 2014 წელს ინტერნეტით სარგებლობდა საქართველოს მოსახლეობის დაახლოებით 49%. ანგარიშის მიხედვით 2014 წლის ოქტომბრის მონაცემებით ქვეყანაში არის დაახლოებით 100 ინტერნეტსერვის პროვაიდერი და 603000 აბონენტი. აბონენტების რიცხოვნობის მიხედვით საქართველოში 2 კომპანია ლიდერობს: „სილქნეტი“- 234542, „კავკასუს ონლაინ“-156458. ანგარიშის თანახმად 2014 წელს აბონენტთა რაოდენობის მიხედვით ინტერნეტის მოხმარება, წინა წელთან შედარებით დაახლოებით 14.4%-ით გაიზარდა. კერძოდ, ოპტიკურ ბოჭკოვანი ინტერნეტის აბონენტთა რაოდენობამ 52.2% შეადგინა, DSL ტექნოლოგიისა - 34.9%, wifi - 11.5%, Wimax - 1.2%, სხვა დანარჩენი 0.2%.

რეგიონებში ინტერნეტკავშირის უფრო მაღალი დონის მისაღწევად ერთ-ერთი გზა შეიძლება მობილური ინტერნეტის განვითარება იყოს. 2014 წელს მობილური ინტერნეტის მომხმარებელთა რაოდენობა 1.88 მილიონი იყო. აქედან 43% -

„მათეიკომის“, 34% - „ჯეოსელის“ და 23% - „ბილიანის“. ამჟამად მობილური ინტერნეტ ტექნოლოგიება 2G, 3G, და 4G. 2015 წელს ამ კომპანიებმა ქართველ მომხარებლებს LTE (Long Term Evolution) - მეოთხე თაობის ინტენეტი შესთვალეს.

აშშ-ის ეროვნულ-დემოკრატიული ინსტიტუტის 2015 წლის სექტემბრის კვლევის, „საზოგადოების განწყობა საქართველოში“, მიხედვით ტელევიზია მოსახლეობის 87%-სთვის ინფორმაციის პირველ წყაროდ რჩება. ინტერნეტი მიიჩნევა ინფორმაციის მიღების მეორე წყაროდ. ამ მხრივ სოციალური მედია ერთ-ერთ მნიშვნელოვან როლს თამაშობს, განსაკუთრებით კი ფეისბუკი. რომელიც ყველზე პოპულარულია საქართველოში 1.22 მილიონი რეგისტრირებული მომხმარებლით.

ელექტრონული მმართველობა.

ელექტრონული მთავრობა საქართველოში განმარტებულია, როგორც „საჯარო ფუნქციების შესრულება ინფორმაციული და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების გამოყენებით“. საქართველოში სახელმწიფო ორგანოებმა გაზარდეს ინტერნეტ ტექნოლოგიების მოხმარება. გაეროს 2014 წლის კვლევების მიხედვით, ელექტრონული განვითარების ინდექსით საქართველო 56-ე ადგილზეა. 2 წელიწადში ქვეყანა 16 პოზიციით დაწინაურდა (2012 წელს 72 ადგილზე იყო). ელექტრონული განვითარების ინდექსი მოიცავს ხელმისაწვდომობის ისეთ მახასიათებლებს, როგორც არის ინფრასტრუქტურა და განათლების დონე, რომლებიც ასახავს თუ როგორ იყენებს ქვეყანა საინფორმაციო ტექნოლოგიებს, რომ გაზარდოს მოსახლეობის ჩართულობა. ამასთანავე, ის აფასებს ქვეყანაში ტელეკომუნიკაციისა და ადამიანური კაპიტალის განვითარების დონეს.

კიბერდანაშაული.

2014 წლიდან საქართველომ კიბერდანაშაულის შესახებ ოფიციალური სტატისტიკის წარმოება დაიწყო. ამ მხრივ უფლებამოსილია საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს საინფორმაციო-ანალიტიკური დეპარტამენტი. 2013 წელს იყო 35 მიმღე დანაშაული, რომლებიც ჩაიდინეს არაკავალიფიციურმა ჰაკერებმა (Script-Kiddies). ქვემოთ მოყვანილი ცხრილი ასახავს შსს-ის ტერიტორიული და სტუქტურული დანაყოფების მიერ სისხლის სამართლის კოდექსის - 284, 285, 286 მუხლებით რეგისტრირებული და გახსნილი კიბერდანაშაულის რაოდენობას.

284-ე მუხლით ისჯება კომპიუტერულ სისტემაში უკანონოდ შეღწევა, 285-ე მუხლით დამაზიანებელი კომპიუტერული პროგრამის შექმნა ან გავრცელება, ხოლო 286-ე მუხლით ისჯება კომპიუტერული სისტემის ხელყოფა ან კომპიუტერული მონაცემების დაზიანება, წაშლა და მოდიფიცირება. 255 მუხლით ისჯება პორნოგრაფიული პროდუქციის უკანონოდ დამზადება ან წინასწარი შეცნობით არასრულწლოვანის გამოსახულების შემცველი პორნოგრაფიული პროდუქციის შექმნა, ჩვენებაზე დასწრება შეთავაზება, გავრცელება, გადაცემა, რეკლამირება.

შსს-ის ტერიტორიული და სტრუქტურული დანაყოფების მიერ სსკ-ის 284-ე, 285-ე, 286-ე მუხლებით რეგისტრირებული და გახსნილი დანაშაული								
პერიოდი	284-ე, 286-ე მუხლები		284-ე მუხლი		285-ე მუხლი		286-ე მუხლი	
	რეგისტრირებული	გახსნილი	რეგისტრირებული	გახსნილი	რეგისტრირებული	გახსნილი	რეგისტრირებული	გახსნილი
2014 წელი	163	69	144	62	12	7	7	0
2015 წლის (I ნახევარი)	79	22	70	22	3	0	6	0

2014 წელს სულ რეგისტრირებულია 9 ასეთი დანაშაული და გახსნილია მხოლოდ 2. თუმცა ეს სტატისტიკა არ ასახავს 255.1 მუხლით ჩადენილი დანაშაულს, რომელიც ითვალისწინებს არასრულწლოვანის ჩაბმას პორნოგრაფიულ ან პორნოგრაფიული ხასიათის სხვა პროდუქციის უკანონოდ დამზადებასა და გასაღებაში. ეს სტატისტიკა ასევე არ ასახავს შემდეგი მუხლებით ჩადენილ დანაშაულს: 180-ე მუხლი, რომელიც არის თაღლითობა, ანუ მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით სხვისი ნივთის დაუფლება ან ქონებრივი უფლების მიღება მოტყუების გზით. 189-ე მუხლი, რომელიც არის საავტორო უფლებისა და რაიმე მომიჯნავე უფლების მფლობელისა და მონაცემთა ბაზის დამამზადებლის უფლების ხელყოფა. 210-ე მუხლი, ფალბი საკრედიტო ან საანაგარიშებო ბარათის დამზადება, გასაღება ან გამოყენება. 324.1 მუხლით ჩადენილი დანაშაული, რომელიც ეხება კიბერტერორიზმს.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 284-ე მუხლის თანახმად, დანაშაულია კომპიუტერულ სისტემაში უნებართვო შეღწევა და იგი ისჯება ჯარიმით ან გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ორ წლამდე, ანდა თავისუფლების აღკვეთით იმავე ვადით. თუ ქმედებამ გამოიწვია მნიშვნელოვანი ზიანი ან თუ იგი ჩადენილია წინასწარი შეთანხმებით ჯგუფის მიერ, სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით ან ამგვარი ქმედებისათვის ნასამართლევ პირისმიერ, იგი ისჯება ჯარიმით ან გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ორ წლამდე ან/და თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორიდან ხუთ წლამდე

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 324.1 მუხლის თანახმად, დანაშაულია აგრეთვე კიბერტერორიზმი, ესე იგი კანონით დაცული კომპიუტერული

შრომები N1(2)

ინფორმაციის მართლ საწინააღმდეგო დაუფლება, მისი გამოყენება ან გამოყენების მუქარა, რაც ქმნის მძიმე შედეგის საშიშროებას, ჩადენილი მოსახლეობის დაშინების ან/და ხელისუფლების ორგანოზე ზემოქმედების მიზნით. ეს დანაშაულს ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ათიდან თხუთმეტ წლამდე. თუ იგივე ქმედება გამოიწვევს ადამიანის სიცოცხლის მოსპობას ან სხვა მძიმე შედეგს, იგი ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით თორმეტიდან ოც წლამდე ან უკიდო თავისუფლების აღკვეთით. ამ მუხლით გათვალისწინებული ქმედებისათვის სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობა გათვალისწინებულია ასევე იურიდიული პირისათვის და იგი ისჯება ლიკვიდაციით ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით და ჯარიმით.

კიბერქურდობა.

აღნიშნული სახეზეა, როდესაც საავტორო უფლების დარღვევით ხდება ინტერნეტიდან სხვადასხვა ინფორმაციის გადმოწერა. უმეტეს შემთხვევაში ვებ-გვერდები თავად სთავაზობენ მომხმარებელს პირატულ მასალას. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში კომპიუტერის საშუალებით საავტორო უფლების დარღვევის სპეციალური მუხლი არ არის გათვალისწინებული. ასეთი დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში პირის ქმედება კვალიფიცირდება ორი მუხლით: საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 284-ე (კომპიუტერულ სისტემაში უნებართვო შეღწევა) და 189-ე (საავტორო, მომიჯნავე უფლების მფლობელისა და მონაცემთა ბაზის დამამზადებლის უფლების ხელყოფა) მუხლებით. ეს უკანასკნელი ისჯება ჯარიმით ან თავისუფლების შეზღუდვით ვადით ორ წლამდე. იგივე ქმედება ჩადენილი განსაკუთრებით დიდი ოდენობით შემოსავლის მიღების მიზნით ან წინასწარი შეთანხმებით ჯგუფის მიერ, ისჯება თავისუფლების შეზღუდვით ვადით სამ წლამდე ან თავისუფლების აღკვეთით იმავე ვადით.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 286-ე მუხლის თანახმად, დანაშაულია კომპიუტერული მონაცემის უნებართვო დაზიანება, წაშლა, შეცვლა ან დაფარვა და ისჯება ჯარიმით ან გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ორ წლამდე ან/და თავისუფლების აღკვეთით იმავე ვადით. თუ ქმედებამ გამოიწვია მნიშვნელოვანი ზიანი ან თუ იგი ჩადენილია წინასწარი შეთანხმებით ჯგუფის მიერ, სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით ან ამგვარი ქმედებისათვის ნასამართლევი პირის მიერ ისჯება ჯარიმით ან გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ორ წლამდე ან/და თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამიდან ხუთ წლამდე.

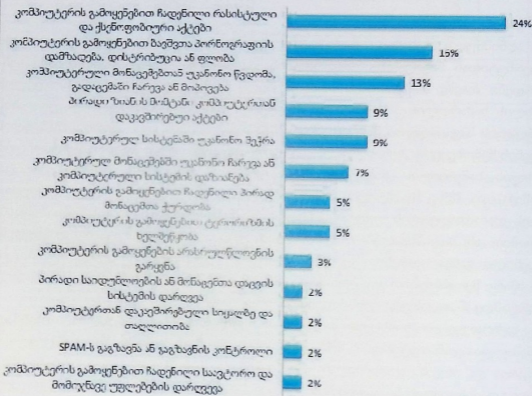
ბავშვთა დაყოლიება.

დამნაშავეები მოცემულ შემთხვევაში“ ჩატის“ და პირადი მიმოწერის საფუძველზე ცდილობენ ბავშვები დაითანხმონ საბავშვო პორნოგრაფიაზე ან სხვა დანაშაულებრივ/ამორალურ საქციელზე. საქართველოს სისხლის სამართლის

შრომები N1(2)

კოდექსი პირადი მიმოწერის/ჩატის გამოყენებით არასრულწლოვნის პორნოგრაფიაზე დათანხმების სპეციალურ მუხლს არ ითვალისწინებს. ასეთი დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში პირის ქმედება კვალიფიცირდება საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 255.1 მუხლით, რომელიც ითვალისწინებს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას საქართველოს მთავარი პროკურატურა ანალიტიკური სამმართველო პორნოგრაფიული ნაწარმოების ან პორნოგრაფიული ხასიათის სხვა საგნის უკანონოდ დამზადებასა და გასაღებაში არასრულწლოვნის ჩაბმისათვის. ეს დანაშაული ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორიდან ხუთ წლამდე.

კიბერდანაშაულები

შსს-ის მიერ მოწოდებული მონაცემები სრულად ვერ ასახავს არსებულ მდგომარეობას, რაც შესაძლოა 4 ფაქტორით იყოს განპირობებული.

1. კიბერდანაშაულის ცნობიერების დაბალი დონე როგორც მოსახლეობაში ასევე ხელისუფლების წარმომადგენლებში.
2. შესაძლოა ზოგიერთი ბანკი, რეპუტაციის არ შელაზვის მიზნით, ფარავდეს კიდევ დანაკარგებს, და არ ამხელდეს მომხდარ დანაშაულს.
3. კიბერდამოკიდებული დანაშაულის განსაზღვრისას მარტივია მისი გარჩევა.

შრომები NI(2)

4. მიუხედავად იმისა, რომ კერძო კომპანიებს კანონით მოეთხოვებათ, დანაშაულის შესახებ აცნობონ სამართალდამცავებს, არ არსებობს მექანიზმი, რომელიც შეამოწმებს, დაუმაღლეს თუ არა კიბერდანაშაული შესაბამის ორგანოებს.

ქვემოთ მოყვანილი მაგალითები კარგად ასახავს კიბერდანაშაულის მახასიათებლებსა და ტიპებს საქართველოში.

- **ზიანის მომტანი პროგრამები.** მავნე პროგრამების გამოყენებით თავდამსხმელებმა საფრთხე შეუქმნეს ინფორმაციის ერთიანობასა და ხელმისაწვდომობის ქართულ ნიუსპორტალებზე (droni.ge, pressa.ge, news.ge)

- **აზარტულ ონლაინ თამაშებზე ჰაკინგი.** დამნაშავემ შეაღწია „აჭარაბეთის“ ვებგვერდის თერთმეტი მომხმარებლის პირად ანგარიშზე და იქ არსებული თანხა დაახლოებით 3900 ლარი, საკუთარ ანგარიშზე გადაირიცხა. მეორე შემთხვევაში „დაჰაკეს: „ევროპაბეთის“ საიტი და მოხსნეს 3300 ლარი.

- **კიბერუსიდიანობა.** ჰაკერებმა დატოვეს ანიმაციური გამოსახულება და შტკობინება სახელმწიფო მინისტრის აპრატის ოფიციალურ ვებგვერდზე, რომ საიტის გატეხვა მარტივად ხელმისაწვდომი იყო მათთვის.

- **ჰაკინგი ფეიბოქსის გამოყენებით.** ჰაკერმა შეაღწია „ნოვატექნოლოჯის“ კომპიუტერულ სისტემაში და მიითვისა ნახევარ მილიონზე მეტი ლარი.

- **საკრედიტო ბარათის კლონირება.** ორმა ქართველმა და ექვსმა უკრაინელმა კიბერდამნაშავემ უკანონო გზით დიდი ბრიტანეთის სხვდასხვა ბანკის მომხმარებლის ანგარიშებიდან 170000 ფუნტი სტერლინგის ოდენობის თანხა მოხსნა და 45 მომხმარებლის ანგარიშზე გადარიცხა.

- **ბავშვთა პორნოგრაფია.** ინტერპოლმა მიაწვდა კიბერდანაშაულის ბრძოლის სამმართველოს ინფორმაცია ქართულ სერვერზე მოზარდის ექსპლოატაციის ამსახველი გამოსახულები გაყიდვის შესახებ. დამნაშავე აღმოჩნდა ბავშვის დედა.

- **თაღლითობა ე.წ სიმბოქსების გამოყენებით.** დამნაშავეებმა ავტორიზაციის გარეშე დაამონტაჟეს ინტერნეტსიგნალის მიმღები სპეციალური მოწყობილობა. ე.წ სიმბოქსი, რომლის მეშვეობითაც საზღვარგარეთიდან განხორციელებული სატელეფონო ზარი, ინტერნეტ ტრაფიკის გამოყენებით გარდაიქმნებოდა ლოკალურ ზარად და როგორც ქვეყნის შიგნით განხორციელებული ზარი, ისე მიეწოდებოდა საქართველოში მოქმედ კავშირგაბმულობას და კომპანიების აბონენტებს. კომპანიების ზარალმა 95000 ლარი შეადგინა.

ისეთი პატარა ქვეყნისთვისაც კი როგორც საქართველოა, მიუხედავად იმისა, რომ სავარაუდოდ კიბერშემთხვევების შესახებ ინფორმაცია არასრულია, კიბერდანაშაულის საკმაოდ დაბალი მაჩვენებელია. გასათვალისწინებელია 3 ფაქტორი:

1. საქართველოში ჩადენელი შემთხვევების უმრავლესობა არ არის შემოქმედებითი.
2. ისინი არ არიან ტექნოლოგიურად დახვეწილი.

შრომები N1(2)

3. ისინი არ შეიცავენ ძალიან მაღალ ფინანსურ რისკებს. ზედა ზღვარი შეადგენს დაახლოებით 620000-ს, დანაშაულთა უმეტესობა რამდენიმე ათას ლარს მოიცავს.

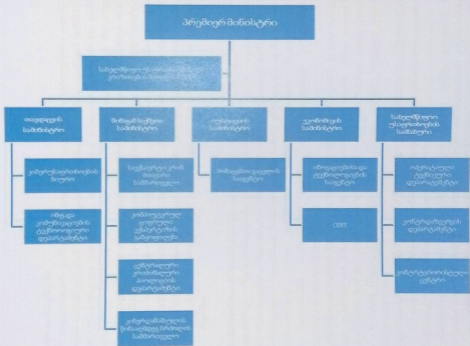
საქართველოს წერა-კითხვის ცოდნის თითქმის 100%-იანი მაჩვენებელი აქვს. აქ დიდ შესაძლებლობებს ნორმალური დასაქმების და ანაზღაურების დაბალი მოლოდინი ახლავს. მხედველობაში თუ მივიღებთ ინტერნეტ ჩართულობის მაჩვენებელს ქვეყანაში, რაც მოსახლეობის თითქმის ნახევარს წარმოადგენს და ინტერნეტ ტექნოლოგიებზე დამოკიდებულების ზრდის ტენდენციებს, სავსებით სავარაუდოა, რომ კიბერდანაშაულის მაჩვენებელი გაიზარდოს.

სეკურიტიზაცია და როგორ უყურებს საქართველო კიბერდანაშაულს კიბერშპიონაჟს და კიბერომს? სეკურიტიზაციის კონცეფცია განსაზღვრავს იმას თუ რა ხარისხით აღიქვამს ქვეყანა არსებულ საფრთხეებს. სეკურიტიზაცია არის პროცესი, როდესაც საფრთხე აღიქმება არა მხოლოდ იურიდიული ან ტექნიკური მნიშვნელობით არამედ როგორც ეგზისტენციალური საფრთხე. მაგალითად აშშ-მ თავის დროზე მოახდინა საბჭოთა ბირთვული იარაღის საფრთხის სეკურიტიზაცია. ხოლო 2001 წლის 11 სექტემბრის შემდეგ - ტერორიზმის საფრთხის სეკურიტიზაცია.

მიუხედავად საქართველოს 2008 წლის გამოცდილებისა და მიუხედავად იმისა, რომ კიბერსაფრთხეები საქართველოს ეროვნული უსაფრთხოების ერთ-ერთ მთავარ საფრთხედ აღიქმება, საქართველომ დღემდე ვერ შეძლო კიბერსაფრთხის ამ ხარისხში აყვანა. მაგალითად ესტონეთის მთავრობამ განსაკუთრებული ყურადღება დაუთმო კიბერუსაფრთხოებას. მეტიც, ჩამოაყალიბა კიბერთავდაცვის ლიგა. 2008 წლიდან მოყოლებული საქართველომ მრავალი ნაბიჯი გადადგა ამ მიმართულებით. მიუხედავად ამისა საქართველოს სამთავრობო სტრუქტურების ძალიან ბევრი კომპიუტერული სისტემა მუშაობს არალიცენზირებული და მეკობრული პროგრამებით. 2014 წელს მიმდინარეობდა მოლაპარაკებები საქართველოს მთავრობასა და Microsoft-ს შორის, რაც ითვალისწინებდა ლიცენზირებული კომპიუტერული პროგრამების დანერგვას. ამ საკითხის მოუგვარებლობა ფინანსური რესურსების ნაკლებობით აიხსნება.

და ბოლოს, თუკი მხედველობაში მივიღებთ 2008 წლის შემდეგ გადადგმულ ნაბიჯებს და მთავრობის ოფიციალურ პირებთან საუბრებს, იქმნება შთაბეჭდილება რომ კიბერუსაფრთხოება პრიორიტეტული საკითხია საქართველოში, თუმცა სამთავრობო სტრუქტურებში კიბერუსაფრთხოებაზე მომუშავე ვიწრო წრის მიღმა საკმარისად არ ესმით ეს პრობლემატიკა და აქედან გამომდინარე არ არის საკმარისი დაფინანსება უფრო მასშტაბური კიბერპრობლემის მოსაგვარებლად.

ქვემოთ მოცემულ სქემაში შერჩეულია მხოლოს ის სამინისტროები და ქვეუწყებებები, რომლებიც ჩართულია ქვეყნის ინფორმაციულ და კიბერუსაფრთხოებაში.

კრიტიკული ინფრატსტრუქტურა:

- **მაგთიკომი.** ემსახურება მობილური ტელეფონის 1.7 მილიონ მომხმარებელს და მობილური ინტერნეტის 700 000 აბონენტს, ამავდროულად სატელიტური სამაუწყებლო სისტემის მომხმარებლებს. ორგანიზაცია ასევე ემსახურება 64 იუსტიციის სახლს საქართველოს მასშტაბით.

- **თიბისი ბანკი.** არის სრული სერვისის კომერციული ბანკი რომელიც ფუნქციონირებს, როგორც სააქციო საზოგადოება. ბანკი ემსახურება 700 000 კლიენტს. ასევე ბიზნესცენტრები აქვს აზერბაიჯანსა და ისრაელში.

- **APM ტერმინალი.** ფუნქციონირებს ფოთის პორტში. კომპანიის სათავე ოფისი არის ჰააგაში, თუმცა მისი მფლობელია დანიური კომპანია Danish Maersk. APM ამუშავებს 64 ტერმინალს 39 ქვეყანაში .ფოთის პორტი იღებს არამარტო კონტეინერებს ,არამედ გენერალურ ტვირთებს და გადმოტვირთავს 15 ნავსადგომზე 2900 მეტრის სიგრძის ნავსადგომში.

თითოეული ორგანიზაცია მზადაა ითანამშრომლოს საქართველოს მთავრობასთან. მათი მოტივაცია კიბერუსაფრთხოების ღონისძიებებთან დაკავშირებით, უპირველეს ყოვლისა, მომდინარეობს მათი ბიზნეს ინტერესებიდან, რაც განაპირობებს საერთაშორისო სტანდარტებთან შესაბამისობაში მოყვანას. სამივე შემთხვევაში კიბერუსაფრთხოებაზე პასუხისმგებელი მათი ინფორმაციული უსაფრთხოების დეპარტამენტები არიან.

დასკვნა

2008 წელს განვითარებული მოვლენების შემდეგ საქართველო აქტიურად ჩაერთო კიბერუსაფრთხოების უზრუნველყოფის საქმეში. მნიშვნელოვანი ნაბიჯები გადადგა ბევრად უსაფრთხო კიბერგარემოს შესაქმნელად, მაგრამ დღემდე ვერ მოხერხდა ამ საკითხის სეკურიტინაცია. პრობლემასთან ბრძოლა მოითხოვს თანმიმდევრული და მიზანმიმართული კიბერპოლიტიკის გატერებას, რომელიც საკითხს მნიშვნელოვან სახელმწიფო დონეზე აიყვანს და პრიორიტეტულად აქცევს. საქართველო ცდილობს არ ჩამორჩეს თავის ევროპელ პარტნიორებს და შექმნას ბევრად უსაფრთხო კიბერგარემო. დღეისათვის საქართველოსთვისაც და მთელი მსოფლიოსთვისაც სულ უფრო იზრდება კიბერუსაფრთხოების როგორც მოცულება, ისე ხარისხობრივი მაჩვენებელი, მათ შორის იზრდება კიბერდანაშაული მობილურ მოწყობილობებზეც.

ლიტერატურა:

1. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი.
2. მონაცემთა გაცვლის სააგენტო 2014 წლის ანგარიში.
3. საქართველოს მთავრობის დადგენილება თავდაცვის სფეროში კრიტიკული ინფორმაციული სისტემის ნუსხის დამტკიცების შესახებ.
4. საქართველოს კანონი ელექტრონული კომუნიკაციების შესახებ.
5. საქართველოს მთავარი პროკურატურა ანალიტიკური სამმართველო.

მაიორი ვასილ სისაური
დავით აღმაშენებლის სახელობის
საქართველოს ეროვნული თავდაცვის აკადემია
vasil.sisauri@gmail.com

საქართველოს სამხედრო მრეწველობის განვითარების მნიშვნელობა შეიარაღებული ძალების შესაძლებლობებისა და ეფექტურობის გაზრდისათვის

რეზიუმე. დღეს, როგორც არასდროს, საქართველოს სამხედრო მრეწველობის განვითარება მნიშვნელოვანია შეიარაღებული ძალების შესაძლებლობებისა და ეფექტურობის გაზრდისთვის. როდესაც ერთი ქვეყანა არის რაიმე კონკრეტული პროდუქციისა თუ მისი მოდიფიკაციის მწარმოებელ-მომწოდებელი, ეს იწვევს არამწარმოებელი ქვეყნის დამოკიდებულებას მწარმოებელი ქვეყნის პროდუქციაზე. ალტერნატიული მიწოდების არარსებობა, ძალიან მოუქნელს ხდის ქვეყნის მდგომარეობას, როგორც ფინანსურად, ასევე საიმედოობის თვალსაზრისით.

სამხედრო წარმოებაში გარკვეული დამოუკიდებლობის მოპოვება, ხელს უწყობს ქვეყნის შეიარაღებულ ძალების განვითარებას, მისი ეფექტურობის ამაღლებას და რეგიონში კონომიკურ და ენერგო უსაფრთხოების სტაბილურობას.

ქვეყანა, რომელსაც ძლიერი სამხედრო მრეწველობა აქვს ანგარიშგასაწევია სხვა ქვეყნების მიერ. სახელმწიფოსთვის, საკუთარი სამხედრო მრეწველობის არსებობა ქვეყანას აძლიერებს, როგორც ფინანსურად ასევე უსაფრთხოების თვალსაზრისით.

Major Vasil Sisauri
Davit Agmashenebeli,
National Defence Academy of Georgia

Importance of Military Industry Development of Georgia to Improve Capabilities and Effectiveness for the Armed Forces

Abstract. *Today, as never, development of military industry of republic of Georgia is important to increase capabilities and effectiveness of the Georgian Armed Forces. When one state is producer-supplier of production, it causes other countries to depend on it. Not existence of alternate supply sources makes unflxible situation of the state, its finances and reliability.*

Achievement of some sort of independence in military industry, helps to the state to progress and development of the Georgian Armed Forces, increase of its effectiveness and creates economical and energetical stabiliti throughout the region.

The state which holds a strong military industry must be carefully considered by other states and nations. For this kind of state, having own military industry brings financial strength and creates secure environment in the region.

სახელმწიფოსთვის, საკუთარი სამხედრო მრეწველობის განვითარების აუცილებლობა და მისი მნიშვნელობის კვლევა მრავალ ფაქტორზე დამოკიდებული. საქართველოსთვის ამ ფაქტორთაგან მნიშვნელოვანია, ისტორიის მანძილზე მიმდინარე პროცესების ანალიზი, რომელთაგან ყველაზე უახლესია რუსეთ-საქართველოს 2008 წლის სამხედრო კონფლიქტი. ანალიზის შედეგები ცხადყოფს, რომ საკუთარი სამხედრო ინდუსტრიის განვითარება აუცილებელია. რუსეთ-საქართველოს 2008 წლის აგვისტოს ომის შედეგების ანალიზის შედეგად გამოვლინდა ბევრი მიზეზი, რამაც ჩვენი ქვეყანის მარცხი განაპირობა განვიხილოთ ამ მიზეზთა ტექნიკური ასპექტებში. სამხედრო შეიარაღება, როგორც ტექნიკური ასპექტის შემადგენელი ნაწილი, საბრძოლო ფუნქციების მიხედვით, სუსტ რგოლს წარმოადგენდა. ამის ნათელი მაგალითია საჰაერო და სანაპირო თავდაცვის საშუალებები. თუ გავითვალისწინებთ იმ ფაქტებს თუ რა მიმართულებებიდან განხორციელდა საქართველოზე თავდასხმები, რა თანმიმდევრობით ხორციელდებოდა საჰაერო დარტყმები და იერიშები, შესაძლებელია ვადიაროთ საჰაერო და სანაპირო თავდაცვის მნიშვნელობა საქართველოს უსაფრთხოების დაცვის თვალსაზრისით. საქართველოს, ამ დროისთვის, გააჩნდა საჰაერო თავდაცვის სხვადასხვა სისტემები, რომლებიც, ტექნიკური მონაცემებიდან გამომდინარე, არასრულად და არაეფექტურად იქნა გამოყენებული. მიუხედავად ამ ყველაფრისა, საჰაერო თავდაცვის საშუალებებმა მოახერხა და მოწინააღმდეგის 17-მდე სხვადასხვა ტიპის საფრენი აპარატის ჩამოგდება შეძლო. საქართველოს ხელთარსებული საჰაერო თავდაცვის სისტემები მხოლოდ და მხოლოდ იძლეოდა საზღვრის გადაკვეთისა და მარშუტების დადგენის შესაძლებლობას, რომელიც თბილისის მიმდებარედ მდგარი რადიოლოკაციური სადგურის საშუალებით ხორციელდებოდა. “რუსეთის თვითმფრინავებმა ხუთი დღის განმავლობაში ქვეყნის მასშტაბით 400 ზე მეტი საჰაერო იერიში მიიტანეს 36 სამიზნეზე, ხოლო მარტო 9 აგვისტოს 120 გაფრენა განხორციელდა” [1]. აღნიშნული მონაცემები ცალსახად ცხადყოფს რუსეთის საჰაერო ძალების აშკარა და უალტერნატივო უპირატესობას. რაც შეეხება საზღვაო სანაპირო ზოლს, საქართველოს საზღვაო საზღვარი 315 კილომეტრია. ასეთი სასაზღვრო ზოლის არსებობის პირობებში, როგორც იმ დროისათვის, ასევე დღესაც, საქართველოს საერთოდ არ გააჩნდა არანაირი საშუალება ზღვის მხრიდან მომდინარე საფრთხეების ასაცილებლად. ომის განმავლობაში რუსეთის საზღვაო და სადესანტო ძალებს ჰქონდათ თავისუფალი მანევრირების და ნებისმიერი სამხედრო

შრომები N1(2)

ძალის სანაპიროზე გადმოსხმის შესაძლებლობა, რომელიც სხვა ყველაფერთან ერთად, დამატებით უპირატესობას ანიჭებდა ჩვენს მოწინააღმდეგეს.

როგორც ირკვევა, საქართველოს შეიარაღებული ძალების განკარგულებაში არსებული საჰაერო თავდაცვის საშუალებები არაეფექტური აღმოჩნდა მოწინააღმდეგის საჰაერო ძალებთან ბრძოლისთვის. მიუხედავად იმისა რომ ქართულმა მხარემ 17-მდე საფრენი აპარატის ჩამოგდება განახორციელა, მოწინააღმდეგის საჰაერო ძალების ჰეგემონია ჩვენს საჰაერო სივრცეში არ შეზღუდულა. ის დანაკარგი, რომელიც რუსეთის სამხედრო საჰაერო ძალებმა განიცადა, მეტწილად განპირობებული იყო ბრძოლის ველის წინასწარი სადაზვერვო მომზადების არ ქონით. დროის სიმცირის გამო რუსებმა ვერ განახორციელეს საქართველოს შეიარაღებული ძალების ჰაერსაწინააღმდეგო სისტემების მდებარეობის დადგენა, რაც საჰაერო იერიშების განხორციელებისთვის აუცილებელი წინაპირობაა. ამის შედეგად რუსეთის სამხედრო საჰაერო ძალების მიერ ოპერაციები განხორციელდა ისეთ რაიონში, სადაც არანაირი ინფორმაცია არ გააჩნდათ მოსალოდნელ ჰაერსაწინააღმდეგო საფრთხეების შესახებ. აქედან ნათლად ჩანს, რომ საქართველო არ ფლობდა ქვეყნის თავდაცვისათვის აუცილებელ საჰაერო და სანაპირო თავდაცვის სისტემებს. ამ სისტემების არქონამ დიდი ფსიქოლოგიური ეფექტი მოახდინა სახმელეთო ძალებზე და ზოგადად ომის საბოლოო შედეგზე. მოწინააღმდეგის პირველივე საჰაერო იერიშისას დაიღუპა და დაიჭრა ბატალიონის და ასეულის დონის ქვედანაყოფების მეთაურები. ამ მოვლენებმა ყველაფერთან ერთად ჯარისკაცთა დემორალიზება გამოიწვია და საქართველოს შეიარაღებული ძალები რუსეთის წინააღმდეგ ომში დამარცხდა.

ეროვნული სამხედრო მრეწველობის არსებობის აუცილებლობისთვის, გარდა აღნიშნულისა, საინტერესოა სხვა ქვეყნის მაგალითი. დღეისათვის ისრაელი არის ისეთი ქვეყანა, რომელიც საკუთარი სამხედრო ინდუსტრიის განვითარებით იქცა თავისი შეიარაღებული ძალების განვითარების, რეგიონში სიძლიერისა და უსაფრთხოების გარანტად. ამ ქვეყნის მაგალითზე საინტერესოა მისი სამხედრო ინდუსტრიის მდგომარეობა დამოუკიდებლობამდე, დამოუკიდებლობის მოპოვების პროცესში და მისი მოპოვების შემდეგ, რათა მკაფიოდ გამოვავაშვაროთ სამხედრო ინდუსტრიის როლი იმ შედეგების მისაღწევად, რომელსაც ისრაელმა ამ დრომდე მიაღწია.

ისრაელი დამოუკიდებლობას მოპოვებამდე (1918 წლიდან 1947 წლამდე), ტერიტორიაზე, სადაც დღეს ისრაელის სახელმწიფო მდებარეობს, დაახლოებით 10% ებრაელი ცხოვრობდა და ეს რიცხვი 1947 წლამდე 1/3-ით გაიზარდა, ანუ ტერიტორიაზე განხორციელდა ებრაელი ხალხის მასიური მიგრაცია. ცხადია, რომ ასეთ პირობებში ებრაელ ხალხს არ გააჩნდა რაიმე ტიპის ძლიერი შეიარაღება, თუმცა ისრაელმა მაინც მოახერხა და დაიწყო მცირე ზომის შეიარაღების წარმოება, რამაც მომავალში სამხედრო მრეწველობის განვითარებას შეუწყო ხელი. ელიგარ სადაპი

შრომები NI(2)

თავის ნაშრომში „მილიტარიზაცია და სახელმწიფო ძალა არაბეთ-ისრაელის კონფლიქტში“ კონკრეტულად ამბობს, რომ მცირე კალიბრის იარაღის წარმოებამ ისრაელს მცირე მძალი დონის ავტონომია საკუთარი ქვეყნის შიგნით, რითაც არ იყო დამოკიდებული გარე ბაზარზე. ამ ყველაფერმა კი, თავის მხრივ, ისრაელის სამხედრო ინდუსტრია განავითარა [2]. როდესაც ისრაელმა 1948 წლის მაისში დამოუკიდებლობა გამოაცხადა, მათ ამ დროისთვის არცერთი ტანკი და საარტილერიო დანადგარი არ გააჩნდათ. მათ იმ დროისთვის ჰყავდათ მხოლოდ ცხრა ერთეული, მოძველებული თვითმფრინავი [3]. დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ, ისრაელმა დაიწყო სამხედრო ტექნიკის შესყიდვა და ამასთანავე საკუთარი მრეწველობის განვითარება. აღსანიშნავია ისიც, რომ ებრაელებმა 1970 წელს შეიმუშავეს ქვეყნის ახალი ეკონომიკური მოწყობის მოდელი, რომელსაც უნდა ეპასუხა სახელმწიფო უსაფრთხოების წინაშე არსებული გამოწვევებისთვის, ხოლო დამოუკიდებლობისათვის ომის პროცესში, ეკონომიკა სახელმწიფოს სუვერენული არსებობისთვის ბრძოლას დაუქვემდებარა.

გარდა ისტორიული მაგალითებისა, არსებობს მთელი რიგი ფაქტორები, რომელთა განხილვაც აუცილებელი და მნიშვნელოვანია. სამხედრო პროდუქცია, რომელიც საქართველოს შეიარაღებულ ძალებს გააჩნია, მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული გარე ბაზარზე. რა თქმა უნდა სამხედრო პროდუქციის იმპორტი კარგია და იმპორტიორს საშუალება აქვს აირჩიოს საუკეთესო პროდუქცია, მაგრამ ამ ყველაფერს უამრავი უარყოფითი მხარე გააჩნია. ეს უარყოფითი მხარეები გვაძლევს იმის საფუძველს, რომ ვიფიქროთ საკუთარი სამხედრო მრეწველობის განვითარებაზე. უარყოფით მხარეებში შეიძლება განვიხილოთ პროდუქციის მაღალი ღირებულება, ექსპორტიორ ქვეყანაზე დამოკიდებულება სათანადო ნაწილების მოწოდების მხრივ, საკუთარი ქვედანაყოფების მომზადება-გადამზადება ახალი აღჭურვილობის-ტექნიკის-პროდუქციის ასათვისებლად, ტაქტიკისა და დოქტრინების მისადაგება ტექნოლოგიებზე და არა პირიქით, პროდუქციის მომწოდებელი ქვეყნის პოლიტიკური სპექტრის არასტაბილურობა, ან მისი ჩაბმა საკუთარი ქვეყნის შიდა კონფლიქტში. ჩამოთვლილ უარყოფით მხარეთაგან თითოეულის განხილვაა შესაძლებელი. პროდუქციის მაღალი ღირებულების მაგალითთან მიმართებაში, განვიხილავ ამერიკული წარმოების Patriot(MIM-104) საჰაერო თავდაცვის სისტემებს, რომელიც დღეისათვის იყენებს PAC-3 ტიპის თანამედროვე რაკეტებს [4]. ამ რაკეტების ღირებულება დაახლოებით 3-4 მილიონამდე ამერიკული დოლარს შეადგენს. აგრეთვე, ფრანგული საჰაერო თავდაცვის სისტემების მაგალითის მიხედვით ქართულმა მხარემ, კომპანია ThalesRaytheon-ის მიერ წარმოებული მიწა-ჰაერი ტიპის საჰაერო თავდაცვის ერთი ბატარეის (ასეულის) აღჭურვა-დაკომპლექტებისთვის გადაიხადა 109,512,305 ევრო (ფრანგული რაკეტები ქართული ცის დასაცავად [5]. ეს ყოველივე კი ხდება მაშინ,

შრომები N1(2)

როცა ჩვენი ქვეყნის თავდაცვის წლიური ბიუჯეტი 640 მილიონ ლარს შეადგენს, რაც ამერიკულ დოლართან მიმართებაში დაახლოებით 267 მილიონს შეადგენს.

დღეისათვის საქართველოს შეიარაღებული ძალები ფლობს სხვადასხვა ქვეყნებში წარმოებულ ტექნოლოგიებს, რის შეკეთებაც პროვაიდერი ქვეყნებიდან სპეციალისტების მოწვევას საჭიროებს. უცხოელ სპეციალისტთა მოწვევა კი თავის მხრივ დიდ თანხებთან არის დაკავშირებული. იგივე შეიძლება ითქვას სათადარიგო ნაწილებზეც. როდესაც ერთი ქვეყანა არის რაიმე კონკრეტული პროდუქციისა თუ მოდიფიკაციის მწარმოებელ-მომწოდებელი, ეს იწვევს მის მიერ წარმოებულ სათადარიგო ნაწილებზე დამოკიდებულებას. ალტერნატიული მიწოდების არარსებობა, ძალიან მოუქნელს ხდის ქვეყნის მდგომარეობას, როგორც ფინანსურად, ასევე საიმედოობის თვალსაზრისით. არსებობს გამოწვევები მაღალტექნოლოგიურ პროდუქტებში, რომლის წარმოების რესურსიც სულ რამდენიმე ქვეყანას აქვს მსოფლიოში. ასეთ მაღალტექნოლოგიურ პროდუქციას, თავისი წარმოების მასშტაბებითა და სირთულით წარმოადგენს ატომური შეიარაღება. პროვაიდერზე დამოკიდებულება იმპორტიორ ქვეყანას წამგებიან მდგომარეობაში აყენებს. პროდუქციის მიმღები იძულებულია მიიღოს პროდუქცია, რომელსაც სთავაზობენ. ამ ყველაფერთან ერთად, ასევე მნიშვნელოვან ბარიერს წარმოადგენს ტექნოლოგიების თავსებადობა მათ ტაქტიკურ გამოყენებასთან. სამხედრო დოქტრინები, რომლებიც საქართველოს შეიარაღებულ ძალებში არსებობს, საომარ მოქმედებებში მიღებული გამოცდილების საფუძველზე არის შემუშავებული და ჩამოყალიბებული. დოქტრინები განსაზღვრავენ სახელმწიფო პოლიტიკას სამხედრო სფეროში. ეს დოკუმენტები თავის ჩარჩოებში აქცევენ ქვედანაყოფების ტაქტიკურ მანევრებსა და მოქმედებების ხასიათს. ახალი ტექნოლოგიები მოითხოვს სპეციფიკურ ცოდნასა და ამ ცოდნის რელევანტურად გამოყენებას. ტექნოლოგიებისთვის დამახასიათებელი თავისებურებებიდან გამომდინარე, საჭირო და ხშირ შემთხვევაში, აუცილებელი ხდება ტაქტიკისა და მოქმედებათა ხასიათის შეცვლა. სამხედრო პოლიტიკის განმსაზღვრელი დოკუმენტების იმპლემენტაციისა და მათი ეფექტურად განხორციელების თვალსაზრისით, აუცილებელია არსებული ტექნოლოგიების ქვეყნის რელიეფთან და სხვა გარემო პირობებთან მისადაგება. ამ ტიპის ტექნოლოგიების მიღება მაშინ არის შესაძლებელი, როდესაც სახელმწიფოს თავად შესწევს უნარი მის წინაშე არსებული გამოწვევებიდან გამომდინარე შექმნას და აწარმოოს ის. წინააღმდეგ შემთხვევაში, იმპორტიორი ქვეყანა იძულებულია შეიძინოს ისეთი ტექნოლოგია, რომელიც ნაწილობრივ პასუხობს ზემოთ ჩამოყალიბებულ მოთხოვნებს. ასევე მნიშვნელოვან საკითხს წარმოადგენს ექსპორტიორი ქვეყნის პოლიტიკური სექტორის ცვალებადობა და არასტაბილურობა. არასტაბილურობა შემაფერხებელი ფაქტორია და კიდევ ერთხელ გვარწმუნებს, რომ საკუთარი სამხედრო მრეწველობის განვითარება სასიცოცხლოდ აუცილებელია. არასტაბილურობის მაგალითად გამოდგება 2008 წლის რუსეთ-საქართველოს ომის

შრომები NI(2)

დაწყებამდე, ისრაელ-რუსეთს შორის განხორციელებული ფარული მოლაპარაკება, რომლის მიხედვითაც ისრაელმა რუსეთს გადასცა საქართველოსთვის მიწოდებული საფრენი აპარატების მართვის კოდები. კოდების სანაცვლოდ ისრაელმა რუსეთისგან მიიღო ირანისთვის მიწოდებული TOP-MI ტიპის ჰერსაწინააღმდეგო სისტემის მართვის კოდები [6]. ამ მაგალითის ანალოგიურია უკრაინა საქართველოს ურთიერთობები. უკრაინა წლების განმავლობაში სხვადასხვა ტიპის შეიარაღებას აწვდიდა საქართველოს. რადგან უკრაინა ამჟამად ჩართულია რუსეთის წინააღმდეგ სამომარ მოქმედებებში, საქართველოზე შეიარაღების მოწოდების პროცესი მთლიანად შეფერხებულია [7].

ზემოთ მოყვანილი მაგალითებია მაგალითები იმ პრობლემების შესახებ, რომლებიც საქართველოს გააჩნია. ეს კი, ქვეყნის მიერ საკუთარი სამხედრო ინდუსტრიის განვითარებისკენ აღებული კურსის მნიშვნელობის განსაკუთრებულობას განაპირობებს.

საინტერესოა სამხედრო მრეწველობის განვითარების დადებითი ასპექტები, მისი სასიცოცხლო მნიშვნელობა და ის პოტენციალი, რომელიც საქართველოს ამ დროისთვის გააჩნია.

საკუთარი სამხედრო ინდუსტრიის განვითარებისთვის აუცილებელია რამდენიმე კომპონენტი, რომელთაგანაც გამოვყოფ სამეცნიერო ლაბორატორიებს, ფინანსურ და ადამიანურ რესურსებს. საქართველოს მთავრობამ განახორციელა პროექტი, რომლის მიხედვითაც 2010 წელს ჩამოყალიბდა სახელმწიფო სამხედრო სამეცნიერო-ტექნიკური ცენტრი „დელტა“ (სსტც „დელტა“). აღნიშნულ ცენტრს ექვსი სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი და თბილისის საავიაციო ქარხანა დაექვემდებარა. ორგანიზაცია ძირითადად ორიენტირებულია თავდაცვითი პროდუქციის მრეწველობაზე და გარკვეულწილად, სამოქალაქო დანიშნულების პროდუქციის წარმოებაზე [8]. დღეისათვის ცენტრმა მოახერხა და უკვე რამდენიმე სფეროში სხვადასხვა ტიპის სამხედრო და სამოქალაქო დანიშნულების პროდუქციის წარმოება დაიწყო. მათ შორის არის ჯავშანტექნიკა, საარტილერიო საშუალებები, როგორც ზალპური ცეცხლის წარმოების, ასევე სხვადასხვა მოდიფიკაციის ნაღმტყორცნები, ინდივიდუალური შეიარაღება, საავიაციო საშუალებები, სხვადასხვა ტიპის საბრძოლო მასალები, ინდივიდუალური დაცვის საშუალებები, სხვადასხვა ტიპის მოდერნიზაციის პროგრამები, აგრეთვე საპოლიციო და სხვა პროდუქტები. არსებობის მანძილზე „დელტამ“ განახორციელა რამდენიმე წარმატებული პროექტი, მათ შორის სამედიცინო საევაკუაციო შეჯავშნული მანქანა, რომელმაც საუდის არაბეთში ტესტირება წარმატებით დაასრულა. ტესტირების დროს „დელტა“-ს მიერ შექმნილი შეჯავშნული სამედიცინო საევაკუაციო მანქანა კონკურენციას უწევდა რამოდენიმე ქვეყნის მიერ წარმოებულ, მსგავსი ტიპის პროდუქციას. საბოლოოდ, აღნიშნული ტესტირების წარმატებით გავლის საფუძველზე, საუდის არაბეთმა ქართულ კომპანიასთან გააფორმა 100 მილიონი

შრომები N1(2)

ლარის ღირებულების კონტრაქტი, რომლის მიხედვითაც კომპანია „დელტა“ საერთო ჯამში 100 ერთეულამდე შეჯავშნული სამედიცინო ევაკუაციის მანქანის მიწოდებას კისრულობს [9]. მას შემდეგ რაც 2008 წლის რუსეთ-საქართველოს ომის დროს რუსეთმა ჩამოაგდო ორი ებრაული წარმოების უპილოტო სადაზვერვო საფრენი აპარატი, კომპანია „დელტამ“ შექმნა საკუთარი წარმოების უპილოტო სადაზვერვო საფრენი აპარატი, რომელიც თავისი კლასით არ ჩამოუვარდება მის უცხოურ ანალოგებს [10]. 2015 წლის საქართველოს დამოუკიდებლობის დღესთან დაკავშირებულ გამოფენაზე, კომპანია „დელტამ“ წარმოადგინა მრავალფუნქციური უპილოტო ვერტმფრენი, რომელსაც შეუძლია საზღვრის კონტროლი რადიოლოკაციური, ოპტიკური და ინფრარითული სენსორების საშუალებით, დაზვერვა, ელექტრომაგნიტური სიგნალების რეტლანსლირება, მაღალი ხარისხის ფოტო და ვიდეო გადაღებები [11].

ამ რამდენიმე პროდუქტის დახასიათებითა და შესაძლებლობების აღწერით, აშკარად ჩანს კომპანია „დელტას“ პროგრესი სამხედრო ინდუსტრიაში განხორციელებული კვლევითი და წარმოებითი რესურსების მობილიზების თვალსაზრისით. ძალიან მნიშვნელოვანია კვლევითი ინსტიტუტების ის ფართო სპექტრი, რომლის აუცილებლობაზეც ზემოთ არის ნათქვამი. კვლევითი ინსტიტუტები სხვადასხვა სამეცნიერო კვლევით მიმართულებებს მოიცავს, როგორცაა მიკრო და ნანოტექნოლოგიის ინსტიტუტი, მანქანათა მექანიკის ინსტიტუტი, ტექნიკური ოპტიკური ინსტიტუტი - „ოპტიკა“, ფიზიკა-ტექნიკის ინსტიტუტი, სამთო ინსტიტუტი, მეტალურგიისა და მასალათმცოდნეობის სამეცნიერო ინსტიტუტები.

სახელმწიფო სამხედრო მრეწველობის განვითარების მთავარ შემაფერხებელ პრობლემად რჩება ფინანსური რესურსები. გარდა იმისა, რომ კვლევების წარმოება დიდ ხარჯებთან არის დაკავშირებული, აგრეთვე საჭიროა პროდუქციის სერიული წარმოება. რაიმე კონკრეტული პროდუქტის სერიულ წარმოებამდე მიყვანა, ტექნოლოგიური დახვეწა, გაუმჯობესება და საბოლოოდ სერიულ წარმოებაში ჩაშვება, რთული და ხანგრძლივი პროცესია. სერიული წარმოებისთვის, სულ მცირე, საჭიროა შიდა ბაზრის ათვისება, ბაზრის გაჯერება საკუთარი პროდუქციით, რაც საერთაშორისო ბაზარზე გასვლასა და საკუთარი პროდუქციის რეალიზაციის შესაძლებლობებს ზრდის. სერიული წარმოების არსებობით, ჩნდება ფინანსური რესურსები, რომლებიც ახალი სერიის წარმოებას, უკვე არსებული პროდუქციის ტექნოლოგიურ დახვეწას, ან სულაც, ახალი პროდუქციის კვლევის შესაძლებლობებს წარმოშობს. სერიული წარმოების შემაფერხებელ საფრთხეებში შეიძლება განვიხილოთ სხვა, სამხედრო პროდუქციის მასიურად მწარმოებელი სახელმწიფოების ზეგავლენა საერთაშორისო სავაჭრო სივრცეზე. ამ ტიპის ქვეყნების მიერ საერთაშორისო სავაჭრო ბაზარზე მიწოდებული სამხედრო საქონელი უფრო მეტად ცნობილია საერთაშორისო ბაზარზე, საკუთარი პროდუქციის წარმოების

მასირებით, ცდილობენ ხელი შეუშალონ ახალი და კონკურენტუნარიანი პროდუქციის გამოჩენას. კონკურენტული საქონელის გამოჩენა ბაზარზე, საფრთხის ქვეშ აყენებს მასიური წარმოების მქონე ქვეყნების პროდუქციის რეალიზაციას და მომხმარებელზე დამოკიდებული ბაზრის შემთხვევაში, იწვევს არაკონკურენტული პროდუქციის განდევნას ბაზრიდან. ამის მაგალითია თუ როგორ ჩაიშალა სხვადასხვა ხელშეკრულებები სხვა სახელმწიფოების არაპირდაპირი ჩარევის შედეგად, მათ შორის საქართველო-კონგოს შორის მიღწეული შეთანხმება რამდენიმე ათეული ჯავშანტრანსპორტიორის მიწოდების თაობაზე, რომელიც საბოლოოდ არ განხორციელდა. ამ ფაქტთან დაკავშირებით, როგორც ქართული საინფორმაციო სააგენტო „კვირის პალიტრა“ აცხადებს, ამ შეთანხმების ჩაშლის შემდეგ, კონგოს მისამართით განხორციელდა შეთავაზება რუსული წარმოების ჯავშანტრანსპორტიორების მიყიდვასთან [12]. მიუხედავად იმ საფრთხეებისა და გამოწვევებისა, რომელიც საქართველოს წინაშე დღესდღეობით არსებობს, ქვეყანას გააჩნია გარკვეული დონის ინტელექტუალური პოტენციალი, რაც სხვადასხვა ტიპისა თუ პროფილის სამხედრო პროდუქციის წარმოების საშუალებას იძლევა. ამგვარად, შესაძლებელია ჩანაცვლებულ იქნას უცხოური, იგივე კლასის ნაკლებად ეფექტური (ჩვენი ქვეყნისათვის დამახასიათებელი რთული რელიეფიდან გამომდინარე) პროდუქცია, რომელსაც გაცილებით დაბალი თვითღირებულება ექნება. სტრატეგიული პარტნიორი ქვეყნების (ამერიკის შეერთებული შტატები, საფრანგეთი) დაინტერესების შემთხვევაში, სხვადასხვა ტექნოლოგიების დანერგვით, შეიძლება მაღალი დონის პროდუქტის კვლევა და მისი სერიული წარმოება. ადგილობრივ პირობებში წარმოებულ პროდუქციას კი ექნება დაბალი თვითღირებულება, რომელიც პროდუქციის საბოლოო წარმოებაში ერთ-ერთ გადამწყვეტ როლს თამაშობს. გარდა ყოველივე ზემოთ აღნიშნულისა, ასეთი პროექტები ხელს შეუწყობს ქვეყანაში ინტელექტის განვითარებასა და სამომავლო, პერსპექტივაში, ამ ინტელექტის გაზიარებას პარტნიორ ქვეყნებთან.

განვითარებულ, პროგრესირებად გარემოში, საქართველო შეძლებს სამხედრო წარმოების მხრივ გარკვეული დამოუკიდებლობის მოპოვებას, რომელიც ხელს შეუწყობს ქვეყნის შეიარაღებული ძალების განვითარებას, მისი ეფექტურობის ამაღლებას და რეგიონში უსაფრთხოების სტაბილურობას.

ლიტერატურა

1. გუგავა, გ. (2012). 2008 წლის აგვისტოს ომი. giorgigugava.blogpost.com:
<http://giogugava.blogspot.com/2012/06/2008.html>
2. Sadeh, E. (1994). Militarization and State Power in the Arab-Israeli Conflict: Case Study of Israel 1948-1982. Dissertation.com.
3. Larry Collins and Dominique Lapierre, O. I. (1972). The Jews started the first war with the Arabs. <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/myths3/MF1948.html>
4. Balle, J. K. (2014 წლის 22 დეკემბერი). MIM-104F Patriot PAC-3.
5. <http://www.bga-aeroweb.com/Defense/Patriot-PAC-3.html>
6. საბაური, შ. (2015 წლის 17 დეკემბერი). ფრანგული რაკეტები ქართული ცის დასაცავად. http://scout-thedeadistrict.blogspot.com/2015/12/blog-post_17.html
7. Bhala, R. (2012 წლის 27 თებერვალი). INSIGHT - Russia/Israel/Georgia/Mexico - defense deals and swaps.
8. https://wikileaks.org/gifiles/docs/64/64027_insight-russia-israel-georgia-mexico-defense-deals-and-swaps.html
9. Scott, R. (2008 წლის 12 აგვისტო). UKRAINE: IMPACT OF GEORGIA CRISIS ON DOMESTIC POLITICS.
10. https://wikileaks.org/plusd/cables/08KYIV1557_a.html
11. datab.us. (Unknown). STC DELTA.
12. <http://datab.us/i/STC%20DELTA>
13. www.armada.ge (2016 წლის 27 იანვარი). დაბრუნებული საქართველოში წარმოებული სამედიცინო-საევაკუაციო ჯავშანმანქანები ექსპორტზე საუდის არაბეთში გავა: <http://armada.ge/?p=117007#more-117007>
14. delta.gov.ge. (Unknown). About Delta. Tbilisi.
15. delta.gov.ge. (Unknown). Multi-function Unmanned Helicopter .
<http://delta.gov.ge/en/product/multi-function-unmanned-helicopter/>
16. Aladashvili, I. (2015 წლის 23 ნოემბერი). გაყიდე ქართული იარაღი, გააძლიერე ქვეყანა! - რომელი პროდუქციის გაყიდვა შეიძლება საზღვარგარეთ.
17. <http://www.kvirispalitra.ge/military/27261-gayide-qarthuli-iaraghi-gaadzliere-qveyana-romeli-produqciis-gayidva-sheidzleba-sazghvargareth.html?add=1&device=xhtml#comments>

ვიცე-პოლკოვნიკი კობა ჭიჭინაძე
დავით აღმაშენებლის სახელობის
საქართველოს ეროვნული თავდაცვის აკადემია
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი
ktchitchinadze@mod.gov.ge

ნუნუ ოვსიანიკოვა
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი
ასოცირებული პროფესორი

საქართველოს შეიარაღებული ძალების ფორმირების შესახებ (1918-1921 წლები)

რეზიუმე. სტატიაში განხილულია დამოუკიდებელი საქართველოს ისტორიის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი პერიოდის, 1918-1921 წლებში საქართველოს შეიარაღებული ძალების ფორმირების საკითხები, რომელიც მოიცავს შეიარაღებული ძალების შექმნისა და მშენებლობასთან დაკავშირებულ მოვლენებს, ამ სფეროში შესაბამისი სამართლებრივი ბაზის ჩამოყალიბების საკითხებს და წარმოაჩენს თანმხვედრ ძირითად პრობლემებს.

Lieutenant colonel Koba Chichinadze
Davit Agmashenebeli,
National Defence Academy of Georgia
PHD student of Georgian Technical University.

Nunu Ovsianikova
Georgian Technical University
Associate professor

On Formation of Georgian Armed Forces (1918-1921)

Abstract. The article describes subjects concerning formation of Georgian Armed Forces in 1918-1921 - one of the most important periods in the history of independent Georgia. These subjects encompass events regarding construction and building of the Armed Forces and issues of development of Legal Data Base. The article also represents major problems accompanying these events.

შრომები N1(2)

დამოუკიდებელი საქართველოს ისტორიაში შეიარაღებულმა ძალებმა არაერთხელ განიცადეს ფორმირება, რომელიც დაკავშირებული იყო ქვეყნის დამოუკიდებლობის სტატუსის მოპოვების, ხოლო ამ სტატუსის დაკარგვის შემდეგ მისი აღდგენის პერიოდებთან (1918 და 1991 წლები).

1918 წლის 26 მაისს, როდესაც გამოქვეყნდა „საქართველოს დამოუკიდებლობის აქტი“ და „საერთაშორისო ომიანობაში საქართველო მუდმივ ნეიტრალურ სახელმწიფოდ“ გამოაცხადდა [1], საჭირო გახდა რესპუბლიკის, როგორც დემოკრატიული სახელმწიფოს დაცვა, ასევე დამოუკიდებლობისა და თავისუფლების შენარჩუნება.

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალების ფორმირების მიმართულებით სამწლიანი მონაკვეთი (1918-1921 წლები), მრავალმხრივ მნიშვნელოვანი და საინტერესო იყო. მიუხედავად ნეიტრალიტეტის გამოცხადებისა, რაც ქართული სახელმწიფოს სამშვიდობო მისწრაფებაზე მიუთითებდა, ქვეყნის მნიშვნელოვან საკითხად თავდაცვის უზრუნველყოფა რჩებოდა.

ამდენად, შეარაღებული ძალების ფორმირება სახელმწიფოს მშენებლობის პრიორიტეტული ამოცანა გახდა, რადგან მასზე იყო დამოკიდებული საქართველოს დამოუკიდებლობის შენარჩუნება, მისი ტერიტორიული მთლიანობის და სუვერენიტეტის დაცვა.

საქართველოს დამოუკიდებლობის აქტის გამოცხადების შემდეგ, საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მართვა ეროვნულ საბჭოს დაევალა [1], რითაც ქართულ სახელმწიფოებრივ ისტორიაში ახალი ხანა დაიწყო. იგი დიდ ყურადღებას უთმობდა ქვეყნის დამოუკიდებლობის შენარჩუნებასა და უსაფრთხოების დაცვას. ის ფაქტი, რომ ახალგაზრდა ქართული სახელმწიფო მრავალი პრობლემების წინაშე იდგა, განაპირობებდა იმ პროცესებს რითაც ხელი ემლგებოდა შეიარაღებული ძალების მშენებლობას. ამ პროცესში ძირითადი პრობლემები იყო არასაკმარისი სახსრები, საკანონმდებლო ბაზა და სამხედრო კადრები. აღნიშნული საკითხები აქტუალური იყო დამოუკიდებლობის მთელი სამი წლის განმავლობაში და ბოლომდე თითქმის გადაუჭრელ პრობლემად დარჩა.

ცნობილია, რომ „პირველი რესპუბლიკის დროს ქართული ჯარის ჩამოყალიბების საქმეში მთავარი პრობლემა არასაკმარისი დაფინანსება იყო. ხელისუფლება მართალია ცდილობდა რაც შეიძლება მეტი თანხები გამოეყო შეიარაღებული ძალების საჭიროებისათვის, მაგრამ სახელმწიფო ბიუჯეტის ქრონიკული დეფიციტურობის პირობებში ეს არ ხერხდებოდა. ამიტომ იყო, რომ სამხედრო მშენებლობის სრული პროგრამა საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში ბოლომდე ვერ განხორციელდა“ [2].

შრომები N1(2)

აღსანიშნავია, რომ დამოუკიდებელი საქართველოს შეიარაღებული ძალების მშენებლობას წინ უსწრებდა ქართული რეგულარული არმიის ჩამოყალიბების პროცესი, რომელიც საქართველოს დამოუკიდებლობის გამოცხადებამდე, ჯერ კიდევ 1917 წლის თებერვლის რევოლუციის შემდეგ დაიწყო. გენერალი გიორგი მაზნიაშვილი, რომელიც 1917 წლის თებერვლის რევოლუციის შემდეგ დაბრუნდა სამშობლოში და თავის თანამოაზრეებთან ერთად შეუდგა ქართული შეიარაღებული ძალების მშენებლობას, თავის მოგონებებში წერდა: „არავითარი ეროვნული სამხედრო ნაწილი არ არსებობდა. ორი ქართული ლეგიონი, ერთი ქვეითი და ერთი ცხენოსანი, რომლებიც შესდგა რევოლუციამდე, იმ ჟამად იმყოფებოდა ფრონტზე. ხოლო ეროვნული სამხედრო ნაწილები შედგენა დავალებული ჰქონდა ქართულ სამხედრო კავშირს, რომელმაც ჯერ კიდევ ავვისტოში გაგზავნა თავისი წარმომადგენელი პეტროგრადში ქართული კორპუსის შედგენის ნებართვის გამოთხოვისთვის. ოქტომბერში ფრონტიდან დაბრუნდა დასასვენებლად ორივე ლეგიონი, ხოლო ქუთაისში შესდგა სათადარიგო ქართული ათასეული. აი ეს ნაწილები დაედო საძირკვლად ქართულ კორპუსს, რომლის დაარსების ნებართვა მოვიდა ოქტომბრის შუა რიცხვებში“ [3].

შეიარაღებული ძალების ფორმირებისათვის აუცილებელი იყო შესაბამისი სამართლებლივი ბაზის შექმნა, რომელიც ამ პროცესს სამართლებლივ ჩარჩოებში მოაქცევდა. 1918 წლის 2 ივლისს საქართველოს ეროვნულმა საბჭომ და საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობამ მიიღო კანონი „საქართველოს რესპუბლიკის სახალხო გვარდიისა“ [4], ხოლო 1918 წლის 20 ავვისტოს კანონი „საქართველოს რესპუბლიკის რეგულარული არმიის ორგანიზაციისა“, რითაც ფაქტობრივად დაიწყო სამართლებლივი ბაზის ფორმირების პროცესი და განისაზღვრა საქართველოს რესპუბლიკის იმ დროინდელი შეიარაღებული ძალების შემადგენლობა, რომელსაც წარმოადგენდა „სახალხო გვარდია“ და „რეგულარული არმია“.

ყურადღებას იმსახურებს ის ფაქტი, რომ სახალხო გვარდიას რეგულარული არმიასთან შედარებით პრივილეგირებული მდგომარეობა ეკავა, მას უკეთესი მომარაგება ჰქონდა. ქართული შეიარაღებული ძალების მიერ 1918-1921 წლებში წარმოებული ბრძოლების დროს გამოჩნდა, რომ გვარდია (ცხადია იყო გამოწვავისებიც) არმიას ბრძოლისუნარიანობითაც და დისციპლინითაც ჩამოუვარდებოდა, რაც განპირობებული იყო რიგი ფაქტორებით - „სახალხო გვარდია იყო ნებაყოფლობითი გაერთიანება, რომლის მებრძოლებს, როგორც წესი, არ ევალებოდათ ყაზარმებში ცხოვრება. გვარდიელები უმეტეს დროს თავის სახლებში და სამოქალაქო სამსახურში ატარებდნენ, სამხედრო მწობრში დგებოდნენ მხოლოდ წვრთნისა და ომის დროს. გვარდიაში სამსახური უსასყიდლო იყო, მაგრამ გვარდიელის მიერ სამსახურის შესრულების დროს მის ოჯახს მთავრობისგან გარკვეული დახმარება ეძლეოდა. ჯამაგირს იღებდნენ მხოლოდ გვარდიის

შრომები N1(2)

ოფიცრები და ინსტრუქტორები, ვინაიდან რიგითი გვარდიელებისგან განსხვავებით ეს მათი ძირითადი სამსახური იყო“[2].

მიუხედავად სახალხო გვარდიის „პრივილეგირებული მდგომარეობისა“, კანონი „საქართველოს რესპუბლიკის სახალხო გვარდიისა“ მის მიზნებს მთელ შეიარაღებული ძალების მიზნებთან აიგივებდა. კანონში განსაზღვრული იყო, რომ: „სახალხო გვარდიის მიზანი იგივეა, რაც სახელმწიფოს მთელი შეიარაღებული ძალისა - დაცვა დემოკრატიული რესპუბლიკის, მისი დამოუკიდებლობის და თავისუფლების“ [4]. სახალხო გვარდიის შექმნის თუ არგაუქმების მთავარი მიზეზი ის იყო, რომ სოციალ-დემოკრატიული მთავრობა ქართველ გენერლებსა და ოფიცრებს არ ენდობოდა. ისტორიკოსი მიხეილ ბახტაძე თავის ნაშრომში „1921 წლის რუსეთ-საქართველოს ომის საბრძოლო მოქმედებების ისტორიიდან“ [6], მიუთითებს სახალხო გვარდიის „პარტიულობაზე“: „გვარდია ფაქტობრივად არმიის პარალელური სამხედრო სტრუქტურა იყო. მისი სარდლობა სოციალ-დემოკრატიული პარტიის ხელმძღვანელობას ემორჩილებოდა. გვარდია პარტიული ჯარი იყო. მაშინ როდესაც ჯარში ჯარისკაცს თვეში 150-250, ხოლო ოფიცერს 3-6 ათასი მანეთი ეძლეოდა, რიგითი გვარდიელი თვეში 3-6 ათას მანეთს იღებდა“.

სახალხო გვარდიის პარტიული ნიშნით შექმნის მიზანშეუწონებლობაზე მიუთითებს ასევე ისტორიკოსი გ. ანაბაძე „საქართველოში სახალხო გვარდიის პარტიული ნიშნით შექმნა მიზანშეწონილი არ იყო ვინაიდან ამან შეიარაღებულ ძალებში არმიასა და გვარდიას შორის დამაბულობა გამოიწვია. ითვლებოდა, რომ მთავრობა გვარდიისადმი მეტ ზრუნვას იჩენდა. საერთოდ საქართველოს პირველი რესპუბლიკის პარტია „სოციალ-დემოკრატები“ ეჭვის თვალთ უყურებდნენ ძველ ოფიცრებს, განსაკუთრებით თავად-აზნაურობის წარმომადგენლებს, რომელთა დიდი ნაწილი არ იზიარებდა მარქსისტულ იდეოლოგიას. ამიტომ იყო, რომ ბევრი გამოცდილი სამხედრო სპეციალისტი არ იქნა გამოყენებული ქართული ჯარის მშენებლობის პროცესში“[2].

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ მეცნიერთა ერთი ნაწილის აზრით სოციალ-დემოკრატიულ მთავრობასა და ოფიცერთა შორის დამკვიდრებული ურთიერთუნდობლობა მიეკუთვნება იმ მიზეზთა რიგს, რომელიც ხელს უშლიდა ქვეყანას დაბრკოლებების გადალახვასა და ეფექტური სამხედრო სისტემის ჩამოყალიბებაში.

შეიარაღებული ძალების ორგანიზების პროცესებს გენერალი გიორგი კვინიტაძე, რომელიც 1917 წლის შემდეგ ქართული სამხედრო ძალების მთავარსარდლის თანამდებობებზე არაერთხელ იყო დანიშნული, თავის მოგონებებში ჯარის მშენებლობის საქმეს შემდეგნაირად აფასებს: „შეიარაღებულ ძალთა ორგანიზაციას ჩვენი ბელადები თვითონ კიდებდნენ ხელს და ამ საქმეს არ ანდობდნენ სპეციალისტებს. ბოლშევიკებმა კი, როგორც ვიცით, ეს საკითხები სხვანაირად გადაწყვიტეს: მათ ჯარის ორგანიზაციისთვის სამხედროები მიიწვიეს,

შრომები N1(2)

ოღონდ პოლიტიკური ზედამხედველობა დაუწესეს. ჩვენები ჯარის მოსაწყობად ახალ გზებს ახალ საფუძველს ეძებდნენ და შექმნეს გვარდიული ორგანიზაცია - ჯარის ანომალია, რომელსაც არავითარი უნარი არ გააჩნდა საომარი მოქმედებისა“ [7].

აღსანიშნავია, რომ რეგულარული არმიის ფორმირების პროცესი ქვეყნის ეკონომიკური დეფიციტისა და გართულებული საგარეო პოლიტიკის ფონზე მიმდინარეობდა, რაც ამ სფეროში გარკვეულ ხარვეზებს ქმნიდა, თუმცა მაინც მოხერხდა 20-30 ათასკაციანი ბრძოლისუნარიანი არმიის ჩამოყალიბება. 1918 წლის 20 აგვისტოს მიღებული იქნა კანონი „საქართველოს რესპუბლიკის რეგულარული არმიის ორგანიზაციისა“, რომლითაც განისაზღვრა რეგულარული ჯარის სტრუქტურა, ცალკეულ სახეობათა შემადგენლობა და შეიარაღება. კანონი ასევე ითვალისწინებდა იუნკერთა მოსამზადებელი სამხედრო სკოლის გახსნას [5]. რაც იმას ნიშნავდა, რომ საქართველოს შეიარაღებული ძალების ფორმირების მნიშვნელოვანი ამოცანა იყო სამხედრო კადრების მომზადება და ხელისუფლება შეარაღებული ძალების ოფიცერთა და სპეციალისტთა დაკომპლექტების საკითხზე აქტიურად ზრუნავდა.

ცნობილია, რომ „საქართველოს ჰყავდა რუსეთის იმპერიის ქვეშ ნამსახურები ოფიცრები და გენერლები, მაგრამ საჭირო იყო ეროვნული სულისკვეთებით აღზრდილი უმცროს ოფიცერთა კადრების მომზადება.

ეს ფუნქცია უპირველეს ყოვლისა დაეკისრა ყოფილ იუნკერთა ქვეით სასწავლებელს (რომელიც ლიკვიდირებული იქნა 1918 წლის იანვარში კავკასიის ფრონტის მოშლასთან დაკავშირებით) ახალი სახელწოდებით „ქართული სამხედრო სკოლა“.

პირველი კურსი ამოქმედდა 1919 წლის შემოდგომაზე, მეორე კურსი კი 1920 წლის შემოდგომაზე“ [8].

სკოლის შექმნის ერთ-ერთი ინიციატორისა და პირველი მეთაურის გენერალ კვინიტაძის ჩანაფიქრის მიხედვით, სასწავლებლიდან გამოსული ოფიცრები უნდა გამხდარიყვნენ „ახალი ქართული არმიის ძირითადი ქვაკუთხედი“, ამიტომ სამხედრო საქმის სწავლასთან ერთად, სასწავლებელში დიდი ყურადღება ექცეოდა სამხედრო-პატრიოტულ აღზრდას. სწავლის ხანგრძლივობა 2 წლით განისაზღვრებოდა, პირველ წელს კურსანტები გაივლიდნენ საერთო თეორიულ სამხედრო კურსს, ხოლო მეორე წელს დაიყოფოდნენ სპეციალობების მიხედვით. შტატების მიხედვით, სკოლას უნდა მიეღო 180 იუნკერი, 90-90 ორი წლის განმავლობაში, აქედან 120 ქვეითი ჯარისათვის, 30 არტილერიისათვის, 10 კავალერიისათვის, ხოლო 20 საინჟინრო ნაწილების ოფიცერთა მოსამზადებლად. 1921 წლის თებერვალ-მარტის ომის დროს იუნკერთა სამხედრო სასწავლებელში სიის მიხედვით ირიცხებოდა 183 იუნკერი.

შრომები NI(2)

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, საქართველოს რესპუბლიკის დამოუკიდებლობის აქტის გამოცხადების შემდეგ ფაქტობრივად განისაზღვრა არა მარტო შეიარაღებული ძალების შემადგენლობა, ასევე შეიარაღებული ძალების მმართველობითი ორგანო და მისი უფლებამოსილების სფერო. 1918 წლის 20 აგვისტოს საქართველოს რესპუბლიკის ეროვნული საბჭოსა და საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობის მიერ დამტკიცდა დებულება „საქართველოს რესპუბლიკის სამხედრო მმართველობისა“ [9]. დებულების შესაბამისად „ეროვნული საბჭო და მთავრობა უზენაესი ხელმძღვანელია შეიარაღებული ძალებისა და ამ უფლებას ხელისუფლება ახორციელებს სამხედრო სამინისტროს მეშვეობით“. სამხედრო მინისტრი თავისი მოქმედებით დაექვემდებარა და ანგარიშვალდებული გახდა რესპუბლიკის მთავრობის წინაშე. აგრეთვე განსაზღვრა, ომიანობის დროს შეიარაღებული ძალების დაქვემდებარებისა და უფლებამოსილების საკითხი: „ომიანობის დროს მტრის წინააღმდეგ ყოველი მოქმედი შეიარაღებული ძალის წინამძღოლად ინიშნება მთავრობის მიერ, საგანგებო დეკრეტით, არმიის მთავარ-სარდალი, რომელიც ემორჩილება პირდაპირ მთავრობის თავმჯდომარეს“ [9].

მნიშვნელოვანია, რომ დებულებამ ასევე დაარეგულირა სამხედრო მმართველობის განხორციელების საკითხიც, რომელიც დევეალა სამხედრო სამინისტროს და შექმნა სტრუქტურული ერთეულები (ექვსი განყოფილება). ჩამოყალიბებულმა სტრუქტურამ სამხედრო სამინისტროს მიერ მართვის სფეროში მოიცვა ყველა მიმართულება, რაც მას ექვემდებარებოდა და განუსაზღვრა თავისი ფუნქციები: „საერთო განყოფილება“, რომელიც უძღვებოდა სხვადასხვა საქმეებს, „პირადი შემადგენლობის განყოფილება“, „გენერალური შტაბის განყოფილება“, „საადმინისტრაციო განყოფილება“, „სამხედრო სასანიტრო განყოფილება“ და „სამხედრო საბეითალო განყოფილება“.

„ზემოთაღნიშნული განყოფილებებიდან ყველაზე მნიშვნელოვანი იყო გენერალური შტაბის განყოფილება, რომელშიც შედიოდა ექვსი სექცია: საოპერაციო, საორგანიზაციო, საარტილერიო, საინჟინრო-სატექნიკო, სამხედრო-საზღვაო და სამხედრო-საისტორიო. პირველ სექციას ხელმძღვანელობდა უშუალოდ შტაბის უფროსი, რომლის ფუნქციებში შედიოდა ჯარის ორგანიზაცია, მობილიზაცია, საზღვრებისა და ტერიტორიების დაცვა, დაზვერვა, კავშირგაბმულობა, ჯარის წვრთნა, და აღლუმების მოწყობა. საადმინისტრაციო განყოფილების წამყვანი სექცია იყო საბიუჯეტო. მას ევალებოდა სამხედრო სამინისტროს ბიუჯეტის შედგენა, ხელფასების განსაზღვრა და დარიგება“ [10].

უნდა აღინიშნოს, რომ არმიის სტრუქტურის ჩამოყალიბებასთან ერთად არანაკლებ მნიშველოვანი იყო მისი დაკომპლექტების საკითხი. უკვე, 1918 წლის 20 აგვისტოს საქართველოს რესპუბლიკის ეროვნული საბჭოსა და საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობის მიერ დამტკიცდა ძირითადი დებულება „საქართველოს რესპუბლიკის სამხედრო ბეგარისა და მუდმივი ჯარის შევსებისა“ [11], რამაც

შრომები N1(2)

დაარეგულირა სამხედრო ბეგარის მოხდის პირობები, განსაზღვრა მოქალაქეთა ვალდებულებები, შეიარაღებული ძალების შევსების საკითხები. დებულების შესაბამისად, სავალდებულო გახდა მოქალაქეთა მიერ სამხედრო ბეგარის მოხდა და მუდმივი ჯარის შევსება. 20-დან 45 წლამდე ყველა მოქალაქე ვალდებული იყო პირადად მოეხდა სამხედრო ბეგარა. დებულება აგრეთვე არეგულირებდა სამსახურისთვის უვარგისად ცნობილ მოქალაქეთა გაწვევის საკითხებს. დებულების შესაბამისად: „ვისაც სამხედრო ბეგარა მართებს და ჯარში სამსახურის უვარგისად გამოდგება, გაწვეული იქნება არმიაში ისეთი მოვალეობისათვის, რომელიც შეეფერება მის ფიზიკურ აგებულებასა და აგრეთვე რამდენადაც შესაძლებელია მის ცოდნას და წინანდელ სამსახურს“.

იმ დროინდელი „შეიარაღებული ძალა“, დებულების შესაბამისად, შედგებოდა მუდმივი ჯარისა და ლაშქრისაგან. მუდმივი ჯარს ევალებოდა მუდმივი მზადყოფნა ომის სამსახურისათვის, ხოლო ლაშქარი გაწვეული იქნებოდა საკანონმდებლო დაწესებულების მიერ, მაშინ როდესაც სამშობლოს საფრთხე მოელოდა. ფაქტობრივად „ლაშქარს“ სარეზერვო/სათადარიგო სამსახურის ფუნქცია მიენიჭა. დებულების მიხედვით, ლაშქარში გაიწვეოდა „ქუდზე კაცი“ 17-დან 50 წლამდე ასაკის, ხოლო ვიდრე სათადარიგო ლაშქარში ირიცხებოდნენ, დებულება მათთვის ითვალისწინებდა სამ წელიწადში ერთხელ სამ კვირიან ვარჯიშს, რაც იმაზე მიუთითებდა, რომ ყოფილიყვნენ მუდმივი მზადყოფნაში.

ნიშანდობლივია, რომ სამხედრო მოსამსახურეებს, რომლებიც ირიცხებოდნენ რეგულარულ ჯარში თუ ლაშქარში, ეკრძალებოდათ პოლიტიკური საქმიანობა. დებულებაში ნათქვამია, რომ „ყოველი სამხედრო მოსამსახურე მუდმივი არმიისა, სათადარიგო და მოლაშქრე, ვარჯიშობის გაწვევის დროს, აგრეთვე ისიც, ვინც გაწვეულია მოქმედი ჯარის შესადგენად, პოლიტიკის გარეშე იმყოფება“[11]. გარდა ამისა, დებულებამ დადგინა სამხედრო სამსახურის საერთო ვადა, რაც ქვეყნის წინაშე არსებული საფრთხეების გათვალისწინებით საკმაოდ ხანგრძლივი იყო. სამხედრო სამსახური საერთო ჯამში 25 წელს შეადგენდა. აქედან, სამხედრო მოსამსახურეს ნამდვილ სამსახურში უნდა ემსახურა 2 წელი, სათადარიგო სამსახურში 15 წელი, ხოლო ლაშქარში 8 წელიწადი.

როგორც ცნობილია, საბრძოლო დროშა არის სამხედრო ნაწილის განსაკუთრებული სიმბოლო. მისი განსაკუთრებულობა მდგომარეობს იმაში, რომ ყველა სამხედრო მოსამსახურეს გააჩნია ვალდებულება თავგანწირვით დაიცვას, შეინახოს და გაუფრთხილდეს მას, როგორც მშვიდობიანობის ისე საბრძოლო მოქმედებების წარმოების დროს.

ამდენად, მნიშვნელოვანია ის ფაქტი, რომ იმ დროინდელი ხელისუფლების მიერ, საქართველოს რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალების მშენებლობის პროცესში დიდი ყურადღება დაეთმო სამხედრო დროშის, იგივე საბრძოლო დროშის შემუშავებასა და დამტკიცებას. 1918 წლის 27 დეკემბერს საქართველოს პარლამენტის

შრომები N1(2)

და საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობის მიერ მიღებული კანონი „სამხედრო დროშის შესახებ“ [12] სადაც სრულად იქნა გადმოცემული დროშის აღწერილობა.

ნიშანდობლივია, რომ სამხედრო მშენებლობის მნიშვნელოვან სფეროს განეკუთვნებოდა სამხედრო მოსამსახურეების სოციალური საკითხების გადაწყვეტა. 1919 წლის 30 იანვარს საქართველოს პარლამენტმა და საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობამ გამოსცა კანონი „ომიანობის გამო ჯარში გაწვეულ მუშათა და მოსამსახურეთათვის ადგილებსა და ჯამაგირების შენახვისა“ [13], რაც ითვალისწინებდა იმ ადგილების შენახვას, სადაც გაწვევის მომენტში მუშაობდნენ მოქალაქეები. ამ მოვლენას რამოდენიმე დატვირთვა გააჩნდა: ერთის მხრივ, მოქალაქეებს უჩენდა სამხედრო სამსახურში გაწვევის სურვილს, რაც გარკვეულ მოტივაციას ქმნიდა, ხოლო მეორეს მხრივ, დასაქმებულ მოქალაქეებს სამსახურის შენარჩუნების გარანტიას აძლევდა. კანონი ვრცელდებოდა სახელმწიფო, საზოგადოებრივ, კერძო დაწესებულებებსა და წარმოებებზე. ჯარში გაწვეული მუშები და მოსამსახურეები სამხედრო სამსახურის დროს იღებდნენ დამჭირავებლისაგან იმ ჯამაგირის ნახევარს, რომელიც ჰქონდა დანიშნული ჯარში გაწვევამდე. გარდა ამისა, შესაძლებელი იყო გაწვეულ ჯარისკაცს თავისი დამჭირავებლისათვის მოეთხოვა დამატებით ჯამაგირი თუ ის იქნებოდა გათვალისწინებული შრომითი ხელშეკრულებით. ამასთან, ჯარში გაწვეულთა ადგილებზე ზემოთ ჩამოთვლილ სფეროში/ორგანიზაციებში ახალი მუშა-მოსამსახურეები შეედლოთ მიეღოთ დროებით. კანონი ჯარში გაწვეულ მუშა-მოსამსახურეებს ავალდებულებდა ორი კვირის განმავლობაში დაბრუნებულიყვნენ ძველი სამსახურის ადგილებზე, დღიდან სამხედრო სამსახურიდან განთავისუფლებისა, ხოლო თუ ისინი ამ ვადაში არ დაუბრუნდებოდნენ ძველ სამსახურს, დამჭირავებლებს უფლება ჰქონდათ შემდეგში უარი ეთქვათ მათ მიღებაზე [13].

მნიშვნელოვანია და გარკვეულ ჰუმანურობაზე მიუთითებდა ის ფაქტი, რომ იმ დროინდელმა ხელისუფლებამ გაითვალისწინა და ყურადღება მიაპყრო მოქალაქეთა მდგომარეობას, რომლებსაც ჯარში გაწვევისას გააჩნდათ გარკვეული ოჯახური პრობლემები. ეს გამოიხატა იმით, რომ საქართველოს დამფუძნებელმა კრებამ და საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობამ 1919 წლის 20 მაისს გამოიცა კანონით „ოჯახური მდგომარეობის გამო ჯარში გაწვევის განთავისუფლებისა“ [14], რომელიც შეიძლება შეფასდეს, როგორც ხელისუფლების მიერ ჰუმანიზმის გამოხატვის აქტი. კანონი ითვალისწინებდა მოქალაქეთა გაწვევისაგან გათავისუფლებას სხვადასხვა ოჯახური მდგომარეობის გამო, აგრეთვე კანონი ვალდებულების მოხდისაგან ათავისუფლებდა მოქალაქეებს, რომლებსაც გააჩნდათ ჯანმრთელობასთან დაკავშირებული პრობლემები.

შეიარაღებული ძალების მშენებლობის პროცესში სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი იყო და ყოველთვის არის, სამხედრო დისციპლინის საკითხი. თუმცა

შრომები NI(2)

უნდა აღინიშნოს, რომ ამ მხრივ არც თუ ისე სახარბიელო მდგომარეობა იყო, ჩამოყალიბების პროცესში მყოფ „ეროვნულ არმიაში“, რაც ძირითადად გამოიხატებოდა ჯარისკაცთა მიერ სამხედრო სამსახურის მიტოვებასა და დისციპლინის დარღვევაში. გენერალი გიორგი მაზნიაშვილი, ამ საკითხთან დაკავშირებით მოგონებებში აღწერდა, რომ „ქართული ჯარების შესადგენად პირობები ვერ იყო კარგი. როგორც კავკასიის არმიის, ისე კავკასიის ოლქის შტაბებში. გრძნობდნენ, რომ დღე-დღეზე უნდა დაშლილიყო მათი ჯარები და ამიტომ ამ საქმეს ნაკლებ ყურადღებას აქცევდნენ. ჯარისკაცები სამსახურის მაგივრად დადიოდნენ მიტინგებზე, ქეიფობდნენ და პირად საქმეებს აწყობდნენ. ყაზარმებში დადიოდნენ მხოლოდ დასამინებლად. კავკასიის არმიის უზარმაზარი საწყობები, რომლებიც სავსე იყო მრავალ მილიონიანი ქონებით, თითქმის უდარაჯოდ იყო დატოვებული. ცხენები მრავლად იხოცებოდა შიმშილით, რადგან საკვებს, რომელსაც იძლეოდა სამხედრო სამმართველო, ჯარისკაცები ჰყიდდნენ ბაზარზე. ფრონტიდან დაბრუნებულ დეზერტირებს უფრო მეტი არეულობა შეჰქონდათ ჯარისკაცებში. ისინი არამც თუ თვითონ უფროსებს, ქალაქის მილიციასაც კი არ ემორჩილებოდნენ. ახლად შემდგარი ეროვნული ნაწილები ერთმანეთს ეჯიბრებოდნენ, ვინ უფრო მეტ წილს იგდებდა ხელში სახელმწიფოს ქონებიდან. ოფიცერთა შემადგენლობაც ვერ იდგა სასურველ სიმძლავრეზე. რომ ხედავდნენ, გარშემო ყველაფერი როგორ ინგრეოდა, თვითონაც აცდნენ კეთილ გზას, ხოლო უფრო შეგნებული და გამოცდილი ოფიცრები, ხელისუფლების უძლურების გამო, თვითონაც უძლურნი იყვნენ და არ იცოდნენ, რაწაიად ეშველათ საქართველოსათვის და მოესპოთ უბედურება, რომელიც დღითი-დღე იზრდებოდა“ [3].

აღნიშნული მდგომარეობის შესახებ წერს გენერალი გიორგი კვინიტაძე თავის მოგონებებში: „ეგრეთ წოდებული სამხედრო ნაწილები ფრონტზე კიდევ რაღაცას წარმოადგენდნენ, მაგრამ მშვიდობიან პერიოდში ეს გახლდათ უდისციპლინო ბრბო“ [7].

1919 წლის 27 ივლისიდან გარკვეულწილად რეგულაციას დაექვემდებარა ისეთი საკითხები, როგორც იყო: ჯარიდან გაქცევა (დეზერტირობის), სამხედრო სამსახურის მიტოვება და დისციპლინის დარღვევა. „საქართველოს დამფუძნებელი კრების და საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობის“ მიერ დამტკიცდა „ჯარის ნაწილებიდან გაქცევისა და ნებადაურთველად წასვლისათვის დასჯის დეკრეტი“ [15], რომელიც განმატრავდა თუ რა ვადა და გარემოებები ითვლებოდა სამსახურიდან გაქცევად: „სამხედრო მოსამსახურის მიერ თავის ნებით სამსახურის მიტოვება მშვიდობიანობის დროს 6 დღელამეზე მეტხანს, ხოლო ომიანობის ან სამხედრო მოქმედებების დროს, გარეშე თავდასხმის ან შინაური შეიარაღებული აჯანყების წინააღმდეგ ერთ დღელამეზე მეტით ჩაითვლება სამსახურიდან გაქცევად“, ამის შესაბამისად დადგინდა, როგორ უნდა დასჯილიყვნენ დამნაშავენი

შრომები N1(2)

მშვიდობიანობის თუ ომიანობის პერიოდში ჩადენილი დანაშაულის შესაბამისად. შემდეგ წელს უკვე, 1920 წლის 30 აპრილს, „საქართველოს დამფუძნებელი კრების და საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობის“ მიერ გამოიცა კანონი „სადისციპლინო წესდების დამტკიცებისა“ [16], რომელიც ავალდებულებდა როგორც უფროსთა ისე ხელქვეითთა შემადგენლობას სამხედრო დისციპლინისა და წესრიგის დაცვას. წესდება განსაზღვრავდა, როგორც მსუბუქ, ასევე შედარებით მძიმე სადისციპლინო სასჯელებს, იგი იწყებოდა „გაკიცხვიდან“ და სრულდებოდა „პატიმრობით“.

აღსანიშნავია, რომ წესდება ნათლად განმარტავდა და არეგულირებდა უფროსთა მიერ დისციპლინალური პასუხისმგებლობის ზომების გამოყენების უფლებამოსილებას, თუ ვის და როგორ შეეძლოთ გამოეყენებინა სადისციპლინო სასჯელები. ამასთან, საყურადღებოა, რომ სამხედრო მოსამსახურეს შესაძლებელი იყო სადისციპლინო სასჯელი დასდებოდა არა მხოლოდ სამხედრო დისციპლინის, არამედ საზოგადოებრივი წესრიგის დაღვევისას.

როგორც ცნობილია, 1921 წლის 21 თებერვალს „საქართველოს დამფუძნებელი კრების“ მიერ მიღებული იქნა პირველი ქართული კონსტიტუცია [17], რომელიც იქცა ქართული სახელმწიფოს ძირითად კანონად. საქართველოს პირველი რესპუბლიკის კონსტიტუცია იდგა იმ დროინდელი დემოკრატიული მსოფლიო სამართლებრივი ნორმების დონეზე. ეს განაპირობა იმ ფაქტორმა, რომ კონსტიტუციის შემუშავების პროცესში ორიენტირი იყო ევროპული განვითარება. ევროპის გამოცდილებისა და იმ პერიოდის მოწინავე პოლიტიკური აზროვნების შედეგი იყო, რომ დამფუძნებელმა კრებამ და საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობამ განახორციელა მთელი რიგი ღონისძიებები, რაც დაგვირგვინდა კონსტიტუციის მიღებით.

მიუხედავად იმისა, რომ კონსტიტუცია, ფაქტობრივად, ძალაშიც არ შესულა, იგი წარმოადგენდა სახელმწიფოს ძირითადი კანონის კლასიკურ მაგალითს, რომელშიც აისახა საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის სახელმწიფოებრივი აღმშენებლობის გამოცდილება, იმდროინდელი ეპოქის მისწრაფებები და შეხედულებები.

პირველი კონსტიტუციით საქართველო ცხადდებოდა, როგორც თავისუფალი, დამოუკიდებელი, ერთიანი სუვერენული სახელმწიფო, რომელმაც აირჩია დემოკრატიული რესპუბლიკური მმართველობა. კონსტიტუციაში დაფიქსირდა, რომ კონსტიტუცია არის სახელმწიფოს უზენაესი კანონი, კონსტიტუციის შესრულება კი სახელმწიფოს ყოველი ხელისუფლების მოვალეობას წარმოადგენდა. კონსტიტუციაში შეტანილი იყო ყველა ის დებულება, რომელიც დამახასიათებელი იყო დემოკრატიული წყობილებისათვის. ამავდროულად უმნიშვნელოვანესი იყო ის, რომ კონსტიტუციაში ერთი თავი დაეთმო ქვეყნის თავდაცვას, სადაც სამხედრო ძალებს დანიშნულებად განესაზღვრა რესპუბლიკისა და მისი ტერიტორიის დაცვა. აღნიშნული თავი აგრეთვე ავალდებულებდა რესპუბლიკის ყველა მოქალაქეს, რომ მოეხდა სამხედრო ბეგარა [17].

შრომები NI(2)

კონსტიტუციის მიღებიდან მეოთხე დღეს 1921 წლის 25 თებერვალს საბჭოთა რუსეთის მე-11 წითელმა არმიამ დაიპყრო საქართველო და მოახდინა ქვეყნის ანექსია, ხოლო ემიგრაციაში მიმავალმა საქართველოს კანონიერმა ხელისუფლებამ შეაჩერა რეალურად ჯერ არამუშავებული პირველი ქართული კონსტიტუციის მოქმედება და საქართველოს კონსტიტუციურ ისტორიაში დაიწყო საბჭოთა კონსტიტუციების 70 – წლიანი პერიოდი.

როგორც ზემოთ ავღნიშნეთ, საქართველოს რესპუბლიკის ხელისუფლებას კარგად ესმოდა ეროვნული შეიარაღებული ძალების მშენებლობის მნიშვნელობა. 1918-1921 წლებში, მიუხედავად ქვეყანაში არსებული რთული პოლიტიკური და ეკონომიკური პირობებისა, ხელისუფლებამ გამოიჩინა პოლიტიკური ნება და ყურადღება მიაპყრო შეიარაღებული ძალების მშენებლობის საკითხებს, ჩამოაყალიბა შეიარაღებული ძალების მართველობა და სტრუქტურა, შეიმუშავა საკანონმდებლო ბაზა და იზრუნა ეროვნული არმიის დაკომპლექტების საკიხებზე, სადაც გაითვალისწინა მოქალაქეთა, როგორც ოჯახური ისე სოციალური მდგომარეობა. შექმნა სამხედრო სასწავლებელი, რაც უზრუნველყოფდა ეროვნულ არმიას პროფესიონალი ოფიცრებითა და რიგითი ჯარისკაცების კადრებით. დაარეგულირა სამხედრო დისციპლინის საკითხები.

მიუხედავად ხელისუფლების მიერ ზემოთჩამოთვლილი ძალისხმევებისა, ვერ მოხერხდა ქვეყნის წინაშე არსებული საფრთხეების ადეკვატური შეიარაღებული ძალების ჩამოყალიბება. ამ პროცესში განხილული უნდა იქნეს ხელისუფლების მიერ დაშვებული შეცდომებიც. შეიარაღებული ძალების მართვისა და ფორმირების პროცესში, როგორც იყო: რეგულარური არმიისა და სახალხო გვარდიის ერთიანი სარდლობის არარსებობა, მათი არათანაბარ პირობებში ჩაყენება, ყოფილი რუსეთის იმპერიის არმიის მომსახურე გამოცდილი ქართველი ოფიცრებისა და გენერლების მიმართ უნდობლობა და სხვა, რაც თან სდევდა არმიის ფორმირების მთელ სამწლიან პერიოდს.

რთული სათქმელია, შესაძლებელი იყო თუ არა საქართველოს ანექსიის თავიდან აცილება, ზემოთაღნიშნული შეცდომების არ არსებობის შემთხვევაშიც კი, ჩვენი, ევროპისა და მეზობელი ქვეყნების საქართველოსადმი დამოკიდებულების გათვალისწინებით.

ლიტერატურა

1. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის სამართლებლრივი აქტების კრებული 1918-1921, საქართველოს დამოუკიდებლობის აქტი, თბილისი, 1990, გვ. 3-11.
2. გიორგი ანჩაბაძე, სამხედრო ისტორია, გამომცემლობა „სომა პრეს“, თბილისი, 2002, გვ. 75.
3. გიორგი მაზნიაშვილი, მოგონებანი 1917-1925, სახელმწიფო გამომცემლობა „ტფილისი-1927“, თბილისი, 1927, გვ. 3-5.
4. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის სამართლებლრივი აქტების კრებული 1918-1921, კანონი საქართველოს რესპუბლიკის სახალხო გვარდიისა, თბილისი, 1990, გვ. 15-18.
5. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის სამართლებლრივი აქტების კრებული 1918-1921, კანონი საქართველოს რესპუბლიკის რეგულიარული არმიის ორგანიზაციისა, თბილისი, 1990, გვ. 53-55.
6. მიხეილ ბახტაძე, 1921 წლის რუსეთ-საქართველოს ომის საბრძოლო მოქმედებების ისტორიიდან. გამომცემლობა „არტანუჯი“ თბილისი, 2013, გვ. 14.
7. გიორგი კვინიტაძე, ჩემი მოგონებები. ნაწილი I. 1917-1921, თბილისი, 2014, გვ. 17.
8. საქართველოს დავით აღმაშენებლის სახელობის თავდაცვის ეროვნული აკადემია, აკადემიის შრომები N3, თბილისი, 2011, გვ. 162-163.
9. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის სამართლებლრივი აქტების კრებული 1918-1921, დებულება საქართველოს რესპუბლიკის სამხედრო მმართველობისა, ქ.თბილისი, 1990, გვ. 49-53.
10. გიორგი ანჩაბაძე, მამია დღვილავა, ელვერ კუპატაძე, ამირან მექვაბიშვილი, თენგიზ შუბლაძე, სამხედრო სწავლება. თბილისი, 2002, გვ. 149-150.
11. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის სამართლებლრივი აქტების კრებული 1918-1921, ძირითადი დებულება საქართველოს რესპუბლიკის სამხედრო ბეგარისა და მუდმივი ჯარის შევსებისა, თბილისი, 1990, გვ. 55-57.
12. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის სამართლებლრივი აქტების კრებული 1918-1921, კანონი სამხედრო დროშისა, თბილისი 1990, გვ. 178.
13. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის სამართლებლრივი აქტების კრებული 1918-1921, კანონი ომიანობის გამო ჯარში გაწვეულ მუშათა და მოსამხაზურეთათვის ადგილებსა და ჯამაგირების შენახვისა, თბილისი, 1990, გვ. 227-229.

შრომები NI(2)

14. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის სამართლებლრივი აქტების კრებული 1918-1921, კანონი ოჯახური მდგომარეობის გამო ჯარში გაწვევის განთავისუფლებისა, თბილისი, 1990, გვ. 268-270.
15. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის სამართლებლრივი აქტების კრებული 1918-1921, დეკრეტი ჯარის ნაწილებიდან გაქცევისა და ნებადაურთველად წასვლისათვის დასჯისა, თბილისი, 1990, გვ. 280-281.
16. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის სამართლებლრივი აქტების კრებული 1918-1921, კანონი სადისციპლინო წესდების დამტკიცებისა, თბილისი, 1990, გვ. 383-394.
17. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის სამართლებლრივი აქტების კრებული 1918-1921, საქართველოს კონსტიტუცია, თბილისი 1990, გვ. 458-484.

გოგი ცხოვრებაძე
დავით აღმაშენებლის სახელობის
საქართველოს ეროვნული თავდაცვის აკადემია,
ისტორიის დოქტორი
tskhovrebadzegogi@gmail.com

სტრატეგიის სამხედრო განსაზღვრებები და სტრატეგიის ჩამოყალიბების ნიმუში

რეზიუმე. სტატიაში განხილულია სამხედრო სტრატეგიის განსაზღვრებები სამხედრო სტრატეგებისა და ანალიტიკოსების მიერ. წარმოდგენილია თანამედროვე, დიდი სტრატეგიის ჩამოყალიბების ნიმუში, ასევე, საქართველოს სტრატეგიული დაგეგმვის დოკუმენტების ფუნქციური დატვირთვა და მნიშვნელობა.

Gogi Tskhovrebadze
Davit Agmashenebeli,
National Defence Academy of Georgia
Doctor of History

Military definitions of strategy and sample of its establishment

Abstract. Presented article comprises military definitions of strategy which are discussed by military strategists and analysts. We present contemporary great strategy establishment sample, also functional role and their importance of Georgian strategic planning documentations.

...და ერთი ბოლო გაფრთხილება თქვენ, რომლებიც სტრატეგიული დაგეგმვის კარიერას იწყებთ. მას შემდეგ, რაც ყველა გეგმას სრულყოფთ, ყველა გზას გამოიკვლევთ და ყველა ალბათობას განიხილავთ, ბოლო კითხვა დაუსვით საკუთარ თავს: „ხომ არაფერი გამოგრჩა?“

ფილიპ კროული
„სტრატეგის მცირე კატეხიზმი“

სტრატეგიის განსაზღვრება ადვილი არ არის, ამავე დროს, ამის გაკეთება აუცილებელია. პრობლემის ერთ-ერთი ნაწილი მხოლოდ ისაა, რომ წლების მანძილზე მისი განსაზღვრებები მუდმივად იცვლებოდა. სიტყვას სამხედრო წარმოშობა აქვს და კლასიკური თეორია მას განიხილავს, როგორც მხოლოდ ომისთვის დამახასიათებელ მოვლენას – როგორ გამოიყენებს გენერალიტეტი მის დაქვემდებარებაში არსებულ ძალებს ომის მოსაგებად. კლასიკური გაგებით, სტრატეგია წარმოადგენდა ბრძოლის ველზე მომგებიან პოზიციამდე მისასვლელ სამხედრო მანევრს, მაშინ როდესაც ტაქტიკა გამოიყენებოდა თავად ბრძოლის დროს. ამ ტერმინის სუფთა სამხედრო გაგებამ ადვილი დაუთმო მის უფრო ფართო განმარტებას. შედეგად მივიღეთ სტრატეგიის ზოგადი სამი განმარტება:

1) სტრატეგია ზოგადად მოითხოვს, რომ მისი ხელოვნება მოიცავდეს არა მარტო ტრადიციულ სამხედრო მოცემულობას, არამედ ეროვნული ძალაუფლების სხვა მოცემულობებსაც, კერძოდ, პოლიტიკას და ეკონომიკას;

2) სიტყვის გამოყენების ზრდას შედეგად მოჰყვა ის, რომ სიტყვა ფართოდ გახდა გამოყენებადი სამხედრო მოქმედებების მიღმა და ამჟამად გამოიყენება ადამიანური საქმიანობის სხვადასხვა სფეროში, რომელიც მოიცავს ბიზნესს, მედიცინას, სპორტს და სხვას;

3) კონცეფციის სახეცვლილების გამო სამხედროები იძულებულნი გახდნენ შემოეტანათ ახალი ტერმინი – ოპერაციები ანუ ოპერატიული ხელოვნება, რათა აღწერათ მაღალი დონის სამხედრო ხელოვნება, რომელსაც ერთ დროს სტრატეგია ერქვა.

სტრატეგიის თანამედროვე განმარტება მოიცავს არა მარტო სამხედრო, არამედ ეროვნული ხელისუფლების არასამხედრო მოცემულობებს და ერთნაირად გამოიყენება, როგორც მშვიდობის, ასევე ომის დროს.

რაოდენ გასაოცარიც არ უნდა იყოს, ასეთ მნიშვნელოვან ტერმინს არ გააჩნია შეთანხმებული განმარტება თვით ეროვნული უსაფრთხოების დონეზეც კი. სამხედროებს გააჩნიათ დამტკიცებული განმარტება, მაგრამ ის მიუღებელია ეროვნული უსაფრთხოების პროფესიონალებისთვის. ამის შედეგად, ყველა, ვინც სტრატეგიის შესახებ წერს, გრძნობს აუცილებლობას, რომ არსებული მრავალრიცხოვანი განმარტებებიდან ჩამოაყალიბოს სტრატეგიის მისთვის მისაღები განმარტება. ამჟამად გაგაცნობთ და მიმოვიხილავთ არსებულ მრავალფეროვნებას.

კლაუზევიცის აზრით: "სტრატეგია არის ბრძოლების გამოყენება ომის მიზნების მისაღწევად. ამის გამო სტრატეგმა უნდა განსაზღვროს მთელი ოპერატიული მხარის მიზანი, რომელიც სრულ თანხმობაში იქნება ომის არსთან. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ სტრატეგი შეიმუშავებს ომის გეგმას, რომლის მიზანი განსაზღვრავს მოქმედებების მთელ მწყობრს, რომლის განზრახვაც მისი მიზნის მიღწევაა: იგი, ფაქტობრივად აყალიბებს ინდივიდუალურ კამპანიებს და

შრომები N1(2)

მის თანახმად ჩამოყალიბდება ცალკეულ ბრძოლებზე" (Carl von Clausewitz, *On War*, Michael Howard and Peter Paret, eds./trans., Princeton, NJ: Princeton University Press, 1976, p. 177). რამდენადაც ეს კლასიკური განმარტებაა, იმდენად იგი არადამაკმაყოფილებელია – მხოლოდ სამხედრო საკითხებს ეხება და ისიც ოპერატიულ დონეზე უფრო მეტად, ვიდრე სტრატეგიულ დონეზე. ის რაც ჩამოყალიბა კლაუზევიცმა ნამდვილად წარმოადგენს თეატრის ან კამპანიის სტრატეგიას. იმის გამო, რომ ეს კლაუზევიცმა თქვა, არ ნიშნავს რომ იგი მართალია, მაგრამ იმის გამო, რომ ეს კლაუზევიცმა თქვა, მოსაზრება აუცილებლად უნდა იქნას განხილული.

ანტუან ჟომინის, კარლ ფონ კლაუზევიცის თანამედროვეს, საფრანგეთის არმიის გენერალს, საკუთარი მოსაზრება და განსაზღვრება აქვს:

"სტრატეგია არის რუკაზე ომის წარმოების ხელოვნება და მოიცავს ომის მოქმედების მთელ თეატრს. დიდი ტაქტიკა არის, ადგილმდებარეობის მიხედვით ჯარების გაშლა ბრძოლის ველზე, მათი ბრძოლაში ჩართვა და ბრძოლის მართვა ადგილმდებარეობის გამოყენებით, რუკაზე დაგეგმვის შესაბამისად. ოპერაციები შეიძლება გაიშალოს 10-12 მილის ფართობის ველზე. ლოგისტიკა მოიცავს საშუალებებს, რომლებიც უზრუნველყოფს სტრატეგიული და ტაქტიკური გეგმების შესრულებას. სტრატეგია წყვეტს, სად იმოქმედოს; ლოგისტიკას ადგილამდე მიჰყავს ჯარები, დიდ ტაქტიკა კი წყვეტს ჯარების გამოყენებას და განხორციელების მანერას". (Antoine Henri Baron de Jomini, *The Art of War*, G. H. Mendell and W. P. Craighill, trans., 1862, reprint, The West Point Military Library Series, Thomas E. Griess and Jay Luvass, eds., Westport, Connecticut: Greenwood Press, 1971, p. 62.) ეს განმარტებაც სამხედროა და თეატრის დონეს არ სცილდება.

სამოქალაქო ომის დროს მოქმედ ამერიკელ სამხედროს, ჰენრი ლიი სკოტს საინტერესო განმარტება აქვს, რომელიც ძირითადად ჟომინის კონცეფციიდან გამომდინარეობს "...კამპანიის გეგმის შეთანხმების ხელოვნება, რომელიც მოიცავს საბოლოო მიზნის მიღწევით განსაზღვრულ სამხედრო ოპერაციების სისტემას, მოწინააღმდეგის ხასიათს, ქვეყნის ბუნებას და რესურსებს, შეტევისა და თავდაცვის საშუალებებს" (Henry Lee Scott, *Military Dictionary: Comprising Technical Definitions; Information on Raising and Keeping Troops; Actual Service, including Makeshifts and Improved Materiel; and Law, Government, Regulation, and Administration Relating to Land Forces*, 1861, reprint, The West Point Military Library series, Thomas E. Griess and Jay Luvass, eds., Westport, Connecticut: Greenwood Press, 1968, p. 574.) ამ განმარტებას აქვს ყველა ის მოცემულობა, რომელიც ჩვენ გვჭირდება და განაცხადებს მათ ისეთი თანამიმდევრობით, რომელიც კონცეპტუალურად გაცილებით უფრო რთულია ვიდრე ჟომინის მოსაზრება. მიუხედავად იმისა, რომ სკოტი აყალიბებს კლასიკურ ნიმუშს, სტრატეგიის განსაზღვრება დაჰყავს მხოლოდ სამხედრო განზომილებამდე და ზღუდავს მას საომარი მოქმედებების თეატრით.

შრომები N1(2)

ამ საკითხისადმი ბრიტანელ სამხედრო ისტორიკოსს, ბაზილ ლიდელ ჰარტს, უნიკალური მიდგომა აქვს. მისთვის სტრატეგიის კონცეფცია გაცილებით ფართოა, ვიდრე მხოლოდ სამხედრო მოცემულობა და მოიცავს არასამხედრო საკითხებსაც. ამის გამო, მისი განსაზღვრება შედარებით უფრო თანამედროვეა. ლიდელ ჰარტმა სტრატეგია განსაზღვრა როგორც "პოლიტიკური მიზნების მისაღწევად სამხედრო საშუალებების განაწილება და გამოყენება," ასევე "სტრატეგიის წარმატება უპირველეს ყოვლისა, დამოკიდებულია მიზნებისა და საშუალებების სწორ გათვლასა და კორდინაციაზე. მიზანი გაწონასწორებული უნდა იყოს საერთო შესაძლებლობებით და შესაძლებლობები გამოიყენებოდეს შუალედური მიზნების მისაღწევად, რომელიც საბოლოო ჯამში ემსახურება უმაღლესი მიზნის მიღწევას იმგვარად, რომ ის შეესაბამება შუალედური მიზნების ღირებულებებსა და საჭიროებებს – თუნდაც ამ მიზნის მიღწევას წვლილის შემტანი ხასიათი ჰქონდეს. გადაჭარბება შესაძლოა ისევე საზიანო იყოს, როგორც ნაკლოვანება." ავტორი აქ მხოლოდ სამხედრო სტრატეგიაზე საუბრობს, რომ სტრატეგიას გააჩნია მეტ- ნაკლებად იგივე, მაგრამ განსხვავდება დიდ სტრატეგიის უფრო ფართო კონცეფციისგან.

რამდენადაც ტაქტიკა არის სტრატეგიის გამოყენება შედარებით დაბალ დონეზე, იმდენად, სტრატეგია არის "დიდი სტრატეგიის" გამოყენება შედარებით დაბალ დონეზე, მაშინ როდესაც "დიდი სტრატეგია" პრაქტიკულად პოლიტიკის სინონიმია, რომელიც წარმართავს ომს და განსხვავდება უფრო ფუნდამენტური პოლიტიკისგან, რომელიც მართავს ომის მიზნებს. ტერმინი "დიდი სტრატეგია" ემსახურება "აღმასრულებელი პოლიტიკის" მნიშვნელობის შემოტანას. დიდი სტრატეგიის დანიშნულებაა ერის ან ერთა ჯგუფის ხელთ არსებული ყველა რესურსის გამოყენება ომის პოლიტიკური მიზნების მისაღწევად-მიზნებისა, რომელსაც განსაზღვრავს ფუნდამენტური პოლიტიკა.

ლიდელ ჰარტი ასევე აღნიშნავს, რომ დიდმა სტრატეგიამ უნდა გამოთვალოს და განავითაროს როგორც ეკონომიკური, ასევე ადამიანური რესურსები, რათა შეინარჩუნოს საბრძოლო სამსახურები. მნიშვნელოვანია მორალური ძალის განვითარება, რათა გამოიკვეთოს ერის საბრძოლო ნება, რომლის განვითარებას ხშირად არანაკლები მნიშვნელობა აქვს, ვიდრე კონკრეტული ძალაუფლების ფლობას. დიდმა სტრატეგიამ უნდა უზრუნველყოს ძალის მოწესრიგებული განაწილება, როგორც სამსახურებს შორის, ასევე, სამსახურებსა და ინდუსტრიას შორის. საბრძოლო ძალა დიდი სტრატეგიის მხოლოდ ერთ-ერთი შემადგენელია, დიდმა სტრატეგიამ მხედველობაში უნდა მიიღოს ფინანსური, დიპლომატიური, კომერციული და ეთიკური ზემოქმედების საშუალებების განვითარება, რათა დაასუსტოს მოწინააღმდეგის ნება. რამდენადაც სტრატეგიის ჰორიზონტი ომით შემოიფარგლება, ხოლო დიდი სტრატეგია ძირითადად კონცენტრირდება მშვიდობაზე, რათა თავიდან

შრომები N1(2)

ავცილოთ ის სამწუხარო მდგომარეობა, რომელიც თან ახლავს ხოლმე ომის შემდეგ დამყარებულ მშვიდობას (. Basil H. Liddell Hart, *Strategy*, 2nd Edition, 1954, reprint, New York: Frederick A. Praeger, 1967, p. 335).

თანამედროვე სტრატეგი კოლინ გრეი გვთავაზობს შედარებით ფართო განსაზღვრებას "სტრატეგიაში მე ვგულისხმობ ძალის გამოყენებას ან ძალის გამოყენების მუქარას პოლიტიკური მიზნების მისაღწევად"(. Collin S. Gray, *Modern Strategy*, New York: Oxford University Press, 1999, p. 17). ეს განსაზღვრებაც გარკვეულწილად შეზღუდულია, რადგან სტრატეგია დაჰყავს ძალის გამოყენებამდე და ამდენად, ერთმანეთში ურევს ომისა და სტრატეგიის განსაზღვრებას.

გაერთიანებულ ენციკლოპედიაში, ამერიკელ სამხედროებს, გააჩნიათ სტრატეგიის შემდეგი განსაზღვრება: "ეროვნული ძალაუფლების ყველა სახელოს შეთანხმებული მოქმედება, განვითარებისა და გამოყენების ხელოვნება, მეცნიერება თეატრის, ეროვნული, ან მრავალეროვნული მიზნების მისაღწევად." სამწუხაროდ, ამ განსაზღვრებით სტრატეგია მოიაზრება, როგორც ეროვნული უსაფრთხოების ფუნქცია, თუმცა, არსებული განსაზღვრება გაცილებით უკეთესია ვიდრე ადრეული განმარტებები, რადგან ის მაინც ფართოა, მასში "ინტეგრირებულია ეროვნული და სამხედრო ამოცანები (მიზნები), ეროვნული პოლიტიკა და სამხედრო კონცეფციები (ხერხი) ეროვნული რესურსები, სამხედრო ძალები და მომარაგება (საშუალება)". ეს არის წმინდა სახით "როგორც" განსაზღვრება, უკეთეს შემთხვევაში კი კავშირის განსაზღვრა ამოცანასა და მეთოდს (ხერხი) შორის, მეთოდზე აქცენტრებით. განმარტება არ განიხილავს საშუალებების განვითარების აუცილებლობას და ასევე არ განიხილავს სამხედრო ამოცანების განვითარების აუცილებლობას ეროვნული მიზნების მისაღწევად. ტერმინის შემდგომი ენციკლოპედიური განმარტება გადადის ეროვნული სამხედრო სტრატეგიის ფორმალურ დოკუმენტში. (United States Department of Defense, The Joint Staff, *Joint Publication 1-02, DOD Dictionary of Military and Associated Terms*, hereafter Joint Pub 1-02, available from www.dtic.mil/doctrine/jel/new_pubs/jp1_02.pdf, 507, 357; United States Department of Defense, The Joint Staff, *Joint Doctrine Encyclopedia*, available from www.dtic.mil/doctrine/joint_military_encyclopedia/htm, pp. 731, 542).

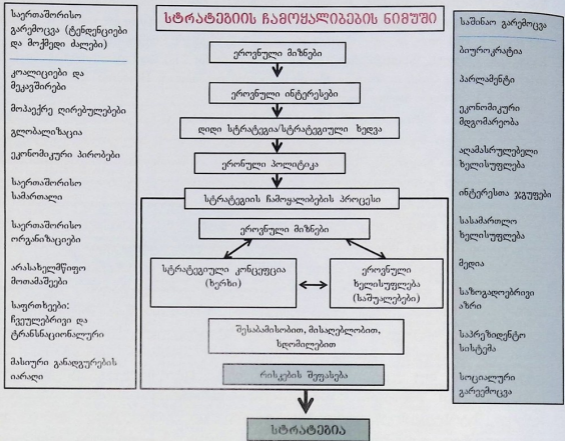
აშშ-ის ომის კოლეჯი სტრატეგიას ორგვარად განსაზღვრავს: "კონცეპტუალურად ჩვენ განვსაზღვრავთ სტრატეგიას, როგორც ურთიერთობებს მიზნებს, ხერხებს და საშუალებებს შორის." ალტერნატიულად, "ფართო მნიშვნელობით, სტრატეგიული ხელოვნება არის მიზნების, ხერხების და საშუალებების გონივრული ჩამოყალიბება, მათი კოორდინაცია და გამოყენება." მეორე განმარტება ნამდვილად ახლოს დგას დიდი სტრატეგიული ხელოვნების განსაზღვრებასთან, მაგრამ თუ მას ჩამოვაცილებთ სიტყვას "საშუალების"

შემდეგ ის იქნება ისეთივე, როგორც პირველი განსაზღვრება (Robert H. Dorff, "A Primer in Strategy Development" in *U.S. Army War College Guide Strategy*, Joseph R. Cerami and James F. Holcomb, Jr., eds., Carlisle Barracks, PA: Strategic Studies Institute, 2001, p. 11; Richard A. Chilcoat, "Strategic Art: The New Discipline for 21st Century Strategists" in *U.S. Army War College Guide to Strategy*, Joseph R. Cerami and James F. Holcomb, Jr., eds., Carlisle Barracks, PA: Strategic Studies Institute, 2001, p. 205).

სტრატეგია ძირითადად სვამს სამ კითხვას. რისი გაკეთება მინდა? რა მაქვს ან რისი მიღწევა შემძლია ამის გასაკეთებლად, რა არის საუკეთესო საშუალება ამისათვის რისი გაკეთებაც მინდა? შესაბამისად, არ შეიძლება, არ დავეთანხმოთ ომის კოლეჯის განმარტებას, რომ სტრატეგია შეიძლება განვიხილოთ, როგორც ურთიერთობა მიზანს, ხერხსა და საშუალებებს შორის. ურთიერთობები ამ მოცემულობებს შორის არც ისე მარტივია, როგორც ეს ერთი შეხედვით ჩანს. სტრატეგიამ სამივე მოცემულობა უნდა განიხილოს. სტრატეგია პრობლემის გადაჭრის პროცესია. მაგალითად: მიზანი, რომელიც ყალიბდება სხვადასხვა ცვლადებისგან და მომდინარეობს სხვადასხვა პროცესებიდან, აყალიბებს სტრატეგიის საწყისს ბაზას. როცა გვსურს ამ მიზნის მიღწევა, მაშინ ვიწყებთ აუცილებელი საშუალებების განსაზღვრას სტრატეგიული ხელოვნების ერთ-ერთი ტრადიციული მეთოდის გამოცდით – ძალათა დაგეგმვითა და განვითარებით. თუ უკვე ცნობილია მიზანი და მისი მიღწევის საშუალებები, მაშინ ვირჩევთ მიღწევის შესაძლო გზას. სამხედროები ხშირად ამგვარად აღწერენ სტრატეგიას-ურთიერთობას მიზანსა და საშუალებებს შორის და განსაკუთრებით უთანაბრებენ სტრატეგიას ხერხთან ან სულ ცოტა, გადაჰყავთ სტრატეგია გზის (ხერხის) განსაზღვრაში. ეს იყო ტრადიციული მიდგომა ისეთი კლასიკოსებისთვის, როგორებიც არიან ჟომინი და ლიდელ ჰარტი, რომლებიც ზედმეტი ყოყმანის გარეშე განიხილავდნენ სტრატეგიას როგორც ხერხს.

როგორც უკვე ითქვა, სტრატეგია ხელოვნებაა და მისი შემუშავება კი - მეცნიერება. ამდენად იგი მოითხოვს გარკვეული პრინციპების დაცვას, ტერმინების გაგებას დისციპლინირებულ, მაგრამ შემოქმედებით მიდგომას ანალიზისა და აზროვნების დროს. სტრატეგიის ჩამოყალიბება ვითარდება გარკვეულ დროსა და სივრცეში ადამიანების მიერ. ზოგადი მითითებები, რომელსაც ჩვენ განვიხილავთ სტრატეგიის ჩამოყალიბების დროს არ არის მკაცრად დადგენილი მათემატიკური ფორმულები. მიუხედავად ამისა, მითითებები გთავაზობენ მიდგომას სტრატეგიის სირთულეების გადასაწყვეტად და განსაზღვრულია სტრატეგებისთვის, რომლებიც ცდილობენ მიაღწიონ სტრატეგიის ერთიანობას, უწყვეტობას და შეთანხმებას, რომელსაც თავის მხრივ ეწევიან პოლიტიკოსები ეროვნული უსაფრთხოებისა და სამხედრო სტრატეგიის შემუშავების, განვითარებისა და აღსრულების დროს. აქვე განსჯისთვის გთავაზობთ ძირითადში ცნობილი სტრატეგიის ჩამოყალიბების შემდეგ ნიმუშს:

შრომები N1(2)

ეროვნული მიზნები

ეროვნული მიზნები მთელი პროცესის საწყისი წერტილია. მუდმივი ღირებულებები და შეხედულებები, რომლებიც ეროვნული მიზნების ნაწილია, წარმოადგენს სამართლებრივ, ფილოსოფიურ და მორალურ საფუძველს სისტემის შემუშავებისთვის. ეროვნული მიზნების თვალსაზრისით – ქვეყნის შიდა და საგარეო საჭიროებების გათვალისწინებით – ერები აყალიბებენ მუდმივმოქმედ ეროვნულ ინტერესებს. სტრატეგი კი პერიოდულად უნდა განიხილავდეს ამ საკითხებს სტრატეგიის ჩამოყალიბების სხვადასხვა დონეზე, რისკების და შეფასების გათვალისწინებით.

ეროვნული ინტერესები

ყველა ერისთვის, ზოგადად არსებობს ოთხი საკითხი, რომლის მიხედვითაც განისაზღვრება ეროვნული ინტერესები: ფიზიკური უსაფრთხოება – როგორც ეროვნულ ტერიტორიაზე და ერზე თავდასხმისგან თავდაცვა, ეროვნული

ღირებულებების განმტკიცება, სტაბილური საერთაშორსო გარემო და ეკონომიკური კეთილდღეობა. ეს ინტერესები გახდება ეროვნული სტრატეგიის საფუძველი, კერძოდ ეროვნული უსაფრთხოება, ეკონომიკური აღორძინების განვითარება და ეროვნული ღირებულებების განმტკიცება. მთავრობები, ძირითადად მოძრაობენ ამ ინტერესების ფარგლებში, თუმცა, შიდა ან საგარეო ფაქტორების გავლენისწინებით შესაძლებელია მოხდეს პრიორიტეტების გამოყოფა და მასზე კონცენტრაცია. მაგალითად, თუ კარტერის ადმინისტრაციისათვის პრიორიტეტი იყო ადამიანის უფლებები, რეიგანის ადმინისტრაციისათვის პრიორიტეტი გახდა ეროვნული უსაფრთხოება, კლინტონის ადმინისტრაციამ კი უპირატესობა მიანიჭა ეკონომიკურ აღორძინებას; ზოგადად, უპირატესობა უსაფრთხოებას ენიჭება. თანამედროვე მსოფლიოში ძალიან ბევრია არასახელმწიფო მოთამაშე, რომელთაც გააჩნიათ წვდომის სურვილი მასობრივი განადგურების იარაღზე. ასეთ პირობებში ფიზიკური უსაფრთხოება მოითხოვს მალისხმევას დემოკრატიული ღირებულებების გამტკიცებისა და გლობალური ეკონომიკური განვითარების თვალსაზრისით.

ეროვნული სტრატეგია

ეროვნული ინტერესები, ეროვნული სტრატეგიის დონეზე, ეფუძნება ეროვნული მთავრობების სტრატეგიულ ხედვას საკუთარი ერის ადგილზე მსოფლიოში და ქვეყნის შიდა თანხმობას აღნიშნული სტრატეგიული ხედვის განხორციელების საქმეში.

ეროვნული სტრატეგიის საშუალებებია ეროვნული ძალაუფლების სხვადასხვა სახელოების შესწავლა. საშინაო და საგარეო გარემოცვა, ისევე, როგორც მთავრობის სტრატეგიული ხედვა წარმოადგენს მთავარ პირობას ეროვნული ძალაუფლების გამოყენებისათვის ეროვნული ინტერესების მიღწევის საქმეში.

პოლიტიკა

ეროვნული სტრატეგიის დონეზე მიღებულ გადაწყვეტილებებზე დაყრდნობით მთავრობები აყალიბებენ ეროვნულ პოლიტიკას მისი ფართო მნიშვნელობით, სადაც განსაზღვრავენ ქვეყნის ადგილს მსოფლიოსა და რეგიონში ეროვნული ინტერესების თანახმად. პოლიტიკა ამოსავალი წერტილია სტრატეგიის ჩამოსაყალიბებლად ეროვნულ დონეზე. იგი გაცხადებულია სხვადასხვა სახის და დონის ეროვნულ დოკუმენტებში, იქნება ეს ეროვნული სტრატეგია, ეროვნული უსაფრთხოების კონცეფცია, თუ ეროვნული სამხედრო სტრატეგია. შესაძლებელია არსებობდეს მისი გამოვლინების სხვა ფორმებიც ჩამოყალიბებული შესაბამის კონცეფციებში.

სტრატეგიული დაგეგმვის დოკუმენტები საქართველოში

ჩვენთან სახელმწიფო სტრატეგიული დაგეგმვა შესაბამის კანონს ეყრდნობა. ეს დოკუმენტია "კანონი თავდაცვის დაგეგმვის შესახებ", (www.nsc.mod.gov.ge. საქართველოს კანონი-, თავდაცვის დაგეგმვის შესახებ"), რომელიც საქართველოს პარლამენტმა 2006 წლის აპრილში მიიღო. კანონი ადგენს თავდაცვის დაგეგმვის ჩარჩოს, რომლის ფარგლებშიც ხდება საქართველოს ქმედითი თავდაცვისთვის აუცილებელი სტრატეგიული დაგეგმვის მოთხოვნების ჩამოყალიბება და პასუხისმგებლობების განაწილება ეროვნული ხელისუფლების სხვადასხვა, მონაწილე სახელოებს შორის.

ყველა სტრატეგიული დოკუმენტის შემუშავებისას თავდაცვის სამინისტრო უწყებათაშორის დონეზე ხელმძღვანელობს თავდაცვის დაგეგმვის შესახებ არეხული კანონით. კერძოდ, კანონი განსაზღვრავს თავდაცვის სამინისტროს შიდა და სტრატეგიულ დოკუმენტებს, რომელთაც თავდაცვის დაგეგმვის სისტემაში მნიშვნელოვანი ადგილი უკავიათ. (mod.gov.ge. თავდაცვის სამინისტროს ვებ გვერდი, თავდაცვის პოლიტიკა - სტრატეგიული და თავდაცვის სამინისტროს დაგეგმვის დოკუმენტები) ეს დოკუმენტებია:

სტრატეგიული დაგეგმვის დოკუმენტები:

- ეროვნული უსაფრთხოების კონცეფცია;
- საფრთხეების შეფასების დოკუმენტი;
- ეროვნული სამხედრო სტრატეგია.

თავდაცვის სამინისტროს დაგეგმვის დოკუმენტები:

- მინისტრის ხელდა;
- თავდაცვის განვითარების პროგრამები;
- წლიური პროგრამები;
- ოპერატიული გეგმები, კონცეფციები და დოქტრინები.

ეროვნული უსაფრთხოების კონცეფცია

საქართველოს ეროვნული უსაფრთხოების კონცეფცია პირველად 2005 წელს დამტკიცდა პარლამენტისა და პრეზიდენტის მიერ. ის განსაზღვრავს ეროვნულ ღირებულებებს და ინტერესებს, საფრთხეებს, რისკებსა და გამოწვევებს; ადგენს ეროვნული უსაფრთხოების პოლიტიკის ძირითად მიმართულებებს; განსაზღვრავს ქვეყნის საგარეო, სოციალური და ეკონომიკური პოლიტიკის პრიორიტეტებს.

შრომები N1(2)

საფრთხეების შეფასების დოკუმენტი

ეს დოკუმენტი აფასებს სახელმწიფოს წინაშე არსებულ საფრთხეებს, ადგენს საფრთხეების წარმოშობის ალბათობის დონეებს და განსაზღვრავს საშინაო და საგარეო საფრთხეებიდან გამომდინარე შესაძლო შედეგების ხარისხს. დოკუმენტი ასახავს საქართველოს ეროვნული უსაფრთხოების წინაშე არსებულ სხვადასხვა სახის პოლიტიკურ, ეკონომიკურ, სამხედრო და საინფორმაციო საფრთხეებს. საფრთხეების შეფასების დოკუმენტი მოიცავს იმ დასკვნებს, რომლებიც ეფუძნება შეიარაღებული ძალების სტრუქტურის მოკლე და გრძელვადიან შემუშავებას.

ეროვნული სამხედრო სტრატეგია

2005 წლის ნოემბერში საქართველოს პრეზიდენტმა დაამტკიცა საქართველოს პირველი სამხედრო სტრატეგია. ის მხარს უჭერს და ახორციელებს ეროვნული უსაფრთხოების კონცეფციას, განსაზღვრავს სამხედრო მიზნებს, ამოცანებსა და მოთხოვნებს, აგრეთვე, საქმიანობის სფეროებს და უზრუნველყოფს ოპერატიული დაგეგმვის ხელმძღვანელობას. სტრატეგია ადგენს შეიარაღებული ძალების სტრუქტურას და განსაზღვრავს მის შესაძლებლობებს. ის ასევე განსაზღვრავს ქვეყნის თავდაცვის ძირითად პრინციპებს და სამხედრო მიზნებს.

თავდაცვის დაგეგმვის უწყებრივი დოკუმენტები:

მინისტრის ხედვა (მიზნები და ამოცანები)

მინისტრის ხედვა წარმოადგენს სახელმძღვანელო დოკუმენტს თავდაცვის დაგეგმვის ყველა დოკუმენტის განვითარების პროცესში. ის ადგენს ყოველწლიურ მიზნებსა და ამოცანებს თავდაცვის სამინისტროში განსახორციელებელი მოქმედებისათვის. ეს მიზნები, ისევე, როგორც თავად ხედვა, გამომდინარეობს ეროვნული უსაფრთხოების კონცეფციისა და ეროვნული სამხედრო სტრატეგიიდან და ქმნის თავდაცვის დაგეგმვისათვის საჭირო მიდგომებს.

თავდაცვის განვითარების პროგრამები (სამუალებები, რესურსები)

თავდაცვის დაგეგმვის შესახებ კანონის მიხედვით, თავდაცვის სამინისტრო გამოსცემს თავდაცვის დაგეგმვისთვის აუცილებელ შიდა პოლიტიკასა და პროცედურებს. დაგეგმვის, პროგრამირებისა და ბიუჯეტირების სისტემა მოიცავს სახსრების (რესურსების) განაწილების ფართო სპექტრს. სამივე ფაზას ერთმანეთთან აკავშირებს ყოველწლიური "თავდაცვის დაგეგმვის სახელმძღვანელო". დოკუმენტი განსაზღვრავს თავდაცვის სამინისტროს პრიორიტეტებს რესურსების განაწილებისათვის, აწესრიგებს ნაკლოვანებების შეფასებას და უზრუნველყოფს რესურსების დაგეგმვის უწყვეტობას. სახელმძღვანელოს მიზანია ხელი შეუწყოს თავდაცვის მოკლე (2 წლიანი

შრომები N1(2)

პერიოდი) და საშუალოვადიანი (4-5 წლიანი პერიოდი) დაგეგმვის სისტემის დამკვიდრებას საქართველოს თავდაცვის სამინისტროსა და შეიარაღებულ ძალებში, რათა უზრუნველყოს სტრატეგიულ დონეზე რესურსების მართვის ეფექტური და გამჭვირვალე სისტემის განვითარება.

ყოველწლიური პროგრამები (რესურსების განაწილება)

ყოველწლიური პროგრამები თავდაცვის ბიუჯეტის შექმნის საფუძველია. იგი მტკიცდება თავდაცვის მინისტრის მიერ და შესათანხმებლად წარედგინება ფინანსთა სამინისტროს. პროგრამები ითვალისწინებს მომავალი წლის ბიუჯეტის შედგენისათვის აუცილებელ გეგმებს. ეს გეგმები ასახავს ძირითადი პროგრამის რესურსების განაწილებას თითოეული პროგრამის ფარგლებში.

ოპერატიული გეგმები, კონცეფციები და დოკტრინები (მიღწევის გზები და ხერხები)

დოკტრინები გამომდინარეობს ეროვნული სამხედრო სტრატეგიიდან და წარმოადგენს სამხედრო ძალების მოქმედების ფუძემდებლური პრინციპების გამოხატულებას, რომლითაც სამხედროები ხელმძღვანელობენ დასახული მიზნებისა და ამოცანების მისაღწევად. დოკტრინები, თავის მხრივ წარმოადგენს საფუძველს ოპერატიული დაგეგმვის პროცესისათვის, რომლის შედეგია ოპერატიული გეგმები, სადაც გათვალისწინებულია შეიარაღებული ძალების გამოყენება ომის, კონფლიქტის ან საგანგებო, ბუნებრივი კატასტროფების დროს. ეს დოკუმენტები უზრუნველყოფს ყოველდღიური დაგეგმვის უწყვეტობას და სამხედრო მოქმედებების მართვის, კონტროლისა და კოორდინირების შიდა ინსტიტუციური საშუალებებით.

ლიტერატურა

1. www.nsc.mod.gov.ge. საქართველოს კანონი „თავდაცვის დაგეგმვის შესახებ“
2. იქვე, ეროვნული უსაფრთხოების კონცეფცია, ეროვნული სამხედრო სტრატეგია, საფრთხეების შეფასების დოკუმენტი და სხვა სტრატეგიული და უწყებრივი დოკუმენტები.
3. საქართველოს კანონი - ეროვნული უსაფრთხოების პოლიტიკის დაგეგმვისა და კოორდინაციის წესის შესახებ. თბ. 2015.
4. ალექსანდრე მჭედლიშვილი, ეროვნული უსაფრთხოების სისტემის შექმნის პრინციპები. ქ. „სტრატეგიული კვლევა“ N 2, თბ. 2009.

5. გიორგი გოგაშვილი, ეროვნული უსაფრთხოების სტრატეგიის ფორმულირების დასავლური გამოცდილება და ქართული რეალობა. ქ. „სტრატეგიული კვლევა“ N 2, თბ. 2009.
6. Carl von Clausewitz, *On War*, Michael Howard and Peter Paret, eds./trans., Princeton, NJ: Princeton University Press, 1976, p. 177
7. Antoine Henri Baron de Jomini, *The Art of War*, G. H. Mendell and W. P. Craighill, trans., 1862, reprint, The West Point Military Library Series, Thomas E. Griess and Jay Luvass, eds., Westport, Connecticut: Greenwood Press, 1971, p. 62
8. (Henry Lee Scott, *Military Dictionary: Comprising Technical Definitions; Information on Raising and Keeping Troops; Actual Service, including Makeshifts and Improved Materiel; and Law, Government, Regulation, and Administration Relating to Land Forces*, 1861, reprint, The West Point Military Library series, Thomas E. Griess and Jay Luvass, eds., Westport, Connecticut: Greenwood Press, 1968, p. 574.
9. Basil H. Liddell Hart, *Strategy*, 2nd Edition, 1954, reprint, New York: Frederick A. Praeger, 1967, p. 335
10. Collin S. Gray, *Modern Strategy*, New York: Oxford University Press, 1999, p. 17
11. United States Department of Defense, The Joint Staff, *Joint Publication 1-02, DOD Dictionary of Military and Associated Terms*, hereafter Joint Pub 1-02, available from www.dtic.mil/doctrine/jel/new_pubs/jp1_02.pdf, 507, 357; United States Department of Defense, The Joint Staff, *Joint Doctrine Encyclopedia*, available from www.dtic.mil/doctrine/joint_military_encyclopedia/htm, pp. 731, 542
12. Robert H. Dorff, "A Primer in Strategy Development" in *U.S. Army War College Guide to Strategy*, Joseph R. Cerami and James F. Holcomb, Jr., eds., Carlisle Barracks, PA: Strategic Studies Institute, 2001, p. 11; Richard A. Chilcoat, "Strategic Art: The New Discipline for 21st Century Strategists" in *U.S. Army War College Guide to Strategy*, Joseph R. Cerami and James F. Holcomb, Jr., eds., Carlisle Barracks, PA: Strategic Studies Institute, 2001, p. 205

მანუჩარ შიშინაშვილი
დავით აღმაშენებლის სახელობის
საქართველოს ეროვნული თავდაცვის აკადემია
ასისტენტ პროფესორი
m.shishinashvili@gmail.com

ფრეზირებული მასალისა და ბიტუმის ემულსიის გამოყენების ეფექტურობა საგზაო მშენებლობაში

რეზიუმე. ნაშრომში განხილულია ძველი ასფალტბეტონის მეროადი გამოყენების პერსპექტივები. ფრეზირების შედეგად მიღებული მასალის გამოყენების ეფექტური მეთოდები. რეგენერაციის მეთოდით მიღებული მასალით დამზადებული ნარევი იძლევა საშუალებას მოხდეს ინერტული მასალისა და საგზაო სამშენებლო ბიტუმის ეკონომია.

ნაშრომში ასევე განხილულია საგზაო მშენებლობაში გამოყენებად ბიტუმის ემულსიები. ამ სახის შემკვრელის გამოყენების დროს მთელი რიგი ფაქტორების გათვალისწინებით ბიტუმის ემულსია ბევრად ეკონომიური და უსაფრთხოა, რაც მნიშვნელოვნად ამარტივებს საგზაო მშენებლობაში ტექნოლოგიურ პროცესებს.

Manuchar Shishinashvili
Davit Agmashenebeli
National Defence Academy of Georgia
Assistant Professor

Efficiency use of mild materials and bitumen emulsion in road construction

Abstract. *The paper deals how to use the old asphalt. Milling material obtained as a result of the use of cost-effective methods. The regeneration method of the material made of a mixture of inert materials and road construction bitumen to allow savings.*

The paper also discusses the use of bitumen emulsions in road construction. This kind of binder for use at a number of factors, the bitumen emulsion is much economical and safe, which greatly simplifies the construction of the road engineering processes.

საავტომობილო გზების მშენებლობის ძირითად სამშენებლო მასალად ითვლება ასფალტბეტონი და სხვა ბიტუმ-მინერალური ნარევი. ასფალტბეტონის საფარის მშენებლობის და ექსპლუატაციის მრავალწლიანი ანალოზი გვიჩვენებს, რომ სარემონტო სამუშაოების ჩატარების დროს

დაზიანებულ ფენაზე ასფალტბეტონის და სხვა ბიტუმ-მინერალური მასალის ახალი ფენების დამატება მოძველდა და ითხოვს მოდერნიზაციას. შესაბამისად აუცილებელია დაზიანებული ფენების მოხსნა საგზაო საფარიდან. რამდენადაც ასფალტბეტონის ნარევი ექვემდებარება გადამუშავებას, ერთ-ერთ მთავარ მიმართულებად უნდა ჩაითვალოს ძველი ასფალტბეტონისა და სხვა ბიტუმ-მინერალური მასალების მეორადი გამოყენება.

ძველი ასფალტბეტონის მეორადი გამოყენების ერთ-ერთი პრიორიტეტული მიმართულებაა მისი განსაზღვრული რაოდენობით გამოყენება ახალი ნარევის დამზადებისას. მნიშვნელოვანია დადგინდეს ოპტიმალური პროცენტული თანაფარდობა ახალი ნარევის დასამზადებლად საჭირო მასალებსა და დამატებულ ძველ ასფალტბეტონს შორის. ამისათვის საჭიროა ლაბორატორიული ცდების ჩატარება, რათა განვსაზღვროთ ძველი ასფალტბეტონის შემადგენლობა და მივიღოთ საბოლოო ოპტიმალური გადაწყვეტილება თანაფარდობის დასადგენად.

ჩვენს მიერ აღნიშნული ოპტიმალური თანაფარდობის დასადგენად ჩატარებულ ამ მიმართულებით არსებული გამოცდილების ანალიზი. ძველი ასფალტბეტონის სახით ამ შემთხვევაში აღებულ იქნა ცივი მეთოდით ასფალტბეტონის ფრეზირების შედეგად მიღებული მასალა. ამ მასალის მიღება ხდება სპეციალური მექანიზმის საშუალებით, რომელიც ცივი მეთოდით ახდენს ადგილზე ფენილის გაფხვიერებას განსაზღვრულ სიღრმემდე და კონვერის საშუალებით მიაწვდის თვითმცელეს, ხოლო თვითმცელზე მოხვედრილი უკვე დაქუცმაცებული მასალა ტრანსპორტირდება ქარხანაში.

მას შემდეგ რაც ფრეზირებული მასალა მოხვდება ასფალტბეტონის დამამზადებელი ქარხნის ბაზაზე, ხდება მასალის შემადგენლობაში ტენიანობის განსაზღვრა და საჭიროების შემთხვევაში სპეციალური საშრობი დოლურას მეშვეობით მისი გამოშრობა, ხოლო შემდეგ მისი გამოყენება ახალი ნარევის დასამზადებლად.

ძველი ასფალტბეტონი გამოყენებული უნდა იყოს იმ პრინციპით, რომ დამზადებული ასფალტბეტონის ფიზიკურ-მექანიკური თვისებები აკმაყოფილებდეს სტანდარტების მოთხოვნებს.

აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ ძველი მასალის ხელმეორედ გამოყენება ამცირებს გარემოს დაზინძურებას, რადგანაც ძველი ამორტიზირებული ასფალტბეტონის ნატეხების გადაყრა დიდ ზიანს აყენებს ეკოლოგიას, შესაბამისად მისი უტილიზაცია დიდ ხარჯებთანაა დაკავშირებული. ასევე მცირდება ინერტული მასალის მოპოვება მდინარეებიდან, რის გამოც ინახება და აღარ ზიანდება მდინარეების კალაპოტები და კლდოვანი ქანები.

ფინანსური მაჩვენებელი და ეფექტიანობა კი პირდაპირაა მიზნული მსოფლიო ბაზარზე ნავთობის ფასთან და ინერტული მასალის მოპოვებასთან. იმ

შრომები N1(2)

შემთხვევაში თუ ჩვენ გამოვიყენებთ ძველი ასფალტობეტონს, ახალი ნარევის დამზადებისას მცირდება როგორც ენერგო დანახარჯების ასევე ბიტუმისა და ინერტული მასალის მოხმარებაც, რაც პირდაპირ აისახება ნარევის თვითღირებულებაზე.

საგზაო – სამშენებლო კომპლექსში, საფუძვლისა და ფენილის მოწყობისას ბიტუმი არის ძირითადი შემკვრელი სამშენებლო მასალა. ყველა საგზაო ტექნოლოგია ითვალისწინებს ბიტუმის გამოყენებას თხევად მდგომარეობაში.

არსებობს ბიტუმის გათხევადობის სამი ხერხი:

1. ყველაზე გავრცელებული – ბიტუმის გაცხელება 100-200°C ტემპერატურაზე, რაც მოითხოვს მნიშვნელოვან ენერგოდანახარჯებს. (ბიტუმის სიმტკიცის მაჩვენებელი მიიღწევა მისი, როგორც შემკვრელის გაციების შემდეგ).

2. ბიტუმის გახსნა ნავთობპროდუქტებში (ნავთი, ბენზინი) – ამ დროს მასალის სიმტკიცის მაჩვენებელი მიიღწევა გამხსნელის (ნავთი, ბენზინი) აორთქლების ხარჯზე, რაც მოითხოვს დიდ დროს (რამდენიმე კვირა).

3. ბიტუმის ემულსია, ეს არის ბიტუმისა და წყლის დისპერსია. ამ დროს მასალის მაჩვენებელი მიიღწევა ემულსიიდან წყლის აორთქლების ხარჯზე. წყლის აორთქლების შედეგად, ბიტუმი რჩება მასალის მინერალურ ზედაპირზე აკვის სახით.

ემულსია არის მიკროსკოპული ნაწილაკების დისპერსია ერთი სითხის მეორე სითხესთან, როგორც წესი ემულსიის შემადგენლობის ერთი ფაზა არის წყალი. “ზეთი წყალში” (ზ/წ) ტიპის ემულსიაში უწყვეტი ფაზა არის წყალი, ხოლო დისპერსიული ფაზა არის წყალში უხსნადი ზეთისებრი სითხე. “წყალი ზეთში” (წ/ზ) ტიპის ემულსიაში კი, უწყვეტი ფაზა არის ზეთი, ხოლო დისპერსიული ფაზა კი წყალი. ემულსიას შეიძლება ჰქონდეს ორზე მეტი ფაზა. ასეთ ემულსიებში დისპერსირებული ნაწილაკები, თვითონ შეიცავენ კიდევ უფრო უწყვეტ ფაზის ნაწილაკებს (ეს არის იგივე სითხე რომელიც შედის უწყვეტ ფაზაში).

ემულსია რომელიც მიიღება ზეთისა და წყლის შერევით, პროცესის შეჩერებისთანავე განმხოლოვდება. ნარევის სტაბილიზაციისთვის ემულსიაში შეაქვთ მესამე კომპონენტი (ემულგატორი), რომელიც წყვეტს ან აჩერებს ფაზების განცალკევებას.

ბიტუმის ემულსია – ესაა ბიტუმისა და წყლის დისპერსია. იმისთვის, რომ ამ ორი ურთიერთშეურვედი კომპონენტის სისტემა იყოს მყარი, საჭიროა მესამე კომპონენტი, ემულგატორი. ემულგატორი – ესაა ზედაპირულად აქტიური ნივთიერება, რომლის იონიზირებული მოლეკულები შედგება კათიონური და ანიონური ფუნქციონალური ჯგუფისა და ჰიდროფობული ლიზოფილური “კუდისაგან”, რაც წარმოადგენს გრძელ ნახშირწყალბადის ჯაჭვს. ემულგატორის იონის მოლეკულები არიან ბიტუმის ზედაპირზე ჰიდროფობული ლიფონური

შრომები NI(2)

“კუდებით” შიგნიდან, ხოლო ჰიდროფობული იონები კი გარედან. ეს ქმნის ელექტრონულ და სივრცით ურთიერთშეჯერების ელექტრონულ ბარიერს წვეთებს შორის, რაც თავისთავად აფერხებს წვეთების დაახლოებას და მათ ურთიერთგავლენას. წყალში შერეული ბიტუმის ზომებია 1მმკ-დან 6მმკ-მდე. ემულსია შეიცავს 40-80% ბიტუმს, ვიზულაურად ბიტუმის ემულსია არის ერთგვაროვანი მუქიყავისფერი სითხე, ზედაპირზე დატანისას ემულსია იცვლის ფერს და ხდება შავი.

საგზაო ტექნოლოგიები, რომლებშიც გამოიყენება ბიტუმის ემულსია:

- საგზაო სამოსის ზედაპირული დამუშავება
- საფუძვლისა და ფენილის ზედაპირის დაგრუნტვა.
- გრუნტისა და ქვიშა-ხრეშის დამუშავება
- ასფალტობეტონის დამცავი ფენის მოწყობა
- ცივი ასფალტობეტონის ნარევების მომზადება
- ემულსიურ მინერალური ნარევების მომზადება დასაწყობება, ორმული ცივი შეკეთებისთვის.

➢ ცივი ნარევების მომზადება ძველი ასფალტობეტონისაგან (ცივი რესინკლირება)

უპირატესობანი, რომელიც გააჩნია ბიტუმის ემულსიას ცხელ ბიტუმთან შედარებით.

- გამოყენების წინა არ მოითხოვს გაცხელებას, რაც მნიშვნელოვნად
- ამცირებს ენერგო (25-40%) და შრომით დანახარჯებს
- ამცირებს ბიტუმის ხარჯს 30%-მდე.
- შეიძლება სველი მყარი ქვა მასალის დამუშავება, რასაც უზრუნველყოფს ემულსიაში წყლის არსებობა. ამიტომ შესაძლებელია, მისი გამოყენება სველ საგზაო ფენილზე მუშაობისას.

➢ შესაძლებელია, საგზაო სამუშაოების წარმოება ადრე გაზაფხულზე და გვიან შემოდგომაზე, დაბალი ტემპერატურისას (+50°C) ემულგატორის ხარჯზე ხდება უკეთესი შეკიდება მინერალურ მასალასთან.

➢ უზრუნველყოფს დასაწყობებულ ემულსიურ მინერალურ ნარევების ხანგრძლივად (6 თვემდე) შენახვას.

➢ გამორიცხავს მომსახურე პერსონალის დაზიანებას, უზრუნველყოფს უსაფრთხო მუშაობას.

- არა ცეცხლსაშიშია, რადგან ემულსიის შემადგენლობაში შედის წყალი.
- ატმოსფეროში გამოყოფს გაცილებით მცირე რაოდენობის მავნე ნივთიერებებს, ვიდრე ცხელი ბიტუმი.

ემულსია მზადდება სამ კატეგორიად: კათიონური, ანიონური და ნეიტრალური. საგზაო მშენებლობაში გამოიყენება პირველი და მეორე კატეგორიის ემულსიები. ტერმინები “კათიონური” და “ანიონური” მიეკუთვნება

შრომები N1(2)

ემულგატორის მუხტს, რომელიც გარს ეკვრის ბიტუმის წვეთებს და აფერხებს მათ შერწყმას. კათიონური ემულსია ხასიათდება ბიტუმის წვეთის ზედაპირის დადებითი მუხტით, ანიონური კი უარყოფითით. რადგანაც ერთნიშნაანი, ელექტრონული მუხტები განიზიდებიან ბიტუმის წვეთები არ ერთდება. ამავე მიზეზის გამო ანიონური ემულსია ეფექტურია ისეთი მასალების დამუშავებისათვის, რომლის ზედაპირი დამუხტულია დადებითად, ხოლო კათიონური - რომლის ზედაპირი დამუხტულია უარყოფითად.

ანიონური ბიტუმის ემულსია - ერევა მხოლოდ თიხოვან ბუნებრივ მასალებს. ურთიერთქმედება ხდება ელექტროსტატიკური მიზიდულობის ხარჯზე. უარყოფითად დამუხტული ბიტუმის წვეთისა და დადებითად დამუხტული ქვა მასალის შორის, ანუ ხდება ფიზიკური ადსორფცია, მაგრამ ამ დროს ემულსიიდან გამოყოფილი შემკვრელის შეჭიდულობა, ქვის მაგარ მასალათან არ არის საკმარის მტკიცე.

კათიონური ბიტუმის ემულსია - უნივერსალურად ერევა როგორც მინერალურ მქავე მასალებს ასევე თიხოვან ბუნებრივ მასალებს. მისი ურთიერთქმედება დამყარებულია როგორც ფიზიკურ ადსორფციაზე ასევე ქიმიური რეაქციის შედეგადობაზე, წყლის შემადგენლობაში შემავალ გაუხსნად ნივთიერებებში, ამ დროს ბიტუმის შემკვრელის შეჭიდება ქვის მასალაზე არის საკმარის მტკიცე. უნივერსალობისა და კარგი ადგეზიის უნარის გამო კათიონური ემულსიები ფართოდ გამოიყენება მთელ მსოფლიოში.

მინერალურ მასალებთან შერევის (განზნევის სიჩქარე) მიხედვით ემულსია იყოფა სამ კლასად:

1. სწრაფად განზნევადი ემულსია - არ ერევა ფოროვან და მკვრივ მარცვლოვან შემადგენლობას, ხოლო სხვა მინერალურ მასალათა ურთიერთქმედებისას ის აქტიურია და შერევას იწყებს 10-30 წუთის შემდეგ, ქვა მასალის ზედაპირზე შეხებისას ეს ტექნოლოგია, ძირითადად გამოიყენება მისი მექანიკური მოსხმით შესაკრავ მასალაზე. მაგალითად, ზედაპირულ დამუშავებისას, დაგრუნტვისას, ორმოული შეკეთებისას და სხვა.

2. საშუალოდ განზნევადი ემულსია - ერევა ფოროვან მასალას და არ ერევა მკვრივი მარცვლოვანი შემადგენლობის მასალას. ასეთი ემულსიები საშუალოდ ატიურები არიან და შერევას იწყებს 30-60 წუთის შემდეგ მასალის ზედაპირზე შეხებიდან ეს ემულსიები გამოიყენება ძირითადად ცხელი ფენების მოსაწყობად, შავი ღორღის მოსამზადებლად, გაუქნთვისას, დაგრუნტვისას, ორმოების შეკეთებისას ინექციური მეთოდით და ცივი რესინკლირებისას.

3. ნელა განზნევადი ემულსია - ერევა ყველა სახის მარცვლოვან მასალას, ფოროვანს, მკვრივს და ა.შ. ასეთი ემულსიები ურთიერთქმედებენ მასალასთან მცირე აქტივობით, მათი განზნევა ძირითადად დამყარებულია, ემულსიაში შემავალი წყლის აორთქლებაზე. გამოიყენება: მკვრივი ემულსიურ-მინერალურ

შრომები NI(2)

ნარევებისთვის, ცივი ასფალტობეტონისთვის, ასფალტობეტონის რეგენერაციისთვის და სხვა.

ლიტერატურა:

1. Бахрах Г.С. - Свойства асфальтогрануобетона (АГБ) - продукта холодной регенерации дорожных одежд с асфальтобетонным покрытием - Москва, 1999, 28 с.
2. Пахомов В.А. - Исследование прочности асфальтобетона, регенерированного холодным способом - Москва, 2002, 8 - 18 с.
3. ГОСТ 9128-84 - Смеси асфальтобетонные дорожные, аэродромные и асфальтобетон. Технические условия
4. Bitumen Emulsions. SFERB, Paris 1991 English Version Published by Colas, France
5. The Evaporation Filtration Test for Emulsion Inversion, Jean-Luc Mar-chal, ASTM Symposium on Asphalt Emulsions 1988, Phoenix, Arizona, USA

ნელი ჯამპურიძე

დავით აღმაშენებლის სახელობის

საქართველოს ეროვნული თავდაცვის აკადემია

nelichampuridze@gmail.com

ქართულ ენაში მომზადების საგანმანათლებლო პროგრამის განხორციელების ძირითადი ასპექტები

რეზიუმე. ჩვენი კვლევები ჩატარდა ეროვნული თავდაცვის აკადემიის ქართულ ენაში მომზადების საგანმანათლებლო პროგრამის მსმენელებზე. ჩალრმავებული ინტერვიუსა და დაკვირვების საფუძველზე გამოვიკვლიეთ მასმენელების ინტერკულტურული საზრიანობის დონე. გამოკითხვებმა აჩვენა, რომ ორი განსხვავებული ეთნიკური ჯგუფი ერთ აკადემიურ გარემოში ყოფნის დროს უფრო მეტ ინტერსესს იჩენს სხვა ეთნოჯგუფისადმი. ქართული ენის სწავლების საგანმანათლებლო პროგრამების განხორციელება ერთიან აკადემიურ სივრცეში განსხვავებულ ეთნიკურ ჯგუფებთან (სომხურენოვანი და აზერბაიჯანულენოვანი მსმენელები) ხელს უწყობს ინტერკულტურული ცოდნის, მგრძნობელობისა და ინტერკულტურული საზრიანობის უნარების გამომუშავებას. ერთიან აკადემიურ სივრცეში განსხვავებული ეთნიკური ჯგუფები შეძლებენ იყვნენ უფრო გახსნილები და მიძლებები იყვნენ სხვადასხვა ეთნიკური ჯგუფის კულტურისა და ტრადიციების მიმართ. სწავლების სპეციფიკური ფორმატი დაგვეხმარება გადავკრათ ისეთი ძირეული ამოცანები, როგორცაა: დემოკრატიული და სამოქალაქო საზოგადოების პინციპების დანერგვა, სამოქალაქო ინტეგრაცია და ტოლერანტური ცნობიერების ჩამოყალიბება.

Neli Wampuridze

Davit Agmashenebeli

National Defence Academy of Georgia

Main aspects to Implement Georgian Language Education training Programme

Abstract. It is now evident, that the teaching of the Georgian language to ethnic minorities should be carried out in the intergrated academic environment, using correctly selected multilingual teaching programmes and proper strategies in order to achieve intercultural communication. This would be very beneficial for the ethnic minorities in Georgia to get fully intergrated with the local society. The programme will contribute to intercultural knowledge, sensitivity and acquiring intercultural intelligence generally. The research scope involves four

შრომები N1(2)

components here: informational abilities, expressing their own individuality, flexibility in actions and interacting management. The ethnic groups will have opportunities to be more extrovert and apt to accept different ethnic cultures and traditions. The above mentioned teaching pattern will enable us to speak about peace-building not only inside the country, but also throughout the region. Peace is the constant movement process and that's why it needs to be developed in the constant, dynamic and democratic way. As far as modern culture is focused on developing dynamic, open and creative abilities, The specific teaching framework (teaching different ethnic groups in one academic environment) will help us solve the fundamental problems, such as: - emplementation of democratic and civil society principles, civil integration and development of loyal thinking

2008 წელს, ეუთოს ეროვნულ უმცირესობათა უმაღლესი კომისარიატის მხარდაჭერით, შემუშავდა „მულტილინგვისტური განათლების გზით უცირვობათა ინტეგრაციის კონცეფცია და 2009-2014 წლების საოქმედო გეგმა“. სამუშაო გეგმის საფუძველზე, საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრომ დაიწყო მულტილინგვისტური განათლების პროგრამების განხორციელების მხარდაჭერა. ხდება სასწავლო შინაარსის, სასწავლო-აღმზრდელობითი პროცესის ორგანიზაციის ხერხების, სწავლების მეთოდების გადასინჯვა. კერძოდ, ინერგება ინტერაქტიური სწავლება/სწავლის მეთოდები, იქმნება შესაბამისი სასწავლო მასალები, მიმდინარეობს მასწავლებელთა თრენინგის პროგრამები, იხვეწება სასწავლო-აღმზრდელობით დაწესებულებათა მართვის სისტემა და სხვა. გამოიკვეთა განათლების სისტემის პრიორიტეტები: სწავლება ორიენტირებული უნდა იყოს პრობლემების გადაჭრის, თანამშრომლობითი უნარ-ჩვევების განვითარებაზე, დემოკრატიული და სამოქალაქო საზოგადოების პინციპების დანერგვაზე. კრიტიკული აზროვნების გამომუშავებით შესაძლებელია სამოქალაქო საზოგადობას ფორმირება, აქტიური სამოქალაქო ცხოვრებისათვის პიროვნების მომზადება, რომელსაც შეუძლია საკუთარი აზრის თავისუფლად გამოთქმა, პრობლემების გამოკვეთა, მათი გადჭრის მრავალი საშუალების დანახვა, სტრატეგიების შერჩევა, გადასადგმელი ნაბიჯების დაგეგმვა, და რაც მთავარია, მიზნის მისაღწევად დაუცხრომელი ქმედება მოეთხოვება.

სამოქმედო გეგმის მიმართულების ძირითადი ამოცანაა:

- სამოქალაქო ცნობიერების ჩამოყალიბების ხელშეწყობა;
- ეროვნული უმცირესობების კულტურული თვითმყოფადობის შენარჩუნება;
- ეროვნული უმცირესობების კულტურული მემკვიდრეობის დაცვა;
- ტოლერანტობის სულისკვეთების მხარდაჭერა, კულტურათაშორისი დიალოგისა და კავშირების ხელშეწყობა;

შრომები N1(2)

- საქართველოს კულტურულ ცხოვრებაში ეროვნული უმცირესობების მონაწილეობის ხელშეწყობა;

სამოქალაქო ინტეგრაციის ერთ-ერთი ყველაზე სერიოზული გამოწვევაა უმცირესობების მიერ სახელმწიფო ენის არცოდნა, რაც მნიშვნელოვნად აფერხებს მათ სრულფასოვან მონაწილეობას ქვეყნის პოლიტიკურ, ეკონომიკურ და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში. ამიტომ, საჭიროა მათთვის ისეთი პროგრამების შეთავაზება, რომლიც ხელს შეუწყობს პირველ ეტაპზე მოტივაციის ამაღლებას და შემდგომ მათ ინტეგრაციას საზოგადოებაში. ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ნაბიჯი ამ მხრივ, ეროვნულ უმცირესობათა წარმომადგენლებისთვის უმაღლესი განათლების ხელშეწყობის მიზნით, ქართულ ენაში მომზადების საგანმანათლებლო პროგრამების განხორციელებაა.

ქართული ენის მომზადების პროგრამის მიზანია, უზრუნველყოს სახელმწიფო ენის სწავლება. ეს არის ეროვნულ და საკაცობრიო ღირებულებებთან ნაზიარები, თავისუფალი პიროვნების აღზრდა, რომელიც შეძლებს ქვეყნის საზოგადოებრივ ცხოვრებაში აქტიურად ჩაბმას და საკუთარი წვლილის შეტანას სამოქალაქო საზოგადოების ჩამოყალიბებასა და განვითარებაში. საგანმანათლებლო მიზნიდან გამომდინარე, ქართულის, როგორც მეორე ენის სწავლება ითვალისწინებს კონკრეტული ამოცანების გადაჭრას, კერძოდ, მსმენელმა უნდა: აითვისოს როგორც ენობრივი, ისე კულტურული ინფორმაცია. შეიძინოს განსხვავებული კულტურის გაგების უნარი. ჩამოუყალიბდეს სხვადასხვა ტიპის დამოკიდებულება, კერძოდ პიროვნულ განსხვავებათა დაფასება და პატივისცემა. ამავე დროს, ჩამოუყალიბდეს ქვეყნის მოქალაქეობის განცდა. ეროვნულ უმცირესობათა კულტურის შენარჩუნება და მისი დაცვა მნიშვნელოვანია საერთო კულტურულ ცხოვრებაში მათი სრულყოფილი მონაწილეობის, ურთიერთნდობისა და სამოქალაქო ერთობის განცდის მისაღწევად. კანონი ზოგადი განათლების შესახებ უზრუნველყოფს სასწავლო დაწესებულებებში სასწავლო პროცესის ნეიტრალურობას და ხელს უწყობს არადისკრიმინაციას, შემწყნარებლობლობისა და ურთიერთპატივისცემის დამკვიდრებას (მუხლი 13)⁴ ეროვნული უმცირესობების კულტურული თვითმყოფადობის შენარჩუნებისთვის მნიშვნელოვანი მოვლენაა სახელმწიფოს მიერ სამოქმედო გეგმის დამტკიცება.

სამოქალაქო განვითარების სააგენტოს (CiDA) პროექტის – მულტიეთნიკური ნდობის მშენებლობის ქსელი – ფარგლებში 2011 წელს ქვემო ქართლსა და სამცხე-ჯავახეთში ჩატარებული კვლევიდან ჩანს, რომ აღნიშნულ რეგიონებში მცხოვრები ეთნიკური უმცირესობები არასათანადოდ იცნობენ ერთმანეთის ტრადიციებს. კულტურული ასპექტი კი ერთერთი მნიშვნელოვანი კომპონენტია სასწავლო გეგმის ეფექტურობისათვის ბილინგვურ სკოლებში.

თანამედროვე მეცნიერებაში გამოყოფენ პიროვნებისა და საზოგადოების ისეთ ფსიქოლოგიურ მახასიათებელს, როგორიცაა ინტერკულტურული ცნობიერება,

რომელიც სხვადასხვა კულტურათა ურთიერთმიმდებლობისა და მშვიდობიანი თანაცხოვრების ფსიქოლოგიურ საფუძველს ქმნის (კუშნერი, მაკაკვლანდი, 2006; ტაბატაძე, ნაცვლიშვილი, 2008; წერეთელი, 2011). საქართველოში არსებული სოციალურპოლიტიკური ვითარების გათვალისწინებით, მეტად მნიშვნელოვანია ხელი შევუწყოთ საზოგადოების ინტერკულტურული ცნობიერებისა და, კერძოდ კი, ინტერკულტურული მგრძობელობის (სენსიტიურობის) დონის ამაღლებას სწორად შერჩეული სასწავლო პროგრამებით.

სსიპ-დავით აღმაშენებლის სახელობის საქართველოს ეროვნული თავდაცვის აკადემიაში ხორციელდება ქართულ ენაში მომზადების საგანმანათლებლო პროგრამა. აღნიშნულ პროგრამაზე ერთიან აკადემიურ სივრცეში სწავლობს აზერბაიჯანელი ეროვნებისა და ეთნიკურად სომეხი საქართველოს მოქალაქეები. ისინი გადიან ერთიან ეროვნულ გამოცდებს და ქართულ ენაში ერთწლიანი მოსამზადებელი კურსების გავლის შემდეგ სწავლას გააგრძელებენ თავდაცვის ეროვნულ აკადემიაში. ქართულ ენაში ერთწლიანი მოსამზადებელი კურსები ხორციელდება სახელმწიფოს დაფინანსების ხარჯზე, ამავე დროს თავდაცვის აკადემია მათ სთავაზობს უფასო მომსახურებას, სწავლების ისეთივე პირობებს, როგორც თითოეულ იუნკერს (უფასო კვება, საცხოვრებელი, სწავლისა და დასვენების ყველა საჭირო პირობა). ბოლონის კონვენციის შესაბამისად, სწავლება აკადემიაში ეფუძნება უწყვეტობის სისტემას, ჰუმანიზაციის კონცეფციას, სწავლისა და სწავლების მიმართ შემოქმედებით მიდგომას. ამასთან, აქტუალურობას არ კარგავს სასწავლო პროცესის ეფექტურობისათვის ხელშემწყობი სათანადო რესურსების შექმნის საკითხი. პედაგოგს ეძლევა საშუალება დიფერენცირებულად და შემოქმედებითად მიუდგეს ამა თუ იმ კონკრეტულ სამუშაოს, დაამატოს აქტივობები, კიდევ უფრო საინტერესო და მრავალფეროვანი გახადოს სწავლების პროცესი.

ჩვენი კვლევები ჩატარდა ეროვნული თავდაცვის აკადემიის ქართულ ენაში მომზადების საგანმანათლებლო პროგრამის მსმენელებზე. ჩაღრმავებული ინტერვიუს საფუძველზე გამოვიკვლიეთ მათი ინტერკულტურული საზრიალობის დონე. გამოკითხვებმა აჩვენეს, რომ ორი განსხვავებული ეთნიკური ჯგუფი ერთ აკადემიურ გარემოში ყოფნის დროს უფო მეტ ინტერესს იჩენს სხვა ეთნოკულტურისადმი, მეტი ინტერესი უჩნდებათ მათი კულტურისა და ისტორიის მიმართ. ეს დაინტერესება მათ საშუალებას აძლევთ იცნენ უფრო გახსნილები და მიმდებები. მსმენელები ინტერესს გამოთქავენ განსხვავებული ეთნიკური ჯგუფის ლიტერატურისა და ისტორიის მიმართ. დაკვირვებმა აჩვენეს, რომ საგანმანათლებლო პროგრამის მსმენელები ინტერესს იჩენენ, როგორც ქართული, ასევე სომხური და აზერბაიჯანული ენის წარმოშობის ისტორიის შესახებ, ეთნოგრაფიის, ტადიციებისა და თვითთ რელიგიური აღმსარებლობის მიმართ. კულტურულ მსგავსებებსა და განსხვავებებს შორის არსებულმა „აღმოჩენებმა“

შრომები N1(2)

საშუალება მოგვცა უფრო ინტენსიური კომუნიკაცია შემდგარიყო ორი განსხვავებული ეთნოსის წარმომადგენლებს შორის.

ქართულ ენაში მომზადების საგანმანათლებლო პროგრამების სასწავლო კურსებში: ქართული ენის სამეტყველო ფუნქციები (მოსმენა, წერა, კითხვა, ლაპარაკი), ქართული ენის კომუნიკაციური ასპექტები. სწავლის მეთოდების (დისკუსია და დებატი) დროს აქტიურად გამოვიყენეთ საუბრები (ქართულ, აზერბაიჯანულ და სომხურ) ლიტერატურაზე, ენათმეცნიერებისა და ეთნოგრაფიაზე. რაც შეეხება რელიგიას, ძირითადად ყურადღება ჰუმანიზმის პრინციპებზე გამახვილდა. მსმენელები თავისუფლად გამოთქვამენ საკუთარ აზრს და სიამოვნებით ამყარებენ ერთმანეთთან კომუნიკაციას.

მსმენელთა შეფასების დროს (ინტერვიუ, დაკვირვება) ვიყენებდით ინტერკულტურული ცოდნის, საზრიანობისა და ინტერკულტურული მგრძობელობის განზომილებების სხვადასხვა კომპონენტებს (საკუთარი თავის შეფასება, საკუთარი თავის მონიტორინგი, ემპათიურობა, დიაობა, სხვისი განუსჯელობა და სოციალური რელაქსაცია.) აზროვნების განვითარების წარმატებაზე გავლენას ბევრი ფაქტორი ახდენს: შესაფერისი სასწავლო პროგრამა, განათლების შინაარსი, დახვეწილი სახელმძღვანელოები, საწავლო გარემოცვა. ვფიქრობთ, სასწავლებელში არსებული სასწავლო გარემოცვა მნიშვნელოვანი ფაქტორია ინტერკულტურული კომუნიკაციის დასამყარებლად.

კულტურათაშორის/ინტერკულტურულ კომუნიკაციას უწოდებთ სხვადასხვა კულტურის წარმომადგენელთა უშუალო ურთიერთობას. მუდმივ კონტაქტში მყოფი განსხვავებული კულტურების წარმომადგენელთა მშვიდობიანი თანაცხოვრების აუცილებელი წინაპირობა ინტერკულტურული დიალოგია. მისი საყოველთაოდ გაზიარებული განსაზღვრება არ არსებობს. 2006 წლის ნოემბერში ევროპის საბჭომ შემდეგი დეფინიცია შემოგვთავაზა: ინტერკულტურული დიალოგი არის პროცესი, რომელიც გულისხმობს სხვადასხვა კულტურის წარმომადგენელ ინდივიდებსა და ჯგუფებს შორის შეხედულებათა ღია, ურთიერთპატივისცემაზე დაფუძნებულ გაცვლას, რასაც განსხვავებული მსოფლმხედველობისა და პრაქტიკის სიღრმისეულ გააზრებამდე მიყვავართ. „ოუნესკოს უნივერსალურ დეკლარაციაში კულტურული მრავალფეროვნების შესახებ“ აღნიშნულია, რომ კულტურულად „მრავალფეროვან საზოგადოებებში სასიცოცხლო მნიშვნელობა აქვს განსხვავებული, ცვალებადი და დინამიური იდენტობების მქონე ხალხებსა და ჯგუფებს შორის ჰარმონიული ურთიერთქმედებისა და მათი თანაცხოვრების უზრუნველყოფას“ (მუხლი 2).

ადამიანს, რომელსაც სამოქალაქო საზოგადოებაში აქტიური და ნაყოფიერი წვლილის შეტანა შეუძლია, საკუთარი აზრის თავისუფლად გამოთქმა, პრობლემების გამოკვეთა, მათი გადჭრის მრავალი საშუალების დანახვა, სტრატეგიების შერჩევა, გადასადგმელი ნაბიჯების დაგეგმვა, და რაც მთავარია, მიზნის მისაღწევად დაუცხრომელი ქმედება მოეთხოვება. საქართველოში ეთნიკური უმცირესობების

შრომები NI(2)

საზოგადოებრივი ინტეგრაციისთვის მეტად მნიშვნელოვანია მათთვის არა მხოლოდ სახელმწიფო ენის სწავლება, არამედ მათი ტრადიციების, ფასეულობების, ცხოვრების წესისა და ა.შ. შესწავლა," მათ მიმართ ფსიქოლოგიური მიმდებლობის განვითარება და ამ თვალსაზრისით სამოქალაქო ცნობიერების დონეზე ქვეყნის ეთნიკური მრავალფეროვნების გააზრება." [2-46]

გამოკვლევებმა გვიჩვენა, რომ საქართველოში ეთნიკური უმცირესობების საზოგადოებრივი ინტეგრაციისთვის ხელისშეწყობის მიზნით მნიშვნელოვანია ქართულ ენაში მომზადების საგანმანათლებლო პროგრამები უმაღლესმა დაწესებულებებმა განახორციელონ ერთიან აკადემიურ სივრცეში, სწორად შერჩეული მულტილინგვისტური სწავლების პროცესისა და სწავლების სტრატეგიების გამოყენებით ინტერკულტურული კომუნიკაციის მიღწევის მიზნით. ქართული ენის სწავლების საგანმანათლებლო პროგრამების განხორციელება ერთიან აკადემიურ სივრცეში განსხვავებულ ეთნიკურ ჯგუფებთან (სომხურენოვანი და აზერბაიჯანულენოვანი მსმენელები) ხელს უწყობს ინტერკულტურული ცოდნის, ინტერკულტურული მგრძობელობისა და ინტერკულტურული საზრიანობის უნარების გამომუშავებას. ინტერკულტურული საზრიანობა არის ინტერკულტურული კომუნიკაციის კომპეტენტურობის ქვევითი განზომილება, რომელიც გულისხმობს ინდივიდის უნარს, მიაღწიოს კომუნიკაციის სხვა კულტურის წარმომადგენლებთან ურთიერთობისას. (1 - იკედევანიშვილი, მწერეთელი, მ.შურღია, თბ.2011) ეს განზომილება მოიცავს ოთხ კომპონენტს: ინფორმაციულ უნარებს, საკუთარი თავის შესაბამის გამომყვანებას, ქვევით მოქნილობას და ინტერაქციის მართვას. ერთიან აკადემიურ სივრცეში განსხვავებული ეთნიკური ჯგუფები შესძლებენ იყვნენ უფრო გახსნილები და მიმდებები იყვნენ სხვადასხვა ეთნიკური ჯგუფის კულტურისა და ტრადიციების მიმართ. სწავლების აღნიშნული მოდელი საშუალებას მოგვცემს ვისაუბროთ მშდებისმშენებლობაზე არა მარტო სახელმწიფოს შიგნით, არამედ მთლიანდ რეგიონის მაშტაბით. მშვიდობა მუდმივი ქმედების პროცესია და ამიტომაც, იგი მოითხოვს ჩვენგან მუდმივ, დინამიურ განვითარებას დემოკრატიის კუთხით. რადგანაც, თანამედროე კულტურა ორიენტირებულია დინამიურობაზე, ღიაობაზე, შემოქმედებაზე. კრიტიკული აზროვნება მიღებულია და წახალისდება. არავითარი ავტორიტეტი არაა აბსოლიტური. თვითდაჯერებულ მონოლოგზე გაცილებით მეტად ფასობს დისკუსია, დიალოგი. სხვა კულტურების დადებითი მონაპოვარი ადვილად შეითვისება და მოცემული კულტურის ნაწილად იქცევა. ითვლება, რომ მომავალი ცვლილებას ექვემდებარება და მასზე ზეგავლენა თითოეული ინდივიდის ძალისხმევას შეუძლია მოახდინოს. სწავლების სპეციფიკური ფორმატი დაგვეხმარება გადავჭრათ ისეთი ძირეული ამოცანები, როგორცაა:

- დემოკრატიული და სამოქალაქო საზოგადოების პინციპების დანერგვა;
- სამოქალაქო ინტეგრაცია;

შრომები N1(2)

- ტოლერანტური ცნობიერების ჩამოყალიბება;

ამავე დროს, ინტერკულტურული კომუნიკაცია ხელს შეუწყობს ახალგაზრდების სწრაფვას თვითრეალიზაციისა, დამოუკიდებელი მოღვაწეობისა და განვითარებისაკენ, მოქალაქეების მომზადებას ინკლუზიურ საზოგადოებაში ცხოვრებისათვის.

ლიტერატურა

1. „ბილინგვური განათლება“, თბ.2011#5, ინტერკულტურული მგრძნობელობის გაზომვა ქართველ სტუდენტებში.
2. გ. ნიჟარაძე, რ. მშვიდლობაძე, თ. ასათიანი, თ ციხისთავი, კონფლიქტები, თბ. 2010
3. „მულტილინგვისტური განათლების გზით უცირვოობათა ინტეგრაციის კონცეფცია და 2009-2014 წლების საოქმედო გეგმა“. თბ. 2008

ოთარ ჯანელიძე
დავით აღმაშენებლის სახელობის
საქართველოს ეროვნული თავდაცვის აკადემია
ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი,
პროფესორი
Otar.janelidze@yahoo.com

ქართული სოფელი საუკუნეთა გასწვრივ

რეზიუმე. სტატიაში განხილულია ქართული სოფლის ფენომენი და მიმოხილულია სოფლის როლი და ადგილი ქართველი ერის ისტორიაში საუკუნეთა გასწვრივ. აღნიშნულია, რომ ქართული ცხოვრების წესი, ქვეყნის ნორმები, ადათი, რიტუალები თუ ტრადიციები დიდწილად სოფელმა განსაზღვრა. ისტორულად, ქართული ღირებულებათა სისტემა, ეროვნული ხასიათის ბევრი ნიშან-თვისება და ეროვნული ცნობიერებაც სოფელში ჩამოყალიბდა.

მეოცე საუკუნის 20-30-იანი წლების საბჭოთა ინდუსტრიალიზაციის მაღალმა ტემპმა, ასევე ფაბრიკა-ქარხნებისთვის საჭირო მუშა-ხელზე გაზრდილმა მოთხოვნამ სოფლებიდან მოსახლეობის ქალაქად მიგრაცია გამოიწვია. სოფლად ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესებისა და მოსახლეობის კეთილდღეობის ამაღლების ნაცვლად, გაძლიერდა სოფლის მცხოვრებთა ლტოლვა ქალაქებისაკენ და თვით ქალაქების ტერიტორიების ზრდა ახლომდებარე სოფლების ხარჯზე.

50-იანი წლების ბოლოდან დაიწყო მთის დაგარიელება, რამაც გამოუსწორებელ შედეგებამდე მიგვიყვანა.

დამოუკიდებელ საქართველოში გატარდა პრივატიზაცია და მიწის რეფორმა. ჩამოყალიბდა თვითდაქირაავებულ „ფერმერთა“ ნახევარმილიონიანი ახალი კლასი, თუმცა ამ პროცესის ხარვეზების მაჩვენებელია, რომ სოფლად კვლავ მწვავედ დგას მცირემიწიანობის პრობლემა.

ბოლო პერიოდში სოფლის როლი ერის სულიერ ცხოვრებაში მკვეთრ დაქვეითებას განიცდის, დიკარგა მისი ადგილი ქართულ ღირებულებათა სისტემაში.

2013 წლიდან მოყოლებული საქართველოს ხელისუფლებამ აამოქმედა სოფლის მეურნეობის განვითარების ახალი სტატეგია, რაც იმედს წარმოშობს, რომ ქართული სოფელი განსაცდელს გადაურჩება.

Otar Janelidze
Davit Agmashenebeli
National Defence Academy of Georgia
Doctor of Historical Sciences.
Professor

Georgian Villages Throughout the Centuries

Summary. *The article deals with the phenomenon of a Georgian village and overviews its role and place in Georgian nation's history through the centuries. It is noted that Georgian lifestyle, behavior norms, customs, rituals and traditions were largely determined by the village. Historically Georgian system of values, many of the features of the national character and national consciousness were formed in the village.*

High speed of Soviet industrialization in the 20-30s of the twentieth century, as well as increased demand for workers and laborers for factories and mills, caused migration of rural population to the cities. Instead of improvement of rural infrastructure and wellbeing of the population there strengthened the drive of rural residents to the cities and growth of urban territories at the expense of neighboring villages.

From the end of the 50s there began the process of depopulation of the mountain regions that brought irreparable consequences.

In independent Georgia there was implemented a process of privatization and land reform. There was formed a new self-employed class of half a million, farmers", though an indicator of the drawback of this in the process is the problem of the scarcity of land in rural areas.

Recently, the role of the village in the spiritual life of the nation is severely decreased, its pace in the system of Georgian values was lost.

Since 2013, the Georgian government launched a new strategy of rural development, which gives rise to the hope that the Georgian village will survive the trials.

ქართველი კაცის ცნობიერებაში ცნება სოფელი შორეულ წარსულში დამკვიდრდა. მართლაც, სოფელი უძველესი დროიდან დასახლების ერთ-ერთი საყოველთაოდ გავრცელებული ფორმაა, თუმცა ჩვენი ძველი წინაპრებისათვის იგი სულ სხვა შინაარსის სიტყვა იყო, ვიდრე ჩვენთვის. ქართული ენის განმარტებით ლექსიკონის თანახმად, ტერმინ „სოფელს“ სამი მნიშვნელობა აქვს: 1. უპირატესად გლეხებით დასახლებული პუნქტი, რომლის ძირითადი მოსახლეობა სოფლის მეურნეობას მისდევს. 2. სოფლის მცხოვრებნი, სოფლის მოსახლეობა, სოფლელები და 3. ძველად, ქვეყანა, მსოფლიო.² სულხან-საბა ორბელიანის „სიტყვის კონის“ მიხედვით, „სოფელი სამ სახედ ითქმის: საუკუნო იგი სოფელი; წუთისოფელი და კაცის ბუნებაც სოფლად ითქმის“. იქვე აგრეთვე ნათქვამია: „სოფელი ეწოდების

² ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი, VI, თბ., 1960, გვ. 1128.

სრულიად საწუთროსა“.³ საღვთო წერილი სოფლის მნიშვნელობას ასე ხსნის: „რამეთუ საწუთო ესე... ხილული ესე საწუთო არს, ხოლო არა ხილული იგი საუკუნო...“ (II კორ. 4, 17-18).

ივანე ჯავახიშვილმა გამოიკვლია ამ სიტყვის ეტიმოლოგია და მივიდა დასკვნამდე, რომ V საუკუნიდან VIII საუკუნის ბოლომდე ტერმინი „სოფელი“ ქართულ მწერლობაში ქვეყანას აღნიშნავდა. სოფლის თანამედროვე შესასიტყვად წინათ გამოიყენებოდა „დაბად“, რომლის პრვანდელი ფორმაც იყო – „დაბანი“. IX-X საუკუნიდან მოყოლებული ცნება სოფელი იცვლის თავდაპირველ მნიშვნელობას და „დაბის“ შესატყვისად გამოიყენება.⁴

სოფელთან ერთად არსებობს ცნება „ზესთასოფელიც“, რაც მარადიულ სამყაროს ნიშნავს. რუსთაველთან გვხვდება „ამიერ სოფელი“: „ამიერ სოფელს გადაყვევ, შევკარ და მიმაქვს ბარგია“⁵ და სხვ. მაგრამ ამჟერად ამ სიტყვის რელიგიურ შემადგენელზე არ შეგჩერდები, რადგან მისი ის განზომილება მაინტერესებს, რომელიც ქართული სოფლის ფენომენს, ზოგადად, ქართული სოფლის თავგადასავალსა და დღევანდელობას უკავშირდება.

ზემოთ უკვე ითქვა, რომ სოფელი დასახლების ერთ-ერთი ტრადიციული ფორმაა. იგი ისტორიულად ჩამოყალიბებული ერთეულია, რომელიც მოსახლეთა ენის, სამეურნეო პირობების, თავდაცვის ინტერესების ერთიანობით ხასიათდება. ამასთან, სოფელი ცალკეულ სახლებად (ოჯახებად) მცხოვრები, უმთავრესად მონათესავე ან ეთნიკური ერთგვაროვნებით შეკავშირებული ადამიანების ერთობა იყო. ივანე ჯავახიშვილის სიტყვით, „სოფლების მოსახლეობის პირვანდელ ერთ-გვაროვნულობას... ხიზნობა და შიშინანობის დროს ბართიგან მთაში შეხიზვნა და ჩასახლება არღვევდა, ბარად კი მტრის შემოსევა-აოხრებისაგან სოფლის მცხოვრებთა ამოვარდნა-დაწიოკება“.⁶

ადრეულ პერიოდში ამ ერთობებისათვის კოლექტიური მიწათმოქმედება იყო დამახასიათებელი. „მიწა გვარებზე იყო განაწილებული. სოფლებს გვარები ქმნიდნენ. საკუთარ საცხოვრისში თითოეულ გვარს თავისი ადგილის დედა – სალოცავი ჰქონდა, რომელიც გვარს იდეოლოგიურად კრავდა და ღმერთის, მამულის, სამშობლოს სამსახურში აყენებდა. ... გვარიშვილობა, სახლიშვილობა – ოჯახისშვილობა ნათესაობას ... არეგულირებდა და ზნეობრივ-სარწმუნოებრივ ურთიერთობას აწესრიგებდა“.⁷ შემდეგშიც, როგორც ქართული სამართლის ისტორიის სპეციალისტები აღნიშნავენ, „შინაგანი, სარწმუნოებრივი იძულება,

³ სულხან-საბა ორბელიანი, ლექსიკონი ქართული, II, თბ., 1993, გვ. 107.

⁴ ჯავახიშვილი ი., ქართული სამართლის ისტორია, თხზულებანი თორმეტ ტომად, ტ. VI, თბ., 1982, გვ. 131.

⁵ შოთა რუსთაველი, ვეფხისტყაოსანი, თბ., 1988, გვ. 165.

⁶ ჯავახიშვილი ი., ქართული სამართლის ისტორია, თხზულებანი თორმეტ ტომად, ტ. VI, გვ. 139.

⁷ ფრუიძე ლ., მცირე ისტორია და თანამედროვე ვითარება (სავგარეულო მოძრაობა) <http://georoyal.ge/ii.php?MTID=5&TID=45&id=941>

შრომები N1(2)

ზნეობრივი იძულება გაცილებით უფრო დიდ როლს ასრულებდა, ვიდრე გარეგნული, სახელმწიფოებრივი”.⁸

როდესაც პირველყოფილი თემური წყობილება დაირღვა და სახელმწიფოებრივი არსებობის ისტორია დაიწყო, საქართველოში მიწის ფლობის ფორმა კერძო საკუთრებას დამყარა. ამ მხრივ ქართული სინამდვილე განსხვავდებოდა ჩვენივე მეზობლებისაგან, რადგან არც აღმოსავლეთის ქვეყნებში და არც ბიზანტიაში მიწაზე კერძო საკუთრება არ არსებობდა, აქ მიწის ძირითადი მესაკუთრე სახელმწიფო იყო. ამ გარემოებამ დიდწილად განსაზღვრა ქართული მეურნეობის სპეციფიკა და ზოგადად, საქართველოს სოციალური განვითარების მიმართულებაც, რომელიც ფეოდალიზმის ხანაში ევროპულის ანალოგიური იყო. „ქართული ფეოდალიზმი და პატრონიზმის სისტემა გასაოცრად მიემსგავსება და გვაგონებს დასავლეთ ევროპის საშუალო საუკუნეების ფეოდალურ წეს-წყობილებას“, წერდა ივანე ჯავახიშვილი.⁹

ქართული ცხოვრების წესი, ქვეყნის ნორმები, ადათი, რიტუალები თუ ტრადიციები დიდწილად სოფელმა განსაზღვრა. ისტორულად, ჩვენი ღირებულებათა სისტემა, ეროვნული ხასიათის ბევრი ნიშან-თვისება და ეროვნული ცნობიერებაც სოფელში ჩამოყალიბდა. არავისთვის საიდუმლო არ არის, რომ სოფელი ქალაქზე მეტად იცავდა და ინახავდა ტრადიციულ ფასეულობებს.

დროთა განმავლობაში სოფლების რაოდენობაც გაიზარდა და მათში მცხოვრებთა რიცხვიც. მაგრამ ეს პროცესი მუდმივად აღმავალი არ ყოფილა: მტერთა ხანგრძლივი შემოსევების გამო ბევრი სოფელი უკაცრიელდებოდა და ნასოფლარად იქცეოდა. მოსახლეობის ნაწილი მომხდურთან ბრძოლას ეწირებოდა, ნაწილი ტყვედ მიჰყავდათ, ნაწილი კი შედარებით მშვიდ ადგილებში იხიზნებოდა. საქართველოს სოფლებისათვის მე-16-მე-18 საუკუნეებში უდიდესი გამოწვევა იყო ტყვეთა სყიდვა და ლეკიანობა. ყოველივეს მიუხედავად, ადამიანი იშვიათად მიატოვებდა სოფელს. წინაპართა საფლავების საკრალური ძალა, ზნეობრივი პასუხისმგებლობა, პოეტურად თუ ვიტყვით, „მიწის სითბო“ თუ „მიწის ძაბილი“ უფლებას არ აძლევდა მას მოწყვეტოდა სამკვიდროს - მიწას, რომელიც სოფლისაგან განუყოფელი ფენომენი იყო. ილია ჭავჭავაძის სიტყვით, „ჩვენებური გლეხი ბინადარი კაცია, საცა დაბადებულა, იქ მკვიდრად ფეხ-მოკიდებულია და ღრმად ფესვგადგმული. იგი თავის მამა-პაპულ ბინაზედ დამოკიდებულია მარტო საეკონომიო ანგარიშით კი არა, არამედ სულითაც და გულითაც, ესე იგი ზნეობითადაც შემსჭვალულია. მისი სოფელი მისი სამკვიდროა, თვითონ „მკვიდრია“ თავის სოფლისა და სხვა თავ-მოსაწონებელი სახელი არ იცის”.¹⁰

⁸ ნადარეიშვილი გ., ქართული სამართლის ისტორიის საკითხები, თბ., 2000. http://www.dzglebi.ge/statiebi/istoria/udzvelesi_socialuri_normebi2.html

⁹ ჯავახიშვილი ი., თხზულებანი თორმეტ ტომად, ტ. VI, თბ: 1982, გვ. 448-452.

¹⁰ გაზ. „ივერია“, 1887 წ., # 149.

მრავალრიცხოვანი თავდაცვითი ომებით განპირობებული მოსახლეობის რიცხოვნობის საერთო კლება და მწარმოებელი ძალის დევიციტი ქვეყანაში უცხოტომელთა ჩამოსახლების აუცილებლობას წარმოშობდა, რასაც ცალკეული მეფეები დროდადრო მიმართავდნენ კიდევ.

სოფელი, როგორც წესი, მეფის, ფეოდალის ან ეკლესიის საკუთრება იყო. არაერთი სოფელი დასავლეთ თუ აღმოსავლეთ საქართველოში შეწირული იყო საზღვარგარეთ მოქმედი ქართული ეკლესია-მონასტრებისადმი და მათ მამულს შეადგენდა. სამეფო ხელისუფლება უფრთხილდებოდა მიწის მუშაკს. „თუ ამოწყდეს გლეხიკაცი, საქართველო დაძაბუნდეს“, - მეფე-პოეტის, არჩილის ეს შეგონება გვიანი შუა საუკუნეების საქართველოში მწარმოებელი ფენისადმი სახელმწიფოებრივი მიდგომის პრინციპიც იყო და სამართლის კოდექსის ნაწილიც. რაც უფრო წელგამართული, გადახდისუნარიანი იქნებოდა საგლეხო კომლი, მით უფრო გარანტირებული იქნებოდა სახელმწიფოს შემოსავალი. შემორჩენილია მრავალი დოკუმენტური მასალა, საიდანაც მკაფიოდ ჩანს, როგორ მოითხოვენ ქართველი მეფეები ქვეშევრდომი თავადებისაგან, გულისხმიერებით მოეპყრან თავიანთ გლეხებს. გლეხთა დაცვის თემას საგანგებო ყურადღება ეთმობა მე-18 საუკუნის 80-იან წლებში დაწერილ ალექსანდრე ამილახვრის პოლიტიკურ ტრაქტატში „ბრძენი აღმოსავლეთისა“. ალექსანდრე ამილახვრის შეხედულებითაც, გლეხი დაცულ უნდა იქნეს, რადგან ის ქვეყნის ეკონომიკური ცხოვრების საფუძველია.

შემთხვევითი არ იყო, რომ ილია ჭავჭავაძე კითხვას - რამ გაგვადლებინა, რა ჰკვებავდა ხალხს, რა ქონებით უძღვებოდა ერი მრავალრიცხოვან ომებსა და სისხლისღვრას? ასე პასუხობდა: „უნდა ვიგულისხმოთ, რომ ამისი პასუხი ჩვენს ეკონომიკურს აგებულებასა და წყობაში უნდა მოინახებოდეს. უცკველია, ჩვენი უწინდელი ეკონომიკური წყობა ისეთი ყოფილა, რომ ხალხს იქიდან ჰქონია ის ქონებითი ძალ-ღონე, რომლითაც იგი გასძლიოდა ამოდენა ვაი-ვაგლახსა და ომებსა ამოდენა ხნის განმავლობაში“.¹¹

ახლა მეცნიერულადაც დადასტურებულია, რომ ქართული სახელმწიფოებრივი წესწყობილება და აგრარული სტრუქტურა შუა საუკუნეების განმავლობაში უზრუნველყოფდა ქვეყანაში ნორმალური სოციალური და ეკონომიკური ცხოვრების პირობებს.¹²

სოფელმა ურთიერთგატანა იცოდა. არსებობდა ერთმანეთის დახმარების ტრადიცია - ნადი, რომელსაც მიწის სამუშაოების (ხვნა, ბარვა, თოხნა), სახლის მშენებლობისა და სხვა შრომატევადი საქმის დროს იწვევდნენ. ეს იყო შრომის კოოპერაციის მარტივი ფორმა, რომელიც ფართოდ გამოიყენებოდა როგორც ბარში

¹¹ ჭავჭავაძე ი., ძველი საქართველოს ეკონომიური წყობის შესახებ, რჩეული ნაწარმოებები ხუთ ტომად, ტ. IV, თბ., 1987, გვ. 151.

¹² ნადარეიშვილი გ., ფეოდალური საქართველოს სახელმწიფო წყობილების თავისებურებანი, აღმანახი „ქართული სამართლის ისტორიის საკითხები“, 2002 № 14.

შრომები N1(2)

ისე მთის სოფლებში. საქართველოს მთიელთა ცხოვრებას ძველთაგანვე ჩამოყალიბებული თემის ინსტიტუტი და ხევისბერები აწესრიგებდნენ (ხევისბერს ხევისურეთში ხუცს უწოდებდნენ, თუშეთში – დევანოზს, სვანეთში – მახვშს). საქართველოს ხელისუფლების ბოლო პერიოდის ძალისხმევა სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების ჩამოყალიბების მიმართულებით შესაძლოა გარკვეულწილად ქართული სოფლის ამ გამოცდილებასაც დაემყაროს.

მე-19 საუკუნეში საქართველომ საკუთარი სახელმწიფოებრიობა დაკარგა და რუსეთის იმპერიის ნაწილად იქცა. ამ გარემოებამ თავისებური კვალი დააჩნია ქართულ სოფელსაც. დაინერგა ბატონყმობის რუსული მოდელი, რომელმაც გააღრმავა კონფორტაცია გლეხსა და მემამულეს შორის. საბატონყმო რეფორმამ და კაპიტალისტური ურთიერთობის შემოჭრამ დაანგრია სოფლის ტრადიციული ცხოვრება. ყმობისაგან თავდაღწეული, მაგრამ უშიწოდ დარჩენილი ათასობით გლეხი სოფელს გაეცალა და ლუკმა-პურის ძიებაში ქალაქს შეეკედლა.

საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში (1918-1921 წ.წ.) აგრარული საკითხი სამართლიანად გადაწყდა, გლეხობამ მიწა მიიღო,¹³ მაგრამ მეურნეობის ფართოდ განვითარება არ დასცალდა. ბოლშევიკური ოკუპაცია და პროლეტარიატის დიქტატურა ქართველ ხალხს ახალ განსაცდელად მოეწვინა. საბჭოთა რეჟიმის დასაწყისშივე განხორციელებულმა ნაციონალიზაციამ სოფელს არსებობის ძირითადი საყრდენი - მიწა გამოაცალა, რადგან იგი სახელმწიფო (საერთო-სახალხო) საკუთრებად გამოაცხადა.¹⁴ 20-იანი წლების მეორე ნახევრიდან ამას დაემატა კიდევ ერთი სოციალური ექსპერიმენტი - კოლექტივიზაცია, რომელიც გლეხობაზე უმაგალითო ძალადობით, მისთვის თავისუფლების წართმევითა და ტრადიციული იერსახის მოშლით განხორციელდა.

კოლექტივიზაცია სრულიად უცხო იყო საქართველოს სამეურნეო გამოცდილებისათვის. მეტიც, იგი საფუძველშივე ეწინააღმდეგებოდა მიწათმფლობელობის ქართულ წესს (საკომლო მეძვიდრეობითი საკუთრება). ბოლშევიკთა აგრარული პოლიტიკა არა მხოლოდ ახალ სოციალურ წყობას ამკვიდრებდა სოფლად, არამედ იწვევდა ადამიანთა მენტალობის რღვევას, პიროვნების უსახურ კოლექტიურ მასაში გათქვევას. კოლმეურნეობათა მემკვიდრეობით გლეხობა ახალ „სახელმწიფო ყმობაში“ ვარდებოდა.¹⁵

ქართულ სოფელს დიდი დარტყმა მიაყენა ე. წ. განკულაკების პროცესმა, რომელიც კოლექტივიზაციის პარალელურად მიმდინარეობდა. საბჭოთა ხელისუფლების მიერ „კლასობრივ მტრად“ მიჩნეული და შერისხული კულაკი, ხშირ შემთხვევაში, ჩვეულებრივი გამრჯე გლეხი იყო, რომელსაც ჰყავდა გამწევი

¹³ დაახლოებით 340 000-ზე მეტი დესეტინა მიწა გაუნაწილდა გლეხურ მოსახლეობას.

¹⁴ საქართველოს სსრ რევოლუციური კომიტეტის დეკრეტი მიწის ნაციონალიზაციის შესახებ, 1921 წ. აპრილის 6, N 17.

¹⁵ ჯანელიძე თ., საქართველოს ახალი და თანამედროვე ისტორია, თბ., 2009, გვ. 168.

პირუტყვი და ერთი ან ორი მეწველი პროხა. ვინც უარს იტყოდა კოლექტიურ მეურნეობაში შესვლაზე, განწირული იყო: ოჯახის უფროსს ფიზიკური ლიკვიდაცია ან შორეული გადასახლება, ქონებას – ექსპროპრიაცია, კერას კი გაჩანგება ელოდა.

გლეხობა თავდაცვის სხვადასხვა ფორმას მიმართავდა. ბევრმა გლეხმა საკუთარი ხელით მოშალა მეურნეობა, გაანადგურა ან გაყიდა საქონელი, ინვენტარი და სოფლიდან აიყარა. მრავალმა საზღვარგარეთ გაქცევა და ემიგრაციაში გახიზვნა დააპირა (თურქეთის საზღვრის გადაკვეთის მცდელობისათვის მარტო 1927 წელს 9 ათასი კაცი დააკავეს).

ძალდატანებითმა კოლექტივიზაციამ სოფლის მცხოვრებთა მიწისაგან გაუცხოება გამოიწვია. ათეულათასობით გლეხმა სოფელი მიატოვა და ქალაქში გადაინაცვლა. იმისათვის, რომ გლეხობა ადგილზე დამაგრებინა, ხელისუფლებამ 1932 წელს ერთიანი საპასპორტო სისტემა შემოიღო. იგი ითვალისწინებდა ე.წ. ჩაწერის ინსტიტუტს, რაც ნიშნავდა პასპორტში მუდმივი საცხოვრებელი და სამუშაო ადგილის მითითებას. სოფლის მცხოვრებთ არ აძლევდნენ პასპორტს, პასპორტის გარეშე კი მაშინ გადაადგილება არ შეიძლებოდა. საპასპორტო რეჟიმის დარღვევა დასჯადი იყო და როგორც ადმინისტრაციულ, ისე სისხლის სამართლებრივ პასუხისმგებლად შეიკავდა.

როცა სახელმწიფო წავიდა გარკვეულ დათმობებზე, შეწყვიტა „განკულაკება.“ კოლმეურნეობები დროებით გაანთავისუფლა გადასახადისაგან და მიიღო გადაწყვეტილება კოლმეურნეობებისათვის მიწის სამუდამო სარგებლობაში გადაცემის შესახებ, გლეხობამაც ჩათრევას ჩაყოლა ამჯობინა და საკუთარი ბედი კოლექტიურ მეურნეობას დაუკავშირა. სოფლის მშრომელთა შემობრუნებას კოლმეურნეობებისაკენ ხელი შეუწყო შრომადღებების მიხედვით ანაზღაურების დანერგვამ, კოლმეურნეთა შორის მოსავლის საჯაროდ, უშუალოდ კალოზე განაწილების პრაქტიკამ, ემტეცეების (მანქანა-ტრაქტორთა სადგურების) შექმნამ, რომლებიც კოლმეურნეობებს ხელშეკრულების საფუძველზე ემსახურებოდნენ და სხვ. მაგრამ კოლექტივიზაციის პროცესი მაინც შიშველი ადმინისტრირების, რეპრესიების, ტერორის მეშვეობით მიმდინარეობდა და დიდ ტრაგედიად იქცა. კომუნისტურმა პროპაგანდამ კოლექტივიზაცია სოციალისტური მშენებლობის „უდიდეს მიღწევად“ გამოაცხადა, არადა, ადამიანური განზომილებით იგი იმდენად არაბუნებრივი მოვლენა იყო, რომ სსრ კავშირის დაშლისთანავე, თითქმის ყველა ყოფილ საბჭოთა რესპუბლიკაში, მათ შორის საქართველოშიც, კოლექტივები მომენტალურად გაუქმდა და დავიწყებას მიეცა.

30-იანი წლების ქართული სინამდვილისათვის, კოლექტივიზაციის პარალელურად, დამახასიათებელი იყო არაერთი გონიერებას მოკლებული და წარუმატებელი სამეურნეო წამოწყება. ჯერ ქვეყნის ტრადიციულ სასოფლო-სამეურნეო კულტურას – სიმინდს შეუტეეს და მის ნაცვლად რამისა და ჩაის

შრომები N1(2)

პლანტაციების გაშენება დაიწყო. მერე საქართველოს ბაზმის რესპუბლიკად გადაქცევა დააპირეს, მაგრამ როცა კლიმატური პირობების გამო ეს ვერ შეძლეს, აქცენტი ხორბალზე გადაიტანეს. პურეულის დასათესად ბაღ-ბოსტნები, სამოვრები და სათიბებიც კი გადახნეს, მაგრამ საქართველოს საკუთარი პური უზრუნველყოფის ამოცანა გადაუჭრელი დარჩა. სამაგიეროდ, დაზარალდა მეცხოველეობა, ზიანი მიადგა მევენახეობის, მეხილეობის დარგებს, შემცირდა პროდუქციის წარმოება და სხვა, რაც ასევე სერიოზული გამოწვევა იყო ქართული სოფლისათვის.

ცნობილია, რომ გასული საუკუნის 20-30-იანი წლების საბჭოთა ინდუსტრიალიზაციის მაღალი ტემპი, ასევე ფაბრიკა-ქარხნებისათვის საჭირო მუშახელზე გაზრდილი მოთხოვნა სოფლებიდან მოსახლეობის ქალაქად მიგრაციის დამაჩქარებელ ფაქტორად იქცა. ეს პროცესი კიდევ უფრო გააღრმავა საკარმიდამო მიწების ჩამოჭრისა და კომლისათვის თითო სული საქონლის დატოვების გაუმართლებელმა პოლიტიკამ, რომლის ინიციატორი ნ. ხრუმშოვი იყო. სახელმწიფოს მხრიდან სოფლის მცხოვრებთა პირად საკუთრებაზე ამ ახალმა შეტევამ საგრძნობლად გააუარესა გლეხთა ეკონომიკური მდგომარეობა, გლეხური მეურნეობა შესამჩნევად დაქვეითდა.

ხრუმშოვის ხსენებულმა და სხვა ვოლუნტარისტულმა ექსპერიმენტებმა მნიშვნელოვანი ზიანი მიაყენეს ქართულ სოფელს. საბედნიეროდ, 60-იანი წლების დასაწყისში კრახით დამთავრდა ეწ. სიმინდის კამპანია, რომელიც ნ. ხრუმშოვის „ბრძნული“ რეკომენდაციით, კახეთის ვაკე ადგილებში ვენახის ამოძირკვას და სანაცვლოდ სიმინდის მოყვანას ითვალისწინებდა.

ხრუმშოვის მმართველობის წლებშივე დაიწყო მთის დაცარიელება, რამაც გამოუსწორებელ შედეგებამდე მიგვიყვანა. ეს გაუაზრებელი და მავნე პროცესი რელიეფურად აისახა ქართულ შწერლობასა და კინემატოგრაფიაში (აკაკი ბელიაშვილის „ისინი ჩამოვიდნენ მთიდან“; მურმან ლებანიძის ლექსები, რევაზ ჯაფარიძის, აკაკი ბაქრაძის პუბლიცისტიკა და სხვ. დავიმოწმებ მურმან ლებანიძის ერთ სტროფს:

„ძველი ქართული ანდაზა/ იტყვის: სოფელი დიდია!/
რამ გაადიდა, ანდა სად?/ სოფელს ბოქლომი ჰკიდია!.

პოეტი შიშს გამოთქვამდა მიტოვებული მთის გამო, „ვითუ ვინმეს მოეწონოს ეს სოფლები, ვითუ ვინმე მოვიდეს და დაესახლოს“-ო. სამწუხაროდ, დღეს ეს შიში რეალობად იქცევა: ქართველებისაგან მიტოვებულ მთის სოფლებსა და მიწა-წყალს ერთი-მეორის მიყოლებით უჩნდება უცხო პატრონი. ვითარება ზუსტად შეესაბამება ჯერ კიდევ საუკუნეზე მეტი ხნის წინ აკაკი წერეთლის მიერ გამოხატულ გულისტკივილს; „ის ადგილ-მამული, მიწა-წყალი, რომლის გულისთვისაც ჩვენ

შრომები N1(2)

ძველები თავს იწირავდნენ, დღეს ხელიდან გვეცლება ჩვენისავე დაუდევრობითა და ბედოვლათობით”.¹⁶

მთის მცხოვრებთა ბარად ჩამოსახლების სიმწვავე ვერ გადაჭრა გასული საუკუნის 70-იანი წლების ბოლოს წამოწყებულმა ხმაურიანმა ღონისძიებებმა დევიზით: „მთას დაუბრუნდა მთიელი“, რომელსაც არ ჰქონია სისტემური ხასიათი და უფრო კამპანიურ იერს ატარებდა.

საბჭოთა პერიოდში იყო ასეთი კომუნისტური ლოზუნგი - „გადავაქციოთ სოფელი ქალაქად“, მაგრამ მოხდა პირიქით. სოფლად ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესებისა და მოსახლეობის კეთილდღეობის ამაღლების ნაცვლად, გაძლიერდა სოფლის მცხოვრებთა მიგრაცია ქალაქებისაკენ და თვით ქალაქების ტერიტორიების ზრდა ახლომდებარე სოფლების ხარჯზე.

საბჭოთა კავშირის დაშლამ განაპირობა არსებული ეკონომიკური კავშირების გაწყვეტა, შესუსტდა გარე ბაზარზე ქართული სამეურნეო პროდუქციის გატანის შესაძლებლობა, გაცვდა ისედაც ჩამორჩენილი ტექნიკა, გაიზარდა სამომხმარებლო ფასები და იმატა უმუშევრობამ. ბოლო პერიოდში განვითარებული საზოგადოებრივ-პოლიტიკური მოვლენების შედეგად (სამოქალაქო დაპირისპირება, კონფლიქტები, 2008 წლის ომი) ცხოვრება კიდევ უფრო გამწვავდა. მიმე სოციალურ-ეკონომიკური პირობებისა და სხვა ფაქტორების გამო საზღვარგარეთ გაიხიზნა თითქმის მილიონ ნახევარი ადამიანი. მათ შორის დიდი ნაწილი შრომისუნარიანი, ახალგაზრდა ასაკის სოფლის მოსახლეობაა.

თითქმის ორი ათეული წელია სოფელი თანამედროვე ინფრასტრუქტურის გარეშეა დარჩენილი. სახელმწიფოსაგან მიტოვებული გლეხკაცი მარტოა თავის პრობლემებთან. იგი მოკლებულია აუცილებელ აგროკონსულტაციებსა და სასწავლო კურსებს სოფლის მეურნეობაში მოწინავე ცოდნის შესაძენად. გლეხს არ ჰქონია ხელშეწყობა იაფი კრედიტით, საწვავითა თუ ტექნიკით, უჭირდა მოწეული ყურძნის, ხილის, ღვინის გასაღება, მოუსავლიანობისა და სტიქიური მოვლენებისას, უკანასკნელ დრომდე ვერ იღებდა კომპენსაციას და სხვ.

საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდგომ, დამოუკიდებელ საქართველოში გატარდა პრივატიზაცია და მიწის რეფორმა. სასოფლო სამეურნეო მიწის საერთო ფართობიდან (დაახლოებით 3 მილიონი ჰექტარი), პრივატიზაცია შეეხო 25 %-ს, სახელმწიფო საკუთარებაში დარჩა 75 %, რომლიდანაც 300 000 ჰექტარი იჯარით გაიცა (2008 წლისათვის პრივატიზაციის მაჩვენებელი 32 %-მდე გაიზარდა); ჩამოყალიბდა თვითდაქირავებულ „ფერმერთა“ ნახევარმილიონიანი ახალი კლასი. ამ პროცესის ხარვეზების შედეგად გლეხებში კვლავ მწვავედ დგას მცირემიწიანობის პრობლემა. სოფლად მცხოვრებ 700 ათას ოჯახზე მოდის დამუშავებისათვის ვარგისი 700 ათასი

¹⁶ წერეთელი ა., თხზ. ტ. XII, თბ., 1960, გვ. 329.

შრომები N1(2)

ჰექტარი სავარგული, ანუ ერთ ოჯახზე მხოლოდ 1 ჰექტარი მიწა (მე-19 საუკუნეში, საბატონე მო რეფორმის დროს განსაზღვრული ნადელი საშუალოდ 2-დან 3 დესეტინამდე სახნავ-სათეს მიწას მოიცავდა (1 დესეტინა უდრის 1.09 ჰექტარს); შედარებისთვის: თანამედროვე თურქეთში ერთი ფერმერი საშუალოდ 6 ჰექტარს, საფრანგეთში – 50, ხოლო ამერიკაში 170 ჰექტარ მიწას ამუშავებს). ჩვენში არსებული მიწების ფრაგმენტაცია აბრკოლებს ისედაც მცირე ტექნიკის ეფექტურ გამოყენებას. ნათესი ფართობის მოცულობა ორჯერ და მეტად შემცირდა (1990 წელს ნათესი ფართობი სახნავი მიწის 87,5 %-ს შეადგენდა, 2011 წლისათვის ეს მაჩვენებელი 35,0 %-ია; ადრე იყო დეფინიცია: სახნავი, სამოვარი და სათიბი მიწა. ახლა ეს დაყოფა აღარ არსებობს და სამოვრებზეც გადასახადი მნიშვნელოვნად გაიზარდა).

სოფლის მეურნეობის ძირითადი პროდუქტების წარმოება დაქვეითდა. მოხმარებული ხორბლის 85% შემოტანილია. ასევე მაღალია იმპორტირებული ბოსტნეულისა და კარტოფილის კოეფიციენტი, რომელიც ქვეყანაში მოხმარებული აგროსასურსათო პროდუქციის 80%-ს შეადგენს, და ეს მაშინ, როდესაც საქართველოს მიწისა და კლიმატური პირობების მრავალფეროვნება სასოფლო-სამეურნეო კულტურების ფართო სპექტრის მოყვანის საშუალებას იძლევა. დაბალპროდუქტიული, თვითკმარი და ნახევრად თვითკმარი ფერმერული მეურნეობების მიერ წარმოებული პროდუქციის მხოლოდ ერთი მეოთხედი იღებს სასაქონლო სახეს, დანარჩენი კი ადგილზე მოიხმარება. არადა, სოფლის მეურნეობაში დასაქმებულია შრომისუნარიანი მოსახლეობის 47 პროცენტი (20 წლის წინ ეს მაჩვენებელი 20 % იყო).

ცნობილია, რომ დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდგომ პერიოდში საქართველოს სოფლის მეურნეობის ასაღორძინებლად უცხოელი სპეციალისტების მონაწილეობით რამდენიმე პროექტი შემუშავდა. მათ შორის, 1992-1993 წლებში ევროკავშირის ტექნიკური დახმარების (Tacis) პროგრამის ფარგლებში მომზადებული პროექტი ითვალისწინებდა მეურნეობის დარგობრივ სტრუქტურას, რომელიც ძირითადად შეფარდებითი უპირატესობის პრინციპს უნდა დაფუძნებოდა (შეფარდებითი უპირატესობა დგინდება იმის გაანგარიშებით, რამდენად ნაკლებს ხარჯავს ესა თუ ის მწარმოებელი ერთი და იგივე საქონლის წარმოებაზე). პროექტი მრავალწლიანი ნარგავების ფართობის 2-2,5-ჯერ შემცირებასა და სანაცვლოდ, ბოსტნეულის, ბაღყეულის, კარტოფილის, ეთერზეთების, მარცვლეულის, სხვა სასურსათო თუ ტექნიკური კულტურების წარმოების გაზრდაზე იყო გათვლილი.¹⁷

ამისაგან მნიშვნელოვნად განსხვავდებოდა მსოფლიო ბანკისა და სოფლის მეურნეობის განვითარების საერთაშორისო ფონდის (IFAD) მხარდაჭერით შემუშავებული პროექტი, რომელიც საქართველოში შემდგომ ხანებში მოქმედებდა

¹⁷ კოლუაშვილი პ., ზიზზიბაძე გ., შეფარდებითი უპირატესობა და საქართველოს აგრარული მეურნეობა, ჟურნ. „ბიზნესი და კანონმდებლობა“, 2010, # 21.

შრომები NI(2)

და ასევე, 2006-2007 წლებში აშშ საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს (USAID) დაფინანსებით დამუშავებული „სურსათისა და სოფლის მეურნეობის განვითარების ეროვნული სტრატეგია 2015 წლამდე პერიოდისათვის“. ამ დოკუმენტის მიხედვით, პრიორიტეტულად მიჩნეულია ხილი, ბოსტნეული, თხილი, ყურძენი და სხვა სპეციფიკური კულტურები, რომლებსაც „საქართველოს დასაქმებისა და სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების საერთო ეროვნული მიზნების მიღწევაში არსებითი წვლილის შეტანის უდიდესი პოტენციალი გააჩნია“.¹⁸

ჩვენი სოფლის მეურნეობის ჩამორჩენის მრავალ მიზეზთაგან ერთ-ერთი სწორედ მსგავსი არათანმიმდევრულობაც არის. ამასთან, ისიც უნდა გვახსოვდეს, რომ სასოფლო-სამეურნეო კულტურათა შორის ბალანსის შეცვლის და ამ გზით პროდუქტიულობის გაზრდის ხელოვნური მცდელობა სერიოზული რისკის შემცველია, რისი მკაფიო მაგალითიცაა ჰიბრიდული სიმინდის კამპანია საქართველოში 2011 წელს.

ტრადიციულად, სოფელი ქართული ცხოვრების ღერძი იყო, დღეისათვის კი სოფლის მეურნეობა მხოლოდ თავის გატანის, არსებობის საშუალებადაა გადაქცეული და არ იძლევა შესაძლებლობას ადამიანმა ისარგებლოს ამქვეყნიური ცხოვრებისათვის აუცილებელი სხვა სიკეთეებით. მოსახლეობის მიერ სოფლების მიტოვების განმაპირობებელ ფაქტორთა შორის ეს გარემოება სულაც არ დგას უკანასკნელ ადგილზე. ამასთან, სოციალ-ეკონომიკური სიმწიფის გვერდით, ანუ მატერიალური ფაქტორის გარდა, მხედველობაშია მისაღები ის გარემოებაც, რომ ჩვენი საზოგადოების დიდი ნაწილი სულიერების დეფიციტს განიცდის. ამითაც აიხსნება, რომ ადამიანებმა დაკარგეს პასუხისმგებლობა და სულიერი კავშირი იმ ერთობისადმი, რომელსაც ისტორიულად სოფელი წარმოადგენდა. დავივიწყეთ დიდი ბრძენკაცის, ილია ჭავჭავაძის შეგონება, რომ „ჩვენი ძალა იმთავითვე სოფელი იყო“, არ ვითვალისწინებთ ერის სულიერი მწყემსის, საქართველოს კათალიკოს-პატრიარქის, ილია მეორის გაფრთხილებას: „მიხედეთ მიწას; მიწა დაგაპურებთ და გაგათბობთ თქვენ“ და, რომ „ბუნებასთან კავშირი აჯანსაღებს კაცის სულსა და სხეულს“.¹⁹ ჩვენ გავურბივართ მიწას, აღარ გვინდა ფიზიკური შრომა და ზურგს ვაქცევთ სოფელს.

აქ ურიგო არ იქნება, გავიხსენოთ ისიც, რომ ძველად მიწა ანუ სოფელი და საშობლო ერთმანეთთან უმჭიდროესად დაკავშირებული ცნებები იყო. თავის დიდ ფუნქციას ასრულებდა ტაძარიც, როგორც ხალხის შემკრები სიმბოლო და

¹⁸ კოლუაშვილი პ., ზიზიზიძე გ., შეფარდებითი უპირატესობა და საქართველოს აგრარული მეურნეობა, ჟურნ. ბიზნესი და კანონმდებლობა, 2010, # 21.

¹⁹ სრულიად საქართველოს კათალიკოს-პატრიარქის, უწმიდესისა და უნეტარესის ილია II-ს 1994 წლის საადგილო ეპისტოლე.

შრომები N1(2)

სულიერების მთავარი საზრდო. ადამიანებს, როგორც ღვთისა და ბუნების შვილებს, უყვარდათ მიწაც და ტაძარიც, სადაც ეზიარებოდნენ უფლის მადლს, უვლიდნენ, იცავდნენ და პატრონობდნენ მათ. ათეისტურ გარემოში ხანგრძლივმა ცხოვრებამ საზოგადოება ურწმუნო გახადა, შესუსტდა ეკლესიის როლიცა და ავტორიტეტიც. ამიტომაცაა, რომ დღეს, ჩვენს თვალწინ და ჩვენივე მონაწილეობით აგებულ ტაძრებს - ღვთის სახლებს, ჩვენივე ურწმუნოების გამო, აღარა აქვთ ის სულიერი მაკოორდინებელი ძალა, რაც ადრე გააჩნდათ. მოწოდების სიმალლეზე ვერ დგას სოფლის ყველა მოძღვარიც, რომელთაც თანამედროვე გამოწვევების პირობებში გაცილებით მეტი მოეთხოვებათ.

აუცილებელია შევცხო ასევე ამ პრობლემის კიდევ ერთ შემადგენელს, მის ფსიქოლოგიურ ასპექტსაც. იყო დრო, როდესაც სოფელი „ცვრიან ბალახზე ფეხშიშველ სიარულთან“, სიმშვიდესა და მყუდროებასთან ასოცირდებოდა, სოფელს განსაკუთრებული მიმზიდველობა და რომანტიული ხიბლი გააჩნდა. თითქმის ყოველი ადამიანი იქ თავის ფესვებს დაემბდა; მწერლები, მხატვრები, კომპოზიტორები ცდილობდნენ სოფლად მცირე ნაკვეთი მაინც შეეძინათ, ეზოში ხის სახლი ჩაედგათ და სხვ. მაგრამ შემდეგ ვითარება შეიცვალა.

გასული საუკუნის 70-80-იან წლებში თბილისის სნობურ საზოგადოებაში სოფელის ცნებამ ირონიული დატვირთვა შეიძინა და სოფლელობა დაცინვის ობიექტად იქცა. მაშინდელი სლენგის ენაზე, სოფლელი „გოიმისა“ და „გაგრიის“ კატეგორიას მიეკუთვნებოდა, ხოლო ქალაქელობა „სვეტსკობას“ ნიშნავდა. რატომღაც დაივიწყეს, რომ სახელოვან და გამოჩენილ ქართველ მოღვაწეთა აბსოლუტური უმრავლესობა სოფლური წარმომავლობის იყო. უფრო შორს რომ არ წავიდეთ, თბილისში არ დაბადებულან არც ილია, არც აკაკი, არც ვაჟა და არც გალაკტიონი; სოფლებიდან იყვნენ კოტე მარჯანიშვილი და სანდრო ახმეტელი, უშანგი ჩხეიძე და აკაკი ხორავა, აკაკი ვასაძე და აკაკი კვანტალიანი; „კორნეო“ თბილისელები არ ყოფილან გიორგი ლეონიძე და სიმონ ჩიქოვანი, კორნელი კეკელიძე და აკაკი შანიძე, ივანე ბერიტაშვილი და ილია ვეკუა; თბილისში გვიან ჩამოვიდნენ საქართველოს სხვადასხვა დროის სახელმწიფო ლიდერები: ნოე რამიშვილი და ნოე ჟორდანი, ფილიპე მახარაძე და მიხა ცხაკაია, ლავრენტი ბერია და კანდიდ ჩარკვიანი, ვასილ მჭავანაძე და ედუარდ შევარდნაძე. და, რომელი ერთი ჩამოვთვალო.

ზუსტად არ ვიცი, საიდან და რატომ გაჩნდა ამგვარი დამოკიდებულება ქალაქელებისა სოფლის მცხოვრებლებისადმი. შესაძლოა, ეს ერთგვარი რეაქციაც იყო რაიონებიდან და სოფლებიდან საცხოვრებლად ხალხის თბილისში მოძალეზაზე, მაგრამ მსგავსი პროცესი უფრო ადრე - 30-იან წლებში ხომ გაცილებით მასშტაბური იყო. არ არის გამორიცხული, ამ მოვლენას კავშირი ჰქონდეს რუსულ ანალოგთან. ზუსტად იმავე პერიოდში მსგავსი რამ შეინიშნებოდა მოსკოვსა და ლენინგრადში (გავისხენოთ გერალდ ბუჟანოვის ფილმი „Самая обаятельная и привлекательная“ და ვალენტინ რასპუტინის მოთხრობები).

ფაქტია, ამგვარმა რეალობამ თავისებური კომპლექსი წარმოშვა და „ქალაქელობისაკენ“ მისწრაფება განაპირობა. აღნიშნული პროცესი გააძლიერა ჩვენი საზოგადოების ზღვარგადასულმა ლტოლვამ უმაღლესი სასწავლებლის დიპლომის დასაუფლებლად და იმანაც, რომ დიპლომიან სპეციალისტთა დასაქმების ასპარეზი სოფლად შეზღუდული იყო. პროვინციებიდან უმაღლეს სასწავლებლებსა თუ ტექნიკუმებში საწავლებლად ჩამოსული ახალგაზრდობის უმრავლესობა ქალაქში რჩებოდა. ზურგმუქეულ სოფელს ხალხი აკლდებოდა და სუსტდებოდა, დედაქალაქი კი თავისი ახალი, უსახური მასივებით თავკომბალად იქცეოდა...

2002 წლის აღწერის შედეგების მიხედვით, საქართველოში 3668 სოფელი აღირიცხა. მათგან 162 მოსახლეობისაგან მთლიანად დაკლილი იყო. 152 სოფელში 1-დან 10 კაცამდე, 169-ში კი 11-დან 25-მდე სული მოითვლებოდა. ყოველ მეოთხე სოფელში მხოლოდ 100 კაცამდე მცხოვრები იყო შემორჩენილი. ზუსტი სტატისტიკა არ არსებობს, მაგრამ ზოგადად, დღეისათვის ეს მაჩვენებელი კიდევ უფრო გაუარესებულია.

2013 წლის 1 იანვრის მონაცემებით, სოფლის მცხოვრებთა ოდენობა ქვეყნის მასშტაბით 2 096,8 ათას (47, 7 %), ხოლო ქალაქისა 2 387,0 ათასს (52, 3 %) ადამიანს შეადგენდა. წინა, 1989 წლის მაჩვენებელთან შედარებით, სოფლის მკვიდრთა რიცხვი 323 ათასი კაცით შემცირდა. შობადობის დონე სოფლად თითქმის ორჯერ დაბალია ქალაქთან შედარებით, მაშინ როდესაც წინათ პირუკუ იყო. უმძიმესი ვითარება შექმნილი საქართველოს მთასა და მთისწინეთში, სადაც ნუკროდემოგრაფია გვაქვს.²⁰ რაჭა-ლეჩხუმში, მთიულეთსა და ხევსურეთში აღწარმოება ფაქტობრივად შეწყვეტილია და იზრდება დაბერებულთა რიცხვი. მაგალითად, თუ რაჭის მოსახლეობა მეორე მსოფლიო ომის წინ 67 ათასი კაცს შეადგენდა, ამჟამად იქ მხოლოდ 22 ათასი კაცი ცხოვრობს და მათი უმრავლესობა უფროსი ასაკის ადამიანია. კრიტიკული დემოგრაფიული სურათია გურიამი, იმერეთსა და აჭარაში. უკანასკნელ წლებში ძირითადად ქართველებით დასახლებულ რეგიონებში მოსახლეობის ბუნებრივი კლება აღინიშნება.

ტრადიციულად, ქართული სოფელი ქალაქს სურსათთან ერთად ინტელექტუალური ძალეებითაც კვებავდა. ბოლო პერიოდში სოფლის როლი ერის სულიერ ცხოვრებაში მკვეთრ დაქვეითებას განიცდის, დაიკარგა მისი ადგილი ქართულ ღირებულებათა სისტემაში. სოფელს სიყვარული მოაკლდა, სოფელმა პრესტიჟი დაკარგა. პრესტიჟულობა კი საქართველოში სულაც არ არის უკანასკნელი ფასეულობა. სოფლის მნიშვნელობა საგრძნობლად შემცირებულია ქვეყნის ეკონომიკურ ცხოვრებაშიც. 1990 წელს მთლიან შიდა პროდუქტში სოფლის მეურნეობის წილი 30 პროცენტი იყო, ამჟამად კი 8,3 პროცენტია.

²⁰ <http://www.ivote.ge/siakhleebi/siakhleebi/6480-1000-ze-meti-sofeli-aghar-arsebobs.html?lang=ka-GE>

შრომები N1(2)

თითქმის ორი ათეული წელია, საქართველოს სოციალ-ეკონომიკურ პრობლემათა დაძლევაში მხარში უდგას ამერიკის შეერთებული შტატების ადმინისტრაცია, ევროკავშირი და ევროპის ზოგიერთი სახელმწიფო (პოლონეთი, შვეიცარია). ეს დახმარება გამოიხატა სასურსათო უზრუნველყოფის პროგრამის მოქმედებით, ასევე ხელშეწყობით ფერმერული ორგანიზაციების შექმნაში, ეკონომიკური განვითარების სტიმულირებაში და სხვ. პარალელურად, სოფლის დახმარების ღონისძიებანი ადგილობრივი არასამთავრობო ორგანიზაციების, სამოქალაქო საზოგადოების, ამ თუ იმ ფონდის მიერ უცხოური გრანტების ფარგლებშიც ხორციელდება. მაგალითად, „სამოქალაქო საზოგადოების ინსტიტუტი“ მუშაობს სიღარიბის დაძლევისა და დასაქმების მიმართულებით. ინსტიტუტის ერთ-ერთი პროექტი განხორციელდა მაღალმთიანი აჭარისა და სამეგრელოს რეგიონებში და მიზნად ისახავდა ინტენსიური სასოფლო-სამეურნეო წარმოების ტექნოლოგიების დანერგვას, სასოფლო-სამეურნეო კულტურათა ეკოლოგიურად უსაფრთხო მეთოდოლოგიით მოყვანის სწავლება-პოპულარიზაციას, ასევე, სოფლის მოსახლეობის ცნობიერების ამაღლებასა და სასოფლო-სამეურნეო უნარ-ჩვევების განვითარებას.²¹

საერთაშორისო ორგანიზაცია „ქეამ“, რაჭა-ლეჩხუმისა და ქვემო სვანეთის რეგიონში ნახევარი მილიონი ევროს ღირებულების პროექტი განახორციელა, რომელიც სათემო ინიციატივების ხელშეწყობასა და სიღარიბის შემცირებას ემსახურებოდა. დახმარება რეგიონის ხუთი ყველაზე შეჭირვებული თემის - ოყურუმის, ჩხუტელის, უსახელოს, ორბელის და ხელედის 4000-მდე მცხოვრებზე გავრცელდა.²²

კავკასიური სახლი (დირექტორი ნაირა გელაშვილი) უშვებს ჟურნალს „ჩვენი სოფელი“, რომელსაც უფასოდ ურიგებენ სოფლების მოსახლეობას,²³ ასევე სოფლის ახალგაზრდებისა და ზრდასრულებისათვის ხორციელდება სასწავლო-საგანმანათლებლო პროგრამები და სხვ. მაგრამ ეს მხოლოდ წვეთია ზღვაში. აუცილებელია, სოფლის მნიშვნელობას ყველა აცნობიერებდეს, ხელისუფლებაც, საზოგადოებაცა და მასმედიაც.

ქართული სოფელი, მის მკვიდრთა პრობლემები საქართველოს სამოციქულო ეკლესიის, პირადად კათოლიკოს-პატრიარქის ილია მეორის მუდმივი ზრუნვის საგანია. შექმნილი კრიტიკული სიტუაციის დასაძლევად მისმა უწმინდესობამ არაერთი საგულისხმო წინადადება წამოაყენა. პატრიარქის ამგვარი ინიციატივებიდან გამოვყოფდი: ბუნებასთან სიახლოვისაკენ მოწოდებას, გამწვანების ფონდის შექმნას, იდეას ეკლესიის საკუთრებაში არსებული მიწების მოსახლეობისათვის გადაცემისა და სპეციალური სოფლების შექმნის შესახებ.

²¹ www.civilin.org/pdf/Agro.pdf

²² გაზ. „ 24 საათი“, 2011 წ., 11 ოქტობრი.

²³ <http://shokoladi.ge/content/kavkasiuri-saxlis-gza-tbilisidan-nukriamamde?page=5>

რომლებშიც აუცილებლად უნდა იცხოვროს ახალგაზრდობამ, სოფლის მეურნეობის განვითარების ფონდის ჩამოყალიბებას, ბიოპროდუქციის წარმოებაზე მეტ აქცენტირებას, საპატრიარქოს მზადყოფნას, გახსნას სამწლიანი ლიცეუმები, სადაც ახალგაზრდები სხვადასხვა ხელობას დაეუფლებიან და ზოგად განათლებას გაიღრმავებენ და სხვ.

კარგად არის ცნობილი, უწმინდესი და უნეტარესი ილია მეორე სახელმწიფოს განვითარების უმთავრეს პრიორიტეტად სოფლის მეურნეობის ტრადიციული დარგების აღორძინება-განვითარებას მიიჩნევს და ამ საქმეს უდიდეს ძალისხმევას ახმარს. ამიტომაც, სრულიად ბუნებრივი იყო, რომ მის უწმინდესობას სოფლის მეურნეობის აკადემიის საპატიო აკადემიკოსის წოდება მიენიჭა.

2013 წლიდან მოყოლებული საქართველოს ხელისუფლებამ სოფლის მეურნეობის განვითარების ახალი სტატეგია შეიმუშავა, რომელიც უკვე ამოქმედდა. მოსახლეობას უფასოდ დაუხნეს მიწა, გამოუყვეს სათესლე მარცვალი, მიაწოდეს შხამ-ქიმიკატები და სასუქები. იგივე პროგრამა სახელმწიფოს მხრიდან მომდევნო წელსაც დაფინანსდა. ამოქმედდა „სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების გადამამუშავებელი საწარმოების თანადაფინანსების პროექტიც“ და სხვ. ხელისუფლების, ეკლესიისა და საზოგადოების საერთო ძალისხმევა, ვფიქრობ, შედეგს გამოიღებს და ქართული სოფელი განსაცდელს გადაურჩება.

ლიტერატურა

1. გაზ. „ივერია“, 1887 წ., # 149.
2. გაზ. „ 24 საათი“, 2011 წ., 11 ივლისი.
3. კოლუაშვილი პ., ზიბზიბაძე გ., შეფარდებითი უპირატესობა და საქართველოს აგრარული მეურნეობა, ჟურნ. „ბიზნესი და კანონმდებლობა“, 2010, # 21.
4. ნადარეიშვილი გ., ქართული სამართლის ისტორიის საკითხები, თბ., 2000. http://www.dzeglebi.ge/statiebi/istoria/udzvelesi_socialuri_normebi2.html
5. ფრუიძე ლ., მცირე ისტორია და თანამედროვე ვითარება (საგვარეულო მოძრაობა) <http://georoyal.ge/ii.php?MTID=5&TID=45&id=941>
6. ნადარეიშვილი გ., ფეოდალური საქართველოს სახელმწიფო წყობილების თავისებურებანი, აღმანახი „ქართული სამართლის ისტორიის საკითხები“, 2002 № 14.
7. ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი, VI, თბ., 1960.
8. შოთა რუსთაველი, ვეფხისტყაოსანი, თბ., 1988.
9. წერეთელი ა., თხზ. ტ. XII, თბ., 1960.

შრომები N1(2)

10. ჭავჭავაძე ი., ძველი საქართველოს ეკონომიური წყობის შესახებ, რჩეული ნაწარმოებები ხუთ ტომად, ტ. IV, თბ., 1987.
11. საქართველოს სსრ რევოლუციური კომიტეტის დეკრეტი მიწის ნაციონალიზაციის შესახებ, 1921 წ. აპრილის 6, N 17.
12. სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის, უწმიდესისა და უნეტარესის ილია II-ს 1994 წლის საადგომო ეპისტოლე.
13. სულხან-საბა ორბელიანი, ლექსიკონი ქართული, II, თბ., 1993.
14. ჯავახიშვილი ი., ქართული სამართლის ისტორია, თხზულებანი თორმეტ ტომად, ტ. VI, თბ., 1982.
15. ჯანელიძე ო., საქართველოს ახალი და თანამედროვე ისტორია, თბ., 2009.
16. <http://www.ivote.ge/siakhleebi/siakhleebi/6480-1000-ze-meti-sofeli-aghar-arsebobs.html?lang=ka-GE>
17. www.civilin.org/pdf/Agro.pdf
18. <http://shokoladi.ge/content/kavkasiuri-saxlis-gza-tbilisidan-nukrianamde?page=5>

რომეო გალდავა

დავით აღმაშენებლის სახელობის
საქართველოს ეროვნული თავდაცვის აკადემია
ასოცირებული პროფესორი
romeogaldava@gmail.com

ცვლადოპერატორიანი აბსტრაქტული ევოლუციური
განტოლებისათვის პარალელური ტიპის დეკომპოზიციის
ალგორითმის ცდომილების შეფასების შესახებ

რეზიუმე. ნაშრომში განხილულია აბსტრაქტული ცვლადოპერატორიანი ერთგვაროვანი ევოლუციური განტოლებისათვის დ. გორდეზიანის გასაშუალოებული სიმეტრიული ტიპის ალგორითმი და მიღებულია ცხადი აპრიორული შეფასება, მოყვანილია შესაბამისი პირობები და დამტკიცებულია თეორემა.

Romeo Galdava

Davit Agmashenebeli

National Defence Academy of Georgia

Associate Professor

On the Estimates for Error of the Parallel Decomposition
Scheme for Abstract Evolutionary Equation

Abstract. In this work are considered D. Gordeziani averaged differential decomposition schemes for approximate solution of evolution equation. Explicit a priori estimates for error of approximate solution have been obtained on the basis of semi group approximation.

ბანახის X სივრცეში განვიხილოთ კომის აბსტრაქტული ამოცანა ცვლადოპერატორიანი ერთგვაროვანი ევოლუციური განტოლებისათვის:

$$u'(t) + A(t)u(t) = 0, \quad t > 0, \quad (1)$$

$$u(0) = \varphi. \quad (2)$$

ვთქვათ, $A(t)$ ოპერატორი აკმაყოფილებს შემდეგ პირობებს:

შრომები N1(2)

(ა) $A(t)$ ოპერატორის განსაზღვრის არე არ არის დამოკიდებული t -ზე და ყველგან მკვრივია X -ში;

(ბ) $\forall z$ -თვის, რომლის ნამდვილი ნაწილი არაუარყოფითია, არსებობს რეზოლვენტა, $(zI + A(t))^{-1}$, შემოსაზღვრულია და სამართლიანია შეფასება:

$$\|(zI + A(t))^{-1}\| \leq \frac{c}{1 + |z|};$$

(გ) $\forall t', t'' \geq \mu$ -თვის სამართლიანია შეფასება:

$$\|(A(t') - A(t''))A^{-1}(s)\| \leq c|t' - t''|.$$

მაშინ, როგორც ცნობილია (1)-(2) ამოცანის ამონახსნი მოიცემა შემდეგი ფორმულით (იხ.[1],[2]):

$$u(t) = U(t, t_0; A)u(t_0), \quad 0 \leq t_0 \leq t, \quad (3)$$

სადაც $U(t, t_0; A)$ არის (1) განტოლების ამომხსნელი ოპერატორი, რომელსაც გააჩნია შემდეგი თვისებები:

$$U(t, t; A) = I;$$

$$U(t_2, t_1; A)U(t_1, t_0; A) = U(t_2, t_0; A), \quad 0 \leq t_0 \leq t_1 \leq t_2.$$

ჩვენ შემთხვევაში, ცხადია, (1)-(2) ამოცანის ამონახსნი იქნება:

$$u(t) = U(t, t_0; A)\varphi. \quad (4)$$

ვთქვათ, $A(t) = A_1(t) + A_2(t) + \dots + A_m(t)$, სადაც $A_1(t), A_2(t) \dots A_m(t)$, ოპერატორები, აგრეთვე, აკმაყოფილებენ იგივე პირობებს, რასაც $A(t)$.

ჩვენ ვიყენებთ (1)-(2) ამოცანის მიახლოებითი ამოხსნისათვის დ. გორდეზიანის პარალელური ტიპის გასაშუალოებულ დეკომპოზიციის სქემას (იხ.[3]). ჩვენი მიზანია, მიახლოებითი ამონაცანისთვის მივიღოთ ცხადი აპრიორული შეფასება.

შესაბამისი ტიპის სხვაობიანი სქემები განხილულია გ. მარჩუკისა და ნ. იანენკოს ნაშრომებში (იხ.[4], [5]).

(1)-(2) ამოცანის მიახლოებითი ამოხსნისათვის ვიყენებთ შემდეგ სქემას:

$$y_i \frac{du_k^{(i)}}{dt} + A_i(t)u_k^{(i)} = 0, \quad t \in [t_{k-1}, t_k] \quad (5)$$

$$(t_{k-1}) = v_{k-1}(t_{k-1}), \quad v(0) = \varphi, \quad i = 1 \dots m, \quad (6)$$

სადაც $y_i > 0$, $y_1 + y_2 + \dots + y_m = 1$, $k = 1, 2, \dots$, $t_k = k \cdot \tau$, $\tau > 0$ არის დროითი ბიჯი, ხოლო (1)-(2) ამოცანის მიახლოებითი ამონახსნი $[t_{k-1}, t_k]$ შუალედში განისაზღვრება შედეგი ფორმულით:

$$v_k(t) = y_1 u_k^{(1)}(t) + y_2 u_k^{(2)}(t) + \dots + y_m u_k^{(m)}(t). \quad (7)$$

ადგილი აქვს შემდეგ თეორემას.

თეორემა.

ვთქვათ, $A(t) = A_1(t) + A_2(t) + \dots + A_m(t)$, სადაც $A(t)$ და $A_i(t)$, $i = 1, 2, \dots, m$ ოპერატორები აკმაყოფილებენ (ა), (ბ) და (გ) პირობებს. ამასთან, შესრულებულია შემდეგი პირობები:

$$(დ) \|U(t, t_0; A_i)\| \leq e^{\omega(t-t_0)}, \quad \|U(t, t_0; A)\| \leq M e^{\omega(t-t_0)}, \quad M, \omega = \text{const} > 0;$$

(ე)

$$\|A^2(s)U(t, s; A)A^{-1}(s)\| \leq c, \quad \|A_i^2(s)U(t, s; \gamma_i^{-1}A_i^{-1})\| \leq c, \quad c = \text{const} > 0, s \geq 0, t \geq s \geq c;$$

(ვ) $A^2(t)$ და $A_i^2(t)$, $i = 1, \dots, m$ ოპერატორების განსაზღვრის არე არ არის დამოკიდებული t -ზე და $\varphi \in \mathcal{D}(A^2)$,

მაშინ სამართლიანია შემდეგი შეფასება:

$$\|u(t_k) - v(t_k)\| \leq c e^{N t_k} \cdot e \left[\max_{0 \leq s \leq t_k} \|A^2(s)\varphi\| + \max_{1 \leq i \leq m} (m \cdot \max_{0 \leq s \leq t_k} \|A_i^2(s)\varphi\|) \right]. \quad (8)$$

დამტკიცება. (5) - (6) - დან (4) ფორმულის გათვალისწინებით მივიღებთ:

$$u_k^{(i)}(t) = U(t, t_{k-1}; \gamma_i^{-1}A_i(t))v_{k-1}(t_{k-1}), \quad i = 1, \dots, m.$$

თუ $u_k^{(i)}(t)$ მნიშვნელობებს ჩავვსვამთ (7) -ში, გვექნება:

$$v_k(t_k) = V(t, t_{k-1})v_{k-1}(t_{k-1}), \quad (9)$$

სადაც

$$V(t_k, t_{k-1}) = \gamma_1 u_k^{(1)}(t) + \gamma_2 u_k^{(2)}(t) + \dots + \gamma_m u_k^{(m)}(t). \quad (10)$$

ცხადია, აქედან მიიღება:

$$v_k(t_k) = L(t_k, t_0)\varphi, \quad (11)$$

სადაც

$$L(t_k, t_0) = V(t_k, t_{k-1})V(t_{k-1}, t_{k-2}) \dots V(t_1, t_0). \quad (12)$$

ცხადია, (4) და (11) ფორმულების თანახმად გვაქვს:

$$u(t_k) - v(t_k) = (U(t_k, t_0; A) - L(t_k, t_0))\varphi. \quad (13)$$

ვიანტეგროთ (1) განტოლება $[t_1, t_2]$ შუალედში და გავითვალისწინოთ (3) ფორმულა, მივიღებთ:

$$U(t_2, t_1; A)u(t_1) - u(t_1) = - \int_{t_1}^{t_2} A(s)U(s, t_1; A)u(t_1)ds.$$

აქედან გამომდინარეობს:

შრომები N1(2)

$$H(t_2, t_1; A) = I - \int_{t_1}^{t_2} A(s)H(s, t_1; A) ds. \quad (14)$$

ცხადია, ანალოგიურად მიიღება:

$$U(s, t_1; A) = I - \int_{t_1}^s A(s_1)U(s_1, t_1; A) ds_1.$$

თუ ამ წარმოდგენას ჩავსვამთ (14), მივიღებთ:

$$U(t_2, t_1; A) = I - \int_{t_1}^{t_2} A(s) ds + \int_{t_1}^{t_2} A(s) \int_{t_1}^s A(s_1)U(s_1, t_1; A) ds_1 ds.$$

საბოლოოდ $U(t_2, t_1; A)$ ოპერატორისათვის მივიღებთ შემდეგ გამლას:

$$U(t_2, t_1; A) = I - \int_{t_1}^{t_2} A(s_1) ds_1 + \int_{t_1}^{t_2} A(s_1) \int_{t_1}^{s_1} A(s_2) ds_2 ds_1 + \dots + (-1)^n \int_{t_1}^{t_2} A(s_1) \int_{t_1}^{s_1} A(s_2) \dots \int_{t_1}^{s_{n-1}} A(s_n) ds_n ds_{n-1} \dots ds_2 ds_1 + R_n(t_2, t_1; A), \quad (15)$$

სადაც

$$R_n(t_2, t_1; A) = (-1)^n \int_{t_1}^{t_2} A(s_1) \int_{t_1}^{s_1} A(s_2) \dots \int_{t_1}^{s_{n-1}} A(s_n)U(s_n, t_1; A) ds_n ds_{n-1} \dots ds_2 ds_1. \quad (16)$$

გავშალოთ $V(t_i, t_{i-1})$ ოპერატორის შესაკრებები (15) ფორმულის გამოყენებით ისე, რომ ყოველი შესაკრების ნაშთითი წევრი იყოს მეორე რიგის, მივიღებთ:

$$V(t_i, t_{i-1}) = \gamma_1 U(t_i, t_{i-1}; \gamma_1^{-1} A_1(t)) + \gamma_2 U(t_i, t_{i-1}; \gamma_2^{-1} A_2(t)) + \dots + \gamma_m U(t_i, t_{i-1}; \gamma_m^{-1} A_m(t))$$

$$= \gamma_1 \left[I - \gamma_1^{-1} \int_{t_{i-1}}^{t_i} A_1(s_1) ds_1 + \gamma_1^{-1} R_1(t_i, t_{i-1}; \gamma_1^{-1} A_1) \right] + \gamma_2 \left[I - \gamma_2^{-1} \int_{t_{i-1}}^{t_i} A_2(s_1) ds_1 + \gamma_2^{-1} R_2(t_i, t_{i-1}; \gamma_2^{-1} A_2) \right] + \dots + \gamma_m \left[I - \gamma_m^{-1} \int_{t_{i-1}}^{t_i} A_m(s_1) ds_1 + \gamma_m^{-1} R_m(t_i, t_{i-1}; \gamma_m^{-1} A_m) \right] =$$

შრომები NI(2)

$$\begin{aligned}
 &= (\gamma_1 + \gamma_2 + \dots + \gamma_m)I - \left[\int_{t_{i-1}}^{t_i} A_1(s_1) ds_1 + \int_{t_{i-1}}^{t_i} A_2(s_1) ds_1 + \dots + \int_{t_{i-1}}^{t_i} A_m(s_1) ds_1 \right] + \bar{R}_2^*(t_i, t_{i-1}) = \\
 &= I - \int_{t_{i-1}}^{t_i} A(s_1) ds_1 + \bar{R}_2^*(t_i, t_{i-1}), \tag{17}
 \end{aligned}$$

სადაც

$$\bar{R}_2^*(t_i, t_{i-1}) = R_2(t_i, t_{i-1}; \gamma_1^{-1} A_1) + R_2(t_i, t_{i-1}; \gamma_2^{-1} A_2) + \dots + R_2(t_i, t_{i-1}; \gamma_m^{-1} A_m).$$

(15)-ის თანახმად გვაქვს:

$$U(t_i, t_{i-1}; A) = I - \int_{t_{i-1}}^{t_i} A(s_1) ds_1 + R_2(t_i, t_{i-1}; A). \tag{18}$$

(16)- დან თეორემის (ბ) და (ვ) პირობების გათვალისწინებით მიიღება:

$$\begin{aligned}
 \|R_2(t_i, t_{i-1}; A)\varphi\| &= \left\| \int_{t_{i-1}}^{t_i} A(s_1) \int_{t_{i-1}}^{s_1} A(s_2) U(t_i, s_2; A) ds_2 ds_1 \varphi \right\| \leq \\
 &\leq \epsilon^2 \max_{s_2 \in [t_{i-1}, t_i]} \|A(s_1) A(s_2) U(t_i, s_2; A)\varphi\| \leq \\
 &\leq \epsilon^2 \max_{s_2 \in [t_{i-1}, t_i]} \left[\| (A(s_1) - A(s_2)) A^{-1}(s_2) \| \cdot \|A^2(s_2) U(t_i, s_2; A)\varphi\| + \|A^2(s_2) U(t_i, s_2; A)\varphi\| \right] \leq \\
 &\leq \epsilon \tau^2 \max_{s_2 \in [t_{i-1}, t_i]} \|A^2(s_2) U(t_i, s_2; A) A^{-2}(s_2)\| \|A^2(s_2)\varphi\| \\
 &\leq \epsilon \tau^2 \max_{s_2 \in [t_{i-1}, t_i]} \|A^2(s_2)\varphi\|. \tag{19}
 \end{aligned}$$

ანალოგიურად მიიღება შემდეგი შეფასებები:

$$\|R_2(t_i, t_{i-1}; \gamma_j^{-1} A)\varphi\| \leq \epsilon \tau^2 \max_{s_2 \in [t_{i-1}, t_i]} \|A_j^2(s_2)\varphi\|. \tag{20}$$

შრომები N1(2)

სადაც $j = 1, 2, \dots, m$.

(15) და (17) ტოლობებიდან (19) და (20) შეფასებების გათვალისწინებით მიიღება შემდეგი შეფასება:

$$\| (V(t_i, t_{i-1}) - U(t_i, t_{i-1}; A)) \varphi \| \leq c \tau^2 \left[\max_{0 \leq s \leq t_i} \| A^2(s) \varphi \| + \max_{1 \leq i \leq m} (m - \max_{0 \leq s \leq t_i} \| A_j^2(s) \varphi \|) \right]. \quad (21)$$

როგორც ადრე აღვნიშნეთ, ამომხსნელი $U(t_k, t_{i-1}; A), k \geq i$ ოპერატორები აკმაყოფილებენ პირობას:

$$U(t_k, t_{i-1}; A) = U(t_k, t_i; A) U(t_i, t_{i-1}; A).$$

ცხადია, ანალოგიურ პირობას აკმაყოფილებს $I(t_i, t_{i-1})$ ოპერატორი:

$$I(t_k, t_{i-1}) = I(t_k, t_i) I(t_i, t_{i-1}).$$

ამ პირობების თანხმად გვაქვს:

$$II(t_k, t_0; A) - I(t_k, t_0) = \sum_{i=1}^k I(t_k, t_i) [V(t_i, t_{i-1}) - II(t_i, t_{i-1}; A)] II(t_{i-1}, t_0; A). \quad (22)$$

(13) - დან (22) წარმოდგენის, (21) შეფასებისა და თეორემის (დ) პირობის გათვალისწინებით მიიღება (8) შეფასება.

თეორემა დამტკიცებულია.

ლიტერატურა

1. K. Yosida, Functional Analysis, Springer-Verlag, 1965.
2. Поличка А.Е., Соболевский П.Е. О методе Ротте приближенного решения задачи Коши для дифференциальных уравнении в банаховом пространстве с переменным оператором. Дифференциальные уравнения, 1976, т.12, ст. 1693-1704.

3. Гордезиани Д. Об численном решении одной проблемы термоэластичности. Институт прикладной математики им. И. Векуа Тбилисского Государственного Университета, 1979.
4. Марчук Г.И. Методы расщепления. Наука, 1988.
5. Яненко Н.Н. Метод дробных шагов решения многомерных задач математической физики. Новосибирск: Наука. 1967.
6. Kato T. The Theory of perturbations of linear operators. 1972.
7. Krein S. Linear differential equations in a Banach space. 1967.
8. გალდავა რ. ევოლუციური განტოლებისათვის ნახევრადდისკრეტული სქემების მდგრადობისა და კრებადობის გამოკვლევა ასოცირებული პოლინომებისა და ნახევარჯგუფების გამოყენებით. ფიზიკა-მათემატიკის მეცნიერებათა კანდიდატის ხარისხის მოსაპოვებლად წარდგენილი დისერტაცია, თბ., 1999.

შალვა კვეზერელი
დავით აღმაშენებლის სახელობის
საქართველოს ეროვნული თავდაცვის აკადემია
ასისტენტ პროფესორი
schalwak@yahoo.de

მერაბი ცინცაძე
მეცნიერ მუშაკი

როგორ ვიშოვოთ ფული

რეზიუმე. სტატია „როგორ ვიშოვოთ ფული“ წარმოადგენს ავტორთა ძირითადი შეხედულებების ნაკრებს, თუ რა არის ფულის და სიმდიდრის არსი, როგორია მისი მოპოვების წყაროები. საკითხი განხილულია რამდენიმე მხრიდან: წმინდა წერილებში ასახული განმარტებებით, არსებული საბაზრო მონაცემებით, ისტორიული მაგალითებით და ავტორთა მსჯელობით.

სტატიაში ასევე განხილულია ეკონომიკურად ძლიერი და მყარი ქვეყნის მოწყობისათვის მოსახლეობის საქმიანობების მიხედვით განაწილების ხედვა, რომლის ჩამოყალიბების საფუძვლად აღებულია ბუნებაში არსებული ოქროს კვების კანონზომიერება.

Shalva Kvezereli
Davit Agmashenebeli
National Defence Academy of Georgia
Assistant Professor

Merabi Tsintsadze
Scientist worker

How to earn money

Abstract. Article "how to earn money" presents authors' basic views about the main essence of money and wealth. the sources of gaining them. The subject is discussed in several ways: explanations in some scriptures, current market data, historical examples and authors' discussions.

The article also contains discussions about the views of how to arrange an economically strong and stable country via the population distributions according to their work, which is emerged because of the regularity of Gold intersection existing in nature.

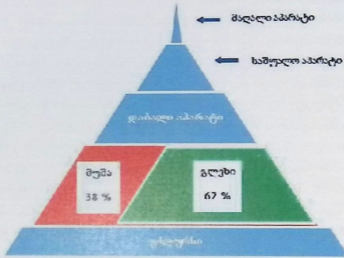
შრომები NI(2)

მდიდრები ყველა საზოგადოებრივ წყობას ჰყავდა და ჰყავს. რაში გამოადგება იგი ქვეყანას, ანუ რა საჭიროა სიმდიდრე. სახარებიდან ცნობილია, რომ ამ სოფლის მკვრობელი განკარგავს ყველა და ყველანაირ ნივთიერ სიმდიდრეს, რომელიც ჩანს ეშმაკის მიერ ქრისტეს გამოცდისას - ყველაფერი ამ ქვეყნიური შენი იქნებაო თუ ჩემსკენ იქნები, ანუ მომემსახურებიო. აქედან გამოდის, რომ სიმდიდრე იმ ადამიანებს ეძლევათ, რომელნიც მას ემსახურებიან. ეშმაკი დაყრდნობილია მათზე და მათი გავლენით და საშუალებებით ბატონობს ადამიანთა დანარჩენ რაოდენობაზე, ანუ მას მართლა ჰგონია თავი სოფლის მბრძანებელი. მბრძანებლობა და მბრძანებლობის საფეხურები საზოგადოებისა და სიმდიდრე ერთი და იგივეა. ერთი განაპირობებს მეორეს და პირიქით, მაგრამ ამასთანავე ყოფილა როდესაც არ ჰქონია სიმდიდრე, მაგრამ ჰქონია მბრძანებლობა და არ ჰქონია მბრძანებლობა, მაგრამ ჰქონია სიმდიდრე. ეს იგი მათი ერთად ყოფნა არ არის აუცილებელი და ამ თვისებებს ცალ-ცალკე შეუძლიათ არსებობა და სამსახური სოფლის მკვრობელისა. ამის საუკეთესო მაგალითია სოციალისტური წყობა, რომელსაც არ ჰყავდა მდიდრები, ყველა თანაბარი იყო, მაგრამ ჰქონდა მბრძანებლობა. ბურჟუაზიულ სამყაროში კი ორივე ერთად მოქმედებდა. ადამიანის თავისუფალი არჩევანის ნება ორივე სამყაროში არსებობს, მაგრამ გარკვეულ ზღვრამდე. ადამიანს შეეძლო აერჩია ვთქვათ ინჟინერის პროფესია, სოფლის მეურნეობის და ასე შემდეგ, მაგრამ სიტყვის თავისუფლება ძალიან შეზღუდული იყო ბურჟუაზიულშიც და სოციალისტურშიც. ბურჟუაზიულ სამყაროში სიტყვის თავისუფლება უფრო ადრე „გათავისფლდა“ - ილაპარაკე რამდენიც გინდა, ანუ ძველი ნათქვამის არ იყოს „ძალი ყვეს ქარავანი მიდის“, „რატომ? იმიტომ რომ ბურჟუაზიულმა სამყარომ ადრევე შეძლო ადამიანთა ძირითადი რაოდენობის ნივთიერი უზრუნველყოფა, ანუ აღარ ყავდა პროლეტარიატი - ის ხალხი, რომელსაც აღარაფერი ჰქონდა დასაკარგავი. ანუ აღარ იყო ხალხის ის რაოდენობა, რომელზედაც ლაპარაკს შეეძლო მოეხდინა გავლენა. უკვე ცხადი ხდება თუ, რატომ დაიშალა სოციალისტური ბანაკი. ჩვენი შეხედულებით იგი დაიშალა არა ფულის, ან ნივთიერი უზრუნველყოფის მოქმედებით, რომლებიც მაინცდამაინც არ ფასობდა, არამედ დაიშალა მბრძანებლობის განვითარებისა და ამალეების გამო. მაშასადამე სანამ მოქმედებდა საბჭო და ჰქონდა რაღაც უფლება არა უშავდა საქმეს, მაგრამ, როგორც კი გადავიდა ერთპიროვნულ მბრძანებლობაზე მაშინვე შეუდგა წყალი. ინერციით რა თქმა უნდა ყველა განაგრძობს არსებობას რაღაც დრომდე.

ქვეყანას აუცილებლად ჭირდება გლეხები, მუშები, მდიდრები, ღარიბები ასეა ცხოვრება და ყველას მუშაობის თავისებურებათა გათვალისწინებაა საჭირო. ქვეყნის მოსახლეობის განაწილების საუკეთესო შეფარდება ჩვენ გამოვსახეთ პირამიდაში, რომელიც აგებულია ოქროს კვეთაზე /იხ. თვალსაჩინოება 1/. ქვეყნის კეთილდღეობა დამოკიდებულია უფრო მეტად მუშასა და გლეხზე, ისინი ქმნიან სასაქონლო მასალებს, როგორც შიდა მოხმარებისათვის, ასევე საგარეო ბაზრისათვის.

შრომები N1(2)

დანარჩენი არის ზედნაშენი. და ეს ყველასთვის ცნობილია, უბრალოდ ვიმეორებთ თვალსაჩინოებისათვის, რომ მარტივად განისაზღვროს ქვეყნის მოსახლეობის დაყოფადობა ცალკეულ საფეხურში არსებული ადამიანების რაოდენობა თუ, როგორ უნდა იყოს ფარდობაში მდგრადი და მტკიცე ქვეყნისათვის. როგორ გამოვიანგარიშოთ იგი ისე, რომ რომელიმე საფეხურის ადამიანთა რაოდენობა არ იყოს გადაჭარბებული.

თვალსაჩინოება 1. საფეხურებიანი პირამიდა

ჩვენი შეხედულებით ამისათვის საჭიროა გამოვიყენოთ ოქროს კვეთის კანონზომიერება, იმიტომ, რომ ბუნებაში არსებული ყოველი - მცენარე, ცხოველი თუ სხვა რამ, აგებულია ოქროს კვეთაზე, რომელიც ამ შემთხვევაში დიდი სიზუსტე არ არის საჭირო და მიახლოებით იქნება $62\% \pm 38\%$. ცხადია, რომ მთელი პირამიდის ადამიანთა რაოდენობა იქნება ქვეყნის მოსახლეობის 100%. ეს ოქროს კვეთა აჩვენებს, რომ ის რაოდენობა ადამიანებისა, რომლებიც უშუალოდ ქმნიან საქონელს უნდა იყოს 62% /საფეხურებიან პირამიდაზე გამოსახულია ყველაზე დიდად/. მუშა და გლეხი თავისთავად გულისხმობს, რომ შრომისუნარიანია, მაგრამ აქ მხედველობაშია მისაღები ასაკი, რომელიც ჩვენი შეხედულებით უნდა განისაზღვროს 20 წლიდან 50 წლამდე. როდესაც გვეცოდინება მოსახლეობის ეს რაოდენობა, ამის მიხედვით უნდა ჩამოყალიბდეს ზედნაშენი, დანარჩენი საფეხურების მომუშავე ადამიანთა რაოდენობის საუკეთესო ფარდობა.

თვით ეს საფეხურები თავისთავად გულისხმობს შიდა დანაწილებას. ასე მაგალითად: მუშათა და გლეხთა რაოდენობა უნდა დანაწილდეს შესაბამისად

შრომები N1(2)

მუშები 38%, გლეხი 62% შრომისუნარიანი მოსახლეობიდან ეს იქნება საუკეთესო /ანუ ოპტიმალური/ შეფარდება. მუშა ამ შემთხვევაში იყოფა დაზგებთან მომუშავე, მშენებლობაზე მომუშავე და ასე შემდეგ. სხვა დანარჩენი საფეხურების ადამიანთა რაოდენობა /ვაჭრობა, ტრანსპორტი, მედიცინა, მეცნიერება და სხვა/, უნდა იყოს მთლიანის 38%, ესე იგი მომსახურების სფერომ არ უნდა გადააჭარბოს 38 %-ს.

ამ ოქროს კვეთაზე უნდა იყოს განსაზღვრული დასაქმებული ადამიანების რაოდენობა, აღმავალი მიმართულებით. და უნდა განისაზღვროს შრომის განაკვეთი, ანუ ანაზღაურება და ეს ანაზღაურებაც უნდა იყოს დაფუძნებული ოქროს კვეთაზე. ადამიანთა ანაზღაურების გამოთვლის თანმიმდევრობა ოქროს კვეთის მიხედვით განხილული გვაქვს 2015 წელს გამოცემულ ნაშრომში „სასწორი და სამართალი“ და ამ საკითხებზე ვრცლად აქ ადარ განვიმორძებთ.

მუშა არ ფიქრობს ისე, როგორც გლეხი, ღარიბი სხვანაირად ხედავს სამყაროს, მდიდარი სხვანაირად და ამიტომ საჭიროა თვალთახედვის შეჯერება და შეთავსებული გადაწყვეტილების მიღება. ჩვენი შეხედულებით შეძლებული, მდიდარი ადამიანი იმიტომ ჭირდება ქვეყანას, რომ მათ მეტი გააკეთონ ქვეყნისათვის, აქვთ ამის შესაძლებლობა და აი აქ არის მთავარი კითხვა იმისა ქვეყნისათვის აკეთებს თუ თავისი თავისთვის, ანუ მეტ წყალობას გასცემს თუ მეტ შემოსავალზეა მიმართული.

ძალზედ საგულისხმოა 2016 წლის დასაწყისში ბრიტანული დახმარების სააგენტო - Oxfam-ის მიერ ჩატარებული გამოკვლევა, რომლის თანახმადაც, დედამიწის 62 "სუპერ მდიდრის" ქონება, მსოფლიო მოსახლეობის ნახევარის (დაახლ. 3.5 მილიარდი) ქონებაზე მეტია. Oxfam-ის დახმარების სააგენტო, შემოსავლების ანგარიშების უთანასწორო განაწილებასთან დაკავშირებით, მსოფლიო ეკონომიკურ ფორუმს გააცნობს, რომელიც დავოსში ჩატარდება. Oxfam-ის განცხადებით, დღითი-დღე მკვეთრი საზღვარი ჩნდება მდიდრებს და ღარიბებს შორის. 2016 წელს დედამიწის მოსახლეობის 1%-ის (დაახლოებით 70 მილიონი ადამიანის) ქონება, დანარჩენ 99%-ის (დაახლოებით 7 მილიარდზე მეტი ადამიანის) ქონებაზე მეტი იქნება.

ძალაუნებურად გახსენდება ძველი ზღაპარი, როდესაც მკვდარ გულზე ოქროსა და თვალმარგალიტს აყრიან, მაგრამ გული მაინც ზემოთ ექცევა მათ, არ ყოფნის მის სიხარბეს, რაც მეტი აქვს უფრო მეტი სურს. რუსთველი:

„გული კრულია კაცისა, ხარბი და გაუძლომელი.“

ამის შემდეგ ერთ მუჭა მიწას დააყრიან და იგი გულს გადაფარავს. წმ. სახარება გვამცნობს, ყოველივე ზრახვათა საწყისი გულია. და მაშინ გულის რა ფიზიკურ-ქიმიური მახასიათებლები განსაზღვრავს მას, იქნებ აგებულებამა სხვაობა? ვფიქრობთ ეს ძალზედ საყურადღებო საკითხია, რომელზეც დიდი დაფიქრება და მუშაობაა საჭირო.

შრომები NI(2)

აქვე ისმება კითხვა თუ რა არის ფული ანუ ოქრო. ფული თავისთავად მხოლოდ დახატული ქაღალდია, ოქრო ფერადი ლითონი და თუ მთელი სიცოცხლე მის მოგროვებას შევწირეთ ეს იმას ნიშნავს, რომ იგი დავისახეთ ფეტიშად - კერპად და ვემსახურეთ მას. ესეიგი ავცდით კაცთა ძირითად დანიშნულებას - **კაცთა შორის მშვიდობასა და სათნოებას.**

ფულიც და ოქროც ორივე სასაქონლო ფასეულობის გაცვლისათვის გამოიყენება, ქაღალდის ფულს ხშირ შემთხვევაში საფუძვლად უდევს ოქროს შესაბამისი რაოდენობა. რუსთველმა თქვა:

„ნახე თუ ოქრო რასა იქმს, კვერთხი ეშმაკთა ძირისა.“

მისი საქმენი ყველასათვის ცნობილია და ოქროზე აღარ გავაგრძელებთ, მაინც საკითხავია რა შუაშია ოქრო, იგი ხომ იგივე ფერადი ლითონია ისევე, როგორც სხვა ლითონები, რომლებიც ფერით განსხვავდება მისგან. წარსულიდან ცნობილია, რომ იყო დრო როდესაც რკინა უფრო ძვირი ღირდა, ანდა ბრინჯაო, რომელიც ასევე ძნელად იქანება. მაშასადამე ოქროს აქვს რაღაც სხვა შეუმჩნეველი მიზიდულობის თვისება. იგივე მსჯელობა ესადაგება სხვა ძვირფას ლითონებს, ქვებს და სხვათა, რომლებსაც ბუნებრივი მახასიათებლების შეუსაბამო მნიშვნელობა აქვთ მინიჭებული.

საქმე იმაშია, რომ ეშმაკის გამგებლობაში ღარიბი ადამიანიც მეტია და მდიდარიც. ესე იგი ღმრთის მრისხანება მათ ნივთიერ მდგომარეობაზე არ არის დამოკიდებული. განსხვავებული იქნება მხოლოდ ის თუ, როგორ გამოიყენებს მდიდარი ქონებას. ძველ საქართველში ფეოდალები /ქართულად თავადები/ შეძლებული ადამიანები იყვნენ, მათ შორის განსხვავება შეინიშნებოდა იმაში თუ ვინ, როგორ შოულობდა სიმდიდრეს და ვინ რაში ხარჯავდა მას. ზოგი თავადები ყმა გლეხებს ყიდდნენ უცხოეთში და მერე იმ ფულით ხატ-ჯვრებს და ეკლესიებს ამკობდნენ. ადამიანია ხატი ღვთისა, ამიტომ ადამიანის ჩაგვრას, ყიდვა-გაყიდვას, მის მიმართ უწყალო ქმედებას, არავითარი გამართლება არ ექნება, ეკლესიაც რომ ააშენო. ამ სოფლის მპყრობელი მდიდარს უხვად აძლევს ქონებას. ღარიბს არაფერს არ აძლევს, მაგრამ ისე როგორ იქნება, რომ ამ ღარიბს მდიდრის ქონებიდან არაფერი ეწილადონ-მიეწოდოს ნებსით თუ უნებლიედ. მაშასადამე მას, რომ ჰგონია მდიდარი სულ მთლიანად დაგიჟიარო არც მთლად ასეა და მდიდარსაც რჩება გადარჩენის შანსი. ამასთანავე სახარებიდან ცნობილია, რომ პირველები უკანასკნელნი იქნებიან, უკანასკნელები კი პირველები. ეს შეიძლება შეეფარდებოდეს მდიდრებსა და ღარიბებს, ხელმწიფესა და უბრალო გლეხს და ასე შემდეგ. ის საერთო თვისება, რომელიც ყველა ადამიანს ახასიათებს და ახლავს არის მისწრაფება. ანუ ყველა მიისწრაფის თავისი მდგომარეობის გაუმჯობესებისაკენ - წინსვლისაკენ. გამოდის, რომ ამ სოფელში წინსვლა იმ სოფელში გამოისახება უკუსვლაში.

წმიდა სახარების მიხედვით არსებობს სამი სახის სიმდიდრე სულიერი, ხორციელი, ნივთიერი. აქედან ცნობილია, რომ სულიერი სიმდიდრე უარყოფს

დანარჩენ ორს და საერთოდ ნივთიერ, ანუ ხილულ სიმდიდრეს, რადგან მან იცის, რომ მისთვის განკუთვნილია სასუფევლის სიმდიდრე, რომელსაც ვერაფერი შეედრება. ხორციელად ჩამოყალიბებული, ანუ ლამაზი პიროვნება მდიდარია ბუნებისაგან მინიჭებული სიმდიდრით და შეიძლება აქეთაც იყოს და იქითაც მიდრეკილი, უფრო მეტად კი მათაც უნდათ ნივთიერი სიმდიდრე. რა არის საფუძველი იმისა, რომ ადამიანები ინდომებენ ნივთიერ სიმდიდრეს? ჩვენი შეხედულებით მრავალი მიზეზიდან შეიძლება გამოიყოს ერთი, რომელსაც შეიძლება ვუწოდოთ თანდაყოლილი მოჩვენებითობა, რომ ეს შენია, ანუ მას უნდა იშრომოს სხვამ და თვითონ მიითვისოს სხვისი შრომის რაღაც ნაწილი. რომ არ ქონოდა თანდაყოლილი მოჩვენებითობა და ეშრომა, მაშინ შეეძლო თუ არა გამხდარიყო მდიდარი? ჩვენი შეხედულებით, ცალკეული ადამიანი ვერ გახდება მდიდარი თავისი ფიზიკური შრომით, ვერც გონებრივი შრომით, თუ არ აღმოაჩინა რაღაც განსაკუთრებული და ფასეული ამ ქვეყნისათვის. იგი თავისი ფიზიკური და გონებრივი შრომით შეიძლება გახდეს შეძლებული ადამიანი.

**ადამიანი კი არ უნდა იყოს
ფულის მონა არამედ ფული
უნდა იყოს ადამიანის მონა
და ემსახუროს მას.**

დავით სარაჯიშვილი

„ადამიანი კი არ უნდა იყოს ფულის მონა არამედ ფული უნდა იყოს ადამიანის მონა და ემსახუროს მას“. ასე შესანიშნავად ჩამოაყალიბა ფულთან დამოკიდებულება დიდმა ქართველმა მეწარმემ და საზოგადო მოღვაწე დავით სარაჯიშვილმა. რაც მთავარია მან ეს საქმით წარმოაჩინა, როდესაც თავისი დროისათვის საქართველოში ყველაზე მდიდარი ადამიანი იყო (ეკონომისტთა გამოანგარიშებით დღევანდელი მოცემულობით მისი ქონება დაახლოებით 8 მილიარდ ლარამდე იყო), კავშირები და გავლენაც დიდი ჰქონდა, მაგრამ ეს ყველაფერი არ გამოუყენებია თავისი პირადი განდიდებისათვის, პირიქით ქვეყნისა და ხალხისათვის არაერთხელ თავი საფრთხეში ჩაიგდო და რუსეთის მეფისკარის მაღალჩინოსნებს დაუპირისპირდა. წარმატებას დავით სარაჯიშვილმა დიდი შრომითა და მონდომებით მიაღწია. იგი ყოველთვის ზრუნავდა მის საწარმოში დასაქმებულ ადამიანებზე, მათი სამუშაო პირობების გაუმჯობესებაზე, მათთვის განათლების მიცემაზე. ასევე მას ეკუთვნის მეტად საგულისხმო გამოხატულება: „უსწავლელი კაცი და გამხმარი ხე ერთი და იგივეა რამდენადაც კაცი ნასწავლია, იმდენად უფრო სასარგებლო საქმეს გააკეთებს“,

შრომები N1(2)

სიტყვები საქმედ აქცია და თანამშრომლებისთვის გახსნა სკოლები, მონდომებისათვის წერა-კითხვის მცოდნეებს მეტ გასამრჯელოს აძლევდა. მრავალ ახალგაზრდას მისცა შესაძლებლობა სწავლა-განათლება მიეღოთ როგორც საქართველოში, ასევე მის ფარგლებს გარეთ. „ყველგან და ყველაფერში უნდა იყო პატიოსანი ადამიანი, ეს უფრო მეტია, ვიდრე იყო მილიონების პატრონი“, თქვა და ადასრულა. ბოლოს მან და მისმა მეუღლემ მთელი ქონება სამშობლოს უანდერძეს.

მნიშვნელოვან შეკითხვას, რა არის ფული და როგორ ვიშოვოთ იგი დავით სარაჯიშვილმა და სხვა ბევრმა გონიერმა მეწარმემ (ნიკო ნიკოლაძე, მიტროფანე ლალიძე, აკაკი ხოშტარია და სხვა) თავისი საქმით გასცეს პასუხი. მათთვის ფული ყოველთვის იყო მხოლოდ საშუალება და არა მიზანი, რომლითაც შესაძლებელი იქნებოდა სასარგებლო და სასიკეთო საქმეების კეთება, ადამიანთა წინაშე მდგარი მნიშვნელოვანი და აუცილებელი საკითხების გადაჭრის გზების მიგნება. ჩვენი აზრით ეს იმას არ ნიშნავს რომ საერთოდ გლახაკი ბოროტია და მდიდარი კეთილი ან პირიქით, ამიტომ პირდაპირ არ უნდა გავიგოთ, ღრმა დაფიქრებაა საჭირო.

ლიტერატურა

1. წმიდა სახარება. საქართველოს საპატრიარქოს 2011 წ გამოცემა.
2. შოთა რუსთაველის „ვეფხისტყაოსანი“. გამომცემლობა სახელგამი. თბილისი 1957.
3. სასწორი და სამართალი. მ. ცინცაძე, შ. კვეზერელი. თბილისი 2015.
4. სული ვაცისა. მ. ცინცაძე, შ. კვეზერელი. თბილისი 2014.
5. მარკეტინგული კომუნიკაციები. ილია ფერაძე. თბილისი 2010.
6. ბრიტანული დახმარების სააგენტო - Oxfam - ვებ გვერდი.

ზაალ მიქაძე

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი
ტექნიკის მეცნიერებათა დოქტორი
ასოცირებული პროფესორი
z_mikadze@mail.ru

თემურ ჭუმბურიძე

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი
ტექნიკის მეცნიერებათა დოქტორი
ასოცირებული პროფესორი
t.humburidze@gtu.ge

ირაკლი შურღაია

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი
ტექნიკის მეცნიერებათა დოქტორი
ასოცირებული პროფესორი
Irakli-Shurgaia@mail.ru

ნანი არაბული

დავით აღმაშენებლის სახელობის
საქართველოს ეროვნული თავდაცვის აკადემია
ტექნიკის მეცნიერებათა კანდიდატი
ასოცირებული პროფესორი
nana@gtu.ge

**განათლების სფეროში სტანდარტების შექმნის და გამოყენების
მნიშვნელობა, როგორც ქვეყნის განვითარების მთავარი ფაქტორი**

რეზიუმე. დღეისათვის ნებისმიერი ქვეყნის არა მხოლოდ მდგრადი განვითარება, არამედ არსებობაც კი შეუძლებელია, თუ მას არ გააჩნია შესაბამისი სასწავლო სისტემა, რომელიც სახელმწიფო სისტემის ერთ-ერთ ძირითად ელემენტს წარმოადგენს და მხარს უჭერს ქვეყნის აშენებას.

აღნიშნულ სტატიაში ჩატარებულის ანალიზი, თუ როგორ უნდა მოხდეს განვითარებადი ქვეყნის, მათ შორის საქართველოს რეორგანიზაციის პროცესის საგანმანათლებლო სისტემაში.

Zaal Mikadze

Georgian Technical University
Doctor of technical science
Associate Professor

Temur Chumburidze

Georgian Technical University
Doctor of technical science
Associate Professor

Irakli Shurgaia

Georgian Technical University
Doctor of technical science
Associate Professor

Nani Arabuli

Davit Agmashenebeli
National Defence Academy of Georgia
Candidate of technical science
Associate Professor

**Creation of world standards educational system as one of the main factors
of sustainable development of the country**

Abstract. *At present not only sustainable development but even the existence of a country is impossible if it has no appropriate educational system which is one of the major elements of state system and supports the country to construct global competitive economic system, to develop qualified, industrial global labor force, to create, use and spread new ideas and technologies.*

The work analysis what should the developing country, including Georgia, do to overcome status-quo and realize the reorganization of educational system.

Key words: *sustainable development, balanced development, systemic regularities, world class university, rating, quality index, evaluation criteria.*

1. Introduction

The all-around care for university ranking expresses the international acknowledgement of the fact that economical growth and global competitiveness is more and more strongly connected with knowledge, which evidently implies the foundation of economical development of the country on knowledge. This cannot be achieved without developed educational system starting from the secondary and professional institutions and ending with higher educational institutions (HEI).

The necessity of economy intellectualization is conditioned by the understanding that as a result of inevitable growth of world population and respectively, growth of consumption standards, when natural-resource potential is limited, the problem of foreseeing and sustainable development of the country arises. As the well-known Georgian scientist Iveri Prangishvili indicated in his works [1, 2] this process proceed according to common objective laws of complex systems functioning.

The basis of foreseeing and sustainability concepts lies in regulation of balanced development of economy, nature, society. When constructing the respective models the guideline in conditions of preserving of biosphere and ecologic system should be the provision of national wealth growth mainly by increasing spiritual valuables, qualification, professionalism and other social components of national wealth [2].

2. The role of educational system in sustainable development of the state

It can be boldly said that only appropriate and purposeful educational system may prepare the citizens for solution the set-up tasks and at the same time be one of the motive force in the solution of scientific-research problems of provision of country's sustainable development.

Here it should also be considered that no country can be shut out, it is a part of world mega system. Thus, the competition in any sphere is inevitable. Therefore, global competitiveness means that any country should be able to maximally maintain the resources of own national originality, natural and human resources and also be the rightful member of world civilization. Otherwise, the objective common systems regularity coming into action according to which if complex system cannot adapt to its subsystem – element (in this case a concrete state) it begins maximum limiting or expulsion of its autonomy from the system. The state will loose national ego and may really appear in the danger of existence.

The mentioned phenomenon intensifies still more the role of educational system, particularly, of high educational institution in the matter of ascertaining the place in mega system of any state, particularly of such developing state as Georgia. Here, one more serious regularity of system development is to be considered, which is known as "stepwise" regularity [1]. Evolutional development of the system with "stepwise" law has accelerating and possibly, even exponential character which means that every step creates the necessary conditions more rapidly for creation of the next floor. This indicates that, in the first place, the underdeveloped countries for development-perfection of their educational system's HEI should advance step-by-step to achieve the standards of the world elite universities.

The advance to the stated goal should be controlled by the indices-criteria the unity of which creates a certain rating. Unlike from the global ratings known today [3,4,5] we can

formulated the so-called intermediate rating for underdeveloped countries, for Georgia in the first place. For this it is necessary to separate in the existing ratings the indices the inclusion of which in intermediate rating will be substantiated. The correctness of such approach is confirmed by the ideas of the experts of different countries by the assumption of which the achieving of world class standards in educational sphere may be justified for certain institutions in many countries but may be inappropriate, unprofitable or ineffective for many other countries.

3. World experience and basic strategies of education system development

In the center of attention of contemporary world experts are the following ratings of world leading universities: academic rating of world universities created by Shanghai Jiao Tong University in 2003 with consideration of wide scientific directions (ARWU-FIELD); 2004 rating of The Times QS-THES; Spain project Wedometrics (2204) of universities ranging by sites; Taiwan council rating (Higher Education Evaluation and Accreditation Council Taiwan. 2007); project of a new rating prepared by Moscow Lomonosov University and independent agency "Raitor" in 2009 [3,4,5].

As the analysis shows ARWU-FIELD does not consider such important scientific and cultural-educational directions without which our country will not be able to preserve national identity, became stable and high developed state. Therefore, in intermediate rating alongside with scientific directions considered by AEWU-FIELD the following directions should be included: culture and art studies; Kartvelological sciences; earth learning sciences and environment; engineering sciences; high technology materials. In intermediate rating alongside with indispensable current indices the ARWU-FIELD indices should also be presented as the future guidelines [4,5]. As to inclusion of QS-THES rating indices here a certain caution is necessary when using the indices which concerns the evaluation of universities according to the share of foreign students in general number of students (in world elite universities the share of foreign students in general number of students exceeds 20%).

In 2008 the ranging of world universities according to QS-THES and ARWU-Field ratings was done the results of which had a grave impression on the countries the universities of which did not get in the list of the 50 best ones.

Among the expressed critical opinions the opinion of Russian specialists is very interesting and accountable that institutions of Russia and other post-Soviet space which for a long period functioned in conditions of strict demarcation of education and science are quite lagging behind and lose in competition with foreign institutions [3]. Thus, we think it indispensable that in intermediate rating alongside with global rating indices all those indices are to be considered which are necessary for modernization and advance-development of education system of our country.

In the process of development of basic strategies of education system development the three main factors of creation of world standard universities should be considered which were demonstrated as a result of researches carried out at leading universities of Great Britain and China:

- High concentration of talent (professors and students);
- Rich resources for carrying out advanced innovation researches;

შრომები N1(2)

- Management principles promoting strategic outlooks, innovations and management flexibility which provide timely solutions and optimum management of resources without bureaucracy.

The inevitable element characteristic to world class universities is enormous resources (i.e., Oxford university carried out mass accumulation company of finances within 1.25 billion Euro in order to invite world leading academicians; source UWN 2008b) as universities carry out complicated, intensive researches and these resources are essential for researches as well as for their management.

Elite universities pay particular attention to scientific researches also to financing salaries of professors and teachers. For example, by the data of Changhai University in 207-2008 in elite USA universities the average annual salary for full professors exceeded 160 000 \$.

Also very attractive are the resources that are needed for creation of world class universities in present conditions. For example, the government of Pakistan plans 750 million dollars consumption for creation of each new university which will be oriented on researches, science and innovation technologies. In 2003 for modernization of higher educational system China spent 1% of gross national product – 10.4 milliard dollars.

Creation of world level universities besides solid material resources needs much time as well; the Chicago University which needed 20 years for becoming world level university may be nominated as the example [5].

The presented facts are quite thought-provoking for Georgia and the like countries but this does not give the basis for pessimism or withdrawal as there is only one way out – with the support of world educational societies, World Bank and own resources, with rational using of possible sources [5] of HEI financing perform modernization-advance progress of the country's educational system in the first place in the interest of the country and in the future with orientation on world standard HEIs . Proceeding from the set-up goals here also can be used three main updated strategies [5]:

1. The government can realize the updating of necessary number of universities having traditions and especial potential;
2. Government can encourage many existing institutions to amalgamate and transform into one university (there can be several such amalgamations) which with common effort will enable development of country's educational system proceeding from the state interests and in the future will have possibility to become world standard university;
3. State may establish one or several new universities.

If the first two approaches are somehow (though there actually is no other way) acceptable, the third approach need serious thinking – evaluation of all positive and negative moments, possibilities of the country, time and many other factors. As the world experts indicate the realization of any strategy is connected with certain reorganizations which should not be accompanied with any social problems, confrontation and in the end in a small country this may become quite painful. The combination of strategies which will be based on the presented methods cannot be excluded.

Together with HEI participating in updating and oriented on better results the government should find answer on quite problematic questions:

1. Proceeding from country's interests which strategy will work best?

შრომები NI(2)

2. What kind of choosing should be done among the existing HEIs if the first or the second approaches are chosen?
3. What kind of relation will be among updated or new HEIs and other existing educational institutions?
4. How will the reorganization be financed?
5. What measures of management are to be carried out to easy these reorganizations or be supported the respective management methods? What kind of autonomy and what forms of responsibility will be essential?
6. What will the role of government be in this process? etc.

The answer to these and other no less problematic questions is not the competence of the given article, but we shall try to present some recommendations and the possible version of intermediate rating which will facilitate the government and HEIs to prepare answers to the stated questions, elaboration and realization of strategy and tactics of educational system updating and perfection.

4. Intermediate rating of HEIs ranging

In order to ensure attraction of necessary resources for updating and perfection of country's educational system and for purposeful spending of these finances the following measures are to be realized:

1. Formulate possible versions of updating-perfection and make their comparative analysis in respect of optimum realization of the set-up purpose; estimate the number of elite universities needed for the country according to the chosen strategy, estimate how can it be financed by vital method which will be based on analysis and management, also determine possible financial limitations; determine the mission and niche of each HEI and their relation to other parts of country's education system in order to avoid biased distribution of resources;
2. The government must support and mediate for elite universities to acquire respective international experience by seminars and researches;
3. For financial support or advice of HEI the state should apply to World Bank which supports countries in solution of the similar problems in world scale.

On realization of the chosen strategy the orientation should be done for highest estimated universities in the given moment which make important contribution in:

- Knowledge level growth by researches;
- Teaching with innovation education plans and pedagogical methods in most convenient conditions;
- Graduating certified specialists who in educational process and (most important) after graduation are distinguished with successes in highly competitive environment.

It also should be considered that research institutions system existing in Georgia in Soviet period is actually ruined, particularly in such important spheres as: cybernetics, control processes, information technologies, computing machines, mathematical and software systems, complexes and networks, etc. Therefore, updated (or newly created) HEIs should support and undertake the revival of serious research works in scientific directions necessary for the country.

შრომები N1(2)

This does not mean that the state should refute founding and updating of those alternative institutions which will satisfy country's educational and learning requirements.

The experience of the developed countries prove that the pledge of the success of elite universities is the possibility of synchronous use of the trio of factors (talent + financing + respective management). Autonomous management on the basis of rational use of resources increases the effectiveness of research results. The experts explain that autonomous budget doubles the effect of additional sums in research work of university (source: Aglion, etc., 2008).

Now we shall try to present one version of intermediate rating which will help us at updating of educational system of our country to accentuate the HEIs having the best indices by this rating. While in the future it will be possible to pay attention if reorganizations realized by the chosen strategy are justified, what is the dynamics of advance of the leading HEIs.

In intermediate rating the general amount of indices is 30 which are grouped in eight blocks of HEI activity.

1. Educational activity:

- Number of HEI specialists, bachelors, masters, doctoral candidates reduced to one lecturer (teacher);
- Number of educational programs realized by HEI (specialist, bachelor, master, doctoral candidacy);
- Number of graduates who during the last period received scientific degree of doctors and successfully work in state, educational, scientific and other institutions;

- Number of graduates awarded state prizes, international prize or medal;

2. Social acknowledgement:

- The opinion of academic society about HEI;
- The opinion of employers about HEI;

3. Scientific-research activity:

- Number of registered patents and certificates for discoveries made by HEI personnel in the last period;
- Number and results of different type scientific-research works realized in the last period in HEI;
- Number of files allocated in HEI site which contain the results of scientific works;
- Number of scientific-research laboratories, equipment necessary for researches and the level of informatization;

- The scale and productivity of HEI computer network.

4. Professional competence of HEI professors and teachers:

- Number of publications by HEI authors (papers, monographs, scientific methodical manuals) during the last period;
- Number of works published by HEI personnel in international prestigious publications for the last period;

- Number of citation of HEI personnel;
- Number of state awards received by HEI personnel;
- Number of international awards received by HEI personnel.

5. Material-technical basis:

შრომები N1(2)

- General number and condition of HEI buildings and premises;
 - General number of libraries and reading halls, computer equipment, contemporary scientific and other necessary literature;
 - General number of assembly halls;
 - Number of lecture halls, technical condition and functioning capacity;
 - General number of training laboratories, their sufficiency and contemporary equipment.
6. Financial security:
- Level of consolidated budget of HEI for the last period reduced to general number of students;
 - Average monthly salary of lecturers, teachers and the forms of material incentives (including students).
7. International activity:
- HEI membership in international academic societies;
 - HEI participation in international scientific-research works;
 - The share of invited foreign leading professors in general number of professors;
 - Foreign students share in general number of students.
8. Internet audience:
- Web production created by HEI in the last period;
 - HEI popularity in Google search system demands for the last year;
 - The importance of head page of HEI Page Rank Site in the last quarter of the last year.

The presented rating is of conceptual character and needs development and accurate definition, estimation of evaluation criterion weight and determination of control period on the part of experts.

Bibliography

1. Prangishvili I. System approach and general systemic regularities. Series "Systems and management problems". - Moscow: SINTEG, 2000.
2. Prangishvili I. Peculiarities of management of predictable and sustainable development of the country. // Devices and control systems, 1996, No 12.
3. Donetskaja S.S. Russian approach to ranking of leading world universities. // EKO. 2009. N 2.
4. Jing Cheng, Nian Kai Lu. Academic rating of world universities by subject fields. 2006. http://Logosbook.ru/educational_book/ychnkl/html
5. Salmi J. Class universities. World Bank. 2009. <http://www.worldbank.org>.

დრ. რობერტ ჰენდი
საქართველოს დავით აღმაშენებლის სახელობის
ეროვნული თავდაცვის აკადემია
თავდაცვისა და უსაფრთხოების კვლევების
პროგრამის ხელმძღვანელი
Robert.hand@gdit.com

რუბიკონის გადალახვა: არგუმენტები ჯიჰადისტური ტერორიზმის კლასიფიკაციის დახვეწის აუცილებლობის შესახებ

რეზიუმე. ნაშრომი მიზნად ისახავს არგუმენტების წარმოდგენას იმის შესახებ, რომ ჩვენი არსებული წარმოდგენა ჯიჰადისტური ტერორიზმის მიმართ, როგორც პოლიტიკური ტერორიზმის მონოლითური ქვე-ტიპის მიმართ, მოძველდა და აქედან გამომდინარე, ჩვენი მთავრობები არსებულ საფრთხეს უპირისპირდებიან ნაკლებად ადაპტირებული მეთოდებით. ავტორი ამტკიცებს, რომ: (ა) არსებობს ჯიჰადისტური ტერორიზმის ქვე-ტიპი, რომელსაც უფრო მეტად შეესაბამება ვოლტერის „სამხედრო ტერორიზმი“ ან ფელდმანისა და ენოპოესას „პარტიზანული ომი“, ვიდრე მისი განხილვა პოლიტიკური ტერორიზმის ტიპოლოგიის ფარგლებში; (ბ) ავტორის მიერ შეთავაზებული „ომის ტერორიზმის“ ქვე-ტიპი უნდა იქნას მიღებული, განხილული, შემუშავებული და დამკვიდრებული; და (გ) ავტორის მიერ განხილული ქვე-ტიპი საშუალებას მისცემს დასავლურ დემოკრატიულ სახელმწიფოებს, შეიმუშაონ უკეთესი კონტრტერორისტული სტრატეგიები, რაც ხელს შეუწყობს მათი მოქალაქეების სამოქალაქო უფლებებისა და თავისუფლების დაცვას.

Dr Robert Hand, DSSM
Davit Agmashenebeli
National Defence Academy of Georgia
Head, Defence and Security Studies Programme

Crossing the Rubicon: Making a Case for Refining the Classification of Jihadist Terrorism

Abstract. This paper posits that our current understanding of Jihadist Terrorism as a monolithic sub-type of Political Terrorism is flawed and that as a result our governments counter this threat with inappropriately-adapted methods. The author argues: (A) There is a sub-type of Jihadist Terrorism that is more consistent with Walter's 'Military Terrorism' or Feldman and Hinojosa's 'Guerrilla Warfare' than within the typology of Political Terrorism; (B) The author-proposed sub-type of 'War Terrorism' should be accepted, examined, defined, and established; and (C) Establishing the author's sub-type will allow western democracies to devise better counter-terrorism strategies while protecting the civil liberties of their citizens.

(NOTE: This article was originally published by St. Andrews University's Hansa Centre for the Study of Terrorism and Political Violence in the *Journal of Terrorism Research*, Vol. 3 Issue 2, 22 Sep 2012.)

Key Words: *Jihadist, military, guerrilla, terrorism, typology, counter-terrorism, civil rights, law enforcement, classification, theory, definition*

The problems begin when the civil society of a democratic nation-state, in seeking to understand a phenomenon of vital interest, discusses the issues and decides on an action plan without agreeing what its definitions, words, and concepts mean. [1]

Professor Frank Teti

About the author:

Dr Robert W Hand (PhD (Politics), University of Aberdeen) is the Head of the Department for the inaugural Defence and Security Studies programme at the National Defence Academy of Georgia. He has been a lecturer, researcher, and consultant national security, politics, international relations, and globalisation for 25 years. In his previous career as a US Army Officer, Robert was involved in intelligence collection, analysis, dissemination, training, international education and cooperation, intelligence architecture, force protection and counter-terrorism, and contingency operations from the unit to the national level. He was decorated several times for his work in these fields, with his highest award being the Defence Superior Service Medal awarded by the US Secretary of Defence. Robert's work from 1998 to 2005 with force protection issues in Bosnia, Kosovo, and Macedonia, ISAF in Afghanistan, NATO's response to Jihadist Terrorism within the EU, and training intelligence and force protection analysts were the foundations for his expertise in terrorism and counter-terrorism. He holds a Master's Degree in National Security Affairs from the US Naval Postgraduate School, and is a 1984 graduate of the US Military Academy at West Point.

Prefaceh

Nearly thirteen years after Walter Lacquer's ground-breaking book *The New Terrorism: Fanaticism and the Arms of Mass Destruction* (Oxford University Press, 1999), and only three years after the dust of the debates on 'New Terrorism' have settled, the classification has been accepted, our foundational texts are written, and the taxonomy and typologies are in place. In fact, the publication of Alex P. Schmid's edited volume *The Routledge Handbook of Terrorism Research* (Routledge, 2011; hereafter, *The Handbook*) should be considered a 'capstone achievement', and represents both a comprehensive updating of the discipline and a closure of the debate relating to New Terrorism. [2] This 'critical mass' of information and collaboration

means that terrorism studies now have the most complete volume of high-value, cross-referenced academic material available. From a theoretical viewpoint, few questions remain.

In parallel to the paradigm, taxonomical, and ontological advances, however, we must also note that the attacks in the US, London, Madrid, and elsewhere in the territory of the EU[3] have resulted in an increased focus and legislative action from our own governments—not all of which has been consistent with the recently-established academic understanding of the threat. Somehow, and despite the relative rareness of that style of Jihadist Terrorism, our governments appear to have perceived those attacks as threatening our states' vital systems. Certainly, in the US and the UK, the political leadership feels the need to be seen as being proactive in combating this threat. Consequently, the institutional fear created on the days of the 9/11, 7/7, 21/7, and the Madrid attacks has resulted in an unparalleled growth in the remit of, and powers granted to, our law enforcement and intelligence agencies in the name of public safety and security. The end result is that while most of the actions undertaken by our security agencies are professionally beyond reproach, occasionally they are not[4] and our democratically-elected governments now routinely pass laws and regulations in the name of collective security that undermine our rights and destroy the very fabric of our liberal democratic societies. One could reasonably ask, "Have the terrorists won?"[5]

This paper takes a step back from the current deductive thinking that has guided our classifications and typologies[6] and examines Jihadist terrorism from both *inductive* and *foundational* perspectives. It uses EV Walter's original classifications of terrorism augmented by both the works of his contemporaries and the most recent, proven work in the field to consider the reality of the jihadist operation at 'the point of attack', the processes required to reach that point, and the goals of the operation. The findings of this study are significant. Our inductive reasoning[7] ultimately leads us to propose that Jihadist Terrorism is not monolithic, but contains at least two discrete subtypes. Furthermore, we can conclude that by understanding this bifurcation in the typology, we can advise and assist counter-terrorism professionals to construct more effective and efficient protective systems at the national level, and governments to legislate and regulate necessary activities while simultaneously protecting our democratic freedoms.

In the conduct of this evaluation we also discover that the two sub-types can be discretely characterised as; one (largely transnational and Al-Qaeda affiliated) where Jihadists undertake a *campaign*[8] of terror involving training and operations closely resembling a military action and desiring a cumulative effect of eroding a state's control and legitimacy;[9] while in the other the perpetrators are individuals or small groups whose motivation is purely political and who seek to attain a clearly-expressed political goal.

We seek to answer directly, or at least suggest answers for the following critical research questions: Why do some international groups (e.g., Al Qaeda) want to acquire weapons of mass destruction and 'dirty bombs' while others prefer to rely only on explosive devices? Why did the 9/11 attacks target the US centres of economic activity and national political control rather than purely political targets? Are Islamic insurgencies (e.g., *Boko Haram*, *Taliban*) using terrorist attacks and the tactics of Jihadist Terrorists, those of paramilitary insurgencies, or a combination

შრომები N1(2)

of them both? Are Al Qaeda and, say, the Provisional IRA essentially similar in their operations and desired goals?

The author of this paper does not desire to ‘reinvent’ the already-quite-efficient wheels of New Terrorism, Political Terrorism, or the typologies accepted and agreed. This paper does not contain any revolutionary theoretical approaches. It is simply, as admonished by Teti (above), an attempt to be very specific in our definition of Jihadist Terrorism typology so that we can be consistent in our taxonomy and gain a better understanding of a phenomenon affecting our security and existence. Consequently, this paper acknowledges and is consistent with the traditional framework of terrorism studies established by such eminent academicians as Walter, Laqueur, Wilkinson, and Schmid. Likewise, the author accepts as ‘given’ the standard definitions of this discipline. The superb compilation of material represented in *The Handbook* has also been invaluable in conducting this examination and defining types of terrorism. The only issues that remain open to debate, then, are those of either interpretation or where there is a lack of an agreed definition. It is in this specific and narrow realm we operate to refine our definitions and typing of Jihadist Terrorism.

This paper posits that: (A) There is a *sub-type* of Jihadist Terrorism that is more consistent with Walter’s ‘Military Terrorism’ and Feldman and Hinojosa’s ‘Guerrilla Warfare’ than within the typology of Political Terrorism; (B) The author-proposed sub-type of ‘War Terrorism’ should be accepted, examined, and defined; and (C) Establishing this sub-type will allow western democracies to devise better counter-terrorism strategies while protecting the civil liberties of their citizens.

Dilemma

Since the 9-11 attacks, governments and academics around the globe have been struggling to understand, define, and counter what is considered a somewhat familiar form of terrorism with a Muslim extremist variant. It is familiar to us because the videos on our televisions and the internet appear to be echoes those the IRA, ETA, Baader-Meinhoff, the Red Brigade, and other politically-motivated terrorist groups made years ago.[10] Likewise, claims of political oppression, threats of attacks, and the use of asymmetric methods to terrorise and kill non-combatants looks and feels like the Political Terrorism we in the West know so well. Many of the groups use similar crime-based networks, logistics structures, or methods to amass their weapon(s) of choice.[11] Operational training for and execution of the attack continues in much the same manner.[12] Even the means of attack are often similar.

As a result, we have largely reacted to Jihadist Terrorism by taking many of the same operational, legal, and security measures we did in the previous four decades of dealing with Political Terrorism —adapting them only slightly (and usually to the detriment of our civil rights) to cater for the Jihadist terrorists’ actions and methods of attack (e.g., suicide bombing) and adjusting them for the modern world (e.g., mobile phones, ‘SMS-texting’, internet, and the globalisation of ideas and logistics).[13] The cost to our civil societies and our democratic rights has been determined to be acceptable by most, although there are increasingly frequent legal challenges to what have become routine infringements on civil liberties.

But, herein lays the seed of the problem we face today. We intrinsically sense that Jihadist Terrorism of the 21st Century is the same as, or a subset of, the Political Terrorism of the previous decades. In our eyes, the political goals and trappings are only *modified* by a religious aspect and updated for a globalised and technologically-progressed world. In other words, we have *deductively* pre-selected Political Terrorism as the category, 'defaulted' to counter-terrorism methods designed for Political Terrorism, and executed accordingly.[14] Today, our laws, bureaucracy, counter-terrorist structures, and even our outlook reflect the familiar playing field of Political Terrorism of the 20th Century, but have been adapted—often to society's detriment—for the New Terrorism.[15] The 'spectacular' nature of much of 21st Century Jihadist Terrorism has, indeed, disproportionately influenced western perceptions of the severity of this threat.

The seminal theories of modern terrorism, however, suggest the possibility of taking a different path —of considering at least a portion of Jihadist Terrorism as something other than political in nature. If we can agree with Wilkinson that Jihadist Terrorism is something different[16]—a new twist on terrorism—then we should return to our academic methodology and ensure that we dissect, classify, and type it accordingly. This examination has not yet occurred, but the time is ripe for it and the results of this evaluation will allow us to craft a credible and more productive response to Jihadist Terrorism that also promotes the preservation of civil liberties and rights in our democratic nation-states.

Foundations, Definitions, Classifications, and Sub-types

Surveying the texts from the beginning of the systematic study of modern terrorism we find that the majority originate from the 1960s and early 1970s. EV Walter's own *Selected Bibliography* from 1969, as extensive as it is, suggests that almost all of it was deductive and little serious work was done in foundational theory, identification of root causes, analyses of operations, taxonomy, lexicon, typology, or even a cursory synthesis of the various aspects of terrorism until at least the late 1950s.[17] This is rather surprising given that the first example of modern terrorism was in the French Revolution,[18] there were clear indications of a major terrorist movement in Russia in the 19th Century, [19]and that from the 1920s to the 1950s Ireland and the UK were most certainly on the European terrorist map.[20]

Regardless, the reality is that Walter, in his 1969 examination of the use of terror in primitive African communities (*NB: an inductive examination*), was able to codify our discipline. He established the foundational definitions for State Terrorism on page 5, systems of terror on pages 6 and 7, and the taxonomy of Civil (Political)[21] Terrorism on pages 7-13. His main and most important conclusion is that Political Terrorism, be it in the form of a 'reign of terror' or a reaction against the state, is intended *to control*. [22]

But as early on as page 14, Walter also acknowledges that there is Military (War) Terrorism. Walter defines this with the following words:

Military Terror is different. When terrorism is used in a war of extermination, the aim is to paralyze the enemy, diminish his resistance, and reduce his ability to fight, *with the ultimate purpose of destroying him*. [23] [emphasis added]

Later, and this was subsequently supported by his case studies, Walter suggests yet another form of terrorism (Ethnic).[24] In a separate examination, Wardlaw, who was critiquing

შრომები NI(2)

the works of Wilkinson, extrapolates the category of Religious Terrorism.[25] Therefore, according to Walter and Wardlaw, within our taxonomy and by way of a summary we have four main categories of terrorism:

(1) State Terrorism—The government uses terror to control its constituents. (*e.g.*, The French Revolution, The Soviet Union, Libya under Qaddafi)

(2) Political Terrorism—Non-governmental forces and individuals use terror to control government and/or affect government policy and decision-making. (*e.g.*, ETA, IRA, Baader-Meinhoff, Red Brigade)

(3) Military (War) Terrorism—An external force/organisation uses terror against a state/entity to destroy it.

(4) Religious/Ethnic—A homogenous religious/ethnic group uses terror to dominate and control another religious/ethnic group. (*e.g.*, Rwanda, aspects of Ethiopia-Eritrea War, Sudan)

In keeping with our earlier claim of not trying to re-invent the already-quite-efficient wheels, we acknowledge that several previous authors have attempted to define and categorise terrorism. In *The Handbook*, Easson and Schmid provide a chronological list of more than 250 individuals and organisations who have attempted to define terrorism.[26] What becomes conspicuous when reading this exhaustive list is that while most have correctly placed it within the broad spectrum of Political Violence, some have narrowed the classification so much that they have equated Terrorism (one form of Political Violence consisting of several classifications) with a singular classification within Terrorism—Political Terrorism (*e.g.*, Devine and Refalko (1982), Della Porta (1988), and Houghton (1995) to name a few).

Helpfully, a complete reading of Easson and Schmid's appendix also shows many *more* authors, who appropriately define terrorism as one form of Political Violence, and that terrorism, itself, includes several sub-classifications. For example, one author writes specifically on our subject of 'Military' or 'War' Terrorism (Douglas Lackey, writing to define 'Wartime Terrorism' in 1989). After examination of the definitions, it is revealed that all of Walter's original classifications are represented and none are refuted. It is therefore reasonable for us to accept that Walter's classifications, having survived the academic tests required, can be used as the basis of our examination.

Returning to our examination, we recall that our main purpose in this paper is to re-examine the classification and typing of 21st Century Jihadist Terrorism. It is clear that this does not fall into the classification of State Terrorism, leaving us with three options; political, religious/ethnic, and military. Logically, since we are dealing exclusively with Jihadist Terrorism, we could perhaps make the case that it is a sub-type of Religious Terrorism. For that to be a legitimate decision we must prove that the purpose is to *convert* the target (*i.e.*, the West) to Islam. In both subsets under study, however, conversion was not the jihadist's goal. Since 9-11 far more Muslims have suffered at the hands of Jihadists than have non-Muslims worldwide (*e.g.*, Indonesia, Pakistan, Iraq, Iran, Afghanistan, *etc.*); a fact that also undermines religious conversion as a motivator.[27]

To further refine our identification and typing of 21st Jihadist Terrorism we should also examine the goals of the attacks that occurred on western territories since 9/11. Considering our own study subject we can determine from the propaganda, martyrdom recordings, and press releases from the 9/11 and 7/7 attacks that the intent was to *destroy* and not to convert (or more

appropriate to Qur'anic teachings, offer the chance to convert and then punish refusal). Indeed, the videos and propaganda suggest that the Al Qaeda-affiliated jihadists desired to create turmoil and undermine the existing governmental systems as part of a campaign of terror, the ultimate goal of which was that the targeted non-Islamic states would self-destruct. Terrorism of this type and conducted within the framework of what resembles a campaign designed to destroy the established state falls at least partially within Feldman and Hinojosa's definition of Guerrilla Warfare.[28] These facts further call into question Religious Terrorism as a motivator for 21st Century Jihadist Terrorism. The resulting situation yields our two focal candidate categories: Political and War Terrorism.[29]

In doing so, we find that in the Jihadist Terrorism attacks *after* 9/11, London (both 7/7 and 21/7), and (to an extent) Madrid, the perpetrators espoused purely political and/or religious motives (e.g., Martyrdom recordings and press releases cite revenge, the removal of troops from Islamic territories, protection of Muslim rights in a western country, and the cessation of hostilities against Muslims in the international political arena and foreign military operations as the prime motivators).[30] The end goals of this subset of attacks are, therefore, consistent with our understanding of Political Terrorism and entirely different (and more completely understood) from those of the first subset (9/11/London/Madrid).

Our interim findings from this portion of our examination are: (1) In 21st century jihadist operations, there are two subsets (pre- and post-9/11/London/ Madrid) that are similar in their mechanics, but can be differentiated and exclusively typed by their goal; (2) The goal-related aspect of *destruction* is only prevalent in the 9/11/London/Madrid subset; (3) The goal of destruction suggests a sub-type of Jihadist Terrorism more akin to Walter's Military Terrorism or Feldman and Hinojosa's Guerrilla Warfare than that which is political in nature.

From both a legal and a counter-terrorism point of view, these findings already highlight a significant difference from our current understanding and imply the requirement to formulate two different sets of countermeasures. Yet, we are reminded that our governments have so far treated them as equivalent forms of Jihadist Terrorism and legislated in line with that determination.

Empirical and Qualitative Revelations

To support our claim that the fear of Jihadist Terrorism in our liberal societies has, 'disproportionately influenced western perceptions of the severity of this threat' and further support our findings of two sub-types we must first examine the empirical data. Our data set for this examination is the open source-based Global Database on Terrorism (GDT),[31] which is a product of the National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism (START) based at the University of Maryland in the US.[32] As we seek to evaluate the number and nature of jihadist attacks on the territory of 'western' states, we have limited the data to those attacks occurring on the territory of the US, Canada, and within the territory of the European Union as we have broadly defined it in our opening paragraphs.

In searching for incidents occurring from 11 September 2001 to 31 December 2010,[33] we find that there were 943 incidents, of which only 27 were attempted or perpetrated by Islamists (i.e., just under three percent). Of those 27 Islamist-related incidents, 20 were multiple-incident events (four in the US in the 9/11/01 attacks, four each in London in the 7/7/05 and the

შრომები NI(2)

21/7/05 attempted attacks, six in Madrid, and two in Sweden—which were, incidentally, perpetrated by the same person within close temporal proximity).

Of the seven remaining incidents, one was sectarian in nature (attacking an Iraqi absentee polling station in Sweden), and another one was clearly focused on a diplomatic building. The remaining incidents (Richard Reid (the ‘Shoe Bomber’), Umar Farouk Abdulmutallab (the ‘Underwear Bomber’), the attack on Glasgow Airport, the UPS/printer cartridge bombs, and the un-realised attack on two German commuter trains) had only a minimal chance of producing mass casualties or a ‘spectacular’ that would remind us of 9/11, London, or Madrid. The minimal potential to produce mass casualties in two of the five incidents and the lack of strategic targets (*i.e.*, targets essential for a society’s wellbeing and governance) in *all* of these events means that the likelihood of causing severe damage to the state or the society on whose territory the attack took place was small if not miniscule.

The data and analysis from the last seven of our incidents, then, naturally leads us away from an attack intended to disable a state and to the conclusion that the GTD Criterion II[34] is in play (*i.e.*, “There must be evidence of an intention to coerce, intimidate, or convey some other message to a larger audience (or audiences) than the immediate victims.”[35]). Arguably, and as many of the critics of this paper will *correctly* assess, none of these seven incidents, alone or together, had the potential to destroy the state on whose territory it occurred. These seven cases, then, fully adhere to our understanding of Political Terrorism that, while conducted in a highly-sophisticated manner, were intended to ‘coerce, intimidate, or convey some other message...’.

However, turning to the previous 20 incidents, there are a few logical inconsistencies if we attempt to apply that determination to the 9/11, London, and possibly even the Madrid attacks. Considering the 9/11 attacks alone leads us to ask that if the perpetrators desired to instil fear in a third party, would not a claim of responsibility been left, made, or expected soon after the event? (We would remind the reader that it was a number of weeks before Osama bin Laden made a first statement on behalf of Al Qaeda, and even then, it was a denial of involvement.[36]) Target selection, as well, would seem to match that of Political Terrorism, but the functions of the World Trade Centre Complex (*NB*: a *major* US monetary hub and financial district similar to ‘The City’ in London) as well as the Pentagon (and, presumably, the capitol or the White House that were to be the target of United 93) were clearly documented before the attack as being vital portions of the US economy and her National Command structures. Had this attack been wholly political in nature would not a strike on, for example, the Sears Tower in Chicago by United 93 been even more successful at spreading the coercive influence throughout the *whole* of the US and not just the East Coast? After all, United 93 would nearly have covered such a distance by the time it crashed in Shanksville, Pennsylvania.[37]

Our review of the data also implies that there is also a qualitative aspect to consider. It is, for many, sufficient that the 9/11/London/Madrid attacks were ‘spectacular’, and this aspect qualifies them as unique and New Terrorism. But such a characterisation does not account for the true dimension of terror and the potential for future fear that was instilled on that day. As the director of Ditchley Park said in a recent conference on the 9/11 attacks, “It had been extremely emotional, particularly for the Americans, and its nightmarish quality had captured the imaginations of billions of people around the world.”[38] The fact that the multiple-incident events were perpetrated by teams of assailants, all of whom had extensive training, funding, and

indoctrination by Al Qaeda and whose actions were orchestrated in a manner consistent with a military operation intended to cripple the targeted governments, suggests a level of sophistication beyond the terrorism experienced by most of the western world. The 9/11 attacks, as an example, were devised, planned, funded, provisioned, provided intelligence, guided, and more by what amounted to a global, non-state organisation designed to recruit and train terrorists to execute the designated mission.[39] It is most likely these practical aspects and the potential for such military precision to be brought to bear again in the name of *jihad* in the future that have so gripped our lawmakers and resulted in our extensive counter-terrorism laws since 9/11.

Implications

We have established that Political Terrorism seeks to coerce or control.[40] The ultimate goal is to bend the will of the established government to the desires of the terrorist group. The terrorists hope to attain an end-state that results in either the group having more influence in decision-making or to so degrade the population's faith in the ability of the ruling government that a change of government is precipitated and the terrorist group remains a controlling force.[41] To restate an accepted axiom, Political Terrorism usually desires a lot of activity (a 'big bang'), but few casualties so that the terrorists can win the hearts and minds of the population over to their side of the fight. Political Terrorism usually arises from within defined geographical limits. Peter Neumann calls this the, "physical centre of gravity"[42] and goes on to explain that it may be located within a country, region, sub-region, or even straddling a border—but that there is a physical location to which the terrorists' struggle can be tied and identified.[43]

At a very practical, counter- and anti-terrorism practitioner level there are certain indicators that are largely consistent with Political Terrorism. Since *control* is the desired effect, the Political Terrorist group usually desires to survive beyond the terror campaign so that they may exercise that control. As a result, secrecy and security are required to ensure survival even after an attack. While it is acknowledged that some individual members may not survive certain operations,[44] the leadership and the group as a whole must logically remain intact so that it can exercise its control after achieving capitulation. Additionally, the use of code words and advance warning of bombings serve the triple-pronged purposes of minimising the loss of life (necessary for maintaining public support), contributing to the terror campaign experienced by the population (thus undermining confidence in the government), and proving to the government that the group can and will act with impunity.[45] These can be protected against by the more routine counter-terrorism efforts we are familiar with since the mid-20th Century. For the counter-terrorism professional, large groups or waves of suicide bombers, the desire for mass casualties, and the use of Chemical, Biological, Radiological, and Nuclear (CBRN) weapons are *not* a normal manifestation of Political Terrorism, or a characteristic of such groups.[46]

When we apply our established taxonomy to the more military interpretation of Jihadist Terrorism, [47] however, we see significant contrasts with Political Terrorism. It is true, for example, that if we analyse the propaganda and statements issued by Al Qaeda and its affiliates, Jihadist Terrorism appears to fall under the umbrella of Political Terrorism. However, looking at the deeper, motivational issues of a particular subset of Jihadist Terrorism leads us to a contrary

position. Foremost is the fact that in this subset the Jihadist Terrorist does *not* seek to control or sway the decision-making apparatus of a nation-state. He (or she) seeks to destroy, weaken, or paralyze.[48]

Further, there is often no requirement for a geographic centre of gravity within which Jihadists limit their attacks. Unlike the IRA, ETA, or Baader-Meinhoff, the Jihadists who appear to be engaged in a form of Military Terrorism deliberately work from *outside* a country in many cases; training and preparing for attacks in isolated camps that guarantee security such as in Pakistan, Afghanistan, and Sub-Saharan Africa. Their organisations are international and, quite often, virtually linked through the internet, mobile and international satellite telephones, and other forms of modern technology. As a result, there are no ‘home base’ logistics signatures, security vulnerabilities arising from home basing, nor is there an easily apparent centre of gravity for counter-terrorism forces to attack.

Next, contrary to political terror groups (P/IRA, ETA, Marxists, etc.), many Military (War) Jihadists accept—indeed desire—to acquire weapons of mass destruction and cause mass casualties as a result of their attacks. This is wholly consistent with the definition of Military Terrorism (as modified to ‘War Terrorism’ by the author because it can then include non-state terrorist groups that seek to destroy a nation-state or society). Logically, War Terrorism also includes the use of weapons and methods that result in mass casualties. As a result, multiple simultaneous or waves of suicide bombers, CBRN weapons, and coordinated attacks (suicide or other) resulting in mass casualties feature prominently in a military form of Jihadist Terrorism. In fact, in Chapter 10 of *Homeland Security in the UK*,[49] Frank Gregory covers in rather excellent detail the practical issues confronting counter-terrorism operators when these non-standard (from the point of Political Terrorism) aspects are part of terrorist operations. It is at this point that we have tipped the scale and appear to be able to support the creation of the sub-type of War Terrorism as proposed in our thesis.

So What?

For the reader approaching this paper (appropriately) with a sceptical mind-set, it may seem that the re-classification of a relatively small portion of 21st Century Jihadist Terrorism from Political to War is of little practical use. However, we should pause a moment to review the underlying and rather significant implications of such a change. Otherwise, the definition refinement proposed is a purely academic exercise with no practical application for the state or its counter-terrorism efforts. In the main, there are four major issues that must be resolved if we accept the classification:

(5) The most significant issue is the recognition that Jihadist Terrorism, by virtue of being War Terrorism, does *not* originate from within the territory of the European Union. As such, it has an extra-territorial dimension that is not accounted for in most of western criminal and civil law. While it is true that cells and operations may be located and even originate from within the territory of the EU (and will need to be dealt with accordingly in counter-terrorism operations, civil, and criminal law),[50] the driving force and basic motivation do not originate from within the EU.[51] *To pre-emptively deal with the root causes, therefore, nation-states must consider the political and legal issues involved in extra-territorial action—either independently or in concert/agreement with other nation-states.* This condition further suggests that the necessary legal

შრომები N1(2)

and bureaucratic structures must be formulated and built to work beyond the bounds of the recognised state.

(6) Furthermore, since the proposed subtype of Jihadist War Terrorism is focused on destruction, and by design effectively follows a military campaign plan using terrorism as its tool, counterterrorism professionals must consider the implications of what is the terrorist's 'military operation.' By examining the Jihadists' actions as a military operation and not as a series of criminal infractions, counter-terrorism experts will gain added knowledge that will contribute to the destruction of the terrorist organisation at a much deeper and more devastating level than the operations cell alone. This will also allow counter-terrorism experts to apply their limited resources to identifying the points of vulnerability and use a proven and internationally understood methodology that will act as an anchor point for cooperation with organisations beyond the borders of the nation-state or political territory.

(7) The legal foundations in place for dealing with non-political Jihadist Terrorism will need a significant re-look. Our existing terrorism laws remain focused on prosecuting criminality at an individual level. The punishments vary in severity proportionate to the potential loss of life or property. Arguably, however, Jihadist War Terrorism is intended to destroy or disable the *state*. As such, sedition and treason are the closest parallels to the intent of the Jihadist War Terrorist—but neither has been applied to terrorism law. It is true that numerous governments have amended their laws to specifically take into account all categories of terrorism as a homogenous group, but the procedures and punishments fall squarely in the civil realm. *If we accept that the Jihadist War Terrorist is, in our terms, a combatant who seeks the destruction of a nation-state, then we must also accept that civil and criminal law likely will not be a deterrent to potential members who are resident within the nation-state.* Additionally, continuing to prosecute under extant laws will often lead to insufficient action and unequal treatment of the perpetrators in different nations. This also implies that we will need to devise a way to separate that which is jihadist Political Terrorism from that which is jihadist War Terrorism, and prosecute accordingly.

(8) Finally, refining the definition of Jihadist Terrorism to include at least the two subtypes discussed ('Political' and 'War') should lead to an increase in the efficiency in the state's counterterrorism effort. Counter-terrorism efforts, in their current form, are the arena of *civil* protections (i.e., the intelligence services and police forces). As a result, there are elements of these and other national resources that cannot be effectively applied to combat Jihadist War Terrorism as a result of civil liberties and constitutional issues. Indeed, while some states have established specific paramilitary organisations to deal with terrorism the fact is that all the states currently place restrictions consistent with their constitutions and civil law on the information sharing, operations, authority, and jurisdiction of their counter-terrorism regimes. By refining the definition of Jihadist Terrorism to include Jihadist Political Terrorism and Jihadist War Terrorism as subtypes, we lay the foundation for treating a political terrorist appropriately and within accepted civil rights guarantees, while in the case of the War Jihadist the nation-state can legally level the playing field and bring all potential counter-terrorism assets to bear. The refinement will also facilitate the emplacement of multi-national systems for cross-border cooperation, intelligence sharing, authority and jurisdiction.

Crossing the Rubicon—Into the Unfamiliar

There is, perhaps, one more issue to be dealt with if this paper is to be ‘complete.’ We must acknowledge that the taxonomy of Military (War) Terrorism as a whole is yet to be fully developed. Walter’s definition[52] and few additional explanatory words as well as the works of Wilkinson, Laqueur, Lackey, Feldman, Hinojosa, and others have left us only with the terms Military Terrorism and Guerrilla Warfare and their association with a state or a non-state organisation directing a military-style campaign of terror. There is little more beyond this. Perhaps the only deduction we can make is that behind this concept there was always the notion of an identifiable power centre in a conventional sense (i.e., a leadership regime that can be identified, located, and perhaps targeted as a way to combat the campaign of terror).

Here is one point where we differ from the underdeveloped concept of Military Terrorism. If we look beyond Al Qaeda and its affiliates we still see numerous cells and groups willing, *without* direction from a central point or hierarchy, to engage in Jihadist Terrorism. This is a clue to understanding and combating the War Jihadists.[53] Jihadist Terrorism is a result of a structure where the ideology, itself, is the guiding leadership.[54] There is no need for a guiding person, council, or state—no physical entity. The notion of *jihad* and the extremist view of the Qur’an is centred within the individual, and not required to be directed from recognisable headquarters (*NB*: This is fully consistent with *both* Political and War Terrorism). These internal focal points cannot be eliminated in the same way as the leadership of conventional Military Terrorism. Jihadist Terrorism as a whole is, as a result, pervasive and spreads directly and indirectly through the transmission of ideas and beliefs. It is exactly these aspects that have made it so difficult to quash and so uniquely different from the Political Terrorism we have experienced in our western history. It is also these aspects that further justify the proposed refinement of the definition so that the type ‘Jihadist Terrorism’ can contain ‘Political’ and ‘War’ sub-types.

As we stand today in our western democracies and civil societies, our efforts to fully understand and deal with the Jihadist threat have not been entirely effective. We have maladapted our criminal laws, blurred our constitutional lines, and lost much of the civil liberties our western nations were built on in an effort to deal with a style of terrorism that is different and new to us. If, however, we re-visit the seminal works on terrorism we can see that there is both a gap and a legitimate foundation for a refinement of the classification that can bring us back into balance. We only need to cross our Rubicon and go into the uncharted land of ‘War Terrorism’ to be able to be more effective at combating Jihadist terror in both of its forms.

Bibliography

Books and Conference Notes

Dobson, C and Payne, R. *The Weapons of Terror: International Terrorism at Work*. London: Macmillan Press, LTD, 1979.

Fouda, Y and Fielding, N. *Masterminds of Terror*. Edinburgh: Mainstream Publishing, 2003.

Greenstock, Sir Jeremy. Conference Address. "A Note By the Director", 9/11: *The World Ten Years On*. Ditchley Park, 11 August 2011.

Hewitt, S. *The British War on Terror*. London: Continuum, 2008.

Laqueur, W. *The New Terrorism: Fanaticism and the Arms of Mass Destruction*. Oxford: Oxford University Press, 1999.

LoCicero, A and Sinclair, S. *Creating Young Martyrs: Conditions That Make Dying in Terrorist Attack Seem Like a Good Idea*. London: Praeger Security International, 2008.

(The) National Commission on Terrorist Attacks Upon the United States. *The 9/11 Commission Report* (Kean, TH, Hamilton, LH, et al., authors and eds.). New York: WW Norton & Company, 26 July 2004.

Neumann, Peter R. *Old & New Terrorism*. Cambridge: Polity Press, 2009.

Schmid, Alex P (ed. and author). *The Routledge Handbook of Terrorism Research* (Routledge, London, 2011).

Silke, A (ed.). *The Psychology of Counter-Terrorism*. London: Routledge, 2011.

Walter, EV. *Terror and Resistance: A Study of Political Violence With Case Studies of Some Primitive African Communities*. Oxford: Oxford University Press, 1969.

Wardlaw, G. *Political Terrorism: Theory, Tactics, and Counter-measures*. Cambridge: Cambridge University Press, 1982.

Wilkinson, P, et al. Wilkinson, P (ed.). *Homeland Security in the UK: Future Preparedness for Terrorist Attack Since 9/11*. London: Routledge, 2007.

Websites

Journal of National Security Law and Policy, <http://jnslp.wordpress.com/2010/03/26/doj-international-terrorism-terrorism-related-statistics-2001-2010/jnslp.files.wordpress.com/2010/03/march-26-2010-nsd-final-statistics.pdf>, accessed 25 June 2011 from Istanbul, Turkey.

National Consortium for the Study of Terrorism and the Responses to Terrorism (University of Maryland), *Global Terrorism Database*, <http://www.start.umd.edu/gtd/search/>, accessed 16 March 2012 from Istanbul, Turkey.

შრომები N1(2)

National Counterterrorism Center, *Worldwide Incidents Tracking System*, <https://wits.nctc.gov/FederalDiscoverWITS/%20index.do?t=Reports&Rcv=Victim&Nf=p+20100101%7C%7Cp+IncidentDate%7CLTEQ+20101231&N=0>, accessed 26 June 2011 from Istanbul, Turkey.

US Department of State, *Country Terrorism Reports 2009*, <http://www.state.gov/s/ct/rls/crt/2009/index.htm>, and sub-site <http://www.state.gov/s/ct/rls/crt/2009/140884.htm>, accessed 25 June 2011 from Istanbul, Turkey.

Notes

[1] Professor Frank Teti, Lecture: “The Problems of Civil Societies” (Naval Postgraduate School, Monterey, California, August 1991).

[2] Among the first of the foundational texts that provides a definition and taxonomy for *New Terrorism* is Peter Neumann’s 2009 book: *Old & New Terrorism* (Polity Press, Cambridge 2009). This was followed two years later by Alex P. Schmid’s edited volume *The Routledge Handbook of Terrorism Research* (Routledge, London 2011). This volume was later published in electronic form for Amazon Kindle by T & F Books, UK, which is the version used in this paper as “Schmid, AP (2011)”.

[3] The ‘European Union’ (EU) for the purposes of this paper is broadly defined as all EU member states as of 1 January 2012 and the geographically encompassed areas of Switzerland, Norway, the Isle of Man, Northern Ireland (as part of the UK), Gibraltar, and Corsica (as part of France).

[4] A case in point was the shooting of Jean Charles de Menezes in the Stockwell Tube Station in London on 22 July 2005.

[5] See Hewitt, S (2008), Chapters 4 and 5, for an excellent discussion on the ‘reactive’ nature of the United Kingdom’s anti-terrorist law development and its erosion of civil rights.

[6] Marsden, SV and Schmid, AP in Schmid, AP (2011), p. 192.

[7] *Ibid.*, Marsden and Schmid cite AL George and make the point that, “The inductive route may be considered particularly useful in [improving typology], as it allows a building-block approach, where further data may be applied to typologies in order to enhance or challenge them, thereby countering the possible reification of the subject.”

[8] “Campaign” as used by the author denotes a series of events, actions, or attacks that are orchestrated and coordinated so that over a period of time they will attain a specific goal of defeating an enemy.

[9] Schmid, AP (2011), p. 14. Schmid quotes the response of GA Sahni, Executive Director of the Institute for Conflict Management in New Delhi, “What matters is not the immediate or direct impact, but the ripples it will create. And with a thousand little pebbles, the wasted, crumbling,

შრომები NI(2)

degenerate walls and structures of this system will collapse, and a deluge will wash away the 'evil of the world.'" This highlights the goal of destruction some jihadists harbour.

[10] Dobson, C and Payne, R (1979), pp. 151-192; Hewitt, S (2008), pp. 9-11.

[11] For a more complete understanding of the methods of supporting terrorism and their results see, in combination, the majority of James Adams' excellent book *The Financing of Terror* (1986) (especially Chapters 5 and 6, pp. 136-196), Dobson and Payne's *The Weapons of Terror* (1979) (Chapter 5, pp. 78-94), and Hewitt's *The British War on Terror* (2008) (pp. 21, 37-38, 58-60).

[12] Neumann, P (2009) pp. 6-8, 25-37. Hewitt, S (2008) Chapter 1. For related issues, see also Wardlaw, G (1982) Chapters 6 and 7 (pp. 50-62).

[13] See all of Part III (especially pp. 117-320) and Part V (pp.371-394) of Wilkinson, P (ed.) (2007) *Homeland Security in the UK: Future preparedness for terrorist attack since 9/11*. See also: Neumann, P (2009) pp. 52-73. Hewitt, S (2008), pp. 82-85. For specific methods and results, see: Bowman-Grieve, L (2011) "Chapter 6, The Internet and Terrorism (Pathways to Terrorism)", *The Psychology of Counter-Terrorism* (ed. Andrew Silke), pp. 76-88, and Fussey, P (2011) "Chapter 12, Detering Terrorism? (Target-hardening, surveillance, and the prevention of terrorism)", *The Psychology of Counter-Terrorism* (ed. Andrew Silke), pp. 164-185.

[14] Hewitt, S (2008), in Chapter 1 covers the progression of terrorism and parallels its development with that of the legal and operational framework for counter-terrorism. Hewitt clearly shows that the government's responses were incremental and evolutionary in nature. In "Chapter 2, The Rules of the Game are Changing: From 9/11 to 7/7". Hewitt continues the chronology of terrorist acts, indicating the shift to jihadist terrorism, but also shows clearly that the UK government's response was, again, incremental and in line with the philosophy that the 'new' form of terrorism was political in nature.

[15] It is interesting to note, for example, that Neumann, Hewitt, and Silke, all begin their books with a definition that is consistent with Walter's definition of Political Terrorism, and then go on to analyse their respective subjects within that context. Only Wilkinson (ed.) (2007) in his *Part I. Introduction* appears to avoid the trap of limiting his categorization options early, by referring to *Al Qaeda* and similar jihadist terrorists as a new form different from, "...more traditional terrorist groups such as ETA and FARC." (p.7) and by defining terrorism without the word 'political' that is prevalent in the other publications mentioned. Furthermore, Wilkinson draws a clear distinction between internal and external terrorism—suggesting that at least one form of jihadist terrorism is the latter, and therefore 'different' from what the West has known before. (p. 6). Even Wilkinson falls partially foul, however, of predetermining the category by writing, "However, in an operative democracy the major threat of terror is posed by non-state movements or groups seeking to destroy or undermine democratic government and to impose their own agenda by coercive intimidation." (*Ibid.*) Wilkinson's explanation leaves the door open for us to consider Military (War) Terrorism, but still appears grounded in the vernacular of Political Terrorism by using phrases like, "...impose their own agenda..." and "...coercive

intimidation...”, which suggest political motivations and not the destruction and subjugation sought by the practitioners of War Terrorism.

[16] Wilkinson, P (2007), p.7.

[17] Walter, EV (1969) pp. 367-374. The bibliography, itself, is a wealth of information and lists numerous publications pertaining to the study and investigation of tribal social structures (primarily in Africa), the role and responsibility of a nation in maintaining order, concepts of group identity, anthropology, and civil disobedience. It has, arguably, only one book listed that is at least partly dedicated or directly relates to the study of terrorism: Brian Crozier, *The Rebels: A Study of Post-war Insurrection* (London, 1960). Walter lists four other, shorter publications that are also dedicated to terrorism as a topic, but they are relatively obscure and from the 1930s. Walter’s book is considered a seminal text precisely because there was a dearth of analysis and systematic study of terrorism up to the 1960s and his was one of the first dedicated studies of the subject.

[18] *Ibid.*, pp. 4-5.

[19] Wardlaw, G (1982) pp. 19-20.

[20] Hewitt, S (2008) pp. 12-15.

[21] The term “Political” was eventually adopted in the early 1980s during further theory development to encompass and categorise the numerous forms of civil terror (e.g., revolutionary, counter-revolutionary, economic, *etc.*) the goal of which to affect or control political process or government. See: Wardlaw, G (1982).

[22] Walter, EV (1969) p. 13, “...the proximate aim is to instil terror; the ultimate end is control.” [*sic*]

[23] *Ibid.*, p. 14.

[24] This can be deduced from Walter’s examination of power in tribal societies, and becomes apparent when he begins discussing the power structures that emanate from the band, tribe, chiefdom, and kingdom levels of African primitive societies (pp. 56-59). In pages 61-65, Walter establishes the potential for force to be used for maintenance of control. Walter reinforces and expands this position through his case studies—exhibiting the link between the power in society and the exercise thereof to control and subdue others from different family groups, bands, or tribes. On pages 62 and 68, Walter also identifies religion as a further defining factor that can be related to these power centres, thus opening the door to Religious/Ethnic Terrorism. See also: Neumann, P (2009) pp. 8, 18, 83-88, 94-96.

[25] Wardlaw, G (1982), p. 12.

[26] See Easson, JJ and Schmid, AP, “Appendix 2.1 250-plus Academic, Governmental and Intergovernmental Definitions of Terrorism” in Schmid, AP (2011) pp. 98-144.

[27] For example, the US Department of Justice Report, “The National Security Division’s International Terrorism and Terrorism-Related Statistics Chart” tracks the number and purpose of terrorist attacks in the US, the arrests, and any resulting convictions in the from 11 September 2001 to 18 March 2010 (See: <http://jnsfp.files.wordpress.com/2010/03/march-26-2010-nsd-final->

შრომები N1(2)

[statistics.pdf](#)). This report shows that Category II attacks (involving, among other results, the loss of life) totalled 240 out of 403 attacks, but those involving deaths or potential deaths from jihadist terrorism make up less than 3% of terrorist incidents in the US at that time. Additionally, the US National Counterterrorism Centre's "Worldwide Incidents Tracking System" website (https://wits.nctc.gov/FederalDiscoverWITS/index.do?t=Reports&Rcv=Victim&Nf=p_IncidentDate%7CGTEQ+20100101%7C%7Cp_IncidentDate_%7CLTEQ+20101231&N=0) report for 2010 shows clearly that worldwide, Muslims have suffered the brunt of jihadist attacks while the US, UK, and other western nations have escaped relatively unscathed. This is further supported by the US State Department's online publication, *Country Reports on Terrorism* (See: <http://www.state.gov/s/ct/rls/crt/2009/140884.htm>).

[28] McAllister, B and Schmid, AP describing and summarising the works of Feldman and Hinojosa in their "Chapter 4. Theories of Terrorism", in Schmid, AP (2011), pp. 212-213.

[29] However, lest the author be accused of oversimplifying these classifications and definitions, it is duly acknowledged that in seeking to establish terror through any particular act of violence, the actual act may not fall exclusively into one or another of the categories offered by Walter, *et al.* Some fit clearly within the categories while others may seem to be an element of two or more. For example, Religious/Ethnic Terrorism may have the characteristics of War Terrorism if the ultimate end is to destroy the target religion/ethnicity (e.g., The Holocaust). Suicide bombers may indicate Religious Terrorism (e.g., jihadists) or possibly War Terrorism (e.g., kamikaze attacks in the Pacific Theatre in World War II).

[30] A review, using more than 20 sources, of the perpetrators' published recordings from the subject attacks show clearly the themes mentioned. Those of 9/11, 7/7, and Madrid, however, revealed statements centred on the destruction of the targeted government or society.

[31] See: <http://www.start.umd.edu/gtd/>. Admittedly, the GDT is not the *entire* database of world-wide attempted and perpetrated attacks. Governments do not always release information regarding terrorist plots, attacks thwarted, or terrorist operations in progress but being monitored. However, it is reasonable to assume that if we make a comparison of those attacks related to Jihadist Terrorism in the GTD and the overall number of attacks listed, the representational percentage is unlikely to change in a positive manner in any significant amount. This assumption is logical because just as the raw number of Jihadist Terrorism incidents would increase with the addition of classified information, so would those from *all other sources combined*. Consequently, a complete data base of both classified and unclassified incidents in our identified area is unlikely to show an increase in the proportion of Jihadist terrorism beyond a few percentage points and might actually show a proportional *decrease* as a result of mathematical probabilities of categorical expansion.

[32] Homepage url: <http://www.start.umd.edu/start/>

[33] The advanced search criteria used to derive the statistics in this examination were: (a) From 11 September 2001 to 31 December 2010; (b) Within the geographical territory of the European Union (including Switzerland, Norway, Corsica, Gibraltar, Northern Ireland (as part of the UK), and the Isle of Man) and North America (Canada and the US only); (c) Criteria I, II, and III apply; (d) Ambiguous and unsuccessful attacks were included.

[34] See the GTD “Search Criteria” at: <http://www.start.umd.edu/gtd/search/>.

[35] There is an excellent historical background of the GTD and the development behind Criterion II in *The Routledge Handbook of Terrorism Research*. See: Bowie, Neil G and Schmid, Alex P, “Chapter 5. Databases on Terrorism” in Schmid, AP (2009), pp. 296-298.

[36] Holbrook, D, “Appendix 4.3 Al-Qaeda Communiqués by Bin Laden and Al-Zawahiri: A Chronology” in Schmid AP (2011), p. 286.

[37] Regarding the flight paths and distances covered, see *The 9/11 Commission Report*, Commission (2004), p. 33.

[38] Greenstock, J (2011).

[39] National Commission on Terrorist Attacks (2004), pp. 149-173.

[40] Walter, EV (1969), pp. 13-14.

[41] As suggested by Grant Wardlaw’s discussion (pp. 12-17) of the topic and his critiques of Paul Wilkinson’s works in this area.

[42] Neumann, P (2010), p. 18.

[43] *Ibid*.

[44] This aspect—an individual becoming a casualty in a Political Terrorism attack—may also be considered to be consistent with the tenets of Jihadist Terrorism in its political form, where the perpetrator commits to a suicide attack for political reasons. The key to this practical appraisal is that the attack will likely be small (or a small group) and less lethal than a military-style campaign.

[45] Assistant Commissioner Peter Clark, Head of the UK Counter-Terrorism Command in a 2007 speech, as cited by Hewitt, S (2008), p. 10. See also Neumann, P (2010), pp. 25-27.

[46] Neumann, P (2010), pp. 27-28.

[47] At this point, we must caution the reader that it is exceptionally simplistic, abhorrently superficial, and academically unsound to rely on the definition of the word *jihad* alone as part of our nomenclature exercise. The word itself can denote any part of a spectrum of possibilities from ‘a struggle to reach enlightenment’ to a ‘holy war against one’s enemy’, with the latter (holy war) being among the more extreme interpretations. Ultimately, the meaning of *jihad* is framed by the fervour and beliefs of the individual. It is only when the individual chooses to apply a militant philosophy (i.e., war-like and ‘holy war’ characteristics) to the word that it results in extremist violence (terrorism) based on an extreme interpretation of the Qur’an. See: Randy Borum, “Chapter 2 Understanding Terrorist Psychology”, *The Psychology of Counter-Terrorism*, Andrew Silke (ed.) (2011), pp. 25-27, for an examination of a path to militant terrorism. Borum cites Saucier’s work (i.e., Saucier, et al. (2009), p. 259), and provides a superb discussion of the path to militant terrorism. This is, indirectly, is additional support for the proposed re-classification, but is beyond the immediate scope of this paper.

[48] It should be noted that the more extreme interpretation of *jihad* is that of ‘holy war’ and that within this context, a *jihad* can only result from a declaration (*fatwa*) issued by a senior

შრომები N1(2)

Muslim cleric or council. It is interesting to note that since the 9-11 attacks, all of the major governing bodies of Islamic clerics have issued *fatwas* **against** suicide bombing and terrorism. It is only minor, extremist clerics—known less for their Qur’anic knowledge than their religious fervour—who have issued such *fatwas*.

[49] Gregory, F, “Chapter 10 Police and Counter-terrorism in the UK, Homeland Security in the UK: Future Preparedness for Terrorist Attack Since 9/11” in Wilkinson, P. (ed.) (2007) pp. 203-247.

[50] See Peter Neumann’s reflection on ‘old versus new terrorism’ with respect to territorial anchors and as referenced earlier in this paper.

[51] This aspect is often seen as a result of globalisation and the erosion of national sovereignty. While the effects of globalisation are relevant to our thesis, this is yet another area that is beyond the narrow focus of our paper. In our focused examination, the facts remain that when dealing with jihadist terrorism, there is a legal need to reach beyond the territorial borders of any one nation or political territory.

[52] Walter, EV (1969), p. 14.

[53] For excellent case studies in the radicalisation of individuals, see Fouda and Fielding’s *Masterminds of Terror: the truth behind the most devastating attack the world has ever seen* (2003), pp. 48-51, 56-59, 81-87, *et al.*

[54] LoCicero, A and Sinclair S (2008), p. 15.

ვ/პ-კი. დავით ჩხეთიანი
დავით აღმაშენებლის სახელობის
საქართველოს ეროვნული თავდაცვის აკადემია
სამეთაურო საშტაბო სკოლა
dchkhietiani@mod.gov.ge

„ტეტ“-ის თავდასხმა: დაზვერვის ფიასკო?

რეზიუმე. 1968 წლის 31 იანვარს ჩრდილო ვიეტნამისა და ვიეტ-კონგის ერთობლივმა ძალებმა 80 ათასამდე მებრძოლით წამოიწყეს „ტეტ“-ის თავდასხმა (სახელი გამომდინარეობდა ბუდისტური კალენდრის ახალი წლის დასახელებიდან „ტეტ“) სამხრეთ ვიეტნამის 100-ზე მე დასახლებულ პუნქტზე კოორდინირებული შეტევების სახით. მართალია ა.შ.შ. და სამხრეთ ვიეტნამის ძალებმა მოახერხეს კომუნისტთა შეტევების აღკვეთა, მაგრამ მოვლენათა გაშუქებამ შოკში ჩააგდო ამერიკული საზოგადოება და კიდევ უფრო შეამცირა მათი მხარდაჭერა ომისადმი. მიუხედავად მძიმე დანაკარგებისა ჩრდილო ვიეტნამმა მოიპოვა სტრატეგიული გამარჯვება რადგანაც ამ ოპერაციამ ფაქტიურად გარდამტეხი როლი შეიტანა ვიეტნამის ომში და მონიშნა ამერიკის ომიდან და რეგიონიდან გამოსვლის პროცესის დასაწყისი.

ბრძოლის შემდგომ წარმოიშვა სერიოზული კითხვები თუ რატომ არ მოხერხდა „ტეტ“-ისათვის მზადების დროული აღმოჩენა და ნიშნავდა თუ არა ეს ა.შ.შ.-ს სადაზვერვო ძალისხმევის სრულ ფიასკოს. ნაშრომი გაანალიზებს მოვლენებს, რომლებიც წინ უსწრებდა თავდასხმას, რათა დაადგინოს, იყო თუ არა მოულოდნელობის ეფექტი დაზვერვის, თუ უფრო მეტად უმაღლესი სამხედრო და პოლიტიკური ხელმძღვანელობის ბრალი, რამაც გამოიწვია მოვლენათა ამგვარი განვითარება.

LtCol David Chkhietiani
Command and Staff School
Davit Agmashenebeli,
National Defence Academy of Georgia

The Tet Offensive: An Intelligence Failure?

Abstract. In January 31, 1968, some 80,000 North Vietnamese and Viet Cong forces launched the Tet Offensive (named for the lunar new year holiday called Tet), a coordinated series of attacks on more than 100 cities and towns in South Vietnam. Though U.S. and South Vietnamese forces managed to hold off the Communist attacks, news coverage of the offensive shocked the American public and further eroded support for the war. Despite heavy casualties,

North Vietnam achieved a strategic victory, as the attacks marked a turning point in the Vietnam War and the beginning of the American withdrawal from the war and region.

In aftermath of the battle serious questions arose how did the preparations of the offensive of such scale remained undetected and if the surprise of the "Tet" meant a total failure of the US joint intelligence efforts. This essay will analyze the events that preceded the offensive in order to determine whether the initial surprise that accompanied the attacks was a failure of Intelligence from the US and allied side or the deficiency occurred on the highest echelons of leadership, which led to the known events.

Introduction:

The **Tet Offensive** (named so after the Chinese Lunar New Year holiday), was a main element of Hanoi's 1967-1968 winter/spring campaign and one of the most significant battles during the US presence in Vietnam. It started on 30 January, when the [Viet Cong](#) and [People's Army of Vietnam](#) (PAVN - North Vietnam) conducted a massive attack countrywide against the Army of the Republic of Vietnam (ARVN - South Vietnam) and the forces of US Military Assistance Command in Vietnam (MACV). Offensive consisted of series of surprise attacks against military and civilian objectives all over the South Vietnam. It was initiated by the attacks on border regions (central Vietnam) and in the areas of responsibilities (Corps Tactical Zone - CTZ) of the First and the Second Corps. The following morning the main thrust came throughout the country with supposedly above 80,000 combined Viet Cong and PAVN forces assaulting over 100 cities including the majority of the provincial capitals and the capital city of Saigon. The commencing assaults caught the ARVN and the US troops on ground by surprise, which resulted in temporary gain of control over number of cities by the North Vietnamese troops. However they were soon thrown back by fast responding American war machine and in couple weeks, full control over all objectives (except of the former imperial capital Hue, battle for which lasted about 26 days) was reestablished. The offensive ended with a critical defeat of the PAVN units and near annihilation of Viet Cong. "There were 4,000 Americans killed or wounded, and between 4,000 and 8,000 casualties for the ARVN. The Communists lost between 40,000 and 50,000 killed in action. Their Viet Cong infrastructure was destroyed."²⁴ Much sever were the casualties throughout the civilian population of the South Vietnam. Especially brutal was so called Hue Massacre, where during the 26 days of occupation almost 6,000 civilians were executed by the PAVN and Viet Cong death squads. "The victims included soldiers, civil servants, merchants, clergymen, school teachers, intellectuals and foreigners."²⁵ Most of them were shot, bludgeoned to death or simply buried alive.

Despite the fact that North Vietnam's effort was defeated, it had shocking effect on the US government and public because of the misperception that North Vietnam, due to previous defeats, was incapable of launching an attack of such scale. Thus, the events imprinted the turning point of the war by the military defeat of the North Vietnam's offensive, but at the same time by their psychological and political victory. "The turning point marked American

²⁴ US Army Intelligence Centre, "Uncertain Oracle: Some Intelligence Failures Revisited", Fort Huachuca history files: 12 http://huachuca.army.mil/files/History_UncertainOracle.pdf (accessed February 5, 2015)

²⁵ James H Willbanks, *The Tet Offensive: a Concise History*, (New York: Columbia University Press, 2007), 55

acknowledgement that a victory in Vietnam was no longer worth the cost.²⁶ The US government has lost the most decisive battle not on South Vietnam's battlefields, but back home, with its own public opinion. From that moment on, United States started to deescalate their efforts in Vietnam followed by final withdrawal.

This essay will analyze the events that preceded the offensive in order to determine whether the initial surprise that accompanied the attacks was a failure of Intelligence from the US and allied side or not. It will argue that actually the US military and intelligence services on ground succeeded in collecting and disseminating the intelligence and as a result the MACV leadership was well aware of the coming attack through the intelligence provided warnings and indicators. The deficiency that occurred was not of the intelligence but of the highest echelons of leadership, especially the political one, with fusion and understanding of the obtained information and finally with the decision making and drawing the right conclusions from it. "All the intelligence was there, and all of it was briefed and discussed, but it was the senior decision-making officers — the users of the intelligence — who did not act in the right way, based on what they knew but would not believe."²⁷ Those were the crucial factors that made it possible for the North Vietnamese and the Viet Cong to surprise Americans by the massive attacks. To prove this argument, after the introduction the essay will give a brief historical background and show a general situation before the attack took place, including Hanoi's plans. Than in the main body it will introduce the organization and structure of the US intelligence system in South Vietnam. In order to show that there was sufficient information to anticipate the imminent attack, the essay then will follow up with the factual evidence of the indicators and warnings obtained through the collected intelligence. Finally it will conclude in summing up the essay and the arguments presented.

Historical background:

At the beginning of 1968 the situation in Vietnam was very complex. Conflict, which was escalating for several years continuously, looked like as stalemate and North Vietnam's efforts seemed to be checked. "Despite large-scale offensive operations — intended to destroy South Vietnamese and American military units and to establish full control over the southern population — the VC/NVA were making no headway in their war efforts."²⁸ But in no better position were the ARVN and the US forces because of inability to conduct a decisive blow to the adversary.

"The conflict resembled an American style boxing match between a lightweight and a blindfolded heavyweight. The Communist Vietnamese lightweight danced nimbly around the ring, unseen by his opponent, while he could deliver quick jabs, and an occasional one-two combination, he was ever wary of the risk that his powerful adversary would find, corner, and attack him."²⁹

Hanoi was aware that the enemy could not be defeated simply through the war of attrition. The United States, on the other hand, was spending great efforts with little success, because the

²⁶ Ronnie E Ford, *Tet 1968: Understanding the Surprise*, (London: Frank Cass, 1995), 1

²⁷ Thomas L. Cabbage II, "Comments on James J. Wirtz's: The Tet Offensive: Intelligence Failure in War" *Conflict Quarterly*, summer 1993, 77

²⁸ Cabbage.79

²⁹ Stephen M Goldfein, "Why Tet Offensive? Sun Tzu Knows the Answer" (report document f, US War College, 1994), 1

შრომები N1(2)

enemy could always elude him to the North Vietnam and other sanctuaries, and was frustrated that no decisive victory was visible in the close future. "More important, a situation had arisen where both sides were fighting indecisively, entrenched in a war of attrition."³⁰ Both of them were facing the dilemma of how to defeat the adversary.

"By mid-1967, the party leaders in Hanoi decided that something had to be done to break the bloody stalemate."³¹ They knew that the US military was just getting warmed up, and soon the Communist North and Viet Cong would have no forces left to continue fight if they didn't change the tactics. It was seen as a weakness of Americans, that in their role of advisers and mentors they had to rely on the South Vietnam government and its troops. So this weakness had to be exploited by the new strategy. In summer 1967 the 13th Plenum gathered in Hanoi to discuss the situation. "The Plenum decided, after debating the issue through the month of June, that the time was right for the initiation of the General Offensive/General Uprising."³² The plan considered to conduct massive attacks on the South Vietnam's military and government structures by using the Viet Cong and PAVN, then followed by the general public uprising. The attacks were supposed to topple the political and military foundations of the Saigon regime, followed by the establishment of the coalition government with South Vietnam's Communist Lao Dong Party taking the lead. Such events would convince Americans that the war was impossible to win, force them to sit at the negotiations table together with North, and simply withdraw from the war if there was nobody left to support. By October 1967 most of the issues regarding the plan were worked out and the Resolution 14, an official order of General Offensive General Uprising (Tong Cong Kich/Tong Khoi Nghia – TCK/TKN) was issued. "Attacks were to be carried out mainly against the City of Saigon and Upper Mekong Delta provinces."³³ General Giap, who actually opposed the plan, was tasked to conduct the military planning. He came up with the three phase plan. Initially, the preparatory phase considered rural attacks in the border regions to draw the forces away from populated areas. During the first phase, conventional attacks with large number of regular units were to be commenced in the Highlands (central Vietnam) and alongside the DMZ. Simultaneously with those attacks, other units had to infiltrate into the urban areas and get everything ready for the next phase. The second phase considered General Offensive and the General Uprising to start through the coordinated attacks within the cities targeting the Southern government structures and military installations. While conducting those attacks, a political battle was to be thought as well. "An appeal would go out to the Southern people to join the General Uprising."³⁴ The fight was to be brought in concurrency with the diplomatic efforts, calling for negotiations and creating the coalition government in the South. In the final third phase the second wave of reinforcements were supposed to follow from the North, concentrating against the US military, forcing the Americans to negotiate.

Soon after publication of the resolution the plans were in motion, troops and logistics on the way, and all preparatory works to start the offensive in development. By mid-January of 1968 the Communist build-up of forces was complete, and they stood ready for their offensive.³⁵

³⁰ Ford, 55

³¹ Willbanks, 9

³² Ford, 70

³³ *Ibid.*, 79

³⁴ Ford, 93

³⁵ Andrew Wiest, *Essential Histories: The Vietnam War 1956-1975*, (Osprey Publishing, Oxford 2002), 41

US Intelligence Structure in South Vietnam:

Before discussing the intelligence activities and collected information, in order to see whether the MACV and the Saigon regime had sufficient data to anticipate the coming offensive, the essay will look at the intelligence structure and its organization in the South Vietnam. It will also consider if all various intelligence agencies, operating on ground, were really acting coherent with the unity of effort.

“Very little information has been found on the exact configuration of US intelligence agencies in Vietnam outside of MACV J-2.”³⁶ It is widely known fact that besides the MACV’s own intelligence efforts, there were: CIA (Central Intelligence Agency), DIA (DoD’s Defence Intelligence Agency), Military Intelligence and other structures operating in the country. Furthermore, there were the US Pacific Command’s and domestic intelligence assets also present in South Vietnam. That all made a large array of intelligence efforts operating simultaneously, which from the first sight should mean that the Allied Forces, fighting against the Communist North, were well served of critical intelligence. However that was not the case. All those assets were not consolidated under the MACV and there was no effective fusion of the gathered Intelligence. “General Westmorland did not control all the intelligence assets available nor did he receive full intelligence support from the CIA, DIA, the Army Communications Agency, CINPAC, and the military Intelligence Agencies.”³⁷ Of course there was a formal cooperation between those organisations and they were exchanging the information, but without the unity of effort, which would have served the common goals. The fusion of all efforts was necessary to depict a solid common operational picture for the fighting force. As it was directly involved in the operations, MACV J-2 would have been a perfect place for such cooperation. “This arrangement would have provided a more complete intelligence picture to Westmorland and Washington.”³⁸ Unfortunately, no such unification of efforts occurred.

More effective were the MACV J-2 subordinated intelligence assets, which successfully incorporated within their organisation the South Vietnam’s military intelligence structures. “The ultimate result was a Combined Intelligence Centre (CICV) with separate components responsible for prisoner and rallier interrogations (CMIC), captured document exploitation (CDEC), captured material exploitation (CMED), and intelligence production.”³⁹ These structures were further split into subsections effectively covering the whole theatre of operations and providing timely and ample data at all echelons. Furthermore, on the tactical level there were the Tactical Operations Centres instituted with effective incorporation of the intelligence assets, which excessively improved the intelligence evaluation, synchronization and dissemination processes. Even better off were the operational level headquarters. “The component elements of CICV were eventually replicated at the headquarters of each of the four CTZ.”⁴⁰ That enabled to reduce the intelligence cycle times to minimum and to channel the critical information on both directions: bottom-up and top-down. Thus CICV could depict relevant common operational

³⁶ Charles A P Turner, “American Leadership and Decision-making Failure in the Tet Offensive” (Master Thesis, US Army CGSC, 2003), 43

³⁷ William C Westmorland, *A Soldier Reports*, (New York: Doubleday, 1976), 415

³⁸ Turner, 51

³⁹ John R. Johnson, Richard P. Joyce, Paul C. Nagle, Aristotelis D. Stathacopoulos, Roswell B. Wing, James L. Jones, *Analysis of Tactical Intelligence Experience in Southeast Asia*, (General research Corporation, McLean, 1976), 89

⁴⁰ *Ibid.*, 91

picture for the MACV and commanders on ground, but it lacked the CIA and the DIA contributions for common intelligence effort, which would have definitely painted more potent intelligence picture. “For whatever reason – stovepiping information, institutional biases, or otherwise – research indicates that MACV lacked valuable intelligence sources in its fight against the North Vietnamese and the Viet Cong.”⁴¹ There is no solid evidence of what was the reasoning behind the top echelon decisions for not establishing such interagency joint intelligence structure on the basis of CICV. Having such could have better contributed to the fight against the Communists by uniting and coordinating all intelligence efforts and providing the fusion of collected intelligence enabling more sound decision-making process. One was for certain: “General Westmorland did not have control of all or access to all intelligence assets in his theatre of operations as other commanders directed forces that were not permanently based in Vietnam.”⁴² In other words, he was supposed to be the overall commander, directing the whole intelligence cycle and efforts, and other commanders or civilian executives supporting him by providing personnel, assets and collection management. Unfortunately, to general Westmorland’s disappointment, Washington did not share that sentiment. Not only he had no control over all intelligence assets available in the theatre, but also he had to share his resources with other agencies, what was straining his limited capabilities even more.

Collected Intelligence and Warnings:

In analysing how the North has managed to surprise Americans, the essay will try to look at the series of events, enemy activities and intelligence collected, which if fused properly together, could have depicted a very accurate picture of the coming days. There were the warnings and information of different nature acquired through different means. First the essay will list the general indicators, than the CDEC provided warnings through the obtained documents, and finally the information collected by the other intelligence sources.

The first PAVN attacks in preparation of Tet offensive came already during the late autumn of 1967. The attacks mainly took place in the northern regions of the South Vietnam especially in border areas. Those were the first actual indicators of coming offensive. The attacks had dual purpose. “They were designed to draw American troops away from populated areas, and provided an opportunity to rehearse coordinated operations between troops of the People’s Army of Vietnam and Viet Cong guerrillas.”⁴³ At the same time those attacks made possible to screen the movement of supplies and equipment to the attack positions and the infiltration of large numbers of personnel from North Vietnam, Laos and Cambodia. The most important out of those initial attacks probably was the attack on Marine base at Khe Sanh, where the North Vietnamese had accumulated up to 30,000 troops. “The primary divisions assigned to the front were 304 and 325C Divisions. The 320 and 324B Divisions would support the operation.”⁴⁴ Worth mentioning, that 304 and 320 were the elite divisions, which were formed and participated in the First Indochina War against the French. They had better equipment and training than the regular divisions. Using large numbers of PAVN troops, especially the elite divisions, should have rung alarm bells for the MACV command indicating that Hanoi was

⁴¹ Turner, 52

⁴² Turner, 52

⁴³ Willbanks, 15

⁴⁴ Gordon L. Rottman, *Khe Sanh 1967-68: Marines Battle for Vietnam’s Vital Hilltop Base*, (Osprey Publishing, Oxford 2005), 8

engaging in decisive actions. Unfortunately the events were misinterpreted by Westmorland, due to his nightmare of possible repetition of French fiasco at Dien Bien Phu, who believed at the moment that the enemy's whole effort was directed against Khe Sanh. The attack on the Marine base served its purpose well to divert all American attention to the support of the Marine regiment stationed there. "While Westmorland was fixated on Khe Sanh, fifteen Viet Cong battalions, totalling approximately 6,000 troops, positioned themselves in and around Saigon."⁴⁵ However the movement of those troops didn't remain completely unnoticed to the US intelligence assets. All the information was indicating that, with high probability, a major offensive was about to start sometime around the Tet celebrations. The intelligence branch has timely brought up General Westmorland's attention to the developing situation, in regard of which he tried to warn the political leadership both in Washington and Saigon. "He began lobbying with the Saigon government for cancelation of the normal Tet truce."⁴⁶ This attempt itself speaks for the fact that the intelligence did not fail in producing the warning, however listed above circumstances were not the only indicators forewarning about the imminent attack.

General Indicators:

Before going into the details whether the intelligence was properly utilised or not, it has to be mentioned that there were multiple general indicators on hand, analysing of which could have made possible to anticipate the future developments. The factual history of Vietnam itself should have been the first and foremost indicator for the Americans to be on alert while negotiating truce with the communist North. Throughout the centuries it showed how the Vietnamese had always been using unconventional tactics of breaking the truces in the sake of surprise attacks. Such tactics played decisive role in 1789, when the Vietnamese defeated the Chinese invaders, attacking them likewise on the eve of the Tet. Not very long ago in 1944 the Vietnamese attacked the French troops on the Christmas Eve during the truce. The 1960 attack on South Vietnam's military installations at Tay Ninh took place also during the Tet truce. Finally, there were the multiple truce violations of previous year's Tet celebration and also of the latest Christmas and New Year's truces. About 338 incidents of violation were accounted for during the most recent Tet truce only.⁴⁷ All those facts were well known to the MACV leadership, which should have driven them to the conclusion that no truce could be trusted with the North Vietnam's regime, particularly when it was preceded by large number of warnings about the major offensive.

A solid indirect indicator was provided by the North Vietnam's regime in September 1967. The political struggle, which took place between the opposers and the supporters of war, ended with the victory of Hawks, and was followed by mass arrests of the Doves. More than 200 party officials and politburo members were incarcerated in this purge including the acting chief of intelligence service and other high ranking military officers. "They had all been arrested for 'heretical thoughts' and opposition to the war."⁴⁸ Purge should not have remained unnoticed to the South Vietnam's and the MACV leadership, and logical conclusions should have been made that some major hostilities were about to follow those events, since the war faction has won the supremacy.

⁴⁵ Turner, 11

⁴⁶ Ibid, 11

⁴⁷ Don Oberdorfer, *Tet! the Turning Point in the Vietnam War* (New York: Avon Books, 1971), 134

⁴⁸ Ford, 95

As another warning of the major developments should have served the fact that by summer 1967 Hanoi called most of their major diplomats and ambassadors back home, to convey the directives regarding the coming offensive. "Such unusual diplomatic activity should have aroused someone's suspicion, but no one appears to have seriously questioned the moves."⁴⁹ The movement was picked up by the US intelligence services, however was misinterpreted by the political leadership. At first sight insignificant matter, which had falsely created hopes of peace in the circles of American diplomats, caused the confusion. Arriving to Hanoi the Vietnam's envoys were avoiding airplane connections with the stops in China, and because latter was consistently opposing to any compromise with Americans and Saigon, this fact was received as a will of Hanoi to negotiate peace settlement.⁵⁰

A very significant development, which should have indicated on further escalation, was the signing of the military aid agreement between Hanoi and the Soviet Union in September. The agreement was making it possible to supply the North with modern equipment and weaponry. However details of the agreement were not known by that moment and it was impossible to anticipate to what extent it could influence the warfighting at the tactical level. "In the absence of information about the actual terms of the agreement, the intelligence community could only speculate about the types of Soviet-supplied weapons that might soon emerge on the battlefield."⁵¹ Futile discussions about the possible composition and sophistication of the weaponry to be supplied were instigated instead of reaching simpler conclusion: such agreement would certainly be followed by major combat operations.

A revealing evidence of Hanoi's intents was the similarity to 1789 Tet surprise attack on Chinese. Just like centuries back, in 1968 the Communist Regime announced the celebration of Tet festivities one day earlier than usual.⁵² This indicator should have been picked up and appropriately interpreted specifically by the South Vietnam's intelligence. Unfortunately it remained either completely unnoticed, or not much attention was paid to it. If there were no other indicators, even just this single fact, because of the historical similarity, should have alerted the MACV about the impending hostilities.

Finally, the most direct warning of the coming major offensive was provided by the number of premature attacks in the central and northern parts of the South Vietnam on early morning of January 30. "Major attacks started to erupt at about 01:35, and by 05:00 the province capitals of Pleiku, Khanh Hoa, Darlac and Quang Tri were all under heavy attack."⁵³ Everything indicated that it was not only the Viet Cong participating in the attacks but also a large number of PAVN regular units. The tactics have also changed. This time, they did not just attack and try to disengage immediately avoiding the fire superiority of the US troops, but instead were pressing as much as they could, utilising artillery and even armour assets freshly provided by the Soviet Block, and standing the ground when being counterattacked. Such developments should have been especially alerting for the MACV command indicating that the North was engaging in decisive effort. However the whole attention of General Westmorland was focused on the fact that he finally could engage the enemy on his own terms and destroy it without costly and

⁴⁹ Turner, 19

⁵⁰ Ford, 71

⁵¹ James J Wirtz, *The Tet Offensive: Intelligence Failure in War*, (New York: Cornell University Press, 1991), 151

⁵² Oberdorfer, 88

⁵³ Wirtz, 219

შრომები N1(2)

complicated 'hide and seek' games in the jungles. He must have felt that finally he was winning the initiative and presumably disregarded any other considerations by that moment.

Each of listed above facts taken separately would not have indicated probably on any significant development of situation and would not have sounded as alarm signal for the MACV command. However merged together, all those facts were drawing an implicit picture of some major events to take place shortly after, which required immediate reaction.

SDEC Documents:

Much more revealing was the information provided by the MACV own intelligence assets through the captured documents. Number of them were obtained and processed by the CDEC which directly indicated about the coming attack. "In March 1967 in III corps Tactical Zone (CTZ), the ARVN captured a document from NVA CT-5 division which provided a very basic summary of the offensive to be conducted in Saigon."⁵⁴ Similar plan of the attack on the South Vietnam's capital was captured a bit earlier from the Viet Cong units. Both plans, indicating on an attack on Saigon, should have been distressing for the MACV and the South Vietnam government, but information was dismissed as untrustworthy. Third document indicating the Tet offensive came to the hands of the ARVN in October 1967. It was the resolution 13 of the Communist Plenum in Hanoi. But instead of focusing on the part of the document discussing the military plans, which called for 'major offensive to achieve a quick victory,' the MACV leadership's attention was centred on the part discussing the American domestic support of the war and coming US presidential elections with possible outcomes.⁵⁵

More evidence was captured during the battles around Dak To in November 1967. The MACV intelligence assets obtained the Communist Western Highlands Front Party Committee directives for the 1967-1968 Winter-Spring campaign calling for large scale attacks throughout all CTZs in order to inflict massive casualties to the US forces and seize the territory. It stated: "Destroy a significant portion of US troop strength, force the enemy to dispatch as many as possible of its mobile forces to the Western Highlands, destroy and disperse the bulk of puppet forces."⁵⁶ Directive considered attacks to be simultaneous and coordinated as one single major offensive. However this critical intelligence information, which should have served as another alarm indicator, was also downplayed by the MACV command in its significance.

Top secret documents were obtained in the same month in Long An province. Those were the instructions of infiltration of the city of Saigon by large numbers of the Viet Cong in order to subsequently overthrow the government. Of outmost interest should have been the part of document that insisted on completion of positioning the agents by all means not later than the end of January 1968. This document should have had provided the US and South Vietnam leadership with the rough timeframe of the enemy attack and the scale of its effort.

At the same period another significant document was acquired by the US 101 Airborne Division soldiers in Quang Tin province. The document was directly calling for the final effort to overthrow the Saigon government and defeat the Americans by attacking in the urban areas. "Central Headquarters concludes that the time has come for a direct revolution and that the

⁵⁴ Ibid, 153⁵⁵ Turner, 19⁵⁶ Ford, 87

შრომები N1(2)

opportunity for a general revolution and general uprising is within reach.”⁵⁷ This document pretty much revealed Hanoi’s plans regarding the coming offensive, however it was deemed also untrustworthy by the MACV leadership. The fact, that the document was captured from the low to mid-level communist cadre, had led to the mistrust. It was hard to believe that: “a cadre member at this level having access to, or possession of, an order that would have come directly from Hanoi’s politburo.”⁵⁸

On January 4th one more documented proof of the offensive was obtained. The US troops captured the combat order for the Pleiku province, with the detailed instructions for the preparations of Tet.

All documents mentioned above were accordingly processed by the CDEC and the information passed forward for the consideration of the MACV command.

Other sources:

Warnings about the coming offensive were provided by other intelligence sources as well. SIGINT (Signal Intelligence) played a significant role in detecting the movements of PAVN troops, on the Ho Chi Minh trail, going into positions around the Khe Sanh in November of 1967. After having acquired initial information through SIGINT, the air and ground surveillance assets were committed to observe the enemy movements. “6,315 trucks were sighted along the Ho Chi Minh trail during December, up from 3,823 sightings in November.”⁵⁹ Obtained numbers were unprecedented before. Such record increase in movement of troops and materials should have been received as a clear sign of escalation.

As another important intelligence source served the CMIC interrogations. In January 1968 a defector interrogated directly indicated about the preparatory attacks in the Highlands and about the following major offensive on the Eve of Tet celebrations. Due to Westmorland’s fixation on the battle of Khe Sanh, MACV again missed opportunity to properly utilise gained information. As mentioned above, he felt it more convenient to fight the enemy where he dominated the battlefield. “His analysis dismissed the possibility of the NV and Viet Cong attacking elsewhere or throughout the South Vietnam.”⁶⁰ He tended to believe that the main offensive would occur at Khe Sanh and nowhere else, repeating the events of Dien Bien Puh.

More intelligence was acquired through the Saigon’s security apparatus. Multiple warnings of the coming attacks were obtained through the prisoner interrogations. Of immense significance probably were the tapes obtained on the January 28th by the police forces in Qui Nohn province, which were supposed to be aired after the Capture of the local radio station. The tapes in advance were proclaiming the seizure of major South Vietnamese cities by the communist North and Viet Kong efforts, pressing the US to negotiate and accept a coalition government.⁶¹ There could not be more direct indicator of the coming events but again the information was underplayed.

Not all the evidence of the imminent attack was brought to display in the section above. By utilising the whole spectrum of intelligence capabilities even more warnings were received. The captured documents, the prisoner interrogations, the defectors, the allied agents and the enemy

⁵⁷ Oberdorfer, 136

⁵⁸ Ford, 100

⁵⁹ Wirtz, 180

⁶⁰ Turner, 26

⁶¹ Oberdorfer, 139

activity all provided accurate information regarding the Communist North's intents for the coming Tet celebrations.⁶² It was not even a puzzle any more, which needed to be put together, but a broad picture, at some point almost in detail, with only little portions of it yet unclear. The intelligence branch had provided a very credible warning, at some level even including the exact times and locations of the impending attack. "Although Americans received an ever-increasing amount of detailed information about the targets, tactics, and even timing of the Tet attacks, they generally downplayed the threat posed against urban areas, government installations, ARVN units and U.S. facilities."⁶³ Only a simple step was left as next, which should have been made by the MACV command and the political leadership in Washington. That was to properly understand the intelligence obtained and plan respectively to counter the Hanoi's intents.

Conclusion:

In previous sections the essay has displayed the structure of the intelligence branch in South Vietnam and the flaws that existed in it. It was a mistake to run the intelligence operations separately by the different agencies. Even within the service the effort was not unified between the MACV J-2 and Army's other assets operating in the South East Asia. There was no synchronisation of intelligence efforts and no proper fusion of the collected information. However, those issues had no significant influence on the events of the Tet Offensive. They were not the main causes of the initial lame reaction of the allied forces on the massive attacks in the South Vietnam. The intelligence community did its best, and failed by no means, to provide the timely warning. It was the leadership failure to derive the right conclusions from the presented information and act accordingly.

The first problem was in the MACV command itself. One is for sure, that Westmorland was well aware of the coming major offensive as a part of Mao's final phase of war. He was not just sure about the exact timing. "At this time, General Westmorland put the odds at six to four that the communists would attack before Tet, and his intelligence officer, General Davidson, put the same odds that the big offensive would come after the Tet holidays."⁶⁴ However, to be a good intelligence analyst, and a good user of intelligence, one must share the fantasy of the opposition. Westmorland failed to do so. He could not imagine that his opponent would risk everything: weapons, equipment and the most important - the lives of hundreds of thousands of his soldiers in a move that had some major chances to fail.

"Despite all the theories that can be hatched to explain why Generals Westmoreland, Davidson, and others, would not, or could not, believe that a series of coordinated attacks on the cities was a serious part of Hanoi's Winter-Spring Offensive of 1967-68, the truth of the matter is that no one really believed that the planners in Hanoi were that stupid."⁶⁵ Presumably Westmorland just could not believe in the scale of the attack and Hanoi's attempt of general uprising throughout the urban areas. Furthermore he could not believe that not the US military would be the primary target in the days to come, but the Southern government structures and more vulnerable ARVN units. He felt more comfortable to confront the conventional attacks

⁶² Wirtz, 180

⁶³ Ibid., 222

⁶⁴ Ford, 103

⁶⁵ Cabbage, 76

conducted by the PAVN regular units, against which he could exercise the whole superiority of the American military, and to easily measure the success by accounting for destroyed enemy units. "To him the threat was not the South Vietnamese popular uprising but Communist military aggression against South Vietnam."⁶⁶ All commanders should remember a simple advice that Stalin gave to his generals during the WWII: "An intelligence hypothesis may become your hobby-horse on which you will ride into a self-made trap."⁶⁷ It was such a trap where Westmorland appeared by overthinking the enemy. He made a mistake which is quite frequent in the intelligence community. In an attempt of setting himself in the mind of the enemy commander to anticipate his plans, he came up to such conclusions, that he wanted the enemy to reach, and to such moves that he favoured them to commit.

Even more sever was the reluctance of Washington to plan for the further escalation. Westmorland tried really hard to cancel the Tet truce, which served as solid evidence that he was aware of the coming attack. In order to achieve this, he even approached the South Vietnam's president Thieu, without informing his political leadership about it. "His efforts resulted in a reduction of the proposed cease fire to 36 hours in South Vietnam and a complete cancellation of the truce in I Corps where something was apparently brewing."⁶⁸ However those actions of Westmorland infuriated the Johnson Administration, which had just recently announced the restrictions on Bombings of Hanoi and Haiphong, as an attempt to show some good will regarding so called "Trinh Initiative", the most recent politico-diplomatic part of Hanoi's strategy to fight while negotiating. Washington assumed that the truce cancelation would send the wrong signal to Hanoi. "In late January, senior members of the Johnson Administration pressured Westmorland not only to honour but not to reduce the duration of Tet cease fire."⁶⁹ Westmorland knowing that Washington was misled by the faulty negotiations tactics of the North had even attempted to warn the political leadership about the impending offensive. In late December 1967 during the communications with Washington he stated that the enemy was planning decisive actions and that Hanoi was just about to "undertake an intensified countrywide effort, perhaps a maximum effort, over a short period of time."⁷⁰ Unfortunately the Johnson Administration, due to the wishful thinking of ending the war as soon as possible through the negotiations with the Communist North, was reluctant to listen to any advice of further escalation.

The essay has accounted for the multidimensional intelligence efforts committed by the United States in the South Vietnam. The wide array of the collected information, warnings and indicators, obtained by the various intelligence assets, were listed. The essay has exposed that the MACV was in possession of all required information that clearly indicated on the impending Tet Offensive. All the evidence presented has proved that it was not the failure of intelligence to provide the timely warning but that of the US military and Political leadership that failed to act accordingly and to counter Communist efforts effectively before and during the initial phases of the Tet Offensive.

⁶⁶ Ford, 101

⁶⁷ Cabbage, 77

⁶⁸ Ford, 103

⁶⁹ Wirtz, 196

⁷⁰ Oberdorfer, 138

Bibliography

1. Cabbage, L Thomas II. "Comments on James J. Wirtz's. The Tet Offensive: Intelligence Failure in War", *Conflict Quarterly*, summer (1993)
2. Ford, E Ronnie. *Tet 1968: Understanding the Surprise*, London: Frank Cass, 1995.
3. Goldfein M Stephen. "Why Tet Offensive? Sun Tzu Knows the Answer" (report document, US War College, 1994)
4. Johnson, R John, Joyce P Richard, Nagle C Paul, Stathacopoulos D Aristotelis, Wing B Roswell, and James L. Jones, *Analysis of Tactical Intelligence Experience in Southeast Asia*, McLean: General research Corporation, 1976.
5. Oberdorfer, Don. *Tet! The Turning Point in the Vietnam War*, New York: Avon Books, 1971.
6. Rottman, L Gordon. *Khe Sanh 1967-68: Marines Battle for Vietnam's Vital Hilltop Base*, Oxford: Osprey Publishing, 2005.
7. Turner, A P Charles. "American Leadership and decision-making failure in the Tet Offensive" (Master Thesis for the US Army CGSC, 2003)
8. US Army Intelligence Centre, "Uncertain Oracle: Some Intelligence Failures Revisited", Fort Huachuca history files: http://huachuca.army.mil/files/History_UncertainOracle.pdf (accessed February 5,2015)
9. Westmorland William C, *A soldier Reports*, New York: Doubleday, 1976.
10. Wiest Andrew, *Essential Histories: The Vietnam War 1956-1975*, Oxford: Osprey Publishing, 2002.
11. Willbanks, H James. *The Tet Offensive: a Concise History*, (Columbia University Press, New York, 2007)
12. Wirtz, J James. *The Tet Offensive: Intelligence Failure in War*, New York: Cornell University Press, 1991.

ავტორთა საძიებელი

- არაბული ნანი 151
გალდავა რომეო 137
გეგელია თამაზი 38
დალაქიშვილი-ჭიჭინაძე რუსუდანი 49
ელიაშვილი გირგი 61
ვანიშვილი თამუნა 38
ვეშაპიძე შოთა 7
კვეჭერელი შალვა 144
მალრაძე მანანა 61
მიქაძე ზაალი 151
ოვსიანიკოვა ნუნუ 83
რუხაია-მოსემლევდლიშვილი ნინო 24
სისაური ვასილ 74
ქვარაია ირაკლი 55
ქუთათელაძე ქეთევანი 55
შიშინაშვილი მანუჩარ 108
შურღაია ირაკლი 151
ჩხეტიანი დავითი 178
ცინცაძე მერაბი 144
ცხოვრებაძე გოგი 96
ჭამჭურიძე ნელი 114
ჭიაბრიშვილი მაია 16
ჭიაბრიშვილი ქეთევანი 16
ჭიჭინაძე კობა 83
ჭუმბურიძე თემური 151
ჯანელიძე ოთარ 121
ჰენდი რობერტ 159

ავტორთა საყურადღებოდ

დავით აღმაშენებლის სახელობის საქართველოს ეროვნული თავდაცვის აკადემიის სამეცნიერო შრომების კრებული გამოდის წელიწადში ორჯერ. პირველი ნომერი მოიცავს პერიოდს 1 იანვრიდან 31 მაისამდე, მეორე ნომერი 1 ივნისიდან 31 დეკემბრამდე.

კრებულის დანიშნულებაა მეცნიერებისა და სამხედრო საქმის განვითარების ხელშეწყობა, მეცნიერებისა და სამხედრო სპეციალისტების მიერ მოპოვებული ახალი მიღწევებისა და კვლევების შედეგების გამოქვეყნება.

სტატიები მიიღება ქართულ და ინგლისურ ენებზე და ქვეყნდება ორიგინალის ენაზე.

სტატიის გამოქვეყნება უფასოა.

სტატიის ავტორთა რაოდენობა არ უნდა აღემატებოდეს ხუთს.

For the authors' attention

The collection of scientific works of David Agnashenebeli National Defence Academy of Georgia is published twice a year. The first issue covers the period from January 1 to May 31, the second issue - from June 1 to December 31.

The purpose of the collection is to promote the development of science and military affairs, the publication of new achievements and research results obtained by the scientists and military specialists.

The articles are accepted in Georgian and English languages and published in original language.

The publication of the articles is free of charge. The number of the authors of the article should be not more than 5.

სტატიის გაფორმების წესი

- ნაშრომი წარმოდგენილი უნდა იყოს ნაბეჭდი სახით A4 ფორმატის ქაღალდზე, არანაკლებ ოთხი გვერდისა;
- არეები 2 სმ, ინტერვალი 1,5;
- ნაშრომს დართული უნდა ჰქონდეს გამოყენებული ლიტერატურის სია და რეზიუმე ქართულ და ინგლისურ ენებზე;
- სტატია შესრულებული უნდა იყოს DOC ფაილის სახით (MS-Word) ჩაწერილი ნებისმიერ მაგნიტურ მატარებელზე;
- ქართული ტექსტისათვის გამოიყენება Sylfaen შრიფტი, ინგლისური ენისათვის - Times Now Roman. შრიფტის ზომა 12,
- სტატიის ქული უნდა შეიცავდეს შემდეგ ინფორმაციას:
 - ავტორის (ავტორების) სახელი გვარი;
 - ავტორის (ავტორების) სამსახური (უნივერსიტეტის/დაწესებულების დასახელება);
 - ავტორის (ავტორების) ელექტრონული ფოსტის მისამართი;
- ნახაზების კომპიუტერული ვარიანტი შესრულებული უნდა იყოს ნებისმიერ გრაფიკულ ფორმატში, გარჩევადობით არანაკლებ 150 dpi;
- სტატია შედგენილი უნდა იყოს წიგნიერად, სწორმეტყველებისა და ტერმინოლოგიის დაცვით, სტილისტური და ტექნიკური შეცდომების გარეშე;
- ავტორი (ავტორები) პასუხს აგებს სტატიის შინაარსსა და ხარისხზე.

The guidelines of the article design:

- The work must be submitted in the form of a printed A4 format paper, at least four pages;
- Margins 2 cm, interval 1.5;
- The list of references and a summary in Georgian and English languages must be attached to the work.
- Paper should be a DOC file (MS-Word) recorded in any magnetic carrier;
- Sylfaen font must be used for Georgian texts, for English language - Times Now Roman. Font size 12.
- The first part must contain the following information:
 - author (s) name and last name;
 - Author (s) job (university / institution);
 - author (s) e-mail address;
- A computerized version of the drawings must be performed in any graphic format, with a resolution of at least 150 ;
- The article must be written in grammatically and terminologically appropriate way, without stylistic and technical mistakes;
- The author (s) are responsible for the content and quality of the article.

